

สูตรนตปฎเก ทีฆนิกายส

ตติโย ภาโค

---

ปาฏิภาลโค

นโม ตสส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสส ฯ

ปาฏิภสสูตร

[๑] เอวมเม สุตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา มลลเสสุ วิหริตี

อนุปปียํ นาม มลลันนํ นิคโม ฯ อลโฆ ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ  
นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย อนุปปียํ ปิณฺฑทาย ปาวิสี ฯ อลโฆ  
ภควโต เอตทโหสี อติปฺปโก โฆ ตาว อนุปปียาญํ ปิณฺฑทาย จริตุํ  
ยณฺฺนนาหํ เยน ภควโคตฺตสส ปรีพฺพาชกสส อาราโม เยน  
ภควโคตฺโต ปรีพฺพาชโก เตนฺฺปสงฺกเมยฺยนฺฺตี ฯ อลโฆ ภควา  
เยน ภควโคตฺตสส ปรีพฺพาชกสส อาราโม เยน ภควโคตฺโต  
ปรีพฺพาชโก เตนฺฺปสงฺกมิ ฯ อลโฆ ภควโคตฺโต ปรีพฺพาชโก  
ภควนฺฺตี เอตทโวจ เอตุ โฆ ภนฺฺเต ภควา สุวาคตํ ภนฺฺเต  
ภควโต จิสฺสํ โฆ ภนฺฺเต ภควา อิมํ ปรียาขมกาสิ ยทิตํ  
อิชาคมนาย นิสิตฺตํ ภนฺฺเต ภควา อิทมาสนํ ปญฺญตฺตนฺฺตี ฯ  
นิสิตี ภควา ปญฺญตฺเต อาสเน ฯ ภควโคตฺโตปี โฆ ปรีพฺพาชโก

อณฺดริ นิจิ อาสนํ คเหตุวา เอกมนฺตํ นิสีทิ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน  
โฆ ภคฺควโคตฺโต ปริพฺพาชโก ภควนฺตํ เอตทโวจ ปริมาณิ  
ภนฺเต ทิวสานิ ปริมฺตรานิ สุนกฺขตฺโต ลิจฺฉวิปฺตฺโต เยนาคํ  
เตนุสฺสงฺกมิ อุสฺสงฺกมิตฺวา มํ เอตทโวจ ปจฺจกฺขาโตทานิ มยาค  
ภคฺคว ภควา นทานาคํ ภคฺคว ๑ ภควนฺตํ อุทฺทิสฺส วิหฺรามีติ  
กจฺเจตํ ภนฺเต ตเถว ยถา สุนกฺขตฺโต ลิจฺฉวิปฺตฺโต อวจาติ ฯ  
ตเถว โฆ เอตํ ภคฺคว ยถา สุนกฺขตฺโต ลิจฺฉวิปฺตฺโต อว  
ปริมาณิ ภคฺคว ทิวสานิ ปริมฺตรานิ สุนกฺขตฺโต ลิจฺฉวิปฺตฺโต  
เยนาคํ เตนุสฺสงฺกมิ อุสฺสงฺกมิตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ  
นิสีทิ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โฆ ภคฺคว สุนกฺขตฺโต ลิจฺฉวิปฺตฺโต มํ  
เอตทโวจ ปจฺจกฺขามิทานาคํ ภนฺเต ภควนฺตํ นทานาคํ ภนฺเต  
ภควนฺตํ อุทฺทิสฺส วิหฺริสฺสามิติ ฯ เอวํ วุตฺเต อหํ ภคฺคว สุนกฺขตฺตํ  
ลิจฺฉวิปฺตฺตํ เอตทโวจํ อปิ นฺุ ตาหํ สุนกฺขตฺต เอวมโวจํ เอहि  
ตฺวํ สุนกฺขตฺต มมํ อุทฺทิสฺส วิหฺรามีติ ฯ โน เหตํ ภนฺเต ฯ  
ตฺวํ วา ปน มํ เอวํ อวจ อหํ ภนฺเต ภควนฺตํ อุทฺทิสฺส  
วิหฺริสฺสามิติ ฯ โน เหตํ ภนฺเต ฯ อิติ กิร สุนกฺขตฺต เนวาหนฺตํ  
วทามิ เอहि ตฺวํ สุนกฺขตฺต มมํ อุทฺทิสฺส วิหฺรามีติ นปิ กิร  
มํ ตฺวํ วเทสิ อหํ ภนฺเต ภควนฺตํ อุทฺทิสฺส วิหฺริสฺสามิติ เอวํ  
สนฺเต โมฆปุริส โโก สนฺโต กํ ปจฺจจิกฺขติ ๒ ปสฺส โมฆปุริส  
#๑ โป. ม. อัย ปาโโจ นตฺถิ ฯ ๒ ปจฺจกฺขาสิ ฯ

ยาวณฺจ เต อิทํ อปรทฺชนฺติ ฯ

[๒] น หิ ปน เม ภนฺเต ภควา อุตฺตริมนุสฺสชฺมมา อิทฺธิปาฏิหาริยํ  
 กโรตฺตีติ ฯ อปี นฺ ตาหิ สฺนฺกฺขตฺต เอวํ อวํ เอหิ  
 ตวํ สฺนฺกฺขตฺต มมํ อุตฺทิสฺส วิหฺราหิ อหฺนฺเต อุตฺตริมนุสฺสชฺมมา  
 อิทฺธิปาฏิหาริยํ กริสุสํมิตฺติ ฯ โน เหตํ ภนฺเต ฯ ตวํ วา ๑ ปน มํ  
 เอวํ อวจ อหิ ภนฺเต ภควนฺตํ อุตฺทิสฺส วิหฺริสุสํมิ ภควา เม  
 อุตฺตริมนุสฺสชฺมมา อิทฺธิปาฏิหาริยํ กริสุสํตฺตีติ ฯ โน เหตํ ภนฺเต ฯ  
 อิติ กิร สฺนฺกฺขตฺต เนวํหฺนฺตํ วทามิ เอหิ ตวํ สฺนฺกฺขตฺต  
 มมํ อุตฺทิสฺส วิหฺราหิ อหฺนฺเต อุตฺตริมนุสฺสชฺมมา อิทฺธิปาฏิหาริยํ  
 กริสุสํมิตฺติ นปี กิร มํ ตวํ วเทสิ อหิ ภนฺเต ภควนฺตํ อุตฺทิสฺส  
 วิหฺริสุสํมิ ภควา เม อุตฺตริมนุสฺสชฺมมา อิทฺธิปาฏิหาริยํ กริสุสํตฺตีติ  
 เอวํ สนฺเต โมฆปริส โโก สนฺโต กิ ปจฺจจํจิกฺขสิ ฯ ตํ กิ มณฺณสิ  
 สฺนฺกฺขตฺต กเต วา อุตฺตริมนุสฺสชฺมมา อิทฺธิปาฏิหาริเย อกเต วา  
 อุตฺตริมนุสฺสชฺมมา อิทฺธิปาฏิหาริเย ยสฺสตุถาย มยา ฐมฺโม เทสิโต  
 โส นิยุยติ ตกฺกรสุส สมฺมาทกฺกฺขกฺขยาตฺติ ฯ กเต วา ภนฺเต  
 อุตฺตริมนุสฺสชฺมมา อิทฺธิปาฏิหาริเย อกเต วา อุตฺตริมนุสฺสชฺมมา  
 อิทฺธิปาฏิหาริเย ยสฺสตุถาย ภควตา ฐมฺโม เทสิโต โส นิยุยติ  
 ตกฺกรสุส สมฺมาทกฺกฺขกฺขยาตฺติ ฯ อิติ กิร สฺนฺกฺขตฺต กเต วา  
 อุตฺตริมนุสฺสชฺมมา อิทฺธิปาฏิหาริเย อกเต วา อุตฺตริมนุสฺสชฺมมา  
 อิทฺธิปาฏิหาริเย ยสฺสตุถาย มยา ฐมฺโม เทสิโต โส นิยุยติ  
 #๑ ไป. ม. ตวณฺจ ฯ

ตถฺกรสุสฺ สมฺมาทูกฺกขยาติ ฯ ตตฺรฺ สุนกฺขตฺตํ กิ อุตฺตริมฺนุสฺสธฺมมา  
อิทฺธิปาฎิหาริยํ กตฺมํ กริสฺสตี ปสฺส โมฆปฺปฺริสฺ ยาวญจ  
เต อิทฺธิ อปรทฺชนฺติ ฯ

[๑] น หิ ปน เม ฆนฺเต ฆควา อคฺคณฺณํ ปณฺณเปตฺตีติ ๑ ฯ  
อปี นฺ ตาหํ สุนกฺขตฺตํ เอวํ อวจํ เอหิ ตฺวํ สุนกฺขตฺตํ มมํ  
อุทฺทิสฺส วิหฺราหิ อหฺนฺเต อคฺคณฺณํ ปณฺณเปสฺสํมีติ ฯ โน เหตํ  
ฆนฺเต ฯ ตฺวํ วา ปน มํ เอวํ อวจ อหํ ฆนฺเต ฆควนฺตํ อุทฺทิสฺส  
วิหฺริสฺสํมี ฆควา เม อคฺคณฺณํ ปณฺณเปสฺสํมีติติ ฯ โน เหตํ  
ฆนฺเต ฯ อิติ กิรฺ สุนกฺขตฺตํ เนวาหฺนฺตํ วทามิ เอหิ ตฺวํ สุนกฺขตฺตํ  
มมํ อุทฺทิสฺส วิหฺราหิ อหฺนฺเต อคฺคณฺณํ ปณฺณเปสฺสํมีติ นปี  
กิรฺ มํ ตฺวํ วเทสิ อหํ ฆนฺเต ฆควนฺตํ อุทฺทิสฺส วิหฺริสฺสํมี  
ฆควา เม อคฺคณฺณํ ปณฺณเปสฺสํมีติ เอวํ สนฺเต โมฆปฺปฺริสฺ  
โก สนฺโต กํ ปจฺจาจิกฺขสิ ฯ ตํ กิ มณฺณสิ สุนกฺขตฺตํ ปณฺณตฺเต  
วา อคฺคณฺณเเว อปณฺณตฺเต วา อคฺคณฺณเเว ยสฺสตฺถาย มยา ธฺมโม  
เทสิโต โส นียฺยาติ ตถฺกรสุสฺ สมฺมาทูกฺกขยาติ ฯ ปณฺณตฺเต  
วา ฆนฺเต อคฺคณฺณเเว อปณฺณตฺเต วา อคฺคณฺณเเว ยสฺสตฺถาย ฆควตา  
ธฺมโม เทสิโต โส นียฺยาติ ตถฺกรสุสฺ สมฺมาทูกฺกขยาติ ฯ  
อิติ กิรฺ สุนกฺขตฺตํ ปณฺณตฺเต วา อคฺคณฺณเเว อปณฺณตฺเต วา  
อคฺคณฺณเเว ยสฺสตฺถาย มยา ธฺมโม เทสิโต โส นียฺยาติ ตถฺกรสุสฺ  
สมฺมาทูกฺกขยาติ ฯ ตตฺรฺ สุนกฺขตฺตํ กิ อคฺคณฺณํ ปณฺณตฺตํ  
#๑ ไป. ย. ปณฺณเปตฺตีติ ฯ

กริสฺสติ ปสฺส โมฆปุริส ยาวณฺจ เต อิทํ อปรทฺชนฺติ ๑ ๗  
อนกปริยาเยน โข เต สุนกฺขตฺต มม วนฺโณ ภาสีโต วชฺชิตาเม  
อิตฺปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุกฺโต  
โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ  
ภควาติ อิติ โข เต สุนกฺขตฺต อนกปริยาเยน มม วนฺโณ  
ภาสีโต วชฺชิตาเม ๗ อนกปริยาเยน โข เต สุนกฺขตฺต ชมฺมสฺส  
วนฺโณ ภาสีโต วชฺชิตาเม สุวากฺขาโต ภควตา ชมฺโม สนนฺทิสฺสโก  
อกาลิโก เอหิปสฺสสิโก โอปนยิโก ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหิติ  
อิติ โข เต สุนกฺขตฺต อนกปริยาเยน ชมฺมสฺส วนฺโณ ภาสีโต  
วชฺชิตาเม ๗ อนกปริยาเยน โข เต สุนกฺขตฺต สงฺฆสฺส วนฺโณ  
ภาสีโต วชฺชิตาเม สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ อชฺชุปฺปิปนฺโน  
ภควโต สาวกสงฺโฆ ฉายปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ สามิจิปฺปิปนฺโน  
ภควโต สาวกสงฺโฆ ยทิตํ จตฺตาริ ปุริสยฺกานิ อภฺฐ  
ปุริสปุคฺคลา เอส ภควโต สาวกสงฺโฆ อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย  
ทกฺขิณฺเนยฺโย อนุชฺลิกฺรณฺิโย อนุตฺตรํ ปุณฺณกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ อิติ  
โข เต สุนกฺขตฺต อนกปริยาเยน สงฺฆสฺส วนฺโณ ภาสีโต  
วชฺชิตาเม ๗ อาโรจยามิ โข เต สุนกฺขตฺต ปฏฺิเวทยามิ โข เต  
สุนกฺขตฺต ภวิสฺสนฺติ โข เต สุนกฺขตฺต วตฺตาริ โน วิสฺหิ  
สุนกฺขตฺโต ลิจฺฉวิปฺตุโต สมณฺเณ โคตเม พุทฺทมฺจริยํ จริตุํ โส  
#๑ สී. ม. ยฺ. อิตฺสทฺโท น ทิสฺสติ ๗

อวิสหนโต ลิกขัง ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺโตติ อิติ โข เต สุนกฺขตฺต  
ภวิสฺสนฺติ วตฺตารโธติ ฯ เอวंपิ โข ภคฺคว สุนกฺขตฺโต ลิจฺฉวิปฺตฺโต  
มยา วุจฺจมาโน อปฺกุกฺเมว อิมฺสฺมา ฐมฺมวินยา ยถา ตํ  
อาปายิกอเนรยิกอ ฯ

[๔] เอกมิตาหํ ภคฺคว สมยํ อุตฺตสุ ๑ วิหฺรามิ อุตฺตรกานาม  
อฺลฺลนํ นิคโม ฯ อถขวาทํ ภคฺคว ปุพฺพพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา  
ปตฺตจิวฺรมาทาย สุนกฺขตฺเตน ลิจฺฉวิปฺตฺเตน ปจฺจาสมเณน อุตฺตรกํ  
ปิณฺฑทาย ปาวีสี ฯ เตน โข ปน สมเยน อเจโล โกรกฺขตฺติโย  
กุกฺกรวตฺติโก จตฺตโกณฺฑิกโก ๒ นฺมานิกิณฺณํ ภกฺขลํ มุขเนว ขาทติ  
มุขเนว ภูณฺชติ ฯ อทฺทสา โข ภคฺคว สุนกฺขตฺโต ลิจฺฉวิปฺตฺโต  
อเจลํ โกรกฺขตฺติยํ กุกฺกรวตฺติกํ จตฺตโกณฺฑิกํ นฺมานิกิณฺณํ ภกฺขลํ  
มุขเนว ขาทนฺตํ มุขเนว ภูณฺชนฺตํ ฯ ทิสฺวานสฺส เอตทโหสิ  
สาธฺมฺมูโป วต โภ อรหํ ๓ สมโณ จตฺตโกณฺฑิกโก ๒ นฺมานิกิณฺณํ ภกฺขลํ  
มุขเนว ขาทติ มุขเนว ภูณฺชตีติ ฯ อถขวาทํ ภคฺคว สุนกฺขตฺตสฺส  
ลิจฺฉวิปฺตฺตสฺส เจตฺสา เจโตปริวิตกฺกมณฺเวย สุนกฺขตฺตํ ลิจฺฉวิปฺตฺตํ  
เอตทโวจํ ตฺวंपิ นาม โมฆปฺปฺริส [๔] สกฺยปฺตฺติโย ปฏฺิขานิสฺสตีติ ฯ กิ  
ปน มํ ภนฺเต ภควา เอวมาห ตฺวंपิ นาม โมฆปฺปฺริส สกฺยปฺตฺติโย  
ปฏฺิขานิสฺสตีติ ฯ นนฺ เต สุนกฺขตฺต อิมํ อเจลํ โกรกฺขตฺติยํ  
กุกฺกรวตฺติกํ จตฺตโกณฺฑิกํ นฺมานิกิณฺณํ ภกฺขลํ มุขเนว ขาทนฺตํ  
#๑ สී. ย. พุมฺมสุ ฯ ๒ ย. จตฺตโกณฺฑิกโก ฯ ๓ ม. อยํ ฯ ๔ โป. ม. สมโณ ฯ

มุขเนว ภูณชนุตฺติ ทิสวานสุส ๑ เอตทโหสิ สาธูโรโป วัต โภ  
อรหํ สมโณ จตุโกณฺหิโก ฉมานิกิณฺณํ ภกฺขสํ มุขเนว ขาทติ  
มุขเนว ภูณชตีติ ๑ เอวํ สนฺเต กิ ปน ฆนฺเต ภควา อรหตฺตสุส  
มจฺจรายตีติ ๑ น โข อหํ โมฆปุริส อรหตฺตสุส มจฺจรายามิ  
อปิจฺจ ตฺยฺเหเวตํ ปาปกํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ อุปฺปนฺนํ ตํ ปชห มา เต  
อโหสิ ทิฆมฺมตฺตํ อหิตาย ทฺวภฺขาย ยํ โข ปเนตํ สุนภฺขตฺต มลฺลลสิ  
อเจโล ๒ โกรภฺขตฺติโย สาธูโรโป อรหํ สมโณติ โส สตฺตมํ  
ทิวสํ อลสฺเสน กาลํ กริสฺสตี กาลกโต จ กาลกญฺชิกา ๓ นาม  
อสุรา สพฺพนิหิโน อสุรกาโย ตฺตฺร อุปฺปชฺชิสฺสตี กาลกตฺตจ  
นํ วีรณฺตมฺภเก สฺसानน นทฺเตสฺสนฺติ ๑ อากฺขมาโน จ ตฺวํ  
สฺนภฺขตฺต อเจลํ โกรภฺขตฺติโย อุปฺสงฺกมิตฺวา ปุจฺเจยฺยาสิ ชานาสิ  
อาวุโส โกรภฺขตฺติโย อตฺตโน คตินฺติ จานํ โข ปเนตํ สฺนภฺขตฺต  
วิชฺชตี ยนฺเต อเจโล โกรภฺขตฺติโย พฺยากริสฺสตี ชานามิ อาวุโส  
สฺนภฺขตฺต อตฺตโน คตี กาลกญฺชิกา นาม อสุรา สพฺพนิหิโน  
อสุรกาโย ตฺตฺรมฺหิ อุปฺปนฺโนติ ๑ อถ โข ภคว สฺนภฺขตฺโต ลิจฺฉวิปฺตุโต  
เยน อเจโล โกรภฺขตฺติโย เตนฺอุปฺสงฺกมิ อุปฺสงฺกมิตฺวา  
อเจลํ โกรภฺขตฺติโย เอตทโวจ พฺยาโกโต โขสิ อาวุโส โกรภฺขตฺติโย  
สมณฺน โคตเมน อเจโล โกรภฺขตฺติโย สตฺตมํ ทิวสํ อลสฺเสน  
กาลํ กริสฺสตี กาลกโต จ กาลกญฺชิกา นาม อสุรา สพฺพนิหิโน  
#๑ ม. ย. ทิสวาน ๑ ๒ โป. ม. ย. อเจลํ โกรภฺขตฺติโย ๑ ๓ ส. ย. กาลกญฺชา ๑

อสุรกาโย ตตฺร อุปฺปชฺชิสฺสตี กาลกตณฺจ นํ วีรณฺตณฺมกเก  
สุสานเน ฉนฺนุเทสฺสนฺตีตี เยน ตฺวํ อาวุโส โกรกฺขตฺตีย มตฺตํ  
มตฺตํ จ ภตฺตํ ภูณฺเชยฺยาสี มตฺตํ มตฺตํ จ ปานีโย ปีเวยฺยาสี  
ยถา สมณฺสสฺส โคตมฺสสฺส มิจฺฉา อสฺส วจนฺนติ ฯ อถโฆ ภคฺคว  
สุนฺกฺขตฺโต ลิจฺฉวิปฺตฺโต เอกทฺวิทิกาย สตฺต รตฺตินฺทิวานี กณฺเณสี  
ยถา ตํ ตถาคตฺสสฺส อสทฺทหฺมาโน ฯ อถโฆ ภคฺคว อเจโล  
โกรกฺขตฺติโย สตฺตมํ ทิวสํ อลสฺเกน กาลมกาสี กาลกโต จ  
กาลกณฺชิกา นาม อสุรา สพฺพนิหีนो อสุรกาโย ตตฺร อุปฺปชฺช  
กาลกตณฺจ นํ วีรณฺตณฺมกเก สุสานเน ฉนฺนุเทสฺสํ ฯ อสฺโสสี โข ภคฺคว  
สุนฺกฺขตฺโต ลิจฺฉวิปฺตฺโต อเจโล กิร ๑ โกรกฺขตฺติโย อลสฺเกน  
กาลกโต วีรณฺตณฺมกเก สุสานเน ฉนฺนุเทสฺสตี ฯ อถโฆ ภคฺคว  
สุนฺกฺขตฺโต ลิจฺฉวิปฺตฺโต เตน วีรณฺตณฺมกํ สุสานํ เยน อเจโล  
โกรกฺขตฺติโย เตนฺอุปฺสงฺกมิ อุปฺสงฺกมิตฺวา อเจลํ โกรกฺขตฺติโย  
ติกฺขตฺตํ ปาณินา อาโกณฺเณสี ชานาสี อาวุโส โกรกฺขตฺตีย อตฺตโน  
คตฺตินฺติ ฯ อถโฆ ภคฺคว อเจโล โกรกฺขตฺติโย ปาณินา ปีฎฺฐี  
ปริปฺลณฺนโต วุฏฺฐาสี ชานามิ อาวุโส สุนฺกฺขตฺต อตฺตโน คตี  
กาลกณฺชิกา นาม อสุรา สพฺพนิหีนो อสุรกาโย ตตฺร มหิ  
อุปฺปนฺโนติ วตฺวา ตตฺเถว อุตฺตโน ปริปฺติ ๒ ฯ อถโฆ ภคฺคว  
สุนฺกฺขตฺโต ลิจฺฉวิปฺตฺโต เยนานํ เตนฺอุปฺสงฺกมิ อุปฺสงฺกมิตฺวา  
มํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตฺตํ นิสีตี ฯ เอกมฺนตฺตํ นิสินฺนํ โข อหํ  
#๑ ยู. กิรสทฺโท นตฺถิ ฯ ๒ ม. ยู. ปปฺติ ฯ



สูตรที่. ปาฏิภาวโก - หน้า ๙

ภคคว สุนกษตุตฺติ ลิจฺฉวิปฺตุตฺติ เอตทโวจํ ตํ ก็ มณฺณสิ สุนกษตุต  
ยถว เต อหํ อเจลํ โกรกษตุตฺติยํ อารพฺภ พุยาภาสี ตถว  
ตํ วิปากํ โน ๑ อณฺณถา วาติ ฯ ยถว เม ภนฺเต ภควา อเจลํ  
โกรกษตุตฺติยํ อารพฺภ พุยาภาสี ตถว ตํ วิปากํ โน อณฺณถาติ ฯ  
ตํ ก็ มณฺณสิ สุนกษตุตฺติ ยถิ เอวํ สนฺเต กตํ วา โหติ  
อุตฺตริมนุสฺสชฺชมา อิทธิปาฏิหาริยํ อกตํ วาติ ฯ อทฺธา โข ภนฺเต  
เอวํ สนฺเต กตํ โหติ อุตฺตริมนุสฺสชฺชมา อิทธิปาฏิหาริยํ โน  
อกตฺนฺติ ฯ เอวํปิ โข มํ ตวํ โมฆปฺปฺริส อุตฺตริมนุสฺสชฺชมา  
อิทธิปาฏิหาริยํ กโรนฺตุ เอวํ วเทสิ น หิ ปน เม ภนฺเต  
ภควา อุตฺตริมนุสฺสชฺชมา อิทธิปาฏิหาริยํ กโรตฺติติ ปสฺส โมฆปฺปฺริส  
ยาวณฺจ เต อิํ อปรทฺชนฺติ ฯ เอวํปิ โข ภคคว สุนกษตุโต  
ลิจฺฉวิปฺตุโต มยา วุจฺจมาโน อปกกเมว อิมสฺมา ชฺชมวินยา  
ยถา ตํ อาปาโยโก เนรโยโก ฯ

[๕] เอกมิตาหํ ภคคว สมยํ เวสาลิยํ วิหรามิ มหาวเน  
กุฎาคารศาลายํ ฯ เตน โข ปน สมเยน อเจโล กพารมชฺชโก ๒  
เวสาลิยํ ปฏิวสตี ลากกคฺคปฺตุโต เจว ยสคคฺคปฺตุโต จ วชฺชิกาเม ฯ  
ตสฺส สตุตฺต วตฺตปทานิ สมตฺตทานิ สมาทินฺนทานิ โหนฺติ ยาวชีวํ  
อเจโล อสฺสํ น วตฺถํ ปฺริทเหยยฺยํ ยาวชีวํ พุรหฺมจาริ อสฺสํ  
น เมถุนํ ชฺชมํ ปฏิสเวยฺยํ ยาวชีวํ สุรามํเสเนว ยาเปยฺยํ น  
#๑ ม. ย. โนสทฺโท นตฺถิ ฯ ๒ ส. ม. กพารมกฺกโก ฯ ส. ย. กนฺทรมสฺโก ฯ

โธทนกุมมาลี ภูณเชยย์ ปุรตถิเมน เวสาลี ๑ อุเทน นาม เจตีย์  
ตํ นาดิกุกเมยย์ ทกฺขิณน เวสาลี โคตมกํ นาม เจตีย์ ตํ  
นาดิกุกเมยย์ ปจฺฉิเมน เวสาลี สตฺตมพํ นาม เจตีย์ ตํ นาดิกุกเมยย์  
อุตฺตเรน เวสาลี พหุปฺตฺตกนฺนาม เจตีย์ ตํ นาดิกุกเมยฺยนฺติ โส  
อิมํ สตฺตนฺนํ วตฺตปทานํ สมหานเหตุ ลากคฺคปฺตฺโต เจว  
ยสคฺคปฺตฺโต จ วชฺชคาม ๑ อถโข ภคฺคว สุนกฺขตฺโต ลิจฺฉวิปฺตฺโต  
เยน อเจโล กพารมชฺชโก เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา อเจลํ  
กพารมชฺชกํ ปญฺหํ อปฺจุฉิ ๑ ตสฺส อเจโล กพารมชฺชโก ปญฺหํ  
ปฺจุฉิ น สํปายาสี อสํปายนฺโต โกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺจยญฺจ  
ปาตฺวากาสี ๑ อถโข ภคฺคว สุนกฺขตฺตสฺส ลิจฺฉวิปฺตฺตสฺส เอตทโหสิ  
สาธฺรฺรูปํ วต โภ อรหนฺตํ สมณํ อาสาทิมฺหเส ๒ มา วต โน  
โภ อโหสิ ทิฆรตฺตํ อหิตาย ทุกฺขายาติ ๑ อถโข ภคฺคว  
สุนกฺขตฺโต ลิจฺฉวิปฺตฺโต เยนาหํ เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา มํ  
อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ ๑ เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข อหํ ภคฺคว  
สุนกฺขตฺตํ ลิจฺฉวิปฺตฺตํ เอตทโวจํ ตฺวํปี นาม โมฆปฺริส สกฺยปฺตฺติโย  
ปฺฏิขานิสฺสสีติ ๑ ก็ ปน มํ ภาเนเต ภควา เอวมาห ตฺวํปี นาม  
โมฆปฺริส สกฺยปฺตฺติโย ปฺฏิขานิสฺสสีติ ๑ นนฺ ตฺวํ สุนกฺขตฺต อเจลํ  
กพารมชฺชกํ อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺหํ อปฺจุฉิ ตสฺส เต อเจโล  
กพารมชฺชโก ปญฺหํ ปฺจุฉิ น สํปายาสี อสํปายนฺโต โกปญฺจ  
#๑ สี่. ย. เวสาลี ๑ ๒ ม. ย. อาสาทิมฺหเส ๑

โทสณจ อปฺปจฺจยณจ ปาตฺวาภาสิ ตสฺส เต เอตทโหสิ สาธุรูป  
วต โภ อรหนฺตฺ สมณฺ อสาทิยิมฺหเส มา วต โน โภ อโหสิ  
ทิมฺรตฺตํ อหิตาย ทุกฺขายาติ ฯ เอวํ ภนฺเต ก็ ปน ภนฺเต ภควา  
อรหตฺตสฺส มจฺจรายตีติ ฯ น โข อหํ โมฆปฺริส อรหตฺตสฺส  
มจฺจรายามิ อปฺปิจฺจ ตฺยฺเหเวตํ ปาปกํ ทิฏฺฐิจฺจตํ อุปฺปนฺนํ ตํ  
ปชฺห มา เต อโหสิ ทิมฺรตฺตํ อหิตาย ทุกฺขายาติ ฯ ยํ โข  
ปเนตํ สุนกฺขตฺต มณฺณสิ อเจถํ กพารมชฺชกํ สาธุรูป อรหํ  
สมณฺเถติ โส นจิสฺสเสว ปรีหิตฺโต สานฺนุจฺริโก วิจฺรณฺโต โอทนฺกมฺมาสํ  
ภุณฺชมาโน สพฺพานเนว เวสาลิยานิ เจตฺติยานิ สมตฺติกฺกมิตฺวา ยสา  
นิหิโน กาลํ กริสฺสตีติ ฯ อถ โข ภคว อเจโล กพารมชฺชโก  
นจิสฺสเสว ปรีหิตฺโต สานฺนุจฺริโก วิจฺรณฺโต โอทนฺกมฺมาสํ ภุณฺชมาโน  
สพฺพานเนว เวสาลิยานิ เจตฺติยานิ สมตฺติกฺกมิตฺวา ยสา นิหิโน ๑  
กาลมภาสิ ฯ อสฺสสฺสสิ โข ภคว สุนกฺขตฺโต ลิจฺฉวิปฺตุตฺโต อเจโล  
กิริ กพารมชฺชโก ปรีหิตฺโต สานฺนุจฺริโก วิจฺรณฺโต โอทนฺกมฺมาสํ  
ภุณฺชมาโน สพฺพานเนว เวสาลิยานิ เจตฺติยานิ สมตฺติกฺกมิตฺวา ยสา  
นิหิโน กาลํ กโรตี ๒ ฯ อถ โข ภคว สุนกฺขตฺโต ลิจฺฉวิปฺตุตฺโต  
เยนาหํ เตนฺนุสสงฺกมิ อุปฺสงฺกมิตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตฺตํ  
นินฺสีทิ ฯ เอกมฺนตฺตํ นินฺสีนฺนํ โข อหํ ภคว สุนกฺขตฺตํ ลิจฺฉวิปฺตุตฺตํ  
เอตทโวจํ ตํ ก็ มณฺณสิ สุนกฺขตฺต ยถเว เต อหํ อเจถํ  
กพารมชฺชกํ อารพฺภ พุยาภาสิ ตเถว ตํ วิปากํ โน อณฺณถา วาติ ฯ  
#๑ ย. ยสา นิกฺกนิโน ฯ ๒ ม. กโรตี ฯ

สูตรที่. ปาฏิภาวโก - หน้า 12

ขเถว เม ภนฺเต ภควา อเจลิ กพารมชฺชกั อารพฺภ พุยาภาสิ  
ตเถว ตั วิปากั โน อญฺญถาติ ฯ ตั กิ มญฺญสิ สุนกฺขตฺต  
ยฺหิ เอวั สนฺเต กตฺ วา โหติ อุตฺตริมนุสฺสธมฺมา อิทฺธิปาฏิหาริยั  
อกตฺ วาติ ฯ อถโข ภนฺเต เอวั สนฺเต กตฺ โหติ อุตฺตริมนุสฺสธมฺมา  
อิทฺธิปาฏิหาริยั โน อกตฺนฺติ ฯ เอวปิ โข มํ ตวํ โมฆปฺริส  
อุตฺตริมนุสฺสธมฺมา อิทฺธิปาฏิหาริยั กโรนฺตุ เอวํ วเทสิ น หิ  
ปนฺน เม ภนฺเต ภควา อุตฺตริมนุสฺสธมฺมา อิทฺธิปาฏิหาริยั กโรตฺติ  
ปสฺส โมฆปฺริส ยาวญฺจ เต อิทํ อปรทฺชนฺติ ฯ เอวปิ โข ภคว  
สฺนฺกฺขตฺโต ลิจฺฉวิปฺตฺโต มยา วุจฺจมาโน อปฺกุกฺเมว อิมสฺมา ชมฺมวินยา  
ยถา ตํ อาปาโยโก เนรโยโก ฯ

[๖] เอกมิตฺทาหํ ภควฺว สมยํ ตตฺเถว ๑ เวสาลิยํ วิหฺรามิ มหาวเน  
กฺุฏฺฐาคารสาลาเย ฯ เตน โข ปนฺน สมเยน อเจโล ปาฏิกฺปฺตฺโต  
เวสาลิยํ ปฏิวสฺติ ลากฺกคฺปฺตฺโต เจว ยสคฺคปฺตฺโต จ วชฺชิกาเม ฯ  
โส เวสาลิยํ ปริสฺติ เอวํ วาจํ ภาสฺติ สมโณปิ โคตโม ฌานฺวาโท  
อหํปิ ฌานฺวาโท ฌานฺวาโท โข ปนฺน ฌานฺวาเทน  
อรหฺติ อุตฺตริมนุสฺสธมฺมา อิทฺธิปาฏิหาริยั ทสฺเสตฺถุ สมโณ โคตโม  
อุปฺทฺตฺตํ อากฺขญฺเยยฺย อหํปิ อุปฺทฺตฺตํ กฺขญฺเยยฺย เต ตตฺถ  
อุโภปิ อุตฺตริมนุสฺสธมฺมา อิทฺธิปาฏิหาริยั กเรยฺยาม เอกญฺเจ  
สมโณ โคตโม อุตฺตริมนุสฺสธมฺมา อิทฺธิปาฏิหาริยั กริสฺสฺติ ทฺวาทํ  
กริสฺสามิ เทว เจ สมโณ โคตโม อุตฺตริมนุสฺสธมฺมา อิทฺธิปาฏิหาริยานิ  
#๑ ไป. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

กริสุสตี จตุตาราหิ กริสุสामी จตุตาริ เจ สมโณ  
 โคตโม อุตฺตริมนุสฺสชฺชมา อิทฺธิปาฏิหาริยานิ กริสุสตี อญฺจาหิ  
 กริสุสामी ฯ อิติ ยาวตํ ยาวตํ สมโณ โคตโม อุตฺตริมนุสฺสชฺชมา  
 อิทฺธิปาฏิหาริยํ กริสุสตี ตทฺทิกุณฺณํ ตทฺทิกุณฺณาหิ กริสุสामीติ ฯ อิติ ๑  
 โข ภควฺว สุนภขตฺโต ลิจฺฉวิปฺตฺโต เยนหิ เตนุปสงฺกมิ  
 อุปสงฺกमितฺวา มํ อภิเวทตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทิ ฯ เอกมฺนตํ นิสินฺโน  
 โข ภควฺว สุนภขตฺโต ลิจฺฉวิปฺตฺโต มํ เอตทโวจ อเจโล ภนฺเต  
 ปาฏิภปฺตฺโต เวสาลียํ ปฏฺิวสตี ลากภคฺคปฺตฺโต เจว ยสคฺคปฺตฺโต จ  
 วชฺชคามे โส เวสาลียํ ปริสตี เอวํ วาจํ ภาสตี สมโณปิ โคตโม  
 ฌานวาโท อหิปี ฌานวาโท ฌานวาโท โข ปน ฌานวาเทน  
 อรหตี อุตฺตริมนุสฺสชฺชมา อิทฺธิปาฏิหาริยํ ทสฺเสตฺถ สมโณ โคตโม  
 อุปทฺตฺตปถิ อากฺขณฺเยย อหิปี อุปทฺตฺตปถิ กฺขณฺเยยํ เต ตตฺถ อโภปิ  
 อุตฺตริมนุสฺสชฺชมา อิทฺธิปาฏิหาริยํ กรเยยาม เอกญฺเจ สมโณ  
 โคตโม อุตฺตริมนุสฺสชฺชมา อิทฺธิปาฏิหาริยํ กริสุสตี ทฺวาทิ กริสุสामी ฯ  
 สงฺขิตฺตํ ฯ ตทฺทิกุณฺณํ ตทฺทิกุณฺณาหิ กริสุสामीติ ฯ เอวํ วุตฺเต อหิ  
 ภควฺว สุนภขตฺตํ ลิจฺฉวิปฺตฺตํ เอตทโวจํ อภพฺโพ โข สุนภขตฺต  
 อเจโล ปาฏิภปฺตฺโต ตํ วาจํ อปฺปหาย ตํ จิตฺตํ อปฺปหาย ตํ  
 ทิฏฺฐี อปฺปฏฺินิสฺสชฺชิตฺวา มม สมฺมุขีภาวํ อากนฺตํ สเจปิสฺส  
 เอมสฺส อหิ ตํ วาจํ อปฺปหาย ตํ จิตฺตํ อปฺปหาย ตํ ทิฏฺฐี  
 อปฺปฏฺินิสฺสชฺชิตฺวา สมณฺสฺส โคตมสฺส สมฺมุขีภาวํ กฺขณฺเยยฺนตี  
 #๑ ไป. ม. ย. ๑๓ ฯ

มุทรานปี ตสฺส วิปเตยฺยาติ ฯ รกฺขเตตํ ฆนฺเต ฆควา วาจํ  
รกฺขเตตํ สุกฺโต วาจนฺติ ฯ ก็ ปน มํ ตฺวํ สุนกฺขตฺต เอวํ  
วเทสิ รกฺขเตตํ ฆนฺเต ฆควา วาจํ รกฺขเตตํ สุกฺโต วาจนฺติ ฯ  
ฆควตาปสฺส ฆนฺเต เอสา วา เอกํเสน โธธาธาธา ๑ อภพฺโพ  
อเจโล ปาฏิกปฺตฺโต ตํ วาจํ อปฺปหาย ตํ จิตฺตํ อปฺปหาย ตํ  
ทิกฺขณํ อปฺปณฺนิสฺสชฺชิตฺวา มม สมฺมุขีภาวํ อากนฺตํ สเจปิสฺส  
เอวมสฺส อหํ ตํ วาจํ อปฺปหาย ตํ จิตฺตํ อปฺปหาย ตํ ทิกฺขณํ  
อปฺปณฺนิสฺสชฺชิตฺวา สมณฺสฺส โคตมสฺส สมฺมุขีภาวํ คจฺเจยฺยนฺติ  
มุทรานปี ตสฺส วิปเตยฺยาติ อเจโล จ ฆนฺเต ปาฏิกปฺตฺโต  
วิรูปรูเปน ฆควโต สมฺมุขีภาวํ อากจฺเจยฺย ตทสฺส ฆควโต  
มฺสาติ ฯ อปี นฺุ สุนกฺขตฺต ตถาคโต ตํ วาจํ ภาเสยฺย ยา  
สา วาจา ทฺวยคามินิธิ ฯ ก็ ปน ฆนฺเต ฆควตา อเจโล  
ปาฏิกปฺตฺโต เจตฺสา เจโต ปริจฺจ วิทิตฺโต อภพฺโพ อเจโล  
ปาฏิกปฺตฺโต ตํ วาจํ อปฺปหาย ตํ จิตฺตํ อปฺปหาย ตํ ทิกฺขณํ  
อปฺปณฺนิสฺสชฺชิตฺวา มม สมฺมุขีภาวํ อากนฺตํ สเจปิสฺส เอวมสฺส  
อหนฺตํ วาจํ อปฺปหาย ตํ จิตฺตํ อปฺปหาย ตํ ทิกฺขณํ อปฺปณฺนิสฺสชฺชิตฺวา  
สมณฺสฺส โคตมสฺส สมฺมุขีภาวํ คจฺเจยฺยนฺติ มุทรานปี  
ตสฺส วิปเตยฺยาติ อูทาหุ เทวตา ฆควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสฺสุ  
อภพฺโพ ฆนฺเต อเจโล ปาฏิกปฺตฺโต ตํ วาจํ อปฺปหาย ฯเปฯ  
มุทรานปี ตสฺส วิปเตยฺยาติ ฯ เจตฺสา เจโต ปริจฺจ วิทิตฺโต เจวเม  
#๑ ยู. โอวาทิตา ฯ

สุนกขตฺต อเจโล ปาฏิภฺตฺโต อภพฺโพ อเจโล ปาฏิภฺตฺโต  
ตํ วาจํ อปฺปหาย ตํ จิตฺตํ อปฺปหาย ฯเปฯ มุทฺธาปี ตสฺส  
วิปเตยฺยาติ เทวตาปี มม เอตมตฺถํ อโรโรเจสฺสุ อภพฺโพ ฆนฺเต  
อเจโล ปาฏิภฺตฺโต ตํ วาจํ อปฺปหาย ฯเปฯ มุทฺธาปี ตสฺส  
วิปเตยฺยาติ ฯ อชิโตปี นาม ลิจฺจวินํ เสนาปติ อรฺุณา กาลกโต  
ดาวตีสกายํ อุปฺปนฺโน โสปี มํ อุปฺสงฺกมิตฺวา เอวมาโรเจสิ  
อลชฺชํ ฆนฺเต อเจโล ปาฏิภฺตฺโต มุสวาธาปี ฆนฺเต อเจโล  
ปาฏิภฺตฺโต มํปี ฆนฺเต อเจโล ปาฏิภฺตฺโต พฺยาภาสิ วชฺชิกาเม  
อชิโต ลิจฺจวินํ เสนาปติ มหानิรยํ อุปฺปนฺโนติ น โข ปนาหํ  
ฆนฺเต มหानิรยํ อุปฺปนฺโน ดาวตีสกายํ ๑ อุปฺปนฺโน อลชฺชํ ฆนฺเต  
อเจโล ปาฏิภฺตฺโต มุสวาธาปี ฆนฺเต อเจโล ปาฏิภฺตฺโต  
อภพฺโพ จ ๒ ฆนฺเต อเจโล ปาฏิภฺตฺโต ตํ วาจํ อปฺปหาย ฯเปฯ  
มุทฺธาปี ตสฺส วิปเตยฺยาติ ฯ อิติ โข สุนกขตฺต เจตสา เจโต  
ปริจฺจ วิทิตฺโต เจว เม อเจโล ปาฏิภฺตฺโต อภพฺโพ อเจโล  
ปาฏิภฺตฺโต ตํ วาจํ อปฺปหาย ตํ จิตฺตํ อปฺปหาย ตํ ทิฏฺฐิ  
อุปฺปฺนิสฺสชฺชิตฺวา มม สมฺมุขิภาวํ อากนฺตํ สเจปิสฺส เอวมสฺส  
อหนฺตํ วาจํ อปฺปหาย ตํ จิตฺตํ อปฺปหาย ตํ ทิฏฺฐิ อุปฺปฺนิสฺสชฺชิตฺวา  
สมณฺสฺส โคตมสฺส สมฺมุขิภาวํ กจฺเจยฺยนฺติ มุทฺธาปี  
ตสฺส วิปเตยฺยาติ เทวตาปี เม เอตมตฺถํ อโรโรเจสฺสุ อภพฺโพ  
#๑ ยู. ดาวตีสมฺหิ ฯ ๒ สී. ยู. จกาโร น ทิสฺสติ ฯ

ภนฺเต อเจโต ปาฏิภุตฺโต ตํ วาํ อปฺปหาย ตํ จิตฺตํ อปฺปหาย  
ตํ ทิฏฺฐิํ อปฺปณฺนิสฺสชฺชิตฺวา ภควโต สมมุขิภาวํ อากนฺตุํ สเจปิสฺส  
เอวมสฺส อหนฺตํ วาํ อปฺปหาย ตํ จิตฺตํ อปฺปหาย ตํ ทิฏฺฐิํ  
อปฺปณฺนิสฺสชฺชิตฺวา สมณฺสฺส โคตมสฺส สมมุขิภาวํ กจฺเจยฺยนฺติ  
มฺหุทฺธาปี ตสฺส วิปเตยฺยาติ ฯ เอโส โข ปนาหํ สุนกฺขตฺต เวสาลียํ  
ปิณฺฑาย จริตฺวา ปจฺจนาถตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต เยน อเจตฺส  
ปาฏิภุตฺตสฺส อาราโม เตนฺอุปสงฺกมึ ๑ ทิวา วิหาราย ยสฺสทานิ  
ตวํ สุนกฺขตฺต อิจฺฉสิ ตสฺส อารโจะหิตี ฯ

[๗] อถโข สุวาหํ ภควทฺว ปุพฺพพณฺ्हสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวริ  
อาทาย เวสาลียํ ๒ ปิณฺฑาย ปาวีสี เวสาลียํ ปิณฺฑาย จริตฺวา  
ปจฺจนาถตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต เยน อเจตฺส ปาฏิภุตฺตสฺส  
อาราโม เตนฺอุปสงฺกมึ ทิวา วิหาราย ฯ อถโข ภควทฺว สุนกฺขตฺโต  
ลิจฺฉวิปฺตฺโต ตฺรมาทรูโป เวสาลี ปวีสิตฺวา เยน อภิญฺญาตา  
อภิญฺญาตา ลิจฺฉวี เตนฺอุปสงฺกมึ อุปสงฺกมิตฺวา อภิญฺญาเต  
อภิญฺญาเต ลิจฺฉวี เอตทโวจฺเ อเสวฺวโส ภควา เวสาลียํ ปิณฺฑาย  
วิจฺริตฺวา ปจฺจนาถตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต เยน อเจตฺส ปาฏิภุตฺตสฺส  
อาราโม เตนฺอุปสงฺกมึ ทิวา วิหาราย อภิกฺกมถายสฺมนฺโต  
อภิกฺกมถายสฺมนฺโต สาธฺรฺรูปานํ สมณานํ อุตฺตริมฺนุสฺสธฺมา อิทฺธิปาฏิหาริยํ  
ภวิสฺสตีติ ฯ อถโข ภควทฺว อภิญฺญาตานํ อภิญฺญาตานํ  
ลิจฺฉวินํ เอตทโหสิ สาธฺรฺรูปานํ กิร โภ สมณานํ อุตฺตริมฺนุสฺส-  
#๑ โป. ม. เตนฺอุปสงฺกมิสฺสามิ ฯ ๒ ม. เวสาลี ฯ



ธมมา อิทธิปาฏิหาริย์ ภวิสฺสตี หนฺท วัต โภ คจฺจมาติ ฯ  
เยน จ อภิญญาตา อภิญญาตา พุราหฺมณฺมหาสาลา คหปฺตีเนจยิกา  
นानาติตฺถิยสมณฺพฺราหฺมณา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา  
อภิญญาเต อภิญญาเต นานาติตฺถิยสมณฺพฺราหฺมณเ เอตทโวจ  
เอสาวุโส ภควา เวสาลียํ ปิณฺฑาทาย จริตฺวา ปจฺจนาภคฺคํ ปิณฺฑทปาทปฏิกฺกนฺโต  
เยน อเจตฺสส ปาฏิกฺกปฺตฺตฺสส อาราโม เตนฺอุปสงฺกมิ  
ทิวาวิหาราย อภิกฺกมถายสมฺนฺโต อภิกฺกมถายสมฺนฺโต สาธุรฺูปานํ  
สมณานํ อุตฺตริมฺนุสฺสธมฺมา อิทธิปาฏิหาริย์ ภวิสฺสตีติ ฯ อถโข  
ภควุ อภิญญาตานํ อภิญญาตานํ นานาติตฺถิยสมณฺพฺราหฺมณานํ  
เอตทโหตี สาธุรฺูปานํ กิร โภ สมณานํ อุตฺตริมฺนุสฺสธมฺมา  
อิทธิปาฏิหาริย์ ภวิสฺสตี หนฺท วัต โภ คจฺจมาติ ฯ อถโข  
ภควุ อภิญญาตา อภิญญาตา ลิจฺฉวี อภิญญาตา อภิญญาตา จ  
พุราหฺมณฺมหาสาลา คหปฺตีเนจยิกา นานาติตฺถิยสมณฺพฺราหฺมณา  
เยน อเจตฺสส ปาฏิกฺกปฺตฺตฺสส อาราโม เตนฺอุปสงฺกมิตฺสุ ฯ สา  
เอสา ภควุ ปรีสา โหตี อนกฺสตา อนกฺสทฺสสา ฯ อสุโสสิจ  
โข ภควุ อเจโล ปาฏิกฺกปฺตฺโต อภิกฺกนฺตา กิร อภิญญาตา  
อภิญญาตา ลิจฺฉวี อภิกฺกนฺตา อภิญญาตา อภิญญาตา จ  
พุราหฺมณฺมหาสาลา คหปฺตีเนจยิกา นานาติตฺถิยสมณฺพฺราหฺมณา  
สมณฺปิ โคตโม มยฺหํ อาราเม ทิวาวิหารํ นิสินฺโนติ ฯ สุตฺวานสฺส  
ภยํ นมฺภิตฺตํ โลมฺหํโส อุทปาที ฯ อถโข ภควุ อเจโล

ปาฏิภาวโค ภาโต สวัโค โลมัญชาโต ๑ เยน ตินฺนุทฺทขานู-  
ปริพฺพาชการาโม เตนฺนุสสงฺกมิ ๑ อสฺโสสิ โข ภคฺคว สฺวา ปริสฺวา  
อเจโล กิร ปาฏิภาวโค ภาโต สวัโค โลมัญชาโต เยน  
ตินฺนุทฺทขานูปริพฺพาชการาโม เตนฺนุสสงฺกนฺโตติ ๒ ๑ อถ โข ภคฺคว สฺวา  
ปริสฺวา อณฺตริ ปริสฺวา อามนฺเตสิ เอหิ ตฺวํ โภ ปริสฺวา เยน ตินฺนุทฺทขานู-  
ปริพฺพาชการาโม เยน อเจโล ปาฏิภาวโค เตนฺนุสสงฺกมิ  
อุสสงฺกมิตฺวา อเจลํ ปาฏิภาวโค เอวํ วเทหิ อภิกฺกมาวุโส  
ปาฏิภาวโค อภิกฺกนฺตา อภิญฺญาตา อภิญฺญาตา ลิจฺฉวี อภิกฺกนฺตา  
อภิญฺญาตา อภิญฺญาตา จ พฺรหฺมณฺณมหาสาลา กหฺปติเนจฺยิกา  
นานาติตฺถิยสมณฺณพฺรหฺมณฺณา สมณฺณปิ โคตโม อายสฺมโต อาราม  
ทิวาวิหาริ นิสินฺโน ภาสิตา โข ปน เต เอสาวุโส ปาฏิภาวโค  
เวสาลียํ ปริสฺวา วาจา สมณฺณปิ โคตโม ฌานวาโท อหํปิ  
ฌานวาโท ฌานวาโท โข ปน ฌานวาเทน อรหฺติ อุตฺตริมฺนุสฺสชฺมมา  
อิทฺธิปาฏิหาริยํ ทสฺเสตฺถ สมณฺณ [๑] โคตโม อุปฺพตฺตปถํ  
อากฺขณฺเยย อหํปิ อุปฺพตฺตปถํ กฺขณฺเยย เต ตตฺถ อูโปถิ  
อุตฺตริมฺนุสฺสชฺมมา อิทฺธิปาฏิหาริยํ กเรยฺยาม เอกณฺเจ สมณฺณ  
โคตโม อุตฺตริมฺนุสฺสชฺมมา อิทฺธิปาฏิหาริยํ กริสฺสตี ทฺวามํ  
กริสฺสामी เทว เจ สมณฺณ โคตโม อุตฺตริมฺนุสฺสชฺมมา  
อิทฺธิปาฏิหาริยานิ กริสฺสตี จตฺตารามํ กริสฺสामी จตฺตาริ เจ สมณฺณ  
#๑ โป. โลมัญชาโต ๑ ๒ ส. ย. เตนฺนุสสงฺกนฺโตติ ๑ ๓ ม. เจสฺสทฺโต อตฺถิ ๑

โคตโม อุตฺตริมนุสฺสธมฺมา อิทฺธิปาฏิหาริยานิ กริสฺสติ อญฺจําหิ  
กริสฺสํมิ อิติ ยาวตํ ยาวตํ สมฺโน โคตโม อุตฺตริมนุสฺสธมฺมา  
อิทฺธิปาฏิหาริยานิ กริสฺสติ ตฺททฺทิตฺถํ ตฺททฺทิตฺถํหิ กริสฺสํมิติ  
อภิกฺกมฺเยว ๑ โข อาวุโส ปาฏิภฺพุตฺต อฺปทฺตํปถิ สฺพฺพปจฺมฺเยว  
อาคณฺตฺวา สมฺโน โคตโม आयสฺมโต อารามํ ทิวาวิหารํ นิสินฺโนติ ฯ  
เอวํ โภติ โข ภคฺคว โส ปุริโส ตสฺสา ปริสาย ปญฺิสฺสฺตฺวา เยน  
ติณฺฑทฺกขานฺุปริพฺพชการาโม เยน อเจโล ปาฏิภฺพุตฺโต เตณฺุปรสฺงกมิ  
อฺปรสฺงกมิทฺวา อเจถิ ปาฏิภฺพุตฺติ เอตทฺโวจ อภิกฺกมาวุโส  
ปาฏิภฺพุตฺต อภิกฺกนฺตา อภิญฺจาทา อภิญฺจาทา ลิจฺฉวี  
อภิกฺกนฺตา อภิญฺจาทา อภิญฺจาทา จ พฺรหฺมณฺณมหาสาลา ฯเปฯ  
อภิกฺกมฺเยว อาวุโส ปาฏิภฺพุตฺต อฺปทฺตํปถิ สฺพฺพปจฺมฺเยว  
อาคณฺตฺวา สมฺโน โคตโม आयสฺมโต อารามํ ทิวาวิหารํ  
นิสินฺโนติ ฯ เอวํ วุตฺเต ภคฺคว อเจโล ปาฏิภฺพุตฺโต आयํมิ  
อาวุโส आयํมิ อาวุโสติ วตฺวา ตตฺถเวว สํสฺปฺปติ น สกฺโกติ  
อาสนาปี วุญฺจาทุํ ฯ อถ โข โส ภคฺคว ปุริโส อเจถิ ปาฏิภฺพุตฺติ  
เอตทฺโวจ กิํสุ นาม เต อาวุโส ปาฏิภฺพุตฺต ปาวพาสุ นาม  
เต ปิจฺจกํสุ อลฺลิสฺนา ปิจฺจกํสุ นาม เต ปาวพาสุ อลฺลิสฺนํ आयํมิ  
อาวุโส आयํมิ อาวุโสติ วตฺวา ตตฺถเวว สํสฺปฺปติ น สกฺโกติ  
อาสนาปี วุญฺจาทฺนฺติ ฯ เอวํปี โข ภคฺคว วุจฺจมาโน อเจโล  
ปาฏิภฺพุตฺโต आयํมิ อาวุโส आयํมิ อาวุโสติ วตฺวา ตตฺถเวว  
#๑ ม. อภิกฺกมฺสฺเสว ฯ

สัปปติ น สกโกติ อาสนาปี วุฏฐาตุ ๑ ยทา โข โส ภคคว  
ปฺริโส อณฺณาสี ปฺราภุตรูป อัย อเจโล ปาฏิกปฺตุโต อายามิ  
อาวฺโส อายามิ อาวฺโสติ วตฺวา ตตฺเถว สัปปติ น สกโกติ  
อาสนาปี วุฏฐาตุณฺติ อถ ตํ ปฺริสํ อากนฺตฺวา เอวมาโรเจสิ  
ปฺราภุตรูป โภ อัย ๑ อเจโล ปาฏิกปฺตุโต อายามิ อาวฺโส  
อายามิ อาวฺโสติ วตฺวา ตตฺเถว สัปปติ น สกโกติ อาสนาปี  
วุฏฐาตุณฺติ ๑ เอวํ วุตฺเต อหํ ภคคว ตํ ปฺริสํ เอตทวโจ อภพฺโพ  
โข อาวฺโส อเจโล ปาฏิกปฺตุโต ตํ วาจิ อปฺปหาย ตํ จิตฺตํ  
อปฺปหาย ตํ ทิฏฺฐี อปฺปฏินิสฺสชฺชิตฺวา มม สมฺมุขีภาวํ อากนฺตุ  
สเจปิสฺส เอวมสฺส อหนฺตํ วาจิ อปฺปหาย ตํ จิตฺตํ อปฺปหาย ตํ  
ทิฏฺฐี อปฺปฏินิสฺสชฺชิตฺวา สมณฺสฺส โคตมสฺส สมฺมุขีภาวํ กจฺเจยฺยณฺติ  
มฺหุทฺธาปี ตสฺส วิปเตยฺยาติ ๑

ปจฺมภาณวารี นิฏฺฐิตํ ๑

[๘] อถโข ภคคว อณฺณตโร ลิจฺฉวิมฺหามตฺโต อฏฺฐายาสนา  
ตํ ปฺริสํ เอตทวโจ เตนฺหิ โภ มฺหุตฺตํ ตาว อากเมถ ยาวาหํ  
กจฺฉามิ อปฺเปวนาม อหํปี สกฺกฺเขยฺยํ อเจลํ ปาฏิกปฺตุตํ อิมํ  
ปฺริสํ อานฺตฺนฺติ ๑ อถโข โส ภคคว ลิจฺฉวิมฺหามตฺโต เยน  
ติณฺฑกฺขานุปฺริพฺพาชการาโม เยน อเจโล ปาฏิกปฺตุโต  
เตนฺอุปฺสงฺกมิ อุปฺสงฺกมิตฺวา อเจลํ ปาฏิกปฺตุตํ เอตทวโจ อภิกฺกมาวฺโส  
ปาฏิกปฺตุต อภิกฺกนฺตํ เต เสยฺโย อภิกฺกนฺตา อภินฺณตา  
#๑ ม. อยฺยณฺติ ปาโง นตฺถิ ๑ สී. ย. โภ อยฺยณฺติ เทว ปาโง นตฺถิ ๑

อภิณฺวาตา จ ฯ สञฺจิตฺตํ ฯ สมโณปี โคตโม อายสุมโต อาราม  
ทิวาวิหารํ นิสินฺโนติ ภาสิตา โข ปน เต เอสาวุโส ปาฏิภฺตุต  
เวสาลียํ ปริสฺติ วาจา สมโณปี โคตโม ฌานวาโท อหํปี  
ฌานวาโท ฯเปฯ ตทฺทิกุณฺณํ ตทฺทิกุณฺณํ ภิรฺตฺสํมิตฺติ อภิภฺกมเยว  
โฆ อาวุโส ปาฏิภฺตุต อฺปทฺตปฺปํ สพฺพปจฺมเยว อคฺนฺตฺวา  
สมโณปี โคตโม อายสุมโต อารานํ ทิวาวิหารํ นิสินฺโน ภาสิตา  
โฆ ปเนสา อาวุโส ปาฏิภฺตุต สมณฺณ โคตเมณ ปริสฺติ วาจา  
อภฺโพ อเจโล ปาฏิภฺตุโต ตํ วาจํ อปฺปหาเยว ฯเปฯ มุทฺธาปี  
ตสฺส วิปเตยฺยติ อภิภฺกมาวุโส ปาฏิภฺตุต อภิภฺกมเนเนว  
เต ชยํ ภิรฺตฺสํม สมณฺสฺส โคตมสฺส ปฺราชนฺติ ฯ เอว  
วฺตุเต ภคฺคว อเจโล ปาฏิภฺตุโต อายามิ อาวุโส อายามิ  
อาวุโสติ วตฺวา ตตฺถเวว สํสปฺปติ น สกฺโกติ อาสนาปี วุจฺจํ ๑  
อถ โฆ โส ภคฺคว ลิจฺจวิมฺหามตฺโต อเจลํ ปาฏิภฺตุตฺเต อตฺทโว  
กิสฺสุ นาม เต อาวุโส ปาฏิภฺตุต ปาวพาสฺสุ นาม เต ปิจฺจํ  
อลฺลีนํ ปิจฺจํ นาม เต ปาวพาสฺสุ อลฺลีนํ อายามิ อาวุโส  
อายามิ อาวุโสติ วตฺวา ตตฺถเวว สํสปฺปติ น สกฺโกติ อาสนาปี  
วุจฺจํ ๑ เอวํปี โฆ ภคฺคว วุจฺจมาโน อเจโล ปาฏิภฺตุโต  
อายามิ อาวุโส อายามิ อาวุโสติ วตฺวา ตตฺถเวว สํสปฺปติ น  
สกฺโกติ อาสนาปี วุจฺจํ ๑ ยทา โฆ [๑] ภคฺคว ลิจฺจวิมฺหามตฺโต  
อณฺณาสี ปฺราภฺตฺโรโป อยํ อเจโล ปาฏิภฺตุโต อายามิ อาวุโส  
#๑ โป. ม. ย. โส ฯ

อาขามิ อาวุโสติ วตุวา ตตุเถว สัสปปติ น สกโกติ อาสนาปี  
วฏฐาตุนติ อถ ตั ปริสั อากนตุวา เอวั อาโรเจสิ ปราภุตโรโป  
อัย อเจโล ปาฏิภปุโต อาขามิ อาวุโส อาขามิ อาวุโสติ วตุวา  
ตตุเถว สัสปปติ น สกโกติ อาสนาปี วฏฐาตุนติ ฯ เอวั วุตเต  
อหิ ภคคว ตั ปริสั เอตทโวจ อภพโพ โข อาวุโส อเจโล  
ปาฏิภปุโต ตั วาจึ อปปหาย ตั จิต्तึ อปปหาย ฯเปฯ  
สเจปิสส เอวมสส อหนตึ วาจึ อปปหาย ฯเปฯ สมณสส  
โคตมสส สมมุชิวาวั กจเจยยนติ มุทฐาปี ตสส วิปเตยยาติ  
สเจปายสมนตานุ ลิจจวินึ เอวมสส มยึ อเจลึ ปาฏิภปุตตี ยาหิ ๑  
วตตทาหิ พนุชิตวา โคยุตเตหิ ๒ อาวิณฺเขยยามาติ ๓ ตา วตตทา  
นิชฺเชรั ๔ ปาฏิภปุโต วา อภพโพ ปน อเจโล ปาฏิภปุโต  
ตั วาจึ อปปหาย ฯเปฯ สเจปิสส เอวมสส อหนตึ วาจึ  
อปปหาย ฯเปฯ สมณสส โคตสสส สมมุชิวาวั กจเจยยนติ  
มุทฐาปี ตสส วิปเตยยาติ

[๕] อถ โข ภคคว ชาลิว ทารุปตติกนฺเตวาสิ อฏฐายาสนา ตั  
ปริสั เอตทโวจ เตนหิ โภ มุหุตตึ ตาว อากเมถ ยาวาหิ กจจามิ  
อปปเปวนามาหิ ๕ สกกุณฺเษยึ อเจลึ ปาฏิภปุตตี [๖] อานตฺตุนติ ฯ อถ โข  
ภคคว ชาลิว ทารุปตติกนฺเตวาสิ เยน ตินฺจกฺขานุปริพพาชการาโม  
เยน อเจโล ปาฏิภปุโต เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา อเจลึ  
#๑ สี. ม. ย. อัย น ทิสฺสติ ฯ ๒ สี. ม. ย. โคยฺเคหิตี ปาเจน ภวิตพฺพิ ฯ  
#๓ ม. อาวิณฺเขยยามาติ ฯ ย. อาวิชฺเษยยามาติ ฯ ๔ ม. นิชฺเชยฺยึ ฯ ๕ ม. ย.  
#อปปเปวนาม อหฺมปี ฯ ๖ ม. ย. อิมิ ปริสั ฯ

อเจล์ ปาฏิภุตต์ เอตทโวจ อภิกุมมาวุโส ปาฏิภุตต์ อภิกุนต์  
เต เสยโย อภิกุนตา อภิญญาตา อภิญญาตา จ ลิจฺฉวี ฯเปฯ  
สมณปิ โคตโม อายสมโต อาราม ทิวาวิหาร นิสินโน ภาสิตา  
โฆ ปน เต เอสาวุโส ปาฏิภุตต์ เวสาลีย ปริสตี วาจา สมณปิ  
โคตโม ฌานวาโท ฯเปฯ ตทฺทิกุณฺณ ตทฺทิกุณฺณาหิ กริสฺสามิตี  
อภิกุมเยว อาวุโส ปาฏิภุตต์ อุปฺพตฺตปถิ สพฺพปจฺมเยว  
อาคนฺตฺวา สมณ โคตโม อายสมโต อาราม ทิวาวิหาร  
นิสินโน ภาสิตา โฆ ปน เต เอสาวุโส ปาฏิภุตต์ สมณ  
โคตเมน ปริสตี วาจา อภฺโพ โฆ อาวุโส อเจโล ปาฏิภุตฺโต  
ตํ วาจํ อปฺปหาย ฯเปฯ สเจปิสฺส เอวมฺสฺส อหนฺตํ วาจํ  
อปฺปหาย ฯเปฯ สมณฺสฺส โคตมฺสฺส สมฺมุชฺฉิภาวํ คจฺเจยฺยนฺติ  
มฺหฺธาปี วิปเตยฺยาติ สเจปายสมฺนฺตานํ ลิจฺฉวินํ เอวมฺสฺส  
มยํ อเจล์ ปาฏิภุตฺตํ ยาหิ วรตฺตาหิ พนฺธิตฺวา โคยฺตฺเตหิ  
อาวิญฺเชยฺยามาติ ตา วรตฺตา นิชฺเชรฺรุ ปาฏิภุตฺโต वा  
อภฺโพ ปน อเจโล ปาฏิภุตฺโต ตํ วาจํ อปฺปหาย ตํ จิตฺตํ  
อปฺปหาย ตํ ทิฏฺฐี อปฺปฏฺฐินิสฺสชฺชิตฺวา มม สมฺมุชฺฉิภาวํ อาคนฺตํ  
สเจปิสฺส เอวมฺสฺส อหนฺตํ วาจํ อปฺปหาย ฯเปฯ สมณฺสฺส  
โคตมฺสฺส สมฺมุชฺฉิภาวํ คจฺเจยฺยนฺติ มฺหฺธาปี ตสฺส วิปเตยฺยาติ  
อภิกุมมาวุโส ปาฏิภุตต์ อภิกุมเนเนว เต ชยํ กริสฺสาม  
สมณฺสฺส โคตมฺสฺส ปราชยนฺติ ฯ เอวํ วุตฺเต ภคว อเจโล

ปาฏิภาตโต อายามิ อาวุโส อายามิ อาวุโสติ วตฺวา ตตฺเถว  
สํสปรติ น สกฺโกติ อาสนาปี วุฏฺฐาตุ ๑ อถ โข ภคฺคว ชาลโย  
ทารุปรตฺติกนฺเตวาลี อเจถํ ปาฏิภาตฺตํ เอตทโวจ กิสุ นาม เต  
อาวุโส ปาฏิภาตฺต ปาวพาสุ นาม เต ปิจกสมิ อลฺลึนา ปิจกํสุ  
นาม เต ปาวพาสุ อลฺลึนํ อายามิ อาวุโส อายามิ อาวุโสติ  
วตฺวา ตตฺเถว สํสปรติ น สกฺโกติ อาสนาปี วุฏฺฐาตฺนฺติ ๑  
เอวํปี โข ภคฺคว วุจฺจมาโน อเจโล ปาฏิภาตฺโต อายามิ  
อาวุโส อายามิ อาวุโสติ วตฺวา ตตฺเถว สํสปรติ น สกฺโกติ  
อาสนาปี วุฏฺฐาตุ ๑ ยทา โข ภคฺคว ชาลโย ทารุปรตฺติกนฺเตวาลี  
อลฺลฺลาลี ปฺราภฺตฺโรโป อัย อเจโล ปาฏิภาตฺโต อายามิ อาวุโส  
อายามิ อาวุโสติ วตฺวา ตตฺเถว สํสปรติ น สกฺโกติ อาสนาปี  
วุฏฺฐาตฺนฺติ อถ นํ เอตทโวจ ภูตฺปฺพหิ อาวุโส ปาฏิภาตฺต  
สิหสฺส มิครลฺโย เอตทโหสิ ฆนฺนุนาหิ อลฺลฺลตริ วนสณฺหํ  
นิสฺสาย อาสยิ กปฺเปยฺยํ ตตฺตราสยิ กปฺเปตฺวา สายณฺหสมยิ  
อาสยา นิกฺขเมยฺยํ อาสยา นิกฺขมิตฺวา วิชฺฆเมยฺยํ วิชฺฆมิตฺวา  
สมนฺตา จตฺททิสฺสา อนฺนวิโลเกยฺยํ สมนฺตา จตฺททิสฺสา อนฺนวิโลเกตฺวา  
ติภฺขตฺตํ สีหนาทิ นเทยฺยํ ติภฺขตฺตํ สีหนาทิ นทิตฺวา โคจฺราย  
ปฺกุกเมยฺยํ โส วริ วริ มิคสงฺฆํ ๑ วริตฺวา มุทฺมฺสานิ มุทฺมฺสานิ  
ภกฺขยิตฺวา ตเมว อาสยิ อชฺฐเปยฺยนฺติ ๑ อถ โข [๒] โส สีโห มิคราชา  
อลฺลฺลตริ วนสณฺหํ นิสฺสาย อาสยิ กปฺเปสิ ตตฺตราสยิ กปฺเปตฺวา  
#๑ ม. ย. มิคสงฺฆน ๑ ๒ ม. ย. อาวุโส ๑



สายณหสมย์ อาสยา นิกขมิ อาสยา นิกขมิตฺวา วิชฺฌนํ วิชฺฌนิตฺวา  
สมนฺตา จตุทฺทิสฺสา อนุวิโลเกสิ สมนฺตา จตุทฺทิสฺสา อนุวิโลเกตฺวา  
ติฏฺขตฺตํ สีหนาทํ นทฺติ ติฏฺขตฺตํ สีหนาทํ นทิตฺวา โคจฺราย ปกฺกมฺมิ  
โส วั วั มิคฺสงฺฆํ วัชิตฺวา มุทฺมฺสานิ มุทฺมฺสานิ ภกฺขยิตฺวา  
ตเมว อาสยํ อชฺฌเปสิ ฯ ตสฺเสว โข อาวุโส ปาฏิภฺปฺตฺตํ สีหสฺส  
มิกฺรณฺโณ วิฆาสสํวทฺโธ ชฺรสีคาลโธ ทิตฺโต เจว พลฺวา จ ฯ  
อถ โข อาวุโส ตสฺส ชฺรสีคาลสฺส เอตทโหสิ โโก จาหํ โโก  
สีโห มิกฺรธา ยนฺนุนาหํปี อณฺณตฺรํ วนสณฺฑํ นิสฺสาย อาสยํ  
กปฺเปยฺยํ ตตฺตราสยํ กปฺเปตฺวา สายณหสมย์ อาสยา นิกฺขเมยฺยํ  
อาสยา นิกฺขมิตฺวา วิชฺฌนํ วิชฺฌนิตฺวา สมนฺตา จตุทฺทิสฺสา  
อนุวิโลเกยฺยํ สมนฺตา จตุทฺทิสฺสา อนุวิโลเกตฺวา ติฏฺขตฺตํ สีหนาทํ  
นทฺเตยฺยํ ติฏฺขตฺตํ สีหนาทํ นทิตฺวา โคจฺราย ปกฺกเมยฺยํ โส  
วั วั มิคฺสงฺฆํ วัชิตฺวา มุทฺมฺสานิ มุทฺมฺสานิ ภกฺขยิตฺวา ตเมว  
อาสยํ อชฺฌเปยฺยนฺติ ฯ อถ โข โส อาวุโส ชฺรสีคาลโธ อณฺณตฺรํ  
วนสณฺฑํ นิสฺสาย อาสยํ กปฺเปสิ ตตฺตราสยํ กปฺเปตฺวา สายณหสมย์  
อาสยา นิกฺขมิ อาสยา นิกฺขมิตฺวา วิชฺฌนํ วิชฺฌนิตฺวา  
สมนฺตา จตุทฺทิสฺสา อนุวิโลเกสิ สมนฺตา จตุทฺทิสฺสา อนุวิโลเกตฺวา  
ติฏฺขตฺตํ สีหนาทํ นทิสฺสามิตฺติ สีคาลกํ ๑ อนทฺติ เภรณฺฑกํเยว อนทฺติ  
เก จ ฌเว สีคาลเก เก ปน สีหนาทตฺติ ฯ เอวเมว โข ตฺวํ อาวุโส  
ปาฏิภฺปฺตฺตํ สุกตฺวาปทานสฺสุ ชิวมาโน สุกตฺวาตฺริตฺตฺตานิ ภูณฺชมาโน  
#๑ ไป. ม. สีงคาลกํเยว ฯ

สูตรที่. ปาฏิภควุโค - หน้าที่ 26

ตถาคเต อรหุเต สมมาสมพุทฺเฐ อาสาเทตพุํ มณฺณสิ เก  
จ ฉเว ปาฏิภปุตฺเต กา จ ตถาคตานํ อรหุตานํ สมมาสมพุทฺธานํ  
อาสาทนาติ ฯ ยโต โข ภควฺว ชาลโย ทารุปรตฺติกนฺเตวาสิ อิมินาปี  
โอปมฺเมน เนว อสภฺชิ อเจลํ ปาฏิภปุตฺตํ ตมฺหา อาสนา จาเวตุํ ฯ  
อถ นํ เอตทโวจ

สีโหติ อตฺตาน สเมภฺชียาน

อมณฺณิ โกตฺถุ มิกฺราชาหฺมสมฺมิ

ตเมว ๑ โส ลีกาลกํ อนทิ

เก จ ฉเว ลีกาลเก ปน ลีหนาเทติ ฯ

[๑๐] เอวมเว โข ตฺวํ อาวุโส ปาฏิภปุตฺต สุกตาปทานesu  
ชีวมาโน สุกตาทิริตฺตานิ ภุชฺชมาโน ตถาคเต อรหุเต  
สมมาสมพุทฺเฐ อาสาเทตพุํ มณฺณสิ เก จ ฉเว ปาฏิภปุตฺเต กา  
จ ตถาคตานํ อรหุตานํ สมมาสมพุทฺธานํ อาสาทนาติ ฯ ยโต  
โข ภควฺว ชาลโย ทารุปรตฺติกนฺเตวาสิ อิมินาปี โอปมฺเมน เนว  
อสภฺชิ อเจลํ ปาฏิภปุตฺตํ ตมฺหา อาสนา จาเวตุํ ฯ อถ นํ  
เอตทโวจ

สุณฺณํ อนุปกมฺนํ ๒ อตฺตานํ

วิมาเส สเมภฺชีย

ยวตฺตานํ น ปสฺสติ โกตฺถุ

ตาว พุชฺฌโมติ มณฺณติ

#๑ ม. ย. ตเถว ฯ ๒ ม. ย. อณฺณํ อนุปกมฺนํ ฯ

ตเมว โส สิกาลกั อนท

เก จ ฉเว สิกาลเก เก ปน สีนนาเทติ ฯ

[๑๑] เอวเมว โข ตวั อวุโส ปาฐิกปุตต สุกตาปทานesu  
ชีวมาโน สุกตาตริตฺตานิ ภูชฺชมาโน ตถาคเต อรหนฺเต  
สมฺมาสมฺพุทฺเฐ อสาทตพฺพิ มลฺลสิ เก จ ฉเว ปาฐิกปุตฺเต กา  
จ ตถาคตานิ อรหนฺตานิ สมฺมาสมฺพุทฺธานิ อสาทนาคิ ฯ ยโต  
โฆ ภคฺคว ชาลโย ทารุปฺตติกนฺเตวาสี อิมินาปี โอปมฺเมน เนว  
อสกฺขิ อเจลฺล ปาฐิกปุตฺตํ ตมฺหา อสนา จาวตุ ฯ อถ น  
เอตทโวจ

ภุตฺวาน เกเก ๑ ขลฺมฺฐิกาโย

กฐฺสีสุ ชิตฺตานิ จ ภูณฺปานิ

มหาวเน สฺลฺลวเน วิวฑฺฒ

อมลฺลนิ โกตฺถ มิกฺรราชาหฺมสมฺมิ

ตเมว โส สิกาลกั อนท

เก จ ฉเว สิกาลเก เก ปน สีนนาเทติ ฯ

[๑๒] เอวเมว โข ตวั อวุโส ปาฐิกปุตต สุกตาปทานesu  
ชีวมาโน สุกตาตริตฺตานิ ภูชฺชมาโน ตถาคเต อรหนฺเต  
สมฺมาสมฺพุทฺเฐ อสาทตพฺพิ มลฺลสิ เก จ ฉเว ปาฐิกปุตฺเต กา  
จ ตถาคตานิ อรหนฺตานิ สมฺมาสมฺพุทฺธานิ อสาทนาคิ ฯ ยโต  
โฆ ภคฺคว ชาลโย ทารุปฺตติกนฺเตวาสี อิมินาปี โอปมฺเมน เนว  
#๑ ไป. ภิงฺเก ฯ

อสุภิ อเจลิ ปาฏิภุตติ ตมหา อาสนา จาเวตุ ฯ อถ ตั  
ปริสั อากนตุวา เอวมาโรเจสิ ปราภุทรูป โภ อเจโล  
ปาฏิภุตโต आयามि आवุโส आयามि आवุโสติ วตวา ตตเถว สัสปปติ  
น สกโกติ อาสนापि วุจ्जाตุนติ ฯ เอว वृत्ते अहि गकव तं  
ปริสั ऐतवोञ्जं अणुपो षो आवुโส अजेโล पाणिपुत्तो तं  
वाञ्जं अप्पहाय तं जित्तं अप्पहाय तं तिण्णुञ्जि अप्पणिनिस्सชชิต्त्वा  
म्म समुच्चिणां अकनत्तुं सजेपिस्स एवमस्स अहनत्तं वाञ्जं  
अप्पहाय तं जित्तं अप्पहाय तं तिण्णुञ्जि अप्पणिनिस्सชชิต्त्वा सम्मस्स  
โคตมस्स समुच्चिणां कज्जेय्यन्ति मत्थापि तस्स विपเตय्याति  
सजेपायस्स मनदानं लिज्जวินं एवमस्स मयि अजेลิ पाणिपुत्तं याहि ๑  
वत्तताहि पण्डित्त्वा โขยุत्तेहि आविण्णेष्ययामाति ता वत्तता  
णिชเชरु पाणिपुत्तो वा अणुपो पन अजेโล पाणिपुत्तो तं  
वाञ्जं अप्पहाय ५पे ५ म्म समुच्चिणां अकनत्तुं सजेपिस्स एवमस्स  
अहनत्तं वाञ्जं अप्पहाय ५पे ५ सम्मस्स कोตमस्स समुच्चिणां  
कज्जेय्यन्ति मत्थापि तस्स विपतेय्याति ५ अถ्खवाहि गकव तं  
ปริसั चम्मिया गद्य सन्नुत्तเสत्ती समात्तेत्ती समुत्तेत्तेत्ती सम्पहिเสत्ती  
तं ปริसั चम्मिया गद्य सन्नुत्तเสत्त्वा समात्तेत्त्वा समुत्तेत्तेत्त्वा  
सम्पहिเสत्त्वा महापण्डना โมกขं गริत्त्वा जत्तरात्तीत्तिपाณस्सहस्सानि  
महाविทुकका อุत्तरित्त्वा तेโชत्तात्तुं समात्तेत्त्वा स्सत्ततालं वेहात्तं  
अणुककनत्त्वा अणुत्तं स्सत्ततालंปิ अकुत्ती ๒ अग्निम्मिनित्त्वा चลित्त्वा  
#๑ ม. ย. อัย น ทิสฺสติ ฯ ๒ ม. ย. อจฺจึ ฯ

ฐมายิตฺวา ๑ มหาวเน ภูฏาคารสาตายํ ปจฺจุฏฺฐาสี ๑ อถโข ภคฺคว  
สุนกฺขตฺโต ลิจฺฉวิปฺตฺโต เยนํหิ เตนุปลสฺงกฺมิ อุปลสฺงกฺมิตฺวา  
มํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนุตํ นิสีทฺติ ๑ เอกมฺนุตํ นิสินฺนํ โข อหํ  
ภคฺคว สุนกฺขตฺตํ ลิจฺฉวิปฺตฺตํ เอตทวอจํ ตํ ก็ มลฺลลฺลิตฺติ สุนกฺขตฺต  
ยเถว เต อหํ อเจลฺลํ ปาฏิกปฺตฺตํ อารพฺภ พุยาภาสี ตเถว ตํ  
วิปากํ โน ๒ อลฺลลฺลิตฺติ ๑ ยเถว เม ฆนฺเต ภควา อเจลฺลํ ปาฏิกปฺตฺตํ  
อารพฺภ พุยาภาสี ตเถว ตํ วิปากํ โน อลฺลลฺลิตฺติ ๑ ตํ ก็  
มลฺลลฺลิตฺติ สุนกฺขตฺต ยทฺติ เอวํ สนฺเต กตํ วา โหติ อุตฺตริมฺนุสฺสธมฺมา  
อิทฺธิปาฏฺฐิหาริยํ อกตํ วาติ ๑ อทฺธา โข ฆนฺเต เอวํ สนฺเต  
กตํ โหติ อุตฺตริมฺนุสฺสธมฺมา อิทฺธิปาฏฺฐิหาริยํ โน อกตฺนฺติ ๑ เอวํปี  
โข มํ ตฺวํ โมฆปฺริส อุตฺตริมฺนุสฺสธมฺมา อิทฺธิปาฏฺฐิหาริยํ กโรนฺตํ  
เอวํ วเทสิ น หิ ปน เม ฆนฺเต ภควา อุตฺตริมฺนุสฺสธมฺมา  
อิทฺธิปาฏฺฐิหาริยํ กโรตฺติติ ๑ ปสฺส โมฆปฺริส ยาวลฺจ เต อิทํ  
อปรทฺชนฺติ ๑ เอวํปี โข ภคฺคว สุนกฺขตฺโต ลิจฺฉวิปฺตฺโต มยา  
วูจฺจมาโน อปกฺกเมว อิมสฺมา ธมฺมวินยา ยถา ตํ อาปายิก  
เนรยิกโก ๑

[๑๓] อคฺคณฺณญจํหิ ภคฺคว ปชานามิ [๓] ตโต อุตฺตริตฺตรํ  
ปชานามิ ตลฺจ ปชานนํ น ปรามสํมิ อปรามสโต ว ๔ เม  
ปจฺจตฺตํเยว นิพฺพุติ วิทิตา ยทฺธิฆานํ ตถาคโต โน อนนฺย  
#๑ สี. ฐปายิตฺวา ๑ ๒ โป. ม. โนสทฺโท นคฺลิตฺติ ๑ ๓ ม. ย. ตลฺจ ปชานามิ ๑  
#๔ ม. จ ๑

อาปชชติ ฯ สนฺติ ภคฺคว เอเก สมณพฺราหฺมณา อิศฺสรกฺคตฺติ  
พฺรหฺมกฺคตฺติ อจฺริยํ อคฺคณฺณํ ปฺลนฺเปนฺติ ตฺยาหิ อฺปสฺงกมิตฺวา  
เอวํ วทามิ สจฺจํ กิร ตฺเมห อายสฺมนฺโต อิศฺสรกฺคตฺติ พฺรหฺมกฺคตฺติ  
อจฺริยํ อคฺคณฺณํ ปฺลนฺเปตฺติ ฯ เต จ เม เอวํ ปฺุจฺจา  
อามาติ ๑ ปฺฏิขานนฺติ ตฺยาหิ เอวํ วทามิ กถํวิหิตํ ปน ตฺเมห  
อายสฺมนฺโต อิศฺสรกฺคตฺติ พฺรหฺมกฺคตฺติ อจฺริยํ อคฺคณฺณํ  
ปฺลนฺเปตฺติ ฯ เต มยา ปฺุจฺจา น สํปายนฺติ อสํปายนฺตา มมณฺเวย  
ปฺฏิปฺจฺจนฺติ เตสํหิ ปฺุจฺโจ พฺยากรโอมิ โหติ โข โส อวฺโส  
สมโย ยํ กทาจิ กรหฺจิ ทิฆสฺส อทฺฐโน อจฺเจนน อยํ โลก  
สํวณฺณติ สํวณฺณมานเ โลเก เขภฺยฺเยน สตฺตา อากสฺสรสํวตฺตนิกา  
โหนติ เต ตตฺถ โหนติ มโนมยา ปิตฺติภฺขา สยฺปภา อนตฺติภฺจฺรา  
สฺกณฺจายิโน จิรํ ทิฆมทฺธานํ ติณฺจฺนฺติ ฯ โหติ โข โส อวฺโส  
สมโย ยํ กทาจิ กรหฺจิ ทิฆสฺส อทฺฐโน อจฺเจนน อยํ โลก  
วิวณฺณติ วิวณฺณมานเ โลเก สฺลนฺํ พฺรหฺมวิมานํ ปาตุภฺวติ อถ ๒  
อณฺตโร สตฺโต อายุกฺขยา วา ปฺลนฺกฺขยา วา อากสฺสรกาเย  
จวิตฺวา สฺลนฺํ พฺรหฺมวิมานํ อฺปชฺชติ โส ตตฺถ โหติ มโนมโย  
ปิตฺติภฺโข สยฺปภโ อนตฺติภฺจโร สฺกณฺจายิ จิรํ ทิฆมทฺธานํ  
ติณฺจฺติ ตสฺส ตตฺถ เอกกสฺส ทิฆรตฺตํ นิวุตฺตตฺตา อนภิริติ  
ปฺริตสฺสนา อฺปชฺชติ อโห วต อณฺเวยปี สตฺตา อิตฺถตฺตํ  
อากจฺเญยฺยฺนฺติ ฯ อถ โข อณฺเวยปี สตฺตา อายุกฺขยา วา ปฺลนฺกฺขยา  
#๑ ม. ย. อาโมติ ฯ ๒ ม. ย. อถ โย ฯ

วา อากสูรกายา จิวา สุลล์ พุรหุมวิมาน์ อุปปชชนฺติ ตสฺส  
สตุตสฺส สหพฺยตํ เตปี ตตุถ โหนฺติ มโนมยา ปีตภิกฺขา สยฺปภา  
อนฺตลิกฺขจฺรา สุกฺกฺชายีโน จิรํ ทิฆมทฺธานํ ติกฺกฺชฺนฺติ ฯ ตฺตฺรารุโส  
โย โส สตุโต ปจฺมํ อุปฺปนฺโน ตสฺส เอวํ โหติ อหฺมสฺมิ พุรหฺมา  
มหาพุรหฺมา อภิกฺกุ อนภิกฺกุโต อณฺณทตฺถุทโส วสวตฺติ อีสฺสโร กตฺตา  
นิมฺมิตฺตา เสฏฺโฐ สชฺชิตฺตา วสี ปีตา ภูตภพฺยानํ มยา อิมํ สตุตา  
นิมฺมิตฺตา ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ มมณฺหิ ปุพฺเพ เอตทโหสิ อโห วต  
อณฺเณปี สตุตา อิตฺถตฺตํ อากจฺญฺยฺนฺติ อิติ มมณฺจ มโนปณฺธิ  
อิมํ จ สตุตา อิตฺถตฺตํ อากตฺตาติ ฯ เยปี เต สตุตา ปจฺจนา อุปฺปนฺนา  
เตตํปี เอวํ โหติ อยํ โข ภาวํ พุรหฺมา มหาพุรหฺมา อภิกฺกุ  
อนภิกฺกุโต อณฺณทตฺถุทโส วสวตฺติ อีสฺสโร กตฺตา นิมฺมิตฺตา เสฏฺโฐ  
สชฺชิตฺตา วสี ปีตา ภูตภพฺยानํ อิมินา มยํ โภตา พุรหฺมฺนา  
นิมฺมิตฺตา ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ อิมณฺหิ มยํ อทุกฺสาม [๑] ปจฺมํ อุปฺปนฺนํ  
มยํ ปนฺมฺหา ปจฺจนา อุปฺปนฺนาติ ฯ ตฺตฺรารุโส โย โส สตุโต ปจฺมํ  
อุปฺปนฺโน โส ทิฆายุกตโร จ โหติ วณฺณวณฺตตโร จ มหฺสภฺกตโร  
จ ฯ เย ปนฺ เต สตุตา ปจฺจนา อุปฺปนฺนา เต อปฺปายุกตฺรา จ  
โหนฺติ ทฺพฺพณฺตฺรฺรา จ อปฺเปสภฺกตฺรฺรา จ ฯ ฐานํ โข ปเนตํ  
อาวุโส วิชฺชติ ยํ อณฺณตโร สตุโต ตมฺหา กายา จิวา  
อิตฺถตฺตํ อากจฺจติ อิตฺถตฺตํ อากโต สฺมาโน อการสฺมา อนการิยํ  
ปพฺพชฺติ อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชฺโติ สฺมาโน อาตปฺปนฺนวย  
#ม. ย. อธิ ฯ

ปธานมนุวาย อนุโยคมนุวาย อปฺปมาทมนุวาย สมฺมามนสิการมนุวาย  
 ตถารูป เจโตสมาธิ ฆุสฺติ ยถาสมาหิตเต จิตฺเต ตํ ปุพฺเพนิวาสํ  
 อนุสฺสเรตี ตโต ปรี นานุสฺสเรตี ฯ โส เอวมาห โย โข โส  
 ภวํ พุรฺหุมา มหาพุรฺหุมา อภิกฺขุ อนภิกฺขุโต อญฺญตฺตถุทโส วสวตฺติ  
 อิสฺสโร กตฺตา นิมฺมิตา เสฏฺโฐ สขฺชิตา วสี ปิตา ภูตภพฺยํ ฯ  
 เยน มยํ โภตา พุรฺหุมา นิมฺมิตา โส นิจฺจโ จุโว สสฺสโต  
 ทิฆายุกโก ๑ อวิปริณามชฺชโม สสฺสตีสมํ ตเถว จสฺสตี ฯ เย ปน มยํ  
 อหุมฺหา เตน โภตา พุรฺหุมา นิมฺมิตา เต มยํ อนิจฺจา อชฺฐา  
 อสสฺสตา ๒ อปฺปายุกา จวนชฺชมา อิตฺถตฺตํ อากตฺตาติ ฯ เอวํวิทักํ  
 โภ ๓ ตุมฺเห อายสฺมนฺโต อิสฺสรกฺขตฺตํ พุรฺหมกฺขตฺตํ อจฺจริยกํ อคฺคณฺณํ  
 ปญฺญเปถาติ ฯ เต เอวมาหํสุ เอวํ โข โน อาวุโส โคตม  
 สุตํ ยถเวายสฺมา โคตโม อาหาคี ฯ อคฺคณฺณณฺจาทํ ภคฺคว  
 ปชานามิ ฯ สจฺจิตฺตํ ฯ ยถิกฺขานํ ตถาคโต โน อนนฺยํ อาปชฺชตี ฯ

[๑๔] สนฺติ ภคฺคว เอเก สมณฺพราหฺมณา จิฑฺฐาปโทสิกํ  
 อจฺจริยกํ อคฺคณฺณํ ปญฺญเปนฺติ ตฺยาคํ อฺปสจฺจกมิตฺวา เอวํ วทามิ  
 สจฺจํ กิร ตุมฺเห อายสฺมนฺโต จิฑฺฐาปโทสิกํ อจฺจริยกํ อคฺคณฺณํ  
 ปญฺญเปถาติ ฯ เต จ เม เอวํ ปุญฺจา อามาติ ปญฺชานนฺติ  
 ตฺยาคํ เอวํ วทามิ กถํวิทักํ ปน ตุมฺเห อายสฺมนฺโต จิฑฺฐาปโทสิกํ  
 อจฺจริยกํ อคฺคณฺณํ ปญฺญเปถาติ ฯ เต มยา ปุญฺจา  
 น สํปายนฺติ อสํปายนฺตา มมฺเยว ปญฺปิจฺจนฺติ เตสาหํ ปุญฺโจะ  
 #๑-๒ ม. ย. อัย น ทิสฺสตี ฯ ๓ ม. ย. โน ฯ



พฺยาคโรมิ สนฺตาวุโส จิฑฺฐาปโทสิกา นาม เทวา เต อติเวถั  
หฺสฺสจิฑฺฐาทธิชฺมฺสมาปฺนฺนา วิหรนฺติ เตสั อติเวถั  
หฺสฺสจิฑฺฐาทธิชฺมฺสมาปฺนฺนํ วิหรตฺ สติ สมนฺุสฺสติ สติยา สมนฺุสฺสยเต  
เทวา ตมฺหา กายา จวนฺติ ฯ จานํ โข ปเนตฺ อวฺุโส วิชฺชติ  
ยั อณฺุตโร สฺตฺโต ตมฺหา กายา จวิตฺวา อิตฺถตฺตํ อากฺจฺจติ  
อิตฺถตฺตํ อากฺโต สมนฺุโน อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชฺติ อการสฺมา  
อนการิยํ ปพฺพชฺโติ สมนฺุโน อาตปฺปมนฺุวาย ปชานมนฺุวาย อนฺุโยคมนฺุวาย  
อปฺปมาทมนฺุวาย สมนฺุมาสนิการมนฺุวาย ตถารูปํ เจโตสมาธิ  
มุสฺสติ ยถาสมาหิเต จิตฺเต ตํ ปฺพเพนิวาสั อนฺุสฺสรติ ตโต ปริ  
นํานฺุสฺสรติ ฯ โส เอวมาหฺ เย โข เต โภณฺุโต เทวา น  
จิฑฺฐาปโทสิกา เต น อติเวถั หฺสฺสจิฑฺฐาทธิชฺมฺสมาปฺนฺนา  
วิหรนฺติ เตสั นํติเวถั หฺสฺสจิฑฺฐาทธิชฺมฺสมาปฺนฺนํ วิหรตฺ  
สติ น สมนฺุสฺสติ สติยา สมนฺุสฺสย ๑ เต เทวา ตมฺหา กายาน  
จวนฺติ นิจฺจา ชฺฐวา สฺสฺสตา ทิฆายุกา อวิปริณามชฺมฺมา สฺสฺสติสมํ  
ตเถว จสฺสนฺติ ฯ เย ปน มยํ อหฺมฺหา จิฑฺฐาปโทสิกา เต มยํ  
อติเวถั หฺสฺสจิฑฺฐาทธิชฺมฺสมาปฺนฺนา วิหรินฺหา เตสนฺุโน อติเวถั  
หฺสฺสจิฑฺฐาทธิชฺมฺสมาปฺนฺนํ วิหรตฺ สติ สมนฺุสฺสติ สติยา  
สมนฺุสฺสย เต ๒ มยํ ตมฺหา กายา จุตฺวา อนิจฺจา อชฺฐวา อสฺสฺสตา  
อปฺปายุกา จวนฺชฺมฺมา อิตฺถตฺตํ อากฺตาติ ฯ เอวํวิหิตกํ ปน ๓ ตฺเมห  
อายสฺมนฺุโต จิฑฺฐาปโทสิกํ อจฺริยกํ อคฺคณฺุณํ ปณฺุณเปถาติ ฯ  
#๑ ม. ย. อสมฺุโมสา ฯ ๒ ส. ย. เอว ฯ ๓ ม. โน ฯ ย. โภ ฯ

เต เอวมหาสุ เอวั โข โน อาวุโส โคตม สุตฺ ยถเวยสุมา  
โคตโม อาหติ ฯ อคฺคณฺณจาทิ ภคฺคว ปชานามิ ฯเปฯ  
ยททิจานํ ตถาคโต โน อนนฺย อาปชชติ ฯ

[๑๕] สนฺติ ภคฺคว เอเก สมณพฺรหฺมณา มโนปโทสิกํ อจฺริยกํ  
อคฺคณฺณํ ปณฺณเปณฺติ ตฺยาทิ อฺปสงฺกมิตฺวา เอวั วทามิ สจฺจํ  
กิริ ตฺเมห อายสฺมณฺโต มโนปโทสิกํ อจฺริยกํ อคฺคณฺณํ  
ปณฺณเปถาติ ฯ เต จ เม เอวั ปุณฺณสา อามาติ ปุณฺณานนฺติ ตฺยาทิ  
เอวั วทามิ กถฺวิหิตกํ ปน ตฺเมห อายสฺมณฺโต มโนปโทสิกํ  
อจฺริยกํ อคฺคณฺณํ ปณฺณเปถาติ ฯ เต มยา ปุณฺณสา น สํปายนฺติ  
อสํปายนฺตา มมฺเขว ปุณฺณจฺจนฺติ เตสาหํ ปุณฺณโจ พฺยากโรมิ  
สนฺตาวุโส มโนปโทสิกา นาม เทวา เต อติเวลฺลํ อณฺณมณฺณํ  
อฺปนฺนิชฺฌายนฺติ เต อติเวลฺลํ อณฺณมณฺณํ อฺปนฺนิชฺฌายนฺตา อณฺณมณฺณมฺหิ  
จิตฺตานิ ปโทเสนฺติ เต อณฺณมณฺณํ ปทฺทจฺจิตฺตา  
กิลนฺตกาเย กิลนฺตจิตฺตา เต เทวา ตมฺหา กายา จวนฺติ ฯ จานํ  
โฆ ปเนตฺตํ อาวุโส วิชฺชติ ยํ อณฺณตโร สตุโต ตมฺหา กายา  
จวิตฺวา อิตฺถตฺตํ อากจฺจติ อิตฺถตฺตํ อากโต สมานอ อการสุมา  
อนการิยํ ปพฺพชติ อการสุมา อนการิยํ ปพฺพชิตอ สมานอ  
อาตปฺปมนฺวาย ฯเปฯ ตถารูปํ เจโตสมาริํ สฺสติ ยถาสมาหิต  
จิตฺเต ตํ ปุพฺพเพณิवासํ อนฺนสฺสรติ ตโต ปริ นานฺนสฺสรติ ฯ โส  
เอวมหา เย โฆ เต โภณฺโต เทวา น มโนปโทสิกา เต

อติเวลล์ อณุมณณณ์ น อุปนิชฌายนุติ เต อติเวลล์ อณุมณณณ์  
 น อุปนิชฌายนุตา อณุมณณณหิ จิตฺตานิ น ปโทเสนุติ เต  
 อณุมณณณ์ อปทฺฐจฺจิตฺตา อกิลนฺตกาเย อกิลนฺตจฺจิตฺตา เต  
 เทวา ๑ ตมฺหา กายา น จวนฺติ นิจฺจา ชฺวา สสฺสตา ทีฆายุกา  
 อวิปริณามธมฺมา สสฺสตีสมิ เตเว จสฺสนุติ ฯ เย ปน มยฺ อหุมฺหา  
 มโนปโทสิกา เต มยฺ อติเวลล์ อณุมณณณ์ อุปนิชฌายิมฺหา เต  
 มยฺ อติเวลล์ อณุมณณณ์ อุปนิชฌายนุตา อณุมณณณหิ จิตฺตานิ  
 ปโทสิยิมฺหา ๒ เต มยฺ อณุมณณณ์ ปทฺฐจฺจิตฺตา กิลนฺตกาเย  
 กิลนฺตจฺจิตฺตา เอวํ มยฺ ๓ ตมฺหา กายา จฺตา อนิจฺจา อชฺวา  
 อสสฺสตา อปฺปายุกา จวนธมฺมา อิตฺถตฺตํ อากตฺตาติ ฯ เอวํวิทกํ  
 ปน ตุมฺเห อายสฺมนฺโต มโนปโทสิกํ อจฺริยกํ อคฺคณฺณํ  
 ปณฺณเปถาติ ฯ เต เอวมาหฺสุ เอวํ โข โน อาวุโส โคตม สฺตํ  
 ยถเวายสฺมา โคตโม อาหาติ ฯ อคฺคณฺณณฺจําหํ ภคฺคว ปชานามิ  
 ฯเปฯ ยทฺทิกฺขานํ ตถาคโถ โน อนนฺยํ อापชฺชติ ฯ

[๑๖] สฺนุติ ภคฺคว เอเก สมณพฺรหฺมณา อธิจฺจสมฺปฺปนฺนํ  
 อจฺริยกํ อคฺคณฺณํ ปณฺณเปนฺติ ตฺยาหํ อุปสฺงกมิตฺวา เอวํ วทามิ  
 สจฺจํ กิร ตุมฺเห อายสฺมนฺโต อธิจฺจสมฺปฺปนฺนํ อจฺริยกํ อคฺคณฺณํ  
 ปณฺณเปถาติ ฯ เต จ เม เอวํ ปุณฺณา อามาติ ปฏิกฺขานนฺติ  
 ตฺยาหํ เอวํ วทามิ กถํวิทกํ ปน ตุมฺเห อายสฺมนฺโต อธิจฺจ-  
 สมฺปฺปนฺนํ อจฺริยกํ อคฺคณฺณํ ปณฺณเปถาติ ฯ เต จ มยา ปุณฺณา  
 #๑ ม. เต เทวาติ ปาจทฺวยํ น ทิสฺสตี ฯ ๒ ม. ปทฺฐสิมฺหา ฯ  
 #๓ ม. เอวํ มยฺนุติ ปาจทฺวยํ น ทิสฺสตี ฯ

น สัปปายนติ อัสัปปายนตา มัมเมเว ปฏิปจฺจนฺติ เตสํหิ ปุญฺโง  
พฺยาคโรมิ สฺนฺตาวุโส อสฺสณฺณิสฺสฺตฺตา นาม เทวา สฺสณฺณปฺปาทา  
จ ปน เต เทวา ตมฺหา กายา จวฺนฺติ ฯ จานํ โข ปเนตํ อวฺุโส  
วิษฺชติ ยํ อณฺณตโร สฺตฺโต ตมฺหา กายา จวิตฺวา อิตฺถตฺตํ  
อากจฺจติ อิตฺถตฺตํ อากโต สฺมาโน อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺติ  
อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺโติ สฺมาโน อาตปฺปมนฺวาย ปชานมนฺวาย  
ฯเปฯ ตถารูปํ เจโตสฺมาธิํ สฺมุติ ยถาสฺมาหิเต จิตฺเต  
ตํ สฺสณฺณปฺปาทํ อนฺุสฺสรติ ตโต ปริ นานฺุสฺสรติ ฯ โส เอวมาห  
อธิจฺจสฺมปฺปนฺโน อตฺตา จ โลโก จ ตํ กิสฺส เหตุ อหํ หิ  
ปฺพเพ นานฺุสฺสํ โสเมหิ เอตฺรหิ อหฺตุวา สฺนฺตตฺตาย ปรีนฺโตติ ฯ  
เอวํวิหิตกํ โน ตฺเมห อายสฺมนฺโต อธิจฺจสฺมปฺปนฺนํ อจฺริยํ  
อภฺกฺกณฺณํ ปฺลณฺณเปถาติ ฯ เต เอวมาหํสุ เอวํ โข ๑ อวฺุโส  
โคตม สฺตํ ยถเวายสฺมา โคตโม อาหาติ ฯ อภฺกฺกณฺณณฺจาทํ  
ภฺกฺคว ปชานามิ ตณฺจ ปชานามิ ตโต จ อุตฺตริตฺรํ ปชานามิ  
ตณฺจ ปชานนํ น ปรามสํมิ ฯ อปฺรามสโต จ เม ปจฺจตฺตณฺณเว  
นินฺพุตติ วิทิตา ยทฺภิษานํ ตถาคโต โน อนนฺยํ อปฺชชฺติ ฯ

[๑๗] เอวํวาทิ โข มํ ภฺกฺคว เอวเมภฺกฺขายีเอเก สฺมณฺณพฺราหฺมณฺณา  
อสฺตา ตฺจจฺจนา มุสา อญฺุเตน อพฺภากิจฺจขฺนฺติ วิปริโต สฺมโณ โคตโม  
ภฺกฺขโว จ สฺมโณ โคตโม เอวมาห ยสฺมี สฺมเย สฺกํ วิโมกฺขํ  
อุปฺสฺมปฺชชฺ วิหฺรติ สฺพพิ ตสฺมี สฺมเย อสฺกณฺณเตว สฺมปชานาตีติ ๒ ฯ  
#๑ ม. โขสฺทฺโท นตฺถิ ฯ ๒ ม. อสฺกณฺณเตว ปชานาตีติ ฯ

น โข ปนาหิ ภคฺคว เอวํ วทามิ ยสฺมี สมเย สฺกํ วิโมกฺขํ  
 อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ สพฺพิ ตสฺมี สมเย อสุกฺนฺเตว สมฺปชานาตีติ ฯ  
 เอวํ จ โข ภคฺคว วทามิ ยสฺมี สมเย สฺกํ วิโมกฺขํ อุปสมฺปชฺช  
 วิหฺรติ สุกฺนฺเตว ตสฺมี สมเย สมฺปชานาตีติ ฯ เต จ [๑] วิปริตา เย  
 ภควนฺตํ วิปริตตฺตา ๒ ทนฺตํ ภิกฺขโว จ เอวํปสนฺโน อหิ ฆนฺเต  
 ภควติ ปโหติ จ เม ภควา ตถา ฆมฺมํ เทสิตฺถึ ยถา อหิ สฺกํ  
 วิโมกฺขํ อุปสมฺปชฺช วิหฺเรยฺยนฺติ ฯ ทฺวกริ โข เอตํ ๓ ภคฺคว ตยา  
 อณฺณทิกฺกุจฺเจเนน อณฺณขนฺตฺเจเนน อณฺณรฺุจฺเจเนน อณฺณตฺร อาโยเคน  
 อณฺณตฺร อาจฺริยเณน สฺกํ วิโมกฺขํ อุปสมฺปชฺช วิหฺริตฺถึ อิงฺฆ ตฺว  
 ภคฺคว โย จ เต อຍ္ มยิ ปສາໂທ တເມວ တ્ವံ ສາຮຸກິ ອນຸຣຸກຸາທິ ฯ  
 สเจตํ ฆนฺเต มยา ทฺวกริ อณฺณทิกฺกุจฺเจเนน อณฺณขนฺตฺเจเนน อณฺณรฺุจฺเจเนน  
 อณฺณตฺร อาโยเคน อณฺณตฺร อาจฺริยเณน สฺกํ วิโมกฺขํ อุปสมฺปชฺช  
 วิหฺริตฺถึ โย จ เม อຍ္ ฆนฺเต ภควติ ปສາໂທ တເມວາหิ  
 ສາຮຸກມນຸຣຸກຸບິສຸສາມິຕິ ฯ ອີຫມໂວຈ ກຸວາ ฯ ອຕຸຕມໂນ ກຸວາໂຄຕຸໂຕ  
 ປຣິພຸພາຊໂກ ກຸວໂຕ ກາສິຕ໌ ອກິນນຸທິຕິ ฯ

ปาฏิภาวสูตรํ นิฏฺฐิตํ ปจฺจํ ฯ

#๑ ม. ย. ฆนฺเต ฯ ๒ ม. ย. วิปริตโต ฯ ๓ โป. เอวํ ตํ ฯ ย. เอวํ ฯ

อุทุมพริกสูตร

[๑๘] เอวมเม สุตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริตติ  
คิษฌภูญฺเ ปพฺพเต ฯ เตน โข ปน สมเยน นิคฺโรโร ปริพฺพาชโก  
อุทุมฺพริกาย ปริพฺพาชการามे ปฏิวสตี มหิตฺยา ปริพฺพาชกปริสาย  
สทฺธิํ तीสมตฺเตหิ ปริพฺพาชกสเตหิ ฯ อถ โข สนฺธานโน คหปตี  
ทิวาทิวสเสว ราชคหา นิกฺขมิ ภควนฺตํ ทสฺสนาย ฯ อถ โข  
สนฺธานสฺส คหปตีสฺส เอตทโหสิ อกาโล โข ตาว ๑ ภควนฺตํ  
ทสฺสนาย ปฏิสลฺลีนโน ภควา มโนภาวนียานปี ภิกฺขุณฺโณ อสมโย  
ทสฺสนาย ปฏิสลฺลีนนา มโนภาวนียา ภิกฺขุ ынฺนุนาหํ येन  
อุทุมฺพริกาย ปริพฺพาชการาโม येन นิคฺโรโร ปริพฺพาชโก  
เตนุปลสงฺกเมยฺยนฺติ ฯ อถ โข สนฺธานโน คหปตี येन อุทุมฺพริกาย  
ปริพฺพาชการาโม येन นิคฺโรโร ปริพฺพาชโก เตนุปลสงฺกมิ ฯ

[๑๙] เตน โข ปน สมเยน นิคฺโรโร ปริพฺพาชโก มหิตฺยา  
ปริพฺพาชกปริสาย สทฺธิํ นิสินฺโน โหตี อุณฺนาทินียา อุจฺจาสทฺทมहाสทฺทาย  
อนेกวहितํ ตिरจฺฉานกถํ กถเณตฺติยา เสยฺยถิทํ ราชกถํ  
โจรกถํ มหามตฺตกถํ เสนากถํ ภัยกถํ ชุทฺธกถํ อนฺนกถํ ปานกถํ วตฺถกถํ  
สยฺนกถํ มาลากถํ คนฺธกถํ ฌาตีกถํ ยานกถํ คามกถํ นิคฺมกถํ ชนปทกถํ  
นครกถํ อิตฺถิกถํ ปุริสกถํ ๒ สุราปานกถํ ๓ วิสิขากถํ กุมภฏฺฐานกถํ  
ปฺพพฺเปตฺตกถํ นานตฺตกถํ โลกกฺขายิกํ กถํ สมฺมทฺทกฺขายิกํ  
#๑ ม. ตาวสทฺโท นตฺติ ฯ ๒ ม. อยฺน ทิสฺสตี ฯ ๓ โป. ม. ย. สุรกถํ ฯ

กถิ อธิภาวภวภถิ อธิ วา ฯ อททสา โข นิโครโร ปริพพาชโก  
สนุชานัน คหปตี ทูโรโต ว อากจันตติ ทิสวา สกั ปริสั สณฺสเปสิ ๑  
อปฺปสทฺทา โภนุโต โหนฺตุ มา โภนุโต สทฺทมกคฺค อัย  
สมณฺสส โคตมสฺส สวาโก อากจันตติ สนุชานโน คหปติ ยาวตา  
โฆ ปน สมณฺสส โคตมสฺส สวากา คิหิ โอทาทวสนา ราชคเห  
ปฏิวสนฺติ อัย เตสั อณฺตโร สนุชานโน คหปติ อปฺปสทฺทกามา  
โฆ ปนายสมฺนุโต ๒ อปฺปสทฺทสฺส วณฺณวาทีโน อปฺเปวนาม  
อปฺปสทฺทํ ปริสั วิทิตฺวา อุปฺสงฺกมิตพฺพิ มณฺเฑยฺยาตี ฯ  
เอวํ วุคฺเต เต ปริพฺพาชกา ตฺถุหิ อเหตุํ ฯ

[๒๐] อถ โฆ สนุชานโน คหปติ เยน นิโครโร ปริพพาชโก  
เตนุปฺสงฺกมิ อุปฺสงฺกมิตฺวา นิโครเรน ปริพพาชเกน สทฺธี สมฺโมทิ  
สมฺโมทนียํ กถิ สาราณียํ วิตฺสาราเตวฺวา เอกมฺนตฺติ นิสีทิ ฯ เอกมฺนตฺติ  
นินฺนุโน โฆ สนุชานโน คหปติ นิโครธํ ปริพพาชกํ เอตทโวจ  
อณฺตลา โฆ อิมเ โภนุโต อณฺตติคฺคฺคิยา ปริพพาชกา สงฺคมฺม  
สมากมฺม อุนฺนาทีโน อุจฺจาสทฺทมหาสทฺทา อนเกวิทฺติ ตฺริจฺฉานกถิ  
อนฺนุยฺยตฺตา วิหรนฺติ เสยฺยถิทํ ราชกถิ โจรกถิ ฯเปฯ อธิภาวภวภถิ  
อติ วา อณฺตลา โฆ ปน โส ภควา อรณฺเ  
วนปฺตถานี ปนฺตานิ เสนาสนานี ปฏฺธิเสวตี อปฺปสทฺทานี อปฺปนิโฆसानี  
วิชนวาทานี มนฺุสฺสราหเสยฺยกานี ปฏฺธิสฺสถานสารูปฺพานีติ ฯ  
เอวํ วุคฺเต นิโครโร ปริพพาชโก สนุชานัน คหปตี เอตทโวจ  
#๑ โป. ม. ย. สณฺสาเปสิ ฯ ๒ ม. ย. ปเนเต อายสมฺนุโต อปฺปสทฺทวินีตา ฯ

ยคุฆเ คหปติ ชานะยาสี เกน สมโณ โคตโม สหุธี สลลปติ  
เกน สากจฺฉิ สมาเป็นชชติ เกน ปญญาเวยฺยตฺติยิ สมาเป็นชชติ  
สุญญาการหตา สมณสฺส โคตมสฺส ปญญา อปริสวโจโร  
สมโณ โคตโม นาลํ สลลาปาย โส อนุตปนฺตนาเนว ๑ เสวติ  
เสยฺยถาปี นาม โคกาณา ปรียนฺตจารินี อนุตปนฺตนาเนว เสวติ  
เอวมเว สุญญาการหตา สมณสฺส โคตมสฺส ปญญา อปริสวโจโร  
สมโณ โคตโม นาลํ สลลาปาย โส อนุตปนฺตนาเนว  
เสวติ อิงฺฆ คหปติ สมโณ โคตโม อิทํ ปรีตํ อากจฺเจยฺย  
เอกปฺเลหเนว นํ ตํสาเทยฺยาม ตฺวจฺฉกฺขมฺภีว นํ มณฺเฑ  
โอโรเชยฺยามาติ ฯ

[๒๑] อสฺโสสิ โข ภควา ทิพฺพาย โสตธาตฺยา วิสุทฺธาย  
อติกฺกนฺตมานุสึกาย สนฺชานสฺส คหปติสฺส นิโครฺเชน ปรีพฺพาชเกน  
สหุธี อิมํ กถาสลฺลาปํ ฯ อถ โข ภควา กิซฺฉกฺกฺกา ปพฺพตา  
โอโรหิตฺวา เยน สุมาคฺชาย ตีเร โมรนิวาโป เตนฺอุปสงฺกมิ  
อุปสงฺกมิตฺวา สุมาคฺชาย ตีเร โมรนิวาเป อพฺโปกกาเส จงฺกมติ ๒ ฯ  
อทุทสา โข นิโครฺโห ปรีพฺพาชโก ภควนฺตํ สุมาคฺชาย ตีเร  
โฆรนิวาเป อพฺโปกกาเส จงฺกมฺนฺตํ ทิสฺวา สกํ ปรีตํ สณฺจเปสิ  
อปฺปสทฺททา โภนฺโต โหนฺตุ มา โภนฺโต สทฺทมกตฺถ อຍ  
สมโณ โคตโม สุมาคฺชาย ตีเร โฆรนิวาเป อพฺโปกกาเส จงฺกมติ  
อปฺปสทฺททาโม โข ปน โส อายສฺมา อปฺปสทฺทສฺສ វណ្ណវាទី  
#๑ ม. ย. อนุตมฺนฺตนาเนว ฯ ๒ ม. ย. จงฺกมิตฺวา ฯ



อปเปวนาม อปฺปสทฺทํ ปริสํ วิทิตฺวา อุปฺสงฺกมิตพฺพํ มณฺเฑยฺย  
สเจ สมโณ โคตโม อิมํ ปริสํ อากฺขณฺเฑยฺย อิมฺนุตํ ปญฺหํ  
ปฺจุเจยฺยาม โโก นาม โส ฆนฺเต ฆควโต ฆมฺโม เยน ฆควา  
สวเก วินติ เยน ฆควตา สวกา วินิตา อสฺสาสฺปฺตฺตา  
ปฏฺิจานนฺติ อชฺฌาสยฺ อาทิพฺรหฺมจฺริยนฺติ ฯ เอวํ วุคฺเต เต  
ปรีพฺพาชกา ตฺถหิ อเหตุํ ฯ

[๒๒] อถ โข ฆควา เยน นิโครฺช ปรีพฺพาชโก เตนฺอุปฺสงฺกมิ ฯ  
อถ โข นิโครฺช ปรีพฺพาชโก ฆควนฺตํ เอตทวโจ  
เอตุ โข ฆนฺเต ฆควา สฺวาคตํ ฆนฺเต ฆควโต จิรฺสฺสํ โข  
ฆนฺเต ฆควา อิมํ ปรียายมกาสิ ยทิตํ อีชาคมนาย นิสีทฺตุ  
ฆนฺเต ฆควา อิทมาสนํ ปญฺจตฺตฺนฺติ ฯ นิสีทิติ ฆควา ปญฺจตฺเต  
อาสเน ฯ นิโครฺชปิ โข ปรีพฺพาชโก อญฺจตรํ นิจํ อาสนํ  
กเหตุวา เอกมฺนตํ นิสีทิติ ฯ เอกมฺนตํ นิสินฺนํ โข นิโครฺช  
ปรีพฺพาชกํ ฆควา เอตทวโจ กายโนตฺถ นิโครฺช เอตฺรหิ กถาย  
สนฺนินฺนินา กา จ ปน โว อนฺตรากถา วิปฺปกตฺตาติ ฯ เอวํ  
วุคฺเต นิโครฺช ปรีพฺพาชโก ฆควนฺตํ เอตทวโจ อีช มยฺ ฆนฺเต  
อทฺทสาม ฆควนฺตํ สฺมาคชาย ตีเร โมนฺนิวาเป อพฺโภกาเส จงฺกมฺนตํ  
ทิสฺวา เอวํ อโวจฺมฺหา สเจ สมโณ โคตโม อิมํ ปริสํ อากฺขณฺเฑยฺย  
อิมฺนุตํ ปญฺหํ ปฺจุเจยฺยาม โโก นาม โส ฆนฺเต ฆควโต ฆมฺโม  
เยน ฆควา สวเก วินติ เยน ฆควตา สวกา วินิตา

อสุสาสปรตดา ปฏิษานนติ อชฌาสย อาทิพฺรหฺมจฺริยนฺติ อัย โข โน  
ภนฺเต อนฺตรากถา วิปฺปกตา อถ ภควา อนฺุปรตฺโตติ ฯ พุชฺชานํ  
โฆ ปเนตํ นิโคฺรชฺ ตยา อณฺุณทิจฺเณน อณฺุณชนฺุติเกน อณฺุณรฺุจเณ  
อณฺุณตฺร อาโยเคน อณฺุณตฺร อาจฺริยเกน เยนํหิ สวเก วิเนมิ  
เยน มยา สวกา วินีตา อสุสาสปรตดา ปฏิษานนติ อชฌาสย  
อาทิพฺรหฺมจฺริยนฺติ อิงฺฆ ํ ตฺวํ มํ นิโคฺรชฺ สเก อาจฺริยเก อธิชฺคฺุจฺเณ  
ปฺลหํ ปุจฺฉ กถํสนฺดา นฺุ โข ภนฺเต ตโปชฺคฺุจฺฉา ปฺริปฺนฺณา  
โหติ กถํ อปฺริปฺนฺณาติ ฯ เอวํ วุตฺเต เต ปฺริพฺพาชกา อุนฺนาทินอ  
อฺุจฺจาสทฺทมหาสทฺทา อเหสิ อจฺฉริยํ วัต โภ อพฺภุตํ วัต โภ  
สมณฺุสฺส โคตมณฺุสฺส มหิทฺธิกตา มหानฺุภาวตา ยตฺร หิ นาม  
สกวาทํ จเปสฺสตี ปฺรวาทน ปวเรสฺสตีติ ฯ

[๒๓] อถ โข นิโคฺรชฺ ปฺริพฺพาชโก เต ปฺริพฺพาชเก อปฺปสทฺเท  
กตฺวา ภควนฺตุํ เอตทโวจ มยํ โข ภนฺเต ตโปชฺคฺุจฺฉวาทา  
ตโปชฺคฺุจฺฉํ ๑ อลฺลีนํ วิหฺราม กถํสนฺดา นฺุ โข ภนฺเต ตโปชฺคฺุจฺฉา  
ปฺริปฺนฺณา โหติ กถํ อปฺริปฺนฺณาติ ฯ อธิ นิโคฺรชฺ ตปฺสฺสี  
อเจลโก โหติ มุตฺตาจาโร หตฺถาปเลขโน ๒ น เอหิภทฺทนฺุติโก  
น ติจฺฉภทฺทนฺุติโก น อภิตํ น อฺุทฺทิสฺส กถํ น นิมนฺตนํ  
สาทียติ โส น กุมฺภิมฺุขา ปฺริคฺุคฺุณฺุหาติ น กโลปิมฺุขา  
ปฺริคฺุคฺุณฺุหาติ น เอพฺกมณฺุตรํ น อฺุทฺกขลมนฺุตรํ ๓ น มุสฺลมนฺุตรํ น  
ทณฺุชมนฺุตรํ น ทฺวินนํ ภูณฺุชมนานํ น คพฺุภินิยา น ปายมานาย  
#๑ ม. ย. ตโปชฺคฺุจฺฉาสาราตโปชฺคฺุจฺฉา ฯ ๒ ม. ย. หตฺถาปเลขโน ฯ  
#๓ ม. อัย ปาโจ น ทิสฺสตี ฯ

น ปริสนตรคตาย ๑ น สงกิตตีสู น ยตถ สา อุปภูจिता โหติ  
 น ยตถ มกขิกา สณฺทสณฺทจารินี น มจฺหนํ น มํสํ น สุรํ น  
 เมรยํ น ภูโสทกํ ปิวติ ฯ โส เอกาการโก วา โหติ เอกาโลปีโก  
 ทวาการโก วา โหติ ทวาโลปีโก สตฺตาคารโก วา โหติ สตฺตาลोปีโก  
 เอกิสฺสาปี ทตฺติยา ยาเปติ ทฺวีหิปี ทตฺตีหิ ยาเปติ สตฺตหิปี  
 ทตฺตีหิ ยาเปติ เอกาหิํปี อาหารํ อาหารเรติ ทฺวีหิํปี อาหารํ  
 อาหารเรติ สตฺตหิํปี อาหารํ อาหารเรติ อิติ เอวรूपํ อทฺธมาสิกํ  
 ปริยายภตฺตโกชนานุโยคมนุยฺตโต วิหริติ ฯ โส สาภกโก โหติ  
 โหติ สามาภกโก โหติ นิวารภกโก โหติ ททฺทภกโก โหติ  
 วา โหติ สาตภกโก ๒ วา โหติ กณฺณภกโก โหติ อจามภกโก  
 วา โหติ ปิณฺณภกโก โหติ โหติ ตินภกโก โหติ โหติ  
 โคมยภกโก โหติ โหติ วนมฺมูลผลาหาริ ยาเปติ ปวตฺตผลโกชี ฯ  
 โส สาณานิปี ชาเรติ มสาณานิปี ชาเรติ ฉวทฺสฺสาณานิปี ชาเรติ  
 ปัสฺสูกฺสาณานิปี ชาเรติ ติริฏฺสาณานิปี ชาเรติ อชินานิปี ชาเรติ อชินกฺขิปี  
 ชาเรติ กุสจิริปี ชาเรติ วากจิริปี ชาเรติ ผลกจิริปี ชาเรติ  
 เกสกมฺพลปี ชาเรติ วาลกมฺพลปี ชาเรติ อุกฺกปฺกฺขิปี ชาเรติ  
 เกสมสฺสุโลจโกปี โหติ เกสมสฺสุโลจนานุโยคมนุยฺตโต อุกฺกจโกปี  
 โหติ อาสนปฺกฺกฺขิตโต อุกฺกจโกปี โหติ อุกฺกจกฺปฺปฺชานมนุยฺตโต  
 กณฺณกฺปฺสฺสยโกปี โหติ กณฺณกฺปฺสฺสเย เสยฺยํ กปฺเปติ ผลกเสยฺยํ  
 กปฺเปติ ภูณฺทิลเสยฺยํ ๓ กปฺเปติ เอกปฺสฺสยโกปี โหติ รโฆชฺลลฺลโร  
 #๑ โป. ม. ย. ปริสนตรคตาย ฯ ๒ ม. ย. หตภกโก ฯ  
 #๓ โป. ม. ย. ภูณฺทิลเสยฺยํ ฯ

อพฺโฆกาสิโกปิ โหติ ขถาสนฺถติโก เวกฺขิโกปิ โหติ วิกฺขโฆชนานุโยคมนฺยุตฺโต  
อาปานโกปิ โหติ อาปานกตฺตมนฺยุตฺโต สายตฺตยิกํปิ  
อุทโกโรหนานุโยคมนฺยุตฺโต วิหฺรติ ฯ ตํ ก็ มณฺณสิ นิโคฺรช  
ยฺหิ เอวํ สนฺเต ตโปชิจฺจุฉายา ปริปฺณฺณา โหติ อปริปฺณฺณาติ ฯ  
อหฺธา โข ฆนฺเต เอวํ สนฺเต ตโปชิจฺจุฉายา ปริปฺณฺณา โหติ  
โน อปริปฺณฺณาติ ฯ เอวํ ปริปฺณฺณายปิ โข อหํ นิโคฺรช  
ตโปชิจฺจุฉายา อนนฺทวิหิตฺเต อุปกฺกิลเส วทามิติ ฯ

[๒๔] ขถากถํ ปน ฆนฺเต ภควา เอวํปริปฺณฺณาย ตโปชิจฺจุฉายา  
อนนฺทวิหิตฺเต อุปกฺกิลเส วทิตฺติ ฯ อิทฺถ นิโคฺรช ตปฺสฺสี ตปํ สฺมาทียติ  
โส เตน ตปฺสา อตฺตมโน โหติ ปริปฺณฺณสงฺกปโป ฯ ยํปี นิโคฺรช  
ตปฺสฺสี ตปํ สฺมาทียติ โส เตน ตปฺสา อตฺตมโน โหติ ปริปฺณฺณสงฺกปโป  
อํยํปี โข นิโคฺรช ตปฺสฺสีโน อุปกฺกิลโส โหติ ฯ  
ปฺน จปฺริ นิโคฺรช ตปฺสฺสี ตปํ สฺมาทียติ โส เตน ตปฺสา  
อตฺตมานุกฺกเสติ ปฺริ วมฺภติ ฯ ยํปี นิโคฺรช ตปฺสฺสี ตปํ สฺมาทียติ  
โส เตน ตปฺสา อตฺตมานุกฺกเสติ ปฺริ วมฺภติ อํยํปี โข นิโคฺรช  
ตปฺสฺสีโน อุปกฺกิลโส โหติ ฯ ปฺน จปฺริ นิโคฺรช ตปฺสฺสี ตปํ  
สฺมาทียติ โส เตน ตปฺสา มชฺชติ มฺจุฉติ มทฺมาปชฺชติ ๑ ฯ ยํปี  
นิโคฺรช ตปฺสฺสี ตปํ สฺมาทียติ โส เตน ตปฺสา มชฺชติ มฺจุฉติ  
มทฺมาปชฺชติ อํยํปี โข นิโคฺรช ตปฺสฺสีโน อุปกฺกิลโส โหติ ฯ  
ปฺน จปฺริ นิโคฺรช ตปฺสฺสี ตปํ สฺมาทียติ โส เตน ตปฺสา  
#๑ ม. ย. ปมาทมาปชฺชติ ฯ

ลาภสกุการสิโลกัม อภินิพพุตเตติ โส เตน ลาภสกุการสิโลเกน  
อตุตมโน โหติ ปริปัญณสงกโปโป ฯ ยปี นิโครธ ตปสฺสี ตป  
สมาทียติ โส เตน ตปสา ลาภสกุการสิโลกัม อภินิพพุตเตติ  
โส เตน ลาภสกุการสิโลเกน อตุตมโน โหติ ปริปัญณสงกโปโป  
อัยปี โข นิโครธ ตปสฺสีโน อุปกุกิเลโส โหติ ฯ ปุน  
จปรี นิโครธ ตปสฺสี ตป สมาทียติ โส เตน ตปสา  
ลาภสกุการสิโลกัม อภินิพพุตเตติ โส เตน ลาภสกุการสิโลเกน  
อตุตมโน กุเสติ ปรี วมฺภติ ฯ ยปี นิโครธ ตปสฺสี ตป สมาทียติ  
โส เตน ตปสา ลาภสกุการสิโลกัม อภินิพพุตเตติ โส เตน  
ลาภสกุการสิโลเกน อตุตมโน กุเสติ ปรี วมฺภติ อัยปี โข  
นิโครธ ตปสฺสีโน อุปกุกิเลโส โหติ ฯ ปุน จปรี นิโครธ ตปสฺสี  
ตป สมาทียติ โส เตน ตปสา ลาภสกุการสิโลกัม อภินิพพุตเตติ  
โส เตน ลาภสกุการสิโลเกน มชฺชติ มุจฺจติ มทมาปชฺชติ ฯ ยปี  
นิโครธ ตปสฺสี ตป สมาทียติ โส เตน ตปสา ลาภสกุการสิโลกัม  
อภินิพพุตเตติ โส เตน ลาภสกุการสิโลเกน มชฺชติ มุจฺจติ  
มทมาปชฺชติ อัยปี โข นิโครธ ตปสฺสีโน อุปกุกิเลโส โหติ ฯ  
ปุน จปรี นิโครธ ตปสฺสี ตป สมาทียติ โภชเนสุ โวทาส  
อาปชฺชติ อิทํ เม ขมติ อิทํ เม น ขมตีติ ฯ โส ขณจ  
ขวาสุส น ขมติ ตํ สาเปกโข ปชฺหติ ยํ ปนสฺส ขมติ ตํ  
คธิโต มุจฺจโต อชฺฌาปนโน อนาทินวทสฺสาวิ อนิสฺสรณปญฺโญ  
ปริภฺลชฺชติ อัย โข นิโครธ ตปสฺสีโน อุปกุกิเลโส โหติ ฯ

ปุณ จปริ นิโครธ ตปสฺสี ตปฺ สสมาทิตฺยติ ฅากสทกการสิโลกนิกนฺตฺยเหตุ  
สทกกริสฺสนฺตฺย มํ ราชานอ ราชมหามตฺตทา ขตฺตฺยทา พุราหฺมณฺณ  
คหปตฺกทา ติตฺตฺยทาติ อยํปี โข นิโครธ ตปสฺสีโน อุปกฺกิลเโส  
โหติ ฯ ปุณ จปริ นิโครธ ตปสฺสี อณฺณตรํ สมนํ วา พุราหฺมณํ  
วา กุโธ ๑ อปฺสาเทตทา โหติ กิ ปนํยํ สมนฺพหฺลลาชีโว ๒ สพฺพสพฺพํ  
สํกฺกเขติ เสยฺยถิํทํ มฺลพิํชํ ขนฺธพิํชํ ผลฺพิํชํ อคฺคพิํชํ พิํชพิํชเมว  
ปฺลจจํ อสนิวิจกํ ทนฺตคฺคภูํ สมนฺปฺวาเทนาติ อยํปี โข  
นิโครธ ตปสฺสีโน อุปกฺกิลเโส โหติ ฯ ปุณ จปริ นิโครธ ตปสฺสี  
ปฺสฺสติ อณฺณตรํ สมนํ วา พุราหฺมณํ วา กุเลสุ สทกกรियมานํ  
ครุกรियมานํ มานियมานํ ปุชियมานํ ฯ ตสฺส เอวํ โหติ อิมมฺหิ  
นาม สมนฺพหฺลลาชีโว กุเลสุ สทกโรนฺติ ครุกรโรนฺติ มานนฺติ ปุเชนฺติ  
มํ ปน ตปสฺสี ลฺลาชาชีวํ กุเลสุ น สทกโรนฺติ น ครุกรโรนฺติ น  
มานนฺติ น ปุเชนฺติติ ฯ อิติ โส อิตฺสสามจฺจริยํ กุเลสุ อุปฺปาเทตทา  
โหติ อยํปี โข นิโครธ ตปสฺสีโน อุปกฺกิลเโส โหติ ฯ ปุณ  
จปริ นิโครธ ตปสฺสี อาปาถกนฺิสาทิ โหติ อยํปี โข นิโครธ  
ตปสฺสีโน อุปกฺกิลเโส โหติ ฯ ปุณ จปริ นิโครธ ตปสฺสี อตฺตทานํ  
อทสฺสขมาโน กุเลสุ จรติ อิทํปี เม ตปสฺมี อิทํปี เม  
ตปสฺมินฺติ อยํปี โข นิโครธ ตปสฺสีโน อุปกฺกิลเโส โหติ ฯ  
ปุณ จปริ นิโครธ ตปสฺสี กิลฺยจิทเวว ปฺกฺกฺกนฺนํ เสวติ โส  
ขมตฺยิ เต อิทนฺติ ปุณฺโณ สมานอ อกฺขมมานํ อาห ขมตฺยิ  
#๑ โป. ม. ย. อยํ น ทิสฺสติ ฯ ๒ สฺ. ย. พหฺลลาชีโว ฯ

ขมมานํ อห น ขมตีติ ฯ อิติ โส สมฺปชานมฺสา ภาสิตา โหติ  
อัยปิ โข นิโครธ ตปสฺสีโน อุปกฺกิลโส โหติ ฯ ปฺน จปริ  
นิโครธ ตปสฺสี ตถาคตสฺส วา ตถาคตสวากสฺส วา ฌมฺมํ  
เทเสนตสฺส สนฺตฺเยว ปริยายํ อนุญฺเวยยํ นานุชานาติ อัยปิ  
โข นิโครธ ตปสฺสีโน อุปกฺกิลโส โหติ ฯ ปฺน จปริ นิโครธ  
ตปสฺสี โภชนโน โหติ อุปนาหิ ฯ ยํปิ นิโครธ ตปสฺสี โภชนโน  
โหติ อุปนาหิ อัยปิ โข นิโครธ ตปสฺสีโน อุปกฺกิลโส โหติ ฯ  
ปฺน จปริ นิโครธ ตปสฺสี มกฺขิ โหติ ปลาสิ อสฺสุกิ โหติ  
มจฺจรี สโร โหติ มายาวิ ฤทฺโธ โหติ อติมานิ ปาปิจฺโณ  
โหติ ปาปิگانํ อิจฺฉานํ วสฺงคโต มิจฺฉาทิฏฺฐิกโ โหติ อนุตฺตาคาหิกาย  
ทิฏฺฐิยา สมฺนฺนาคโต สนฺทิฏฺฐิปรามาสิ โหติ อาชานคาหิ  
ทฺวปฺปฺนิสฺสคฺคิ ฯ ยํปิ โข นิโครธ ตปสฺสี สนฺทิฏฺฐิปรามาสิ โหติ  
อาชานคาหิ ทฺวปฺปฺนิสฺสคฺคิ อัยปิ โข นิโครธ ตปสฺสีโน อุปกฺกิลโส  
โหติ ฯ ตํ ก็ มลฺลยสิ นิโครธ ยทิเม ตโปชิจฺจฺฉา อุปกฺกิลเสา  
วา อนุปกฺกิลเสา วาติ ฯ อทฺฐา โข อิเม ฆนฺเต ตโปชิจฺจฺฉา  
อุปกฺกิลเสา โน อนุปกฺกิลเสา จานํ โข ปเนตํ ฆนฺเต วิชฺชติ  
ยํ อีเรกฺจฺโจ ตปสฺสี สพฺเพเหว อิเมหิ อุปกฺกิลเสหิ สมฺนฺนาคโต  
อสฺส โก ปน วาโท อญฺญตรญฺญตรเรนาติ ฯ

[๒๕] อิท นิโครธ ตปสฺสี ตปํ สฺมาทียติ โส เตน ตปสา  
น อตฺตมโน โหติ น ปริปุณฺณสงฺกปโป ฯ ยํปิ นิโครธ ตปสฺสี

ตปปี สมาสยติ โส เตน ตปสา น อตุตมโน โหติ น ปริปฺณณสงฺกปโป  
เอวํ โส ตสฺมี จานเ ปริสุทฺโธ โหติ ฯ ปฺน จปฺริ  
นิโครธ ตปสฺสี ตปปี สมาสยติ โส เตน ตปสา น อตุตานุกฺกเสติ  
น ปฺริ วมฺเภติ ฯเปฯ เอวํ โส ตสฺมี จานเ ปริสุทฺโธ โหติ ฯ  
ปฺน จปฺริ นิโครธ ตปสฺสี ตปปี สมาสยติ โส เตน ตปสา น  
มชฺชติ น มุจฺจติ น มทมาปชฺชติ ฯเปฯ เอวํ โส ตสฺมี จานเ  
ปริสุทฺโธ โหติ ฯ ปฺน จปฺริ นิโครธ ตปสฺสี ตปปี สมาสยติ  
โส เตน ตปสา ลากสฺกการสิโลกํ อภินิพฺพตฺเตติ โส เตน  
ลากสฺกการสิโลเกน น อตุตมโน โหติ น ปริปฺณณสงฺกปโป ฯ  
ยฺปิ นิโครธ ตปสฺสี ฯเปฯ เอวํ โส ตสฺมี จานเ ปริสุทฺโธ  
โหติ ฯ ปฺน จปฺริ นิโครธ ตปสฺสี ตปปี สมาสยติ โส เตน ตปสา  
ลากสฺกการสิโลกํ อภินิพฺพตฺเตติ โส เตน ลากสฺกการสิโลเกน น  
อตุตานุกฺกเสติ น ปฺริ วมฺเภติ ฯ ยฺปิ นิโครธ ตปสฺสี ฯเปฯ เอวํ  
โส ตสฺมี จานเ ปริสุทฺโธ โหติ ฯ ปฺน จปฺริ นิโครธ ตปสฺสี ตปปี  
สมายติ โส เตน ตปสา ลากสฺกการสิโลกํ อภินิพฺพตฺเตติ โส  
เตน ลากสฺกการสิโลเกน น มชฺชติ น มุจฺจติ น มทมาปชฺชติ ฯ  
ยฺปิ นิโครธ ตปสฺสี ฯเปฯ เอวํ โส ตสฺมี จานเ ปริสุทฺโธ  
โหติ ฯ ปฺน จปฺริ นิโครธ ตปสฺสี ตปปี สมาสยติ ๑ โภชเนสุ  
น โวทาสํ อापชฺชติ อิทํ เม ขมติ อิทํ เม น ขมตีติ ฯ  
โส ยญจ ขวาสุส น ขมติ ตํ อนเปกฺโข ปชฺหติ ยํ ปนสฺส  
#๑ ม. ตปปี สมาสยตีติ ปาจทวยํ นตุลิตี ฯ



ขมดี ตั อครโต อมูจติโต อนชฌาปนโน อาทีนวทสุสาวิ  
นิสุสรณปโย ปริญชติ เอว โส ตสุมี จานะ ปริสุทฺโธ  
โหติ ฯ ปุณ จปริ นิโคธ ตปสฺสี ตป สมายิตี น โส  
ลาภสกุการสิโลกนิกนฺตฺเหตฺ สกุกริสฺสนฺตฺ มํ ราชาน ราชมหามตฺตา  
ขตฺติยา พุราหฺมณฺ กหปตฺิกา ติตฺติยาติ เอว โส ตสุมี จานะ  
ปริสุทฺโธ โหติ ฯ ปุณ จปริ นิโคธ ตปสฺสี อญฺจตรํ สมณํ  
วา พุราหฺมณํ วา น อปสาเทตา โหติ ก็ ปนํยํ สมฺพหฺลาชีโว  
สพฺพสพฺพํ สักกเขตฺติ เสยฺยถิํ มฺลพิชํ ขนฺธพิชํ ผลฺพิชํ อคฺคพิชํ  
พิชพิชเมว ปญฺจมํ อสนฺวิจกฺกํ ทนฺตกฺกํ สมณปฺปวาเทนาติ เอว  
โส ตสุมี จานะ ปริสุทฺโธ โหติ ฯ ปุณ จปริ นิโคธ ตปสฺสี  
ปสฺสตี อญฺจตรํ สมณํ วา พุราหฺมณํ วา กุเลสุ สกุกรियมาณํ  
กรุกกรियมาณํ มานियมาณํ ปุชियมาณํ ฯ ตสฺส น เอว โหติ อิมฺมहि  
นาม สมฺพหฺลาชีโว กุเลสุ สกุกรโรนฺตฺิ กรุกโรนฺตฺิ มาเนนฺตฺิ ปุเชนฺตฺิ  
มํ ปน ตปสฺสี ลฺลาชีวํ กุเลสุ น สกุกรโรนฺตฺิ น กรุกโรนฺตฺิ น  
มานเนนฺตฺิ น ปุเชนฺตฺิติ ฯ อิติ โส อิตฺสสามจฺจริยํ กุเลสุ นฺปฺปาเทตา  
โหติ เอว โส ตสุมี จานะ ปริสุทฺโธ โหติ ฯ ปุณ จปริ นิโคธ  
ตปสฺสี น อาปาถกนิสาที โหติ เอว โส ตสุมี จานะ ปริสุทฺโธ  
โหติ ฯ ปุณ จปริ นิโคธ ตปสฺสี น อตฺตานํ อทสฺสยมาโน  
กุเลสุ จรติ อิทํปี เม ตปสฺสี อิทํปี เม ตปสฺมินฺตฺิ เอว  
โส ตสุมี จานะ ปริสุทฺโธ โหติ ฯ ปุณ จปริ นิโคธ ตปสฺสี

น กิณฺจิทฺเว ปฏฺิจฺฉนฺนํ เสวติ โส ขมฺติ เต อิทฺนฺติ ปุณฺโง  
สมานो อุกฺขมฺมานํ อาท น ขมฺตีติ ขมฺมานํ อาท ขมฺตีติ ฯ  
อิตฺติ โส สมฺปชานมฺสา น ภาสิตา โหติ เอวํ โส ตสฺมี  
จฺานเน ปฺริสฺสุทฺโธ โหติ ฯ ปุณฺ จปฺริ นฺโิครฺช ตปฺสฺสี ตถาคตฺสฺส  
วา ตถาคตฺสาวกฺสฺส วา ชมฺมํ เทเสณฺตฺสฺส สนฺตฺเยว ปฺริยาธิ  
อนฺุณฺเณยฺยํ อนฺุชานาติ เอวํ โส ตสฺมี จฺานเน ปฺริสฺสุทฺโธ โหติ ฯ  
ปุณฺ จปฺริ นฺโิครฺช ตปฺสฺสี อุกฺโกชโน โหติ อนฺุปนาฮี ฯ ยํปี  
นฺโิครฺช ตปฺสฺสี อุกฺโกชโน โหติ อนฺุปนาฮี เอวํ โส ตสฺมี  
จฺานเน ปฺริสฺสุทฺโธ โหติ ฯ ปุณฺ จปฺริ นฺโิครฺช ตปฺสฺสี อมกฺขิ  
โหติ อปฺลาตี อนิสฺสุทฺธิ โหติ อมจฺฉริ อสฺโจ โหติ อมายาวิ  
อถฺุทฺโธ โหติ อนฺุติมาณี น ปาปีจฺุโธ โหติ น ปาปีกานํ อิจฺฉานํ  
วสฺงฺคโต น มิจฺฉนาทฺิฏฺฐิโก โหติ น อนฺุตคฺคาทฺิกาย ทฺิฏฺฐิชา  
สมนฺุชานโต น สนฺุทฺิฏฺฐิพฺรามาตี โหติ น อาชานคฺคาทฺิ สฺุปฺพิณฺิสฺสคฺคิ ฯ  
ยํปี นฺโิครฺช ตปฺสฺสี น สนฺุทฺิฏฺฐิพฺรามาตี โหติ น อาชานคฺคาทฺิ  
สฺุปฺพิณฺิสฺสคฺคิ เอวํ โส ตสฺมี จฺานเน ปฺริสฺสุทฺโธ โหติ ฯ  
ตํ กิ มลฺลยฺสิ นฺโิครฺช ยทฺิ เอวํ สนฺุเต ตปฺชิจฺุจฺฉนา ปฺริสฺสุทฺธา  
วา โหติ อปฺริสฺสุทฺธา วาติ ฯ อทฺุธา โช ฆนฺุเต เอวํ สนฺุเต  
ตปฺชิจฺุจฺฉนา ปฺริสฺสุทฺธา โหติ โน อปฺริสฺสุทฺธา อคฺคปฺปตฺตา จ โหติ ๑  
สฺารปฺปตฺตา จาติ ฯ น โช นฺโิครฺช เอตฺตาวตฺตา ตปฺชิจฺุจฺฉนา  
อคฺคปฺปตฺตา สฺารปฺปตฺตา โหติ อปฺิจ โช ปปฺพิฏฺฐิพฺปตฺตา จ โหตีติ ฯ  
#๑ ม. ย. อธิ ปาโจ นตฺถิ ฯ

[๒๖] กิตตาวตา ปน ภูนเต ตโปชิจุจญา อคฺคปฺตฺตา  
สารปฺตฺตา จ โหติ สาธุ ภูนเต ภควา ตโปชิจุจฺญา อคฺคฺเยว  
ปาเปตฺตฺ สารีเยว ปาเปตฺตฺติ ฯ อธิ นิโคธฺ ตปสฺสี จาคฺยามสฺวารสฺสุโต  
โหติ ฯ กถญจ นิโคธฺ ตปสฺสี จาคฺยามสฺวารสฺสุโต โหติ ฯ  
อธิ นิโคธฺ ตปสฺสี น ปาณํ อติปาเตติ ๑ น ปาณํ อติปาตยติ  
น ปาณํ อติปาตยโต สมฺนุญฺโห โหติ น อทินฺนํ อาทียติ น  
อทินฺนํ อาทียาเปติ น อทินฺนํ อาทียโต สมฺนุญฺโห โหติ น  
มฺสา ภณฺติ น มฺสา ภณาเปติ น มฺสา ภณฺโต สมฺนุญฺโห  
โหติ น ภาวิตฺมาสีสฺติ น ภาวิตฺมาสีสาเปติ น ภาวิตฺมาสีสฺโต  
สมฺนุญฺโห โหติ ฯ เหวํ นิโคธฺ ตปสฺสี จาคฺยามสฺวารสฺสุโต โหติ ฯ  
ยโต นิโคธฺ ตปสฺสี จาคฺยามสฺวารสฺสุโต โหติ อหฺลฺยจฺสฺส โหติ  
ตปสฺสิตาย ฯ โส อภิหฺรติ โน หินายาวตฺตติ ฯ โส วิวิตฺตํ  
เสนาสฺนํ ภชฺติ อรณฺญํ รุกฺขมฺถํ ปพฺพตฺตํ กนฺทริ กิริคฺคหํ สฺสุสานํ  
วนปฺตฺตํ อพฺโภกาสํ ปลาตปฺลฺยฺช ๒ ฯ โส ปจฺจนาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต  
นีสิตฺติ ปลฺลฺยงฺกํ อาภุชิตฺวา อฺหฺงฺ กายํ ปณฺธิชาย ปริมฺขํ  
สฺตี อฺปฺภฺจฺเจตฺวา ฯ โส อภิชฺฌํ โลกํ ปหาย วิกตฺวาภิชฺฌน  
เจตฺสา วิหฺรติ อภิชฺฌาย จิตฺตํ ปริโสเชติ พฺยาปาทปโทสํ  
ปหาย อพฺยาปฺนฺนจิตฺโต วิหฺรติ สพฺพปาณญฺตฺตฺตานุกมฺปิ พฺยาปาทปโทสา  
จิตฺตํ ปริโสเชติ ถินมฺิทฺธํ ปหาย วิกตฺถินมฺิทฺธํ  
วิหฺรติ อาโลกสฺสณฺณี สโต สมฺปชาโน ถินมฺิทฺธา จิตฺตํ ปริโสเชติ  
#๑ สฺตี. ยฺ. อติปาเปติ ฯ ๒ โป. ม. ยฺ. ปลาตปฺลฺยฺช ฯ

อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจํ ปหาย อนุทฺทโต วิหฺรติ อชฺฌตฺตํ รูปสนฺตจิตฺโต  
อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจา จิตฺตํ ปริโสเชติ วิจิกฺกนํ ปหาย ตินฺณวิจิกฺกโ  
วิหฺรติ อกถกฺกํ กุสเสสุ ฐมฺเมสุ วิจิกฺกนํ จิตฺตํ ปริโสเชติ ฯ  
โส อิมํ ปญฺจ นีวเรณํ ปหาย เจตโส อุปกฺกิลเส ปญฺญา  
ทฺพฺพลีกรณํ เมตฺตาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสํ ฝริตฺวา วิหฺรติ  
ตถา ทฺติยํ ตถา ตตฺติยํ ตถา จตฺตํ อิติ อุทฺทมโ ติริยํ  
สพฺพธิ สพฺพตฺตตฺตํ สพฺพาวนฺตํ โลกํ เมตฺตาสหคเตน เจตสา  
วิปฺปเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺฌเณน ฝริตฺวา  
วิหฺรติ ฯ กรุณาสหคเตน เจตสา ฯ มุทิตาสหคเตน เจตสา ฯ  
อุเปกฺขาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสํ ฝริตฺวา วิหฺรติ ตถา ทฺติยํ  
ตถา ตตฺติยํ ตถา จตฺตํ อิติ อุทฺทมโ ติริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺตตฺตํ  
สพฺพาวนฺตํ โลกํ อุเปกฺขาสหคเตน เจตสา วิปฺปเลน มหคฺคเตน  
อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺฌเณน ฝริตฺวา วิหฺรติ ฯ ตํ กิํ มณฺณสิ  
นิโครธ ยถิ เอวํ สนฺเต ตโปชฺชิจฺจนา ปริสุทฺธา วา โหติ  
อปฺริสุทฺธา วาติ ฯ อทฺธา โข ฆนฺเต เอวํ สนฺเต ตโปชฺชิจฺจนา  
ปฺริสุทฺธา โหติ โน อปฺริสุทฺธา อคฺคปฺตฺตา จ โหติ สารปฺตฺตา  
จาทิ ฯ น โข นิโครธ เอตฺตาวตฺตา ตโปชฺชิจฺจนา อคฺคปฺตฺตา  
วา โหติ สารปฺตฺตา วา อปฺิจ โข ตจฺปตฺตา โหติติ ฯ

[๒๗] กิตฺตาวตฺตา ปน ฆนฺเต ตโปชฺชิจฺจนา อคฺคปฺตฺตา จ  
โหติ สารปฺตฺตา จ สาธุ เม ฆนฺเต ภควา ตโปชฺชิจฺจนา

อคฺคิเยว ปาเปตฺตฺย สารีเยว ปาเปตฺตฺยิตฺติ ฯ อธิ นิโครธ ตปสฺสึ  
 จาคฺชามสฺวารสฺสุโต โหติ ฯ กถญจ นิโครธ ตปสฺสึ จาคฺชามสฺวารสฺสุโต  
 โหติ ฯเปฯ ยโต นิโครธ ตปสฺสึ จาคฺชามสฺวารสฺสุโต โหติ  
 อหฺลจฺสฺส โหติ ตปสฺสิตาย ฯ โส อภิหฺรติ โน หีนายาวตฺตติ ฯ  
 โส วิวิตฺตํ เสนาสนํ ภชติ ฯเปฯ โส อิมํ ปญฺจ นีวรณํ ปหาย  
 เจตโส อุปกฺกิลเสสํ ปญฺฉาย ทุพฺพสิกรณํ เมตฺตตาสหคเตน เจตสา  
 เอกํ ทิสฺสํ ฌริตฺวา วิหฺรติ ฯเปฯ โส อนนฺทวิหิตํ ปุพฺพเพนิวาสํ  
 อนุสฺสรติ เสยฺยถิํ เอกํปี ชาตี เทวปี ชาติโย ติสฺสปี ชาติโย  
 จตฺสปี ชาติโย ปญฺจปี ชาติโย ฯเปฯ ทสปี ชาติโย วิสปี  
 ชาติโย คีสปี ชาติโย จตฺตافیสปี ชาติโย ปญฺฉาสปี ชาติโย  
 สตปี ชาติโย สหสฺสปี ชาติโย สตสหสฺสปี ชาติโย ๑ อนนฺทปี  
 สํวณฺณกปฺเป อนนฺทปี วิวณฺณกปฺเป อนนฺทปี สํวณฺณวิวณฺณกปฺเป  
 อมฺตราสี เอวํนาโม เอวํโกตฺโต เอวํวณฺโณ เอวํมาหาโร  
 เอวํสุขทฺกขปฺปฏิสฺสเวทึ เอวํมายฺยุปรียนฺโต โส ตโต จโต อมฺตร  
 อฺทปาที ตตฺตราปาสี เอวํนาโม เอวํโกตฺโต เอวํวณฺโณ เอวํมาหาโร  
 เอวํสุขทฺกขปฺปฏิสฺสเวทึ เอวํมายฺยุปรียนฺโต โส ตโต จโต อธิรฺูปปนฺโนติ  
 อิติ สาการํ สอฺกฺทฺทสฺสํ อนนฺทวิหิตํ ปุพฺพเพนิวาสํ อนุสฺสรติ ฯ ตํ กิ  
 มนฺณลลิตํ นิโครธ ยถิ เอวํ สนฺเต ตโปชฺชิจฺฉนฺนา ปริสฺสุทฺธา วา โหติ  
 อปริสฺสุทฺธา วาติ ฯ อทฺธา โข สนฺเต เอวํ สนฺเต ตโปชฺชิจฺฉนฺนา  
 #๑ ม. ย. ชาตีสตปี ชาตีสหสฺสปี ชาตีสตสหสฺสปีติ ทิสฺสติ ฯ

ปริสุทฺธา โหติ โน อปริสุทฺธา อคฺคปฺตฺตา จ โหติ สารปฺตฺตา  
จติ ฯ น โข นิโคธฺรฺร เอตฺตาวตฺตา ตโปชฺคฺจฺญา อคฺคปฺตฺตา  
วา โหติ สารปฺตฺตา วา อปีจ โข เฝคฺคปฺตฺตา โหตีติ ฯ

[๒๘] กิตฺตาวตฺตา ปน ฆนฺเต ตโปชฺคฺจฺญา อคฺคปฺตฺตา จ โหติ  
สารปฺตฺตา จ สาธุ เม ฆนฺเต ฆควา ตโปชฺคฺจฺญา อคฺคปฺตฺตา  
ปาเปตฺตฺตา สารีเยว ปาเปตฺตฺติ ฯ อธิ นิโคธฺรฺร ตปสฺสี จาคฺชฺยามสํวรํสํวโต  
โหติ ฯ กถญจ นิโคธฺรฺร ตปสฺสี จาคฺชฺยามสํวรํสํวโต โหติ ฯเปฯ  
ยโต จ โข นิโคธฺรฺร ตปสฺสี จาคฺชฺยามสํวรํสํวโต โหติ อทฺถจฺส  
โหติ ตปสฺสิตาย ฯ โส อภิหฺรติ โน หีนายาวตฺตติ ฯ โส วิวิตฺตํ  
เสนาสนํ ฆชติ ฯเปฯ โส อิมํ ปณฺจ นีวรณํ ปหาย เจตโส  
อุปกฺกิลเส ปณฺจาย ทฺพพฺลิกฺรณํ เมตฺตาสหคฺเตน เจตสา ฯเปฯ  
อุปกฺกาสหคฺเตน เจตสา วิปฺเลน มหคฺคเตน อปฺปมาณฺเนน อเวเรน  
อพฺยาปชฺฌณํ ฝริตฺวา วิหฺรติ ฯ โส อนนฺทวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรติ  
เสยฺยถิํ เอกมฺปิ ชาตี เทวปี ชาตีโย ฯเปฯ อิติ สาการํ สจฺจทฺถสํ  
อนนฺทวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรติ ฯ โส ทิพฺเพน จกฺขฺนา วิสุทฺเทน  
อติกฺกนฺตฺมานุสฺเสน สคฺเต ปสฺสติ จวฺมานํ อุปฺปชฺชวฺมานํ หีนํ  
ปณฺธีเต สฺวณฺณํ ทฺพพฺณฺณํ สคฺเต ทฺกคฺเต ยถากมฺมุปฺเค สคฺเต  
ปชานาตี อิมํ วต โภณฺโต สคฺตา กายทฺจฺจริเตน สมฺนฺนาคตา  
วจฺจิทฺจฺจริเตน สมฺนฺนาคตา มโนทฺจฺจริเตน สมฺนฺนาคตา อริยํ  
อุปฺวาทกา มิจฺจฺญาทิฏฺฐิจกา มิจฺจฺญาทิฏฺฐิจกมฺมสมาทานา เต กายสฺส

เกทา ปริ มรณา อปายิ ทุกคตี วินิปาติ นิรยิ อุปปนา อิเม  
วา ปน โภโกโต สตุตา กายสุจริเตน สมณนาคตา วีสุจริเตน  
สมณนาคตา มโนสุจริเตน สมณนาคตา อริยานิ อนุปวาทกา  
สมมาทิฏฐิกกา สมมาทิฏฐิกมสมมาทานา เต กายสุส เกทา ปริ  
มรณา สุกตี สุกคิ โลกิ อุปปนาติ อิติ ทิพเพน จกขุณา  
วิสสุทเธน อติกุกนตมานุสเกน สตุเต ปสฺสตี จวมาเน อุปชชมานे  
หิเน ปณีเต สุวณฺเณ ทุพพณฺเณ สุกเต ทุกคเต ยถากมฺมุเป  
สตุเต ปชานาติ ฯ ตํ กิ มลฺลลสิ นิโคธช ยทิ เอวิ สนฺเต  
ตโปชิจฺจนา ปริสุทฺธา วา โหติ อปริสุทฺธา วาติ ฯ อทฺธา โข กนฺเต  
เอวิ สนฺเต ตโปชิจฺจนา ปริสุทฺธา โหติ โน อปริสุทฺธา อคฺคปฺตฺตา  
จ โหติ สารปฺตฺตา จาติ ฯ เอตฺตาวตา นิโคธช ตโปชิจฺจนา  
อคฺคปฺตฺตา จ โหติ สารปฺตฺตา จ ฯ อิติ นิโคธช ยํ มํ ตฺวํ อวจาสิ  
โก นาม โส ภควโต ฐมฺโม เยน ภควา สาวเก วินนฺติ เยน  
ภควตา สาวกา วินนฺตา อสฺสาสปฺตฺตา ปฏฺิขานนฺติ อชฺฉาสยํ  
อาทิพฺรหฺมจฺริยนฺติ ฯ อิติ โข [๑] นิโคธช จานํ อุตฺตริตฺตฺตฺจ  
ปณฺีตฺตฺตฺจ เยนํหิ สาวเก วินนฺมิ เยน มยา สาวกา วินนฺตา  
อสฺสาสปฺตฺตา ปฏฺิขานนฺติ อชฺฉาสยํ อาทิพฺรหฺมจฺริยนฺติ ฯ เอวิ  
วคฺเต เต ปริพฺพาชกา อุนฺนาทินฺโน อฺจฺจาสทฺทมฺมหาสทฺทา อहेสิฺ อฺคฺค  
มยํ น ปสฺสาม สาจฺริยกา อฺคฺค มยํ น ปสฺสาม สาจฺริยกา  
น มยํ อโธ กิโย อุตฺตริตฺตฺร ปชานามาติ ฯ

#๑ ม. ย. ตํ ฯ

[๒๕] ยทา อณฺวาลี สนนฺธาโน คหปติ อณฺวทตฺตฺถ โขทานิเม  
อณฺวตติตฺถิยา ปริพฺพชกา ภควโต ภาสิตํ สุตฺตฺสนฺติ โสตํ โอทหนฺติ  
อณฺวจิตฺตํ อปฺภุจเปนนฺตติ อถ นิโครธํ ปริพฺพชกํ เอตทโวจ  
อิติ โข ฆนฺเต นิโครธ ยํ มํ ตฺวํ อวจาสิ ยคฺเชม คหปติ  
ชานเยยาสี เกน สมฺโณ โคตโม สทฺธิ สลฺลปติ เกน สากจฺจํ  
สมาปชฺชติ เกน ปณฺญาเวยฺยตฺตฺถิยํ สมาปชฺชติ สฺสณฺณาการหตา  
สมณฺสสฺส โคตมฺสสฺส ปณฺญา อปริสวจโร สมฺโณ โคตโม นาลํ  
สลฺลาปาย โส อนฺตปฺนฺตนาเนว เสวติ เสยฺยถาปี นาม โคกาณฺนา  
ปริยฺนฺตจารินี อนฺตปฺนฺตนาเนว เสวติ เอวเมวํ สฺสณฺณาการหตา  
สมณฺสสฺส โคตมฺสสฺส ปณฺญา อปริสวจโร สมฺโณ โคตโม นาลํ  
สลฺลาปาย โส อนฺตปฺนฺตนาเนว เสวติ อิงฺฆ คหปติ สมฺโณ  
โคตโม อิมํ ปริสํ อากจฺเจยฺย เอกปฺญฺเหเนว นํ สํสาเทยฺยาม  
ตฺถจฺจกฺกมฺภีว นํ มณฺเณ โอรฺเรยฺยามาติ อถ โข ๑ โส ฆนฺเต  
ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ อิทานุปฺตโต อปริสวจโร ปน นํ  
กโรถ โคกาณํ ปริยฺนฺตจารินี กโรถ เอกปฺญฺเหเนว นํ สํสาเท  
ตฺถจฺจกฺกมฺภีว นํ มณฺเณ ๒ โอรฺเรธาติ ฯ เอวํ วุคฺเต นิโครธ  
ปริพฺพชโก ตฺถนฺทฺธิภูโต มจฺจกฺกโต ปตฺตกฺกนฺโธ อโรมุโข ปชฺฌายนฺโต  
อปฺปฏิภาณ นิสฺสีทิ ฯ

[๓๐] อถ โข ภควา นิโครธํ ปริพฺพชกํ ตฺถนฺทฺธิภูตํ มจฺจกฺกตํ  
ปตฺตกฺกนฺธํ อโรมุขํ ปชฺฌายนฺตํ อปฺปฏิภาณํ วิทิตฺวา นิโครธ  
#๑ ไป. ม. ย. อัย โข ฯ ๒ ม. อัย น ทิสฺสติ ฯ



ปริพพาชกั เอตทโวจ สจจันนิโครธ ภาสิตา เต เอสา วาจาติ ฯ  
สจจัน ฆนเต ภาสิตา เม เอสา วาจา ยถาพาลเณ ยถามูเพห  
ยถากุสเลนาคี ฯ ตัง กิ มณฺเฐสิ นิคฺโรธ กิณฺติ เต สุตฺตํ ปริพพาชกานัน  
วฺจฺจมานัน มหฺลลกานัน อัจฉริยปาจฉริยานัน ภาสมานานัน เย เต อเหสิ  
อตีตมทฺธานัน อรหนฺโต สมฺมาสมฺพุทฺธา เอวํสุเต ภควนฺโต สงฺคมฺม  
สมาคมฺม อุนฺนาทินฺโน อุจฺจาสมฺมมหาสมฺมทา อนกวิหิตํ ตีรจฺฉานกถํ  
อนฺยุตฺตา วิหรีสุ เสยฺยถีทํ ราชกถํ โจรกถํ ฯเปฯ อิติภาวภาวกถํ  
อิติ วา เสยฺยถาปี ทฺวํ เอตฺรหิ สัจฉริยโก อุตฺทาหุ เอวํสุเต  
ภควนฺโต อรณฺณวนปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺฐิสฺวานฺติ  
อปฺปสทฺธานิ อปฺปนิกฺโขมฺसानิ วิชนฺวาทานิ มนฺุสฺสราหเสยฺยกานิ  
ปฏฺฐิสฺลฺลานสารูปฺปานิ เสยฺยถาปาหเมตฺรหิตี ฯ สุตเมตฺตํ ฆนเต  
ปริพพาชกานัน วฺจฺจมานัน มหฺลลกานัน อัจฉริยปาจฉริยานัน ภาสมานานัน เย  
เต อเหสิ อตีตมทฺธานัน อรหนฺโต สมฺมาสมฺพุทฺธา น เอวํสุเต  
ภควนฺโต เอวํ สงฺคมฺม สมาคมฺม อุนฺนาทินฺโน อุจฺจาสมฺมมหาสมฺมทา  
อนกวิหิตํ ตีรจฺฉานกถํ อนฺยุตฺตา วิหรนฺติ เสยฺยถีทํ ราชกถํ  
โจรกถํ ฯเปฯ อิติภาวภาวกถํ อิติ วา เสยฺยถาปาหเมตฺรหิ สัจฉริยโก  
เอวํสุเต ภควนฺโต อรณฺณวนปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺฐิสฺวานฺติ  
อปฺปสทฺธานิ อปฺปนิกฺโขมฺसानิ วิชนฺวาทานิ มนฺุสฺสราหเสยฺยกานิ  
ปฏฺฐิสฺลฺลานสารูปฺปานิ เสยฺยถาปี ภควา เอตฺรหิตี ฯ ตสฺส โข ๑ นิคฺโรธ  
วิญฺญสฺส สโต มหฺลลกสฺส น เอตทโหสิ พุทฺโธ โส ภควา  
#๑ ม. ย. เต ฯ

สมุโพธาย ฌมัม เทเสติ ทนุโต โส ภควา ทมถาย ฌมัม เทเสติ  
สนุโต โส ภควา สมถาย ฌมัม เทเสติ ตินฺนุโณ โส ภควา  
ตรณาย ฌมัม เทเสติ ปรีนิพฺพุโต โส ภควา ปรีนิพฺพานาย  
ฌมัม เทเสตีติ ฯ

[๓๑] เอวํ วุตฺเต นีโคธโร ปรีพฺพาชโก ภควนฺตํ เอตทวโจ  
อจฺจโย มํ ภนฺเต อจฺจมา ยถาพาลํ ยถามูพฺหํ ยถากุสฺลํ ยวาทํ  
ภควนฺตํ เอวํ อวจาสิ ตสฺส เม ภนฺเต ภควา อจฺจยํ อจฺจยโต  
ปฏิกุณฺหาตุ อายตี สํวรายาติ ฯ ตคฺขมํ ๑ นีโคธโร อจฺจโย อจฺจมา  
ยถาพาลํ ยถามูพฺหํ ยถากุสฺลํ ยํ ๒ มนฺตวํ เอวํ อวจาสิ ยโต จ  
โฆ นีโคธโร อจฺจยํ อจฺจยโต ทิสฺวา ยถาฌมัม ปฏิกโรสิ ตํ เต  
มยํ ปฏิกุณฺหาตฺวา วุฑฺฒิ เหสา นีโคธโร อริยสฺส วินเย โย  
อจฺจยํ อจฺจยโต ทิสฺวา ยถาฌมัม ปฏิกโรติ อายตี สํวมาปชฺชติ ฯ  
อหํ ปน นีโคธโร เอวํ วทามิ เอตุ วิญฺญู ปรีโส อสฺโส อมายาวิ  
อุชฺชาตโก อหฺมณฺสาสามิ อหํ ฌมัม เทเสมิ ยถานุสฺสิญฺจํ  
ตถาปฏีปชฺชมาโน ยสฺสตุถาย กุลปฺตุตา สมฺมเทว อการสฺมา  
อนการิยํ ปพฺพชฺชติ ตทนฺตตฺรํ พุรหฺมจฺริยปรีโยสานํ ทิฏฺฐเจ ว ฌมฺเม  
สยํ อภินฺนวา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริสฺสติ สตฺต วสฺसानิ ฯ  
ติฏฺฐนฺตฺวา นีโคธโร สตฺต วสฺसानิ ฯ เอตุ วิญฺญู ปรีโส อสฺโส  
อมายาวิ อุชฺชาตโก อหฺมณฺสาสามิ อหํ ฌมัม เทเสมิ ยถานุสฺสิญฺจํ  
ตถาปฏีปชฺชมาโน ยสฺสตุถาย กุลปฺตุตา สมฺมเทว อการสฺมา  
#๑ ไป. ม. ตวํ ฯ ๒ ม. โย. ฯ

อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ ตทฺนตฺตรํ พุรหฺมจริยปริโยสานํ ทิฏฺฐเจ ว  
ธมฺเม สยํ อภิลฺลวํ สจฺฉนิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริสฺสติ จ วสฺถานิ ฯ  
ปฺลจ วสฺถานิ ฯ จตฺตาริ วสฺถานิ ฯ ตีณิ วสฺถานิ ฯ เทว วสฺถานิ ฯ  
เอกํ วสฺสํ ฯ ติฏฺฐตฺตํ นิโคฺรชฺช เอกํ วสฺสํ ฯ เอตฺตํ วิณฺญํ ปุริโส  
อสฺสํ อมายาวิ อชฺชชาติโก อหฺมฺนุสฺสาสามิ อหํ ธมฺมํ เทเสมิ  
ยถานุสฺสิฏฺฐํ ตถาปฺปฏิปชฺชมาโน ยสฺสตฺถาย กุลปฺตฺตา สมฺมเทว  
อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ ตทฺนตฺตรํ พุรหฺมจริยปริโยสานํ  
ทิฏฺฐเจ ว ธมฺมํ สยํ อภิลฺลวํ สจฺฉนิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริสฺสติ  
สฺสตฺต มาสฺยานิ ฯ ติฏฺฐนฺตํ นิโคฺรชฺช สฺสตฺต มาสฺยานิ ฯ จ มาสฺยานิ ฯ  
ปฺลจ มาสฺยานิ ฯ จตฺตาริ มาสฺยานิ ฯ ตีณิ มาสฺยานิ ฯ เทว  
มาสฺยานิ ฯ เอกํ มาสํ ฯ อทฺถมมาสํ ฯ ติฏฺฐตฺตํ นิโคฺรชฺช อทฺถมมาโส ฯ  
เอตฺตํ วิณฺญํ ปุริโส อสฺสํ อมายาวิ อชฺชชาติโก อหฺมฺนุสฺสาสามิ อหํ  
ธมฺมํ เทเสมิ ยถานุสฺสิฏฺฐํ ตถาปฺปฏิปชฺชมาโน ยสฺสตฺถาย กุลปฺตฺตา  
สมฺมเทว อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ ตทฺนตฺตรํ พุรหฺมจริยปริโยสานํ  
ทิฏฺฐเจ ว ธมฺมํ สยํ อภิลฺลวํ สจฺฉนิกตฺวา อุปสมฺปชฺช  
วิหริสฺสติ สฺสตฺตาหํ ฯ สียา โข ปน เต นิโคฺรชฺช เอวมสฺส  
อนฺนเววาสิกมฺยตา สมฺโณ โคตโม เอวมาหาติ ฯ น โข ปเนตํ  
นิโคฺรชฺช เอวํ ทฺถจฺจ พุทฺโธ โข เอวํ โว อจฺริโย โสเยว โว อจฺริโย  
โหตุ ฯ สียา โข ปน เต นิโคฺรชฺช เอวมสฺส อุตฺเทสา  
โน จาเวตฺถกาโม สมฺโณ โคตโม เอวมาหาติ ฯ น โข ปเนตํ

นิโครธ เอวํ ทฏฺฐพฺพํ โย เอวํ เต อุตฺตเทโส โสเยว เต  
อุตฺตเทโส โหตุ ๑ สฺยา โข ปน เต นิโครธ เอวมสฺส อาชีวา  
โน จาเวตุกาโม สมโณ โคตโม เอวมหาติ ๑ น โข ปเนตํ  
นิโครธ เอวํ ทฏฺฐพฺพํ โย จ เต อาชีโว โสเยว เต อาชีโว  
โหตุ ๑ สฺยา โข ปน เต นิโครธ เอวมสฺส ยะ เต ชมฺมา  
อกุสลา อกุสลสงฺฆาตา สาจริยกานํ เตสุ ปตฺติจฺญาเปตุกาโม สมโณ  
โคตโม เอวมหาติ ๑ น โข ปเนตํ นิโครธ เอวํ ทฏฺฐพฺพํ อกุสลาเยว  
เต ชมฺมา ๑ โหนตุ อกุสลสงฺฆาตา สาจริยกานํ ๑ สฺยา โข ปน  
เต นิโครธ เอวมสฺส ยะ เต ชมฺมา กุสลา กุสลสงฺฆาตา สาจริยกานํ  
เตหิ วิเวเจตุกาโม สมโณ โคตโม เอวมหาติ ๑ น โข ปเนตํ  
นิโครธ เอวํ ทฏฺฐพฺพํ กุสลาเยว เต ชมฺมา โหนตุ กุสลสงฺฆาตา  
สาจริยกานํ ๑ อิติ โขหิ นิโครธ เนว อนฺตเวตฺติกมฺมยตา เอวํ วทามิ  
นาปี อุตฺตเทสา จาเวตุกาโม เอวํ วทามิ นาปี อาชีวา จาเวตุกาโม  
เอวํ วทามิ นปี ยะ เต ชมฺมา อกุสลา อกุสลสงฺฆาตา สาจริยกานํ  
เตสุ ปตฺติจฺญาเปตุกาโม เอวํ วทามิ นปี ยะ เต ชมฺมา กุสลสงฺฆาตา  
สาจริยกานํ เตหิ วิเวเจตุกาโม เอวํ วทามิ ๑ สนฺตฺติ จ โข นิโครธ  
อกุสลา ชมฺมา อปฺปหีนา สงฺกิลลสิกา โปโนพฺภวิกา สทฺรธา  
ทุกฺขวิปากา อายตฺตี ชาตฺติชฺรามรณฺนิยา ยะสาหิ ปหานาย ชมฺมํ  
เทเสมิ ๑ ยถาปฺปฺปฺนฺนํ โว สงฺกิลลสิกา ชมฺมา ปหิยฺสฺสนฺติ โวทานิยา  
ชมฺมา อภิวทฺตฺติสฺสนฺติ ปญฺญาปาริปุรี เวปุลฺลตฺตยจ ติฏฺฐเจ ว  
#๑ ม. ย. อกุสลา เจว โว ชมฺมา ๑

ธมเม สย อภิญญา สจฺจิกตฺวา อุปสมฺปชช วิหริสฺสเถติ ฯ เอวํ  
วุตฺเต เต ปริพฺพชกา ตฺถเหิฏฺฐตา มงฺกุฏฺฐตา ปตฺตกฺขนฺธา อโฆมฺภา  
ปชฺฌายนฺตา อปฺปฏิภาณา นิสีหิสุ ยถา ตํ มาเรณ ปริยฺยจฺจิตฺตา ฯ

[๓๒] อถ โข ภควโต เอตทโหสิ สพฺเพปิเม โมฆปฺริสา สฺมุจฺจา  
มาเรณ ปาปิมตา ยตฺร หิ นาม เอกสฺสปี น เอวํ ภวิสฺสติ นนฺท  
มยํ อญฺญาณตฺถปิ สมณฺเ โคตเม พฺรหฺมจฺริยํ จราม ก็ กริสฺสติ  
สตุตาโหติ ฯ อถ โข ภควา อุมฺพริกาย ปริพฺพชการาเม สีหนาทํ  
นทิตฺวา เวหาสํ อพฺภุคฺคณฺตฺวา กิซฺฉกฺกุญฺเ ปพฺพเต ปจฺจุจฺจาตี ๑ ฯ  
สนฺธานโน คหปติ ตาวเทว ราชคหํ ปาวีสิติ ฯ

อุทฺมพฺริกสฺสตุตํ นิฏฺฐิตํ ทฺติยํ ฯ

---

#๑ ม. ปจฺจุจฺจาตี ฯ

จกกวตติสูตร

[๑๓] เอวมเม สูตริ ฯ เอกิ สมยิ ภควา มกเชสุ วิหริติ  
มาตุลาयิ ฯ ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ ภิกฺขโวติ ฯ ภทฺนเตติ  
เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสุโสสุ ฯ ภควา เอตทโวจ อตฺตทีปา  
ภิกฺขเว วิหริถ อตฺตสรณฺา อนนฺยสรณฺา ชมฺมทีปา ชมฺมสรณฺา  
อนนฺยสรณฺา ฯ กถณฺจ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺตทีโป วิหริติ  
อตฺตสรณฺเ อนนฺยสรณฺเ ชมฺมทีโป ชมฺมสรณฺเ อนนฺยสรณฺเ ฯ  
อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กาเย กายานุปสฺสี วิหริติ อาตปิ สมฺปชาโน  
สตีมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ฯ เวทนาสุ เวทนานุปสฺสี ฯ  
จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี ฯ ชมฺเมสุ ชมฺมานุปสฺสี วิหริติ อาตปิ  
สมฺปชาโน สตีมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ฯ เอว โข  
ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺตทีโป วิหริติ อตฺตสรณฺเ อนนฺยสรณฺเ ชมฺมทีโป  
shmmsrno annysrno ฯ โคจเร ภิกฺขเว จรธ สเก เปตฺติเก  
วิสเย ฯ โคจเร ภิกฺขเว จรตฺ สเก เปตฺติเก วิสเย น ลจฺจติ  
มาโร โอตาริ น ลจฺจติ มาโร อารมฺมณิ ฯ กุสลานิ ภิกฺขเว  
shmman smathanhetu ehami th puayn pavattheti ฯ

[๑๔] ภูตปุพฺพิ ภิกฺขเว ราชา ทลฺหเนมิ นาม อโหสิ จกกวตฺติ  
shmigo shmmsraja jachunnato vichitavi chnphajavariyapattoto  
stttrtnsmnnaatoto ฯ ตสฺสิมานิ สตฺต รตนานิ อเหตุสิ เสยฺยถิทิ

จกกรตน์ หตถิรตน์ อสุตตน์ มณิรตน์ อิตถิรตน์ กหปติรตน์  
ปริณายกรตน์เมว สตุตม์ ฯ ปโรสหัสส์ โข ปนสสุ ปุตตา อเหตุ  
สุรา วีรจรูปา ประเสนปมุตทนา ฯ โส อิมํ ปจวี สาครปริยนต์  
อทณฺเฑน อสตุเถน ฌมฺเมน สเมน อภิวิชย อชฺฌาวสึ ฯ อถโฆ  
ภิกฺขเว ราชา ทลฺหเนมิ พหุณฺณํ วสุตฺตํ พหุณฺณํ วสุตฺตํ พหุณฺณํ  
วสุตฺตํ พหุณฺณํ อจฺเจน อณฺฺตริํ ปุริสํ อามนฺเตสิ ยทา ตฺวํ  
อมฺโห ปุริสํ ปสฺเสยฺยาสึ ทิพฺพํ จกฺกรตน์ โอสกฺกิตํ จานา จุตํ  
อถ เม อโรเจยฺยาสึตี ฯ เอวํ เทวาติ โข ภิกฺขเว โส ปุริสํ  
รณฺโณ ทลฺหเนมิสฺส ปจฺจสฺโสสิ ฯ อทฺทสา โข ภิกฺขเว โส ปุริสํ  
พหุณฺณํ วสุตฺตํ พหุณฺณํ วสุตฺตํ พหุณฺณํ วสุตฺตํ พหุณฺณํ อจฺเจน  
ทิพฺพํ จกฺกรตน์ โอสกฺกิตํ จานา จุตํ ทิสฺวาน ๑ เยน ราชา ทลฺหเนมิ  
เตนฺฺสสงฺกมิ อฺุสสงฺกมิตฺวา ราชานํ ทลฺหเนมิ เอตทวโจ ยกฺเข  
เทว ษานเยยฺยาสึ ทิพฺพนฺเต จกฺกรตน์ โอสกฺกิตํ จานา จุตนฺติ ฯ  
อถโฆ ภิกฺขเว ราชา ทลฺหเนมิ เชฏฺฐปุตฺตํ กุมารํ อามนฺเตตฺวา  
เอตทวโจ ทิพฺพํ กิร เม ตาต กุมาร จกฺกรตน์ โอสกฺกิตํ จานา  
จุตํ สุตํ โข ปนตํ ๒ ยสฺส รณฺโณ จกฺกวตฺติสฺส ทิพฺพํ จกฺกรตน์  
โอสกฺกิตํ จานา จวติ นทานิ เตน รณฺเณ จิรํ ชีวิตฺพํ โหตีติ  
ภฺคฺคตา โข ปน เม มานุสฺสกา กามา สมโยทานิ เม ทิพฺเพ ๓ กาม  
ปริเยสฺสํ เอहि ตฺวํ ตาต กุมาร อิมํ สมฺมุตฺตํ ปจวี  
ปฏฺิปชฺช อหํ ปน เกสมสฺสํ โอหารเตตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ  
#๑ ย. ทิสฺวา ฯ ๒ ม. ย. ปนเมตํ ฯ ๓ ย. สมโย ทิพฺเพ ฯ

อจฺฉาทเตวฺวา อคารสฺมา อนคาริยํ ปฺพพชิสฺสามิตี ๑ อถโฆ ภิกฺขเว  
ราชา ทลฺหเนมิ เชฏฺฐปฺตํ กุมาริ สาธุกิ รัชเช สมนฺุสาเสตฺวา ๑  
เกสมสฺสุํ โอิหารเตวฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาทเตวฺวา อคารสฺมา  
อนคาริยํ ปฺพพชิ ๑ สตฺตาทํ ปฺพพชิตฺเต โข ปน ภิกฺขเว ราชิสฺมิหิ  
ทิวํ จกฺกรตฺนํ อนฺตรธาเย ๑

[๓๕] อถโฆ ภิกฺขเว อลฺลตโร ปฺริโส เยน ราชา ขตฺติโย  
มฺุทฺชาวสิตฺโต ๒ เตนฺุปสงฺกมิ อฺุปสงฺกมิตฺวา ราชานํ ขตฺติยํ  
มฺุทฺชาวสิตฺตํ เอตทวฺโจ ยคฺเช เทว ชาเนยฺยาสิ ทิวํ จกฺกรตฺนํ  
อนฺตรหิตฺนฺติ ๑ อถโฆ ภิกฺขเว ราชา ขตฺติโย มฺุทฺชาวสิตฺโต ทิวํเพ  
จกฺกรตฺเน อนฺตรหิตฺเต อนฺตฺตมโน อโหสิ อนฺตฺตมฺนตฺลจ  
ปฺฏิสฺเวเทสิ ๑ โส เยน [๓] ราชิสฺสิ เตนฺุปสงฺกมิ อฺุปสงฺกมิตฺวา  
ราชิสฺสิ เอตทวฺโจ ยคฺเช เทว ชาเนยฺยาสิ ทิวํ จกฺกรตฺนํ  
อนฺตรหิตฺนฺติ ๑ เอวํ วตฺเต ภิกฺขเว ราชิสฺสิ ราชานํ ขตฺติยํ มฺุทฺชาวสิตฺตํ  
เอตทวฺโจ มา โข ตฺวํ ตาต ทิวํเพ จกฺกรตฺเน อนฺตรหิตฺเต  
อนฺตฺตมโน อโหสิ [๔] อนฺตฺตมฺนตฺลจ ปฺฏิสฺเวเทสิ น หิ เต ตาต  
ทิวํ จกฺกรตฺนํ เปตฺติกํ ทายชฺชํ อิงฺม ตฺวํ ตาต อริเย  
จกฺกวตฺติวตฺเต วตฺตาทิ จานํ โข ปเนตฺติ วิชฺชติ ยนฺเต อริเย  
จกฺกวตฺติวตฺเต วตฺตมาเน ๕ ตทฺหุโปสเถ ปณฺณเรเส สีสฺนฺหตฺตสฺส ๖  
อฺุโปสเถสฺส อฺุปริปาสาทวเรคฺคสฺส ทิวํ จกฺกรตฺนํ ปาตฺถวิสฺสติ  
สทฺสสาริ สเนมิกํ สนาภิกํ สพฺพการปฺริปฺรฺนฺติ ๑ กตฺมํ ปเนตฺติ เทว อริยํ  
#๑ ม. ย. สมนฺุสาเสตฺวา ๑ ๒ ม. สพฺพวาเรสุ มฺุทฺธาภิสฺสิตฺโต ๑ ๓ ย. จ ๑  
#๔ ม. มา ๑ ๕ ม. ย. วตฺตมาเนสฺส ๑ ๖ ม. สีสฺสิ นฺุหตฺตสฺส ๑ ย. สีสฺสิ นฺุหตฺตสฺส ๑



จกกวตติวตตุนติ ๑ เตนหิ ตฺวํ ตาต ฌมฺมฺเยว นิสฺสาย ฌมฺมํ  
สกกโรนฺโต ฌมฺมํ ฌรูกโรนฺโต ฌมฺมํ มาเนนฺโต ฌมฺมํ ปุเชนฺโต  
ฌมฺมํ อปจายมาโน ฌมฺมทฺชโร ฌมฺมเกตุ ฌมฺมาธิปเตยฺโย ฌมฺมิกํ  
รทฺวารณคฺคตฺตี สํวิทหสฺสุ อนฺโตชนสฺมี พทกายนสฺมี ขตฺติเยสฺสุ  
อนฺยฺนเตสฺสุ ๑ พุราหุมนคฺคหปติเกสฺสุ เนคมชานปเตสฺสุ สมณพุราหุมนคฺค  
มิกปกฺขิสฺสุ มา ว ๒ เต ตาต วิชิตฺเต อฌมฺมกาโร ปวตฺติตฺตฺตฺเต ยฺเจ  
เต ตาต วิชิตฺเต อชฺนา [๑] เตสฺสจฺจ ฌนฺ อณฺุปฺปทฺชเชยฺยาสี ๔ ยฺเจ  
เต ตาต วิชิตฺเต สมณพุราหุมนคฺคา มทปฺปมาทา ปฏฺฐิวิรตา  
ขนฺติโสรัจฺเจ นินฺวิจฺจา เอกมตฺตํ ทเมนฺติ เอกมตฺตํ สเมนฺติ  
เอกมตฺตํ ปรีนินฺพพาเปนฺติ เต กาลเณ กาลํ อุปฺสงฺกมิตฺวา  
ปรีนฺจฺเจยฺยาสี ปรีนฺญเหยฺยาสี ๕ ที ฌนฺเต กุสฺลํ ที ฌนฺเต ๖ อกุสฺลํ  
ที สาวชฺชํ ที อนวชฺชํ ที เสวิตพฺพํ ที น เสวิตพฺพํ ที เม  
กรียมนํ ๗ ที ฌนฺตํ อหิตาย ทฺกฺขาย อสฺส ที วา ปน เม กรียมนํ ๗  
ที ฌนฺตํ หิตาย สฺขาย อสฺสาคี เตสฺสํ สฺตฺวา ยํ อกุสฺลํ ตํ  
อภินวชฺชเยยฺยาสี ยํ กุสฺลํ ตํ สฺมาทาย วตฺเตยฺยาสี อิทํ โข  
ตาต ตํ อริยํ จกกวตฺติวตตุนติ ๑ เอวํ เทวาติ โข ภิกฺขเว ราชา  
ขตฺติโย มุทฺธาวสฺสิตฺโต ราชิสฺสส ปฏฺฐิสฺสฺตฺวา อริเย จกกวตฺติวตฺเต  
วตฺตติ ๘ ๑ ตสฺส อริเย จกกวตฺติวตฺเต วตฺตมานสฺส ตทฺหุโปสเถ  
ปณฺณเรเส สีสฺนหาคฺคสฺส อุโปสถิกสฺส อุปรีปาสาทวเรคคสฺส ทิพฺพํ  
จกกรตฺนํ ปาตฺรโหสิ สหสฺสาริ สเนมิกํ สนาภิกํ สพฺพการปรีปฺริ ๑  
#๑ ยฺ. อนฺยฺนเตสฺสุ ๑ ๒ ม. ยฺ. จ ๑ ๓ ม. ยฺ. อสฺสุ ๑ ๔ ม. ฌนฺนุปฺปเทยฺยาสี ๑  
#๕ ม. ปรีนฺญเหยฺยาสี ๑ ยฺ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสตี ๑ ๖ ม. ยฺ. อยํ น ทิสฺสตี ๑  
#๗ ม. กรียมนํ ๑ ยฺ. กกรียมนํ ๑ ๘ ม. ยฺ. วตฺติ ๑

ทิสวา ๑ รณโธ ขตติยสฺส มุทฺธาวสิตฺตสฺส เอตทโหสิ สุตฺ  
โฆ ปน เมตฺติ ยสฺส รณโธ ขตติยสฺส มุทฺธาวสิตฺตสฺส  
ตทหุโปสเถ ปณฺณเรเส สีสนฺหาตสฺส อุโปสถิกสฺส อุปริปาสาท-  
วรคตสฺส ทิพฺพิ จกฺกรตฺนํ ปาตุภวติ สหสฺสาร์ สเนมิกํ สนาภิกํ  
สพฺพทาการปริปฺบุรี โส โหติ ราชา จกฺกวตฺตตีติ อสฺสํ นุ โฆ  
อหํ ราชา จกฺกวตฺตตีติ ฯ

[๓๖] อถโฆ ภิกฺขเว ราชา ขตฺติโย มุทฺธาวสิตฺโต  
อุฏฺฐายาสนา เอกํสํ อุตฺตตราสงฺกํ กริตฺวา วาเมน หตฺถเณ ภิงฺการี  
คเหตุวา ทกฺขิเณน หตฺถเณ จกฺกรตฺนํ อพฺภูกิรี ปวตฺตตุ ภวํ  
จกฺกรตฺนํ อภิวินาตุ ภวํ จกฺกรตฺนนฺตติ ฯ อถโฆ ตํ ภิกฺขเว  
จกฺกรตฺนํ ปฺรตฺตถิมํ ทิสํ ปวตฺติ ๒ ฯ อนฺวเทว ราชา จกฺกวตฺติ  
สทฺธิ จตฺรจฺฉินฺนิยา เสนาย ฯ ยสฺมี โฆ ปน ภิกฺขเว ปเทเส  
จกฺกรตฺนํ ปตฺติฏฺจาสิ ตตฺถ ราชา จกฺกวตฺติ วาสํ อุปคจฺฉิ ๓  
สทฺธิ จตฺรจฺฉินฺนิยา เสนาย ฯ เย โฆ ปน ภิกฺขเว ปฺรตฺตถิมาย  
ทิสาย ปฏฺิราชาโน เต ราชานํ จกฺกวตฺตี อุปสงฺกमितฺวา เอวมาหํสุ  
เอหิ โฆ มหาราช สฺวาคตฺติ ๔ มหาราช สกนฺเต มหาราช  
อนฺุสาส มหาราชาคิ ฯ ราชา จกฺกวตฺติ เอวมาห ปาโณ น  
หนตฺตพฺโพ อทินฺนํ นาทาทพฺพิ กามสฺสุ มิจฺฉา น จริตพฺพา มุสา  
น ภาสิตพฺพา มชฺชํ น ปาตพฺพิ ยถาภุตฺตลฺลจ ภูณฺชถาคิ ฯ  
#๑ ม. ทิสฺวาน ฯ ๒ ปวตฺตตีตีปิ ปาโง ฯ ๓ อุปคจฺฉิตฺติ วา ปาโง ฯ ๔ ม. สฺวาคตฺติ  
#เต ฯ ยู. สาคตฺติ ฯ

เย โข ปน ภิกขเว ปุรตถิมาย ทิสาย ปฏีราชาโน เต รณโธ  
จกกวตติสฺส อนุยฺยตา อเหตุ ๑ อถโฆ ตํ ภิกขเว จกกรตํ  
ปุรตถิมํ สมุทฺทํ อชฺโฆคเหตุวา ๑ ปจฺจุตฺตริตฺวา ทกฺขิณํ สมุทฺทํ  
อชฺโฆคเหตุวา ปจฺจุตฺตริตฺวา ปจฺฉิมํ ๒ ทิสํ ปวตฺติ ๑ อนุวเทว  
ราชา จกกวตฺติ สทฺธิ จตุรํคินียา เสนาย ๑ ยสฺมี โข ปน  
ภิกขเว ปเทเส [๗] จกกรตํ ปติฏฺฐาสิ ตตฺถ ราชา จกกวตฺติ  
วาสํ อุปกจฺฉิ สทฺธิ จตุรํคินียา เสนาย ๑ เย โข ปน ภิกขเว  
ปจฺฉิมาย ทิสาย ปฏีราชาโน เต ราชานํ จกกวตฺติ อุปสงฺกมิตฺวา  
เอวมานํสุ เอहि โข มหาราช สุวาคตํ มหาราช สกนฺเต  
มหาราช อนุสาส มหาราชาติ ๑ ราชา จกกวตฺติ เอวมาน  
ปาโณ น หนตฺตพฺโพ อทินฺนํ นาทาทพฺพิ กามสฺสุ มิจฺฉา น  
จริตพฺพา มุสา น ภาสิตพฺพา มชฺชํ น ปาตพฺพิ ยถาภุตฺตจ  
ภุชฺชธาติ ๑ เย โข ปน ภิกขเว ปจฺฉิมาย ทิสาย ปฏีราชาโน  
เต รณโธ จกกวตฺติสฺส อนุยฺยตา อเหตุ ๑ อถโฆ ตํ ภิกขเว  
จกกรตํ ปจฺฉิมํ สมุทฺทํ อชฺโฆคเหตุวา ปจฺจุตฺตริตฺวา อุตฺตรํ  
ทิสํ ปวตฺติ ๑ อนุวเทว ราชา จกกวตฺติ สทฺธิ จตุรํคินียา  
เสนาย ๑ ยสฺมี โข ปน ภิกขเว ปเทเส [๗] จกกรตํ ปติฏฺฐาสิ  
ตตฺถ ราชา จกกวตฺติ วาสํ อุปกจฺฉิ สทฺธิ จตุรํคินียา เสนาย ๑  
เย โข ปน ภิกขเว อุตฺตราย ทิสาย ปฏีราชาโน เต ราชานํ  
จกกวตฺติ อุปสงฺกมิตฺวา เอวมานํสุ เอहि โข มหาราช สุวาคตํ  
#๑ ม. อชฺโฆคเหตุวา ๑ ๒ ม. ย. สมุทฺทํ ... ปจฺฉิมนฺติ อิม ปาจา นตฺถิ ๑  
#๓ ม. ทิพฺพิ ๑

มหाराช สกนเต มหाराช อนุสาส มหाराชาติ ฯ ราชา  
จกกวตติ เอวมาห ปาโณ น หนุตพุโพ อทินัน นาทาทพุพิ  
กาเมสุ มิจณา น จริตพุพา มุสา น ภาสิตพุพา มชฺช น  
ปาดพุพิ ยถากุตตลยจ ภูณชถาติ ฯ เย โข ปน ภิกขเว  
อตุตตราย ทิสาย ปฏีราชาโน เต รณโณ จกกวตติสฺส อนุยฺนตา  
อเหตุ ๑ อถโห ตํ ภิกขเว จกกรตฺนํ สมุทฺทปริยฺนตํ ปจวี  
อภิวินิตฺวา ตเมว ราชธานี ปจฺจกฺคนฺตฺวา ๑ รณโณ จกกวตติสฺส  
อนฺเตปรุทฺวเร อตฺถกรณปฺมุเข อกฺขาหตํ มณฺเณ อฏฺฐาสิ รณโณ  
จกกวตติสฺส อนฺเตปรุ ออุปโตภยมาณํ ฯ

[๑๗] ทฺติโยปี โข ภิกขเว ราชา จกกวตติ ฯ ตติโยปี  
โห ภิกขเว ราชา จกกวตติ ฯ จตุตฺโถปี โข ภิกขเว ราชา  
จกกวตติ ฯ ปณฺจโมปี โข ภิกขเว ราชา จกกวตติ ฯ ฉฺฉโหปี โข  
ภิกขเว ราชา จกกวตติ ฯ สตฺตโมปี โข ภิกขเว ราชา จกกวตติ  
พฺหุณฺณํ วสุสํณํ พฺหุณฺณํ วสุสสํณํ พฺหุณฺณํ วสุสสสํณํ อจฺจเยน  
อณฺณตฺริ ปฺริสํ อามนฺเตสิ ยทา โข ๒ ตฺวํ อมฺโห ปฺริส ปฺสุเสยฺยาสิ  
ทฺพิพฺพิ จกกรตฺนํ โอสกฺกิตํ จานา จุตํ อถ เม อาโรเจยฺยาสีติ ฯ  
เอวํ เทวาทิ โข ภิกขเว โส ปฺริโส รณโณ จกกวตติสฺส  
ปจฺจสฺโสสิ ฯ อทฺทสา โข ภิกขเว โส ปฺริโส พฺหุณฺณํ วสุสํณํ  
พฺหุณฺณํ วสุสสํณํ พฺหุณฺณํ วสุสสสํณํ อจฺจเยน ทฺพิพฺพิ จกกรตฺนํ  
#๑ ม. ย. ปจฺจกฺคนฺตฺวา ฯ ๒ ม. โขสทฺโท น ทิสฺสติ ฯ

โอสกุกิต์ จานา จุตฺ ทิสฺวา ๑ เยน ราชา จกฺกวตฺติ เตนฺอุปสงฺกมิ  
อุปสงฺกมิตฺวา ราชานํ จกฺกวตฺตี เอตทโวจ ยคฺเข เทว ชานเญยาสี  
ทิวพฺพนฺเต จกฺกรตฺนํ โอสกุกิต์ จานา จุตฺนฺติ ฯ อถโข ภิกฺขเว  
ราชา จกฺกวตฺติ เขฏฺฐปฺตฺตํ กุมารํ อามนฺเตตฺวา ๒ เอตทโวจ  
ทิวพฺพํ กิร เม ตาต กุมาร จกฺกรตฺนํ โอสกุกิต์ จานา จุตฺ  
สฺสํ โข ปน เมตฺตํ ยสฺส รณฺโณ จกฺกวตฺติสฺส ทิวพฺพํ จกฺกรตฺนํ  
โอสกุกิต์ จานา จวติ นทานิ เตน รณฺณา จิรํ ชีวิตพฺพํ  
โหตีติ กฺขตฺตา ปน เม มานุสกา กามา สมโยทานิ เม  
ทิวเพ ๓ กามे ปริเยสิตฺตํ เอหิ ตฺวํ ตาต กุมาร อิมํ สมฺมุตฺตปริยนฺตํ  
ปจฺวี ปฏฺิพฺชช อหํ ปน เกสมสฺสํ โอิหารेतฺวา กาสายานิ  
วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิสฺสามิติ ฯ  
อถโข ภิกฺขเว ราชา จกฺกวตฺติ เขฏฺฐปฺตฺตํ กุมารํ สารุทํ รชฺเช  
สมนฺุสาเสตฺวา เกสมสฺสํ โอิหารेतฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา  
อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺช ๑ สตฺตทาหํ ปพฺพชิตฺเต โข ปน  
ภิกฺขเว ราชิสฺมิหิ ทิวพฺพํ จกฺกรตฺนํ อนฺตรราชิ ๑

[๓๘] อถโข ภิกฺขเว อญฺจตโร ปฺริโส ๑เป๑ อนฺตรหิตนฺติ ๑  
อถโข ภิกฺขเว ราชา ขตฺติโย มุทฺธาวสิตฺโต ทิวเพ จกฺกรตฺเน  
อนฺตรหิตเต อนตฺตมโน อโหสิ อนตฺตมมตฺตญจ ปฏฺิสฺเวเทสิ โน  
จ โข ราชิสฺสํ อุปสงฺกมิตฺวา อริยํ จกฺกวตฺติวตฺตํ ปุจฺฉิ ๑ โส  
สมเตเนว สฺสํ ชนปทํ ปสาสติ ตสฺส สมเตน ชนปทํ ปสาสโต  
#๑ ม. ทิสฺวาน ๑ ๒ ม. ย. อามนฺตาเปตฺวา ๑ ๓ ย. สมโย ทิวเพ ๑

น ปุพเพนาปริ ชนปทา ปจฺจนฺติ ยถา ตํ ปุพฺพกานํ ราชนํ อริเย  
จกฺกวตฺติวตฺเต วตฺตมานานํ ฯ อถ โข ภิกฺขเว อมจฺจา ปาริสชฺชา  
คณฺมหามตฺตา อนิกฺกฺจา โทวาริกา มนฺตสฺสาชีวินฺ สนนฺิปตฺติวา  
ราชานํ ขตฺติยํ มุทฺธาวสฺสิตํ [๑] เอตทวโจฺจํ น โข เต เทว สมเตน  
สุทํ ๒ ชนปทํ ปสาสโต ปุพฺเพนาปริ ชนปทา ปจฺจนฺติ ยถา ตํ  
ปุพฺพกานํ ราชนํ อริเย จกฺกวตฺติวตฺเต วตฺตมานานํ สํวิชฺชนฺติ  
โข เต เทว วิชิตฺ อมจฺจา ปาริสชฺชา คณฺมหามตฺตา อนิกฺกฺจา  
โทวาริกา มนฺตสฺสาชีวินฺ มยฺญเจว อญฺเณ จ เย มยฺ อริยํ  
จกฺกวตฺติวตฺตํ ชาเรม อิงฺฆ ตฺวํ เทว อเมห อริยํ จกฺกวตฺติวตฺตํ  
ปฺจฺจฺจ ตสฺส เต มยฺ อริยํ จกฺกวตฺติวตฺตํ ปุณฺณา พุยากริสฺสามาติ ฯ

[๑๕] อถ โข ภิกฺขเว ราชา ขตฺติโย มุทฺธาวสฺสิตโต อมจฺเจ  
ปาริสชฺเช คณฺมหามตฺเต อนิกฺกฺเจ โทวาริกเ มนฺตสฺสาชีวิน  
สนนฺิปาเตตฺวา อริยํ จกฺกวตฺติวตฺตํ ปฺจฺจฺจํ ฯ ตสฺส เต อริยํ  
จกฺกวตฺติวตฺตํ ปุณฺณา พุยากริสฺสุ ฯ เตสํ สุตฺวา ชมฺมิกฺกฺหิ โข  
รกฺขาวรรณกฺขตฺตี สํวิทฺหิ โน จ โข อชนานํ ชนมนุปรปทาสิ ฯ  
อชนานํ ชเน นานุปรปทฺยมาเน ๓ ทาพิทฺทฺยํ ๔ เวปรุถฺลํ อคฺมาสิ ฯ  
ทาพิทฺทฺยเ เวปรุถฺลํ คเต อญฺญตโร ปฺริโส ปเรสํ อทินฺนํ  
เดยฺยสงฺขาตํ อาทฺยิ ฯ ตเมนํ อคฺคเหสฺสุ คเหตฺวา รณฺโณ  
ขตฺติยสฺส มุทฺธาวสฺสิตตสฺส ทสฺเสสฺสุ อยํ เทว ปฺริโส ปเรสํ  
อทินฺนํ เดยฺยสงฺขาตํ อาทฺยิตี ฯ เอวํ วตฺเต ภิกฺขเว ราชา ขตฺติโย  
#๑ ยฺ. อุปรสฺงกฺมิตฺวา ฯ ๒ ยฺ. อยํ น ทิสฺสตี ฯ ๓ ม. ยฺ. อนนุปรปทฺยมาเน ฯ  
#๔ ยฺ. สพฺพวาเรสุ ทลฺิทฺทฺยํ ฯ

มฺหุทฺชาวสฺสิตฺโต ตํ ปุริสํ เอตทโวจ สจฺจํ กิร ตฺวํ อมฺโห ปุริส ปเรสํ  
อทินฺนํ เถยฺยสงฺขาตํ อาทึยสฺสึติ ๑ ๑ สจฺจํ เทวาทิ ๑ กิการณาทิ ๑ น  
หิ เทว ชีวามิตฺติ ๑ อถโข ภิกฺขเว ราชฯ ขตฺติโย มฺหุทฺชาวสฺสิตฺโต  
ตสฺส ปุริสสฺส ฌนมนุปรปทาสิ อิมินา ตฺวํ อมฺโห ปุริส ฌเนน  
อตุตฺตนา จ ชีวามิตฺติ มาตาปิตโร จ โปเสหิ ปุตุตฺตทารณจ โปเสหิ  
กมฺมนฺเต [๒] ปโยเชหิ สมณฺเสสุ พุราหฺมณฺเสสุ ๓ อุตฺทชฺคฺคิกํ ทกฺขิณฺ  
ปติฏฺฐเปหิ โสวคฺคิกํ สุขวิปากํ สกฺคสํวตฺตนิกฺกนฺติ ๑ เอวํ เทวาทิ โข  
ภิกฺขเว โส ปุริโส รมฺโห ขตฺติยสฺส มฺหุทฺชาวสฺสิตฺตสฺส ปจฺจสฺสโสสิ ๑  
อณฺณตโรปิ โข ภิกฺขเว ปุริโส ปเรสํ อทินฺนํ เถยฺยสงฺขาตํ  
อาทึย ๑ ตมนฺนํ อคฺคเหสฺสุ กเหตฺวา รมฺโห ขตฺติยสฺส  
มฺหุทฺชาวสฺสิตฺตสฺส ทสฺเสสฺสุ อຍံ เทว ปุริโส ปเรสํ อทินฺนํ เถยฺยสงฺขาตํ  
อาทึยิตฺติ ๑ เอวํ วุตฺเต ภิกฺขเว ราชฯ ขตฺติโย มฺหุทฺชาวสฺสิตฺโต ตํ ๔  
ปุริสํ เอตทโวจ สจฺจํ กิร ตฺวํ อมฺโห ปุริส ปเรสํ อทินฺนํ  
เถยฺยสงฺขาตํ อาทึยสฺสึติ ๑ สจฺจํ เทวาทิ ๑ กิการณาทิ ๑ น หิ  
เทว ชีวามิตฺติ ๑ อถโข ภิกฺขเว ราชฯ ขตฺติโย มฺหุทฺชาวสฺสิตฺโต  
ตสฺส ปุริสสฺส ฌนมนุปรปทาสิ อิมินา ตฺวํ อมฺโห ปุริส ฌเนน  
อตุตฺตนา จ ชีวามิตฺติ ๕ มาตาปิตโร จ โปเสหิ ปุตุตฺตทารณจ  
โปเสหิ กมฺมนฺเต [๒] ปโยเชหิ สมณฺเสสุ พุราหฺมณฺเสสุ ๓ อุตฺทชฺคฺคิกํ  
ทกฺขิณฺ ปติฏฺฐเปหิ โสวคฺคิกํ สุขวิปากํ สกฺคสํวตฺตนิกฺกนฺติ ๑ เอวํ  
เทวาทิ โข ภิกฺขเว โส ๖ ปุริโส รมฺโห ขตฺติยสฺส มฺหุทฺชาวสฺสิตฺตสฺส  
#๑ ม. ย. อาทึยิตฺติ ๑ ๒ ม. ย. จ ๑ ๓ ม. สมณฺพุราหฺมณฺเสสุ ๑ ๔ ย. อຍံ  
#น ทิสฺสตี ๑ ๕ ย. อูปชีวามิตฺติ ๑ ๖ ย. โข โส ภิกฺขเว ๑

ปัจจุสโสลี ฯ อสโสลุ โข ภิกขเว มนุสสา เย กิร โภ  
ปรส อทินัน เถยสงฆาต อาทิยนิติ เตส ราชา अनुप्रपत्ति ๑ ฯ  
สุตวาน เตส เอตทโหสิ ยนฺนุน มยปี ปรส อทินัน เถยสงฆาต  
อาทิเยยยามาติ ฯ

[๔๐] อถโข ภิกขเว อณตโร ปุริโส ปรส อทินัน  
เถยสงฆาต อาทิย ฯ ตเมณ อคฺคเหตุสฺส คเหตุวา รณโณ ขตฺติยสฺส  
มฺทฺชาวสิตฺตสฺส ทสฺเสสุ อัย เทว ปุริโส ปรส อทินัน  
เถยสงฆาต อาทิยตีติ ฯ เอว วุตเต ภิกขเว ราชา ขตฺติโย  
มฺทฺชาวสิตฺโต ตํ ปุริสํ เอตทโวจ สจฺจํ กิร ตวํ อมโภ ปุริส ปรส  
อทินัน เถยสงฆาต อาทิยตีติ ฯ สจฺจํ เทวาติ ฯ กิการณาติ ฯ  
น หิ เทว จีวามิติ ฯ อถโข ภิกขเว รณโณ ขตฺติยสฺส  
มฺทฺชาวสิตฺตสฺส เอตทโหสิ สเจ โข อหํ โย โย ปรส อทินัน  
เถยสงฆาต อาทิยสฺสตีติ ตสฺส ตสฺส ฌมฺนฺนฺปฺปทสฺสามิ ๒ เอวมิทํ  
อทินฺนาทานํ ปวฑฺฒิสฺสตีติ ยนฺนุนาหํ อิมํ ปุริสํ สุนิเสธํ นิเสธเยย  
มฺลฆจฺฉํ กเรยฺยํ สีสมสฺส ฉินฺนฺเทยฺยนิติ ฯ อถโข ภิกขเว ราชา  
ขตฺติโย มฺทฺชาวสิตฺโต ปุริเส อาณาเปตี เตเนหิ ภณฺเ อิมํ  
ปุริสํ ทพฺุหาย รชฺชฺยา ปจฺฉาพาหุํ คาพฺุหพนฺุชนํ พนฺุชิตฺวา บุรฺมฺณํ  
กริตฺวา ขรฺสฺสเรณ ปณฺเวณ รติยาเย รติยํ ๓ สิงฺฆาฏฺเณน สิงฺฆาฏฺกํ  
ปริเนตฺวา ทกฺขิณฺเนน ทฺวาเรณ นิกฺขมิตฺวา ทกฺขิณฺโต นกรฺสฺส  
สฺนฺิเสธํ นิเสธเณ มฺลฆจฺฉํ กโรธ สีสมสฺส ฉินฺนฺทถาติ ฯ เอว  
#๑ ม. ย. ฌมฺนฺนฺปฺปเทสตีติ ฯ ๒ ย. ฌมฺนฺนฺปฺปทามิ ฯ ๓ ม. รติกาเย รติกํ ฯ



เทวาคี โข ภิกขเว เต ปุริสา รัญโธ ขตติยสุส มุททาวสิตตสุส  
ปฏิสสุตฺวา ตํ ปุริสํ ทพฺพหยา รชชฺฐยา ปจฺฉาพาหุํ คาพฺพพฺพนฺธํ  
พฺพนฺธิตฺวา ขุรฺมณฺฑํ กริตฺวา ขรสุสเรณ ปณฺเวณ รติยาย รติยํ  
สิงฆาฏฺเณน สิงฆาฏฺกํ ปรีเนตฺวา ทกฺขิณฺเนน ทฺวาเรณ นิกฺขมิตฺวา  
ทกฺขิณโต นครสุส สฺนึเสธํ นิสฺเซธํ มฺลจฺจํ อํสุ สีสฺมสุส  
ฉินฺทิสฺสุ ฯ

[๔๑] อสฺสโตสุ โข ภิกขเว มนุสฺสา เย กิร โภ ปเรธํ  
อทินฺนํ เถยฺยสงฺขาตํ อาทิตฺยฺนติ เต ราชฺา สฺนึเสธํ นิสฺเซธติ  
มฺลจฺจํ กโรติ สีสฺยานิ เตธํ ฉินฺทิตฺติ ฯ สฺตฺวาน เตธํ เอตทโหติ  
ยฺนฺนฺน มยฺปิ ตินฺหานิ สฺตฺถานิ การฺาเปยฺยาม ๑ ตินฺหานิ สฺตฺถานิ  
การฺาเปตฺวา เยธํ อทินฺนํ เถยฺยสงฺขาตํ อาทิตฺยฺสฺสาม เต สฺนึเสธํ  
นิสฺเซธสฺสาม มฺลจฺจํ กริตฺสฺสาม สีสฺยานิ เนธํ ฉินฺทิตฺสฺสามาติ ฯ  
เต ตินฺหานิ สฺตฺถานิ การฺาเปสุํ ตินฺหานิ สฺตฺถานิ การฺาเปตฺวา  
คามฆาตฺปิ อฺปกกฺมึสุ กาคฺุํ นิคฺมฆาตฺปิ อฺปกกฺมึสุ กาคฺุํ นครฆาตฺปิ  
อฺปกกฺมึสุ กาคฺุํ ปนฺนทฺพหฺมมฺปิ อฺปกกฺมึสุ กาคฺุํ ฯ เยธํ เต ๒  
อทินฺนํ เถยฺยสงฺขาตํ อาทิตฺยฺนติ เต สฺนึเสธํ นิสฺเซธนฺติ มฺลจฺจํ  
กโรนฺติ สีสฺยานิ เนธํ ฉินฺทิตฺติ ฯ

[๔๒] อิติ โข ภิกขเว อธฺนํ ฐเน นานุปรปฺทิตฺยมาเน ๓  
ทาพิทฺทิตฺย เวปฺลฺลคมมาสิ ทาพิทฺทิตฺย เวปฺลฺลํ คเต ๔ อทินฺนาทานํ  
เวปฺลฺลคมมาสิ อทินฺนาทานเน เวปฺลฺลํ คเต สฺตฺถํ เวปฺลฺลคมมาสิ  
#๑ ม. การฺาเปสฺสาม ฯ ๒ ยฺ. เต เยธํ ฯ ๓ ม. ยฺ. อนฺนุปรปฺทิตฺยมาเน ฯ  
#๔ ยฺ. สพฺพวาระสุ เวปฺลฺลคเต ฯ

สตเถ เวปุลลํ คเต ปาณาติปาโต เวปุลลคมมาสี ปาณาติปาเต  
เวปุลลํ คเต มุสาวาทิ เวปุลลคมมาสี มุสาวาทิ เวปุลลํ คเต  
เตสํ สตตานิ อายุปี ปริหาสิ วนฺโณปี ปริหาสิ เตสํ อายุนาปี  
ปริหาสมานานิ วนฺณณปี ปริหาสมานานิ อสีตวิสุตสหัสสาयูกานิ  
มนุสฺसानิ จตตาริสวสุตสหัสสาयูกา ปุตตา อเหตุจตตาริสวสุตสหัสสาयูกेสุ  
ภิกฺขเว มนุสฺเสสุ อณฺณตโร ปุริโส ปเรสิ  
อทินฺนํ เถยฺยสงฺฆาตํ อาทิสฺสํ ๑ ตเมนนํ อคฺคเหตุสํ กเหตุวา รณฺโณ  
ขตฺติยสฺส มุทฺทาวติตฺตสฺส ทสฺเสสิ อัย เทว ปุริโส ปเรสิ  
อทินฺนํ เถยฺยสงฺฆาตํ อาทิสฺสํ ๑ เอวํ วุตฺเต ภิกฺขเว ราชา  
ขตฺติโย มุทฺทาวติตฺโต ตํ ปุริสํ เอตทโวจ สจฺจํ กิร ตวํ อมฺโภ  
ปุริส ปเรสิ อทินฺนํ เถยฺยสงฺฆาตํ อาทิสฺสํ ๑ น หิ เทวาติ  
สมฺปชานมุสา ๑ ภาสิ ๑

[๔๗] อิติ โข ภิกฺขเว อชฺชานํ ชเน นานุปฺปทียมานเ  
ทาพิทฺธิยํ เวปุลลคมมาสี ทาพิทฺธิเย เวปุลลํ คเต อทินฺนาทานํ  
เวปุลลคมมาสี อทินฺนาทานเ เวปุลลํ คเต สตถิ เวปุลลคมมาสี  
สตเถ เวปุลลํ คเต ปาณาติปาโต เวปุลลคมมาสี ปาณาติปาเต  
เวปุลลํ คเต มุสาวาทิ เวปุลลคมมาสี มุสาวาทิ เวปุลลํ คเต  
เตสํ สตตานิ อายุปี ปริหาสิ วนฺโณปี ปริหาสิ เตสํ ๒ อายุนาปี  
ปริหาสมานานิ วนฺณณปี ปริหาสมานานิ จตตาริสวสุตสหัสสาयูกานิ  
มนุสฺसानิ วิสตีวสุตสหัสสาयูกา ปุตตา อเหตุ วิสตีวสุตสหัสสาयูกेสุ  
#๑ ย. อวจ สมฺปชานมุสา ๑ ๒ ย. อัย น ทิสฺสติ ๑

ภิกขเว มนุสเสสุ อณตโร ปุริโส ปเรส อทินัน เถยยสงฆาต  
อาทียิ ฯ ตเมนน อณตโร ปุริโส รณโเว ขตติยสส มุททาวสิตตสส  
อาโรเจสิ อิตถุนนาโม เทว ปุริโส ปเรส อทินัน เถยยสงฆาต  
อาทียิตติเปสุณณมกาสิ ฯ

[๔๔] อิติ โข ภิกขเว อชนานัน ชเน นานุปปทียมานเ  
ทาพิททียิ เวปุลลคมมาสิ ทาพิททียเ เวปุลลัน คเต ฯเปฯ  
ปีสุณา วาจา เวปุลลคมมาสิ ปีสุณาย วาจา เวปุลลัน คตย  
เตส สตตทานัน आयुปี ปริหาสิ วณฺเณปี ปริหาสิ เตส आयุนาปี  
ปริहाยमानานัน วณฺเณปี ปริहाยमानานัน วิสตีวสสสสสาชากานัน  
มนุสสถานัน ทสวสสสสสาชากา ปุตตา อहेสิ ทสวสสสสสาชากเส  
ภิกขเว มนุสเสสุ เอภิทำ สตตทา วณฺณวณฺตา ๑ โหนติ เอภิทำ สตตทา  
ทพพณฺณา ตตถ เย เต สตตทา ทพพณฺณา เต วณฺณวณฺเต  
สตเต อภิษณายนฺตา ปเรส ทาเรสุ จาริตตํ อาปชชีสุ ฯ

[๔๕] อิติ โข ภิกขเว อชนานัน ชเน นานุปปทียมานเ  
ทาพิททียิ เวปุลลคมมาสิ ทาพิททียเ เวปุลลัน คเต อทินนาทานัน  
เวปุลลคมมาสิ อทินนาทานเ เวปุลลัน คเต ฯ สงฺขิตตํ ฯ กามเสจ  
มิจฺจจาโร เวปุลลคมมาสิ กามเส มิจฺจจาเร เวปุลลัน คเต  
เตส สตตทานัน आयุปี ปริหาสิ วณฺเณปี ปริหาสิ เตส आयุนาปี  
ปริहाยमानานัน วณฺเณปี ปริहाยमानานัน ทสวสสสสสาชากานัน  
มนุสสถานัน ปณฺจวสสสสสาชากา ปุตตา อहेสิ ปณฺจวสสสสสาชากเส  
#๑ ม. ย. วณฺณวณฺโต ฯ

ภิกขเว มนุสเสสุ เทว ธมฺมา เวปุลลคมมํสุ ๑ ผรุสา จ ๒  
 วาจา สมฺพปฺปลาโป จ ทฺวิสุ ธมฺเมสุ เวปุลฺลํ คเตสุ เตสํ  
 สุตตํ อายูปี ปริหาโย วณฺโณปี ปริหาโย เตสํ आयुนาปี  
 ปริहायमानานํ วณฺเณปี ปริहायमानานํ ปญฺจวสุสสหายุกานํ  
 มนุสฺसानํ อปฺเปกฺจเจ อทฺมเตยฺยวสุสสหายุกา อปฺเปกฺจเจ  
 เทววสุสสหายุกา ปุตฺตา อहेสุ อทฺมเตยฺยวสุสสหายุกेषु  
 ภิกขเว มนุสเสสุ อภิขฺฌาพฺยาปาทา เวปุลลคมมํสุ อภิขฺฌาพฺยาปาเทสุ  
 เวปุลฺลํ คเตสุ ๓ เตสํ สุตตํ อายูปี ปริหาโย วณฺโณปี  
 ปริหาโย เตสํ आयुนาปี ปริहायमानานํ วณฺเณปี ปริहायमानานํ  
 อทฺมเตยฺยวสุสสหายุกานํ มนุสฺसानํ วสุสสหายุกา ปุตฺตา  
 อहेสุ วสุสสหายุกेषु ภิกขเว มนุสเสสุ มิจฺฉาทิฏฺฐิ  
 เวปุลลคมมาสี มิจฺฉาทิฏฺฐิยา เวปุลฺลํ คตฺย เตสํ สุตตํ อายูปี  
 ปริหาโย วณฺโณปี ปริหาโย เตสํ आयुนาปี ปริहायमानานํ  
 วณฺเณปี ปริहायमानานํ วสุสสหายุกานํ มนุสฺसानํ ปญฺจวสุสสหายุกา  
 ปุตฺตา อहेสุ ปญฺจวสุสสหายุกेषु ภิกขเว มนุสเสสุ  
 ตโย ธมฺมา เวปุลลคมมํสุ อธมฺมราโค วิสมโลโก มิจฺฉาธมฺโม  
 ตีสุ ธมฺเมสุ เวปุลฺลํ คเตสุ เตสํ สุตตํ อายูปี ปริหาโย วณฺโณปี  
 ปริหาโย เตสํ आयुนาปี ปริहायमानานํ วณฺเณปี ปริहायमानานํ  
 ปญฺจวสุสสหายุกานํ มนุสฺसानํ อปฺเปกฺจเจ อทฺมเตยฺยวสุสสหายุกา  
 อปฺเปกฺจเจ เทววสุสสหายุกา ปุตฺตา อहेสุ อทฺมเตยฺยวสุสสหายุกेषु  
 #๑ ม. ย. เวปุลลคมมํสุ ฯ ๒ ย. จสทฺโท น ทิสฺสติ ฯ ๓ ย. อภิขฺฌาพฺยาปาโท  
 #เวปุลลคมมาสี อภิขฺฌาพฺยาปาเท เวปุลลคเต ฯ

ภิกขเว มนุสเสสุ อิมे ชมมา เวปุลลคมมัสส อมตเตยฺยตา  
อเปตเตยฺยตา อสาลญฺจตา อพฺรหฺมญฺจตา นกุลเชฏฺฐาปจายิตา ๑ ๗  
อิตฺติ โข ภิกขเว อชนานํ ชเน นานุปฺปตฺติยมาเน ทาฬิตุทฺธิย  
เวปุลลคมมาสี ทาฬิตุทฺธิเย เวปุลฺลํ คเต อทินฺนาทานํ เวปุลลคมมาสี  
อทินฺนาทานเน เวปุลฺลํ คเต สตุถํ เวปุลลคมมาสี สตุเถ เวปุลฺลํ  
คเต ปาณาติปาโต เวปุลลคมมาสี ปาณาติปาเต เวปุลฺลํ คเต  
มฺสาวาโท เวปุลลคมมาสี มฺสาวาเท เวปุลฺลํ คเต ปีสฺสุณา วาจา  
เวปุลลคมมาสี ปีสฺสุณาย วาจาย เวปุลฺลํ คตฺตาย กามเสฺสฺส มิจฺฉาจาโร  
เวปุลลคมมาสี กามเสฺสฺส มิจฺฉาจาเร เวปุลฺลํ คเต เทว ชมมา  
เวปุลลคมมัสส ผรุสา จ วาจา สมฺพปฺปลาโป จ ทฺวีสุ ชมฺเมสุ  
เวปุลฺลํ คเตสุ อภิขณฺณาพฺยาปาทา เวปุลลคมมัสส อภิขณฺณาพฺยาปาเทสุ  
เวปุลฺลํ คเตสุ มิจฺฉาทิฏฺฐิจิ เวปุลลคมมาสี มิจฺฉาทิฏฺฐิจิยา  
เวปุลฺลํ คตฺตาย ตโย ชมมา เวปุลลคมมัสส อชฺมมฺราโค วิสมโลโก  
มิจฺฉาชฺมโม ตีสฺส ชมฺเมสุ เวปุลฺลํ คเตสุ อิมे ชมมา เวปุลลคมมัสส  
อมตเตยฺยตา อเปตเตยฺยตา อสาลญฺจตา อพฺรหฺมญฺจตา  
นกุลเชฏฺฐาปจายิตา อิมเสฺสฺส ชมฺเมสุ เวปุลฺลํ คเตสุ เตสํ สตุตฺตานํ  
อายุปี ปริหาโย วนฺณโณปี ปริหาโย เตสํ อายุนาปี ปริหาymanานํ  
วนฺณเณปี ปริหาymanานํ อทฺตเตยฺยวสฺสสตาณฺณํ มนุสฺसानํ  
วสฺสสตาณฺณกา ปุตฺตา อเหตุ ๗

#๑ นกุลเชฏฐาปจายิกาติ วา ปาโจ ๗

[๔๖] ภวิสฺสติ ภิกฺขเว โส สมโย ยํ อิมํ มนุสฺसानํ  
ทสฺสสฺสายุกา ปุตุตา ภวิสฺสฺสนฺติ ทสฺสสฺสฺสายุกฺเกสุ ภิกฺขเว มนุสฺสฺเสสุ  
ปณฺจวสฺสิกา กุมาริกา อลฺปิเตยฺยา ๑ ภวิสฺสฺสนฺติ ทสฺสสฺสฺสายุกฺเกสุ  
ภิกฺขเว มนุสฺสฺเสสุ อิมานิ รสฺยานิ อนุตฺตรชายิสฺสฺสนฺติ เสยฺยถิํ สฺปฺปิ  
นฺนํตีํ เตลํ มชฺฐ ฝานิตีํ โลณํ ทสฺสสฺสฺสายุกฺเกสุ ภิกฺขเว มนุสฺสฺเสสุ  
กฺุทฺรฺสโก ๒ อคฺคโกชนํ ๓ ภวิสฺสฺสติ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว เอตฺรหิ  
สฺสาลิมฺโสทโน อคฺคโกชนํ เอวเมว โข ภิกฺขเว ทสฺสสฺสฺสายุกฺเกสุ  
มนุสฺสฺเสสุ กฺุทฺรฺสโก อคฺคโกชนํ ภวิสฺสฺสติ ทสฺสสฺสฺสายุกฺเกสุ ภิกฺขเว  
มนุสฺสฺเสสุ ทส อุกฺสฺลกมฺมปฺถา สพฺเพน สพฺพิ อนุตฺตรชายิสฺสฺสนฺติ  
ทส อุกฺสฺลกมฺมปฺถา อติวีย ทิปฺปิสฺสฺสนฺติ ๔ ทสฺสสฺสฺสายุกฺเกสุ ภิกฺขเว  
มนุสฺสฺเสสุ กฺุสฺลนฺติปี น ภวิสฺสฺสติ กฺุโต ปน กฺุสฺลสฺส กฺารโก  
ทสฺสสฺสฺสายุกฺเกสุ ภิกฺขเว มนุสฺสฺเสสุ เข เต ภวิสฺสฺสฺสนฺติ อมตฺเตยฺยา  
อเปตฺเตยฺยา อสามณฺณา อพฺรหฺมณฺณา นกฺุเลชฺชฏฺฐาปจายินฺ เต  
ปฺุชา ๕ จ ภวิสฺสฺสฺสนฺติ ปาสฺสา จ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว เอตฺรหิ  
มตฺเตยฺยา ๖ เปตฺเตยฺยา สามณฺณา พฺรหฺมณฺณา กฺุเลชฺชฏฺฐาปจายินฺ  
เต ๗ ปฺุชา จ ปาสฺสา จ เอวเมว โข ภิกฺขเว ทสฺสสฺสฺสายุกฺเกสุ  
มนุสฺสฺเสสุ เข เต ภวิสฺสฺสฺสนฺติ อมตฺเตยฺยา อเปตฺเตยฺยา อสามณฺณา  
อพฺรหฺมณฺณา นกฺุเลชฺชฏฺฐาปจายินฺ เต ปฺุชา จ ภวิสฺสฺสฺสนฺติ  
ปาสฺสา จ ทสฺสสฺสฺสายุกฺเกสุ ภิกฺขเว มนุสฺสฺเสสุ น ภวิสฺสฺสติ  
#๑ ยฺ. อลฺมปเตยฺยา ๑ ๒ ม. กฺุทฺรฺสโก ๑ ๓ ม. ยฺ. อคฺคํ โภชนานํ ๑  
#๔ ม. อติพฺยาทิปฺปิสฺสฺสนฺติ ๑ ๕ ม. ยฺ. ปฺุชฺชา ๑ ๖ ยฺ. เมตฺเตยฺยา ๑ ๗ ม. อยฺ  
#น ทิสฺสฺสติ ๑

มาตาคี วา มาตัจฉาติ วา ปีตาคี วา ปีตัจฉาติ วา ๑  
 มาตูลานีติ วา อาจริยภริยาติ วา ครุณั ทาราคี วา สมภัท  
 โลโก คมิตฺสฺสตี ยถา อเชพกา กุกุฏฐา สุกฺรา โสณฺวา สิกาลา  
 ทสฺวสฺสาเยสฺส ภิกฺขเว มนุสฺเสสฺส เตสํ สตฺตฺตฺตํ อญฺญมญฺญมฺหิ  
 ติพฺโพ อาฆาโต ปจฺจุปฺภุจฺจิตฺโต ภวิสฺสตี ติพฺโพ พฺยาปาโท ติพฺโพ  
 มโนปฺโทโส ติพฺพํ วจกจฺจิตฺตํ มาตฺตฺตํ ปุตฺตมฺหิ ฯ ปุตฺตสฺสตี  
 มาตฺตฺตํ ฯ ปีตฺตํ ปุตฺตมฺหิ ฯ ปุตฺตสฺสตี ปีตฺตํ ฯ ภาตฺตํ ๒ ภคินิยา ฯ  
 ภคินิยา ภาตฺตํ ติพฺโพ อาฆาโต ปจฺจุปฺภุจฺจิตฺโต ภวิสฺสตี ติพฺโพ  
 พฺยาปาโท ติพฺโพ มโนปฺโทโส ติพฺพํ วจกจฺจิตฺตํ เสยฺยถาปี  
 ภิกฺขเว มาคฺวิคฺคสฺส มิคํ ทิสฺวา ติพฺโพ อาฆาโต ปจฺจุปฺภุจฺจิตฺโต  
 โหตี ติพฺโพ พฺยาปาโท ติพฺโพ มโนปฺโทโส ติพฺพํ วจกจฺจิตฺตํ  
 เอวเมว โข ภิกฺขเว ทสฺวสฺสาเยสฺส มนุสฺเสสฺส เตสํ สตฺตฺตํ  
 อญฺญมญฺญมฺหิ ติพฺโพ อาฆาโต ปจฺจุปฺภุจฺจิตฺโต ภวิสฺสตี ติพฺโพ  
 พฺยาปาโท ติพฺโพ มโนปฺโทโส ติพฺพํ วจกจฺจิตฺตํ มาตฺตํ  
 ปุตฺตมฺหิ ฯ ปุตฺตสฺสตี มาตฺตํ ฯ ปีตฺตํ ปุตฺตมฺหิ ฯ ปุตฺตสฺสตี  
 ปีตฺตํ ฯ ภาตฺตํ ๒ ภคินิยา ฯ ภคินิยาปี ภาตฺตํ ติพฺโพ อาฆาโต  
 ปจฺจุปฺภุจฺจิตฺโต ภวิสฺสตี ติพฺโพ พฺยาปาโท ติพฺโพ มโนปฺโทโส  
 ติพฺพํ วจกจฺจิตฺตํ ฯ

[๔๗] ทสฺวสฺสาเยสฺส ภิกฺขเว มนุสฺเสสฺส สตฺตฺตํ สตฺตฺตํ นุตฺตํ  
 ภวิสฺสตี เต อญฺญมญฺญํ ๓ มิคสญฺญํ ปฏฺฐิตภิสฺสนฺตี เตสํ  
 #๑ ม. ย. ปีตาคี วา ปีตัจฉาติ วาติ น ทิสฺสตี ฯ ๒ ย. ภาตฺตํ ภาตฺตํ ฯ  
 #๓ ม. อญฺญมญฺญสฺมิ ฯ

ติณหานิ สตุถานิ หตุเถสุ ปาตุภวิสฺสนฺติ เต ติณฺเฬน สตุเถน  
เอส มิโคติ ๑ อณฺวมณฺณํ ชีวิตา โวโรปีสุสนฺติ ฯ อถโข เตสํ  
ภิกฺขเว สตุตฺตานิ เอกจฺจํ เอวํ ภวิสฺสตี มา จ มยฺ กณฺจิ ๒  
มา จ อเมห โภจิ ฆนฺนุน มยฺ ติณฺคหณฺ ภา วณฺคหณฺ ภา  
รฺกฺขคหณฺ ภา นทิวทฺคคฺ ภา ปพฺพตฺวิสมํ ภา ปวิสฺตีภา  
วณฺมุลผลาหารา ยาเปยฺยามาติ ฯ เต ติณฺคหณฺ ภา ๓ วณฺคหณฺ ภา  
รฺกฺขคหณฺ ภา ๓ นทิวทฺคคฺ ภา ๓ ปพฺพตฺวิสมํ ภา ๓ ปวิสฺตีภา สตุตฺตาหํ  
วณฺมุลผลาหารา ยาเปสุสนฺติ ๔ ฯ เต ตสฺส สตุตฺตาหสฺส อจฺจเยน  
ติณฺคหณา วณฺคหณา รฺกฺขคหณา นทิวทฺคคา ปพฺพตฺวิสมา  
นิภฺขมิตฺวา อณฺวมณฺณํ อาลิ่งกิตฺวา สภาสุ คายิสฺสนฺติ สมฺมสฺสาติสฺสนฺติ  
ทิกฺกฺจา โภ สตุตฺตา ชีวตี ตฺวํ ทิกฺกฺจา โภ สตุตฺตา ชีวตีติ ฯ  
อถโข เตสํ ภิกฺขเว สตุตฺตานิ เอวํ ภวิสฺสตี มยฺ โข อกุสฺถานํ  
ธมฺมานํ สฺมาทานเหตุ เอวรूपํ ๕ आयตํ ฌาติกฺขยํ ปตุตฺตา ฆนฺนุน มยฺ  
กุสฺลํ กเรยฺยาม กิํ กุสฺลํ กเรยฺยาม ฆนฺนุน มยฺ ปาณาติปาตา  
วิรเมยฺยาม อิทํ กุสฺลํ ธมฺมํ สฺมาทาย วตุเตยฺยามาติ ฯ เต  
ปาณาติปาตา วิรมิสฺสนฺติ อิทํ กุสฺลํ ธมฺมํ สฺมาทาย วตุติสฺสนฺติ  
เต กุสฺลานํ ธมฺมานํ สฺมาทานเหตุ आयุนาปี วทฺติสฺสนฺติ วณฺเณนปี  
วทฺติสฺสนฺติ เตสํ आयุนาปี วทฺตฺมานานํ วณฺเณนปี วทฺตฺมานานํ  
ทสฺวสฺสายูกานํ มนุสฺसानํ วิสฺตีวสฺสายูกา ปตุตฺตา ภวิสฺสตี ฯ  
อถโข เตสํ ภิกฺขเว สตุตฺตานิ เอวํ ภวิสฺสตี มยฺ โข กุสฺลานํ  
#๑ ยฺ. อามณฺจทิตํ ฯ ๒ ม. กิณฺจิ ฯ ๓ ยฺ. วาสทฺโท น ทิสฺสตี ฯ  
#๔ ยฺ. ยาเปยฺยณฺติ ฯ ๕ ยฺ. อยฺ น ทิสฺสตี ฯ



ฌมานัน สมทานเหตุ อายุนาปี วฑฒาม วณณณปี วฑฒาม  
 ฌนุณน มยิ กิโยโยโส มตตาย กุสลั กเรยยาม กิ กุสลั  
 กเรยยาม ๑ ฌนุณน มยิ อทินนาทานา วิรเมยยาม กามesu มิจจาจารา  
 วิรเมยยาม มุสาวาธา วิรเมยยาม ปิสุณาย วาจาย วิรเมยยาม  
 ผรุสาย วาจาย วิรเมยยาม สมุพปปลาปา วิรเมยยาม อภิขณั  
 ปชเหยยาม พยาปาทำ ปชเหยยาม มิจจาทิกุจิจิ ปชเหยยาม ตโย ฌมเม  
 ปชเหยยาม อฌมมราคั วิสมโลภั มิจจาฌมมึ ฌนุณน มยิ มตเตยยา  
 อสุสาม เปตเตยยา สามณณลา พุรหุณณลา กุเล เซฎุจาปจายิโน  
 อิทั กุสลั ฌมมึ สมาทาย วตเตยยามาติ ๑ เต มตเตยยา ภวิสฺสนติ  
 เปตเตยยา สามณณลา พุรหุณณลา กุเล เซฎุจาปจายิโน อิทั  
 กุสลั ฌมมึ สมาทาย วตติสฺสนติ เตสั ๒ กุสลาณัน ฌมมานัน สมทานเหตุ  
 อายุนาปี วฑฒิสฺสนติ วณณณปี วฑฒิสฺสนติ เตสั อายุนาปี  
 วฑฒมานานัน วณณณปี วฑฒมานานัน วิสตีวสุสายุگانัน มนุสฺसानัน  
 จตฺตافیสวสุสายุกา ปุตฺตยา ภวิสฺสนติ ๑ จตฺตافیสวสุสายุگانัน  
 มนุสฺसानัน อสีตีวสุสายุกา ปุตฺตยา ภวิสฺสนติ ๑ อสีตีวสุสายุگانัน  
 มนุสฺसानัน สฎุจิวสุสตายุกา ปุตฺตยา ภวิสฺสนติ ๑ สฎุจิวสุส-  
 ตายุگانัน มนุสฺसानัน วิสตีตีวสุสตายุกา ปุตฺตยา ภวิสฺสนติ ๑  
 วิสตีตีวสุสตายุگانัน มนุสฺसानัน จตฺตافیสจวสุสตายุกา ปุตฺตยา  
 ภวิสฺสนติ ๑ จตฺตافیสจวสุสตายุگانัน มนุสฺसानัน เทวสุสสหฺสายุกา  
 ปุตฺตยา ภวิสฺสนติ ๑ เทวสุสสหฺสายุگانัน มนุสฺसानัน จตฺตารี-  
 #๑ ม. ย. กิ กุสลั กเรยยามาติ น ทิสฺสติ ๑ ๒ ม. ย. เต ๑

วสุสสหัสสายุกา ปุตตา ภวิสฺสนฺติ ฯ จตตาริวสุสสหัสสายุกานํ  
มนุสฺसानํ อญฺจวสุสสหัสสายุกา ปุตตา ภวิสฺสนฺติ ฯ อญฺจวสุส-  
สหัสสายุกานํ มนุสฺसानํ วิสฺติวสุสสหัสสายุกา ปุตตา ภวิสฺสนฺติ ฯ  
วิสฺติวสุสสหัสสายุกานํ มนุสฺसानํ จตตافیวสุสสหัสสายุกา ปุตตา  
ภวิสฺสนฺติ ฯ จตตافیวสุสสหัสสายุกานํ มนุสฺसानํ อสฺตีวสุส-  
สหัสสายุกา ปุตตา ภวิสฺสนฺติ ฯ

[๔๘] อสฺตีวสุสสหัสสายุกเสฏฺฐ ภิภฺขเว มนุสฺเสสฺสุ ปญฺจวสุสสติกา  
กุมาริกา อลํปเตยฺยา ภวิสฺสนฺติ ฯ อสฺตีวสุสสหัสสายุกเสฏฺฐ ภิภฺขเว  
มนุสฺเสสฺสุ ตโย อาพาธา ภวิสฺสนฺติ อิจฺฉา อนสนฺนิ ชรา ฯ อสฺตี-  
วสุสสหัสสายุกเสฏฺฐ ภิภฺขเว มนุสฺเสสฺสุ อัยฺ ชมฺพุทฺธิโป อิทฺุโร เจว  
ภวิสฺสติ ฝิโต จ กุกฺกุฏสมฺปาติตา ๑ คามนิกมราชธานีโย ฯ  
อสฺตีวสุสสหัสสายุกเสฏฺฐ ภิภฺขเว มนุสฺเสสฺสุ อัยฺ ชมฺพุทฺธิโป อวิจิ มณฺเฒ  
ศุโฏฏ ภวิสฺสติ มนุสฺเสสฺหิ เสยฺยถาปี นพวนํ วา สรวนํ วา ๒ ฯ  
อสฺตีวสุสสหัสสายุกเสฏฺฐ ภิภฺขเว มนุสฺเสสฺสุ อัยฺ พาราณสี เกตุมตี  
นาม ราชธานี ภวิสฺสติ อิทฺุธา เจว ฝิตา จ พหุชนา จ อากิณฺณมนุสฺสา  
จ สุกฺภิษา จ ฯ อสฺตีวสุสสหัสสายุกเสฏฺฐ ภิภฺขเว มนุสฺเสสฺสุ  
อิมสฺมี ชมฺพุทฺธิเป จตฺตราสฺตีนครสหัสสานิ ภวิสฺสนฺติ เกตุมตีราชธานี-  
ปมฺุขานิ ฯ อสฺตีวสุสสหัสสายุกเสฏฺฐ ภิภฺขเว มนุสฺเสสฺสุ เกตุมตีราช-  
ธานียา สจฺโข นาม ราชา อูปฺปชฺชิสฺสติ จกฺกวตฺติ ฐมฺมิโก ฐมฺมราชา  
#๑ ม. ยฺ. กุกฺกุฏสมฺปาติกา ฯ ๒ ม. ยฺ. สรวนํ วา ฯ

จาตุรนต์ วิชิตาวิ ชนปทญจาวริยปุตโต สตุตตตตสมนุทธาโต ฯ  
ตสฺสิมานิ สตุต รตนานิ ภวิสฺสนฺติ เสยฺยถิทํ จกฺกรตํ หตฺถิรตํ  
อสุสฺสรตํ มณฺธิรตํ อิตฺถิรตํ คหปฺติรตํ ปริณายกฺรตนเมว  
สตุตมํ ฯ ปโรสทสฺสํ โข ปนสฺส ปุตฺตา ภวิสฺสนฺติ สุรา วีรฺจฺรฺปา  
ปรเสนปฺมทฺทนา ฯ โส อิมํ ปจฺวี สาคฺรปฺริยนฺตํ อทณฺเฑน  
อสุตฺเถน ฌมฺเมน อภิวិชิย อชฺฌมาสิสฺสตี ฯ อสฺสิตฺวสฺสทสฺสยาเยสุ  
ภิกฺขเว มนุสฺเสสุ เมตฺเตยฺโย นาม ภควา โลเก อูปฺชชิสฺสตี  
อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุกโต โลกวินฺนุ อณฺุตโร  
ปฺริสทมฺมสาคฺธิ สตุตา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควา เสยฺยถาปาหเมตฺรหิ  
โลเก อูปฺปนฺโน อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน  
สุกโต โลกวินฺนุ อณฺุตโร ปฺริสทมฺมสาคฺธิ สตุตา เทวมนุสฺसानํ  
พุทฺโธ ภควา ฯ โส อิมํ โลกํ สทฺวํ สมารํ สพฺรหฺมํ  
สสฺสมณฺพฺราหฺมณํ ปชฺ สทฺวมนุสฺสํ สยํ อภินฺญา สจฺฉิกตฺวา  
ปเวทสฺสตี เสยฺยถาปาหเมตฺรหิ อิมํ โลกํ สทฺวํ สมารํ  
สพฺรหฺมํ สสฺสมณฺพฺราหฺมณํ ปชฺ สทฺวมนุสฺสํ สยํ อภินฺญา  
สจฺฉิกตฺวา ปเวทมิ ฯ โส ฌมฺมํ เทเสสฺสตี อาทิกฺลฺยาณํ มชฺฌกฺลฺยาณํ  
ปฺริโยสานกฺลฺยาณํ สาคฺถิ สพฺยณฺชนํ เกวลปฺริปฺญณฺ  
ปฺริสุทฺธิ พฺรหฺมจฺริยํ ปกาเสสฺสตี เสยฺยถาปาหเมตฺรหิ ฌมฺมํ เทเสมิ  
อาทิกฺลฺยาณํ มชฺฌกฺลฺยาณํ ปฺริโยสานกฺลฺยาณํ สาคฺถิ สพฺยณฺชนํ  
เกวลปฺริปฺญณฺ ปฺริสุทฺธิ พฺรหฺมจฺริยํ ปกาเสมิ ฯ โส อเนกสทฺสํ

ภิกขุสงฆ์ ปรีหริสฺสตี เสยฺยถาปาหิ เอตฺรหิ อนนฺกสฺตํ ภิกขุสงฆ์  
ปรีหฺรามิ ฯ อถโข ภิกขเว สฺงฺโข นาม ราชา โย โส ๑ ยูโป  
รณฺณา มหาปนาเทน การาปีโต ตํ ยูปํ อุตฺสาเปตฺวา อชฺฌา-  
วสิตฺวา [๒] วิสฺสชฺชิตฺวา สมณพฺุราหฺมณกปณทฺธิกฺวณฺิพฺุพฺุทฺทกฺขาจกานํ  
ทานํ ทตฺวา เมตฺเตยฺยสฺส ภควโต อรหฺโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส สนนฺติเก  
เกสมสฺสํ โอิหฺเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺจาทตฺวา อการสฺมา  
อนการิยํ ปพฺุพฺุชฺชิตฺติ ฯ โส เอวํ ปพฺุพฺุชฺชิตฺติ สฺมาโน เอโก  
วูปกฺกุโจ อปฺปมตฺโต อาต่าปี ปหิตตฺโต วิหรนฺโต นจิริสฺเสว  
ยสฺสตฺถาย กุลปฺตฺตา สมฺมเทว อการสฺมา อนการิยํ ปพฺุพฺุชฺชิตฺติ  
ตทนฺตฺตรํ พฺุรหฺมจิริยปรีโยสานํ ทิฏฺเฐ ว ชฺมเม สยํ อภินฺญา  
สจฺจิกิตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริสฺสตี ฯ

[๔๕] อตฺตทึปา ภิกขเว วิหรถ อตฺตสรณฺา อนนฺลสรณฺา  
ชฺมมทึปา ชฺมมสรณฺา อนนฺลสรณฺา ฯ กถณฺจ ภิกขเว ภิกขุ  
อตฺตทึโป วิหรติ อตฺตสรณฺเ อนนฺลสรณฺเ ชฺมมทึโป ชฺมมสรณฺเ  
อนนฺลสรณฺเ ฯ อีธ ภิกขเว ภิกขุ กายเ กายานุปสฺสี วิหรติ  
อาต่าปี สฺมปฺชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ เวทนาสุ  
เวทนานุปสฺสี วิหรติ อาต่าปี สฺมปฺชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก  
อภิชฺฌาโทมนสฺสํ จิตฺเต จิตฺตานุปสฺสี วิหรติ อาต่าปี สฺมปฺชาโน  
สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ชฺมเมสฺสุ ชฺมมานุปสฺสี  
วิหรติ อาต่าปี สฺมปฺชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ฯ

#๑ ยู. เยนสฺส ฯ ๒ ม. ตํ ทตฺวา ฯ ยู. ททิตฺวา ฯ

เอว โข ภิกขเว ภิกขุ อุตฺตที่โป วิหฺรติ อุตฺตสรโณ อนนฺยสรโณ  
ธมฺมที่โป ธมฺมสรโณ อนนฺยสรโณ ฯ

[๕๐] โคจร ภิกขเว จรธ สเก เปตฺติเก วิสเย ฯ โคจร  
ภิกขเว จรณฺตา สเก เปตฺติเก วิสเย อายุนาปี วฑฺฒิสฺสธ วนฺณณปี  
วฑฺฒิสฺสธ สุเขนปี วฑฺฒิสฺสธ โภเคนปี วฑฺฒิสฺสธ พลนปี  
วฑฺฒิสฺสธ ฯ กิณฺจ ภิกขเว ภิกขุโน อายุสฺมี ฯ อีธ ภิกขเว  
ภิกขุ จนฺทสมาริปรานสงฺขารสมนฺนาคตฺ อิทฺธิปาทฺ ภาเวติ  
วิริยสมาริปราน ... จิตฺตสมาริปราน ... วิมฺสาสมาริปรานสงฺขาร-  
สมนฺนาคตฺ อิทฺธิปาทฺ ภาเวติ โส อิมตฺ จตฺตุนฺนํ อิทฺธิปาทานํ ภาวิตฺตฺตา  
พหุสฺสีกตฺตฺตา อากฺขมาโน กปฺปํ วา ติฏฺฐเจยฺย กปฺปาวเสตฺถํ วา ฯ  
อิทฺ โข ภิกขเว ภิกขุโน อายุสฺมี ฯ กิณฺจ ภิกขเว ภิกขุโน  
วนฺณณสฺมี ฯ อีธ ภิกขเว ภิกขุ สีสฺวา โหติ ปาติโมกฺขสฺวารสฺวโต  
วิหฺรติ อจารโคจรสมฺปนฺโน อนฺนตฺเตสฺ วชฺเชสฺ ภยทฺสฺสาวิ  
สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสฺ ฯ อิทฺ โข ภิกขเว ภิกขุโน วนฺณณสฺมี ฯ  
กิณฺจ ภิกขเว ภิกขุโน สุขสฺมี ฯ อีธ ภิกขเว ภิกขุ วิวิจฺเจว  
กามฺเห วิวิจฺจ อกฺุสเลหิ ธมฺเมหิ สวิตกฺกํ สฺวิจารํ วิเวกฺขํ ปิตฺติสฺขํ  
ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ วิตกฺกวิจฺจารานํ ฐปฺสมา ฯเปฯ  
ทฺุติยํ ฌานํ ฯ ตติยํ ฌานํ ฯ จตฺตถิ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ ฯ  
อิทฺ โข ภิกขเว ภิกขุโน สุขสฺมี ฯ กิณฺจ ภิกขเว ภิกขุโน  
โภคสฺมี ฯ อีธ ภิกขเว ภิกขุ เมตฺตฺตาสหคเตน เจตฺสา เอกํ ทิสฺ

ผริตวา วิหริติ ตถา ทุตฺติยํ ตถา ตติยํ ตถา จตุตฺถํ อิติ  
อุทฺทมโห ติริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺตตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ เมตฺตาสหคเตน  
เจตฺสา วิปฺปเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺฌเณน  
ผริตวา วิหริติ ฯ กรุณาสหคเตน เจตฺสา ฯ มุทิตาสหคเตน  
เจตฺสา ฯ อุเปกฺขาสหคเตน เจตฺสา เอกํ ทิสํ ผริตวา  
วิหริติ ตถา ทุตฺติยํ ตถา ตติยํ ตถา จตุตฺถํ อิติ อุทฺทมโห  
ติริยํ สพฺพธิ สพฺพตฺตตาย สพฺพาวนฺตํ โลกํ อุเปกฺขาสหคเตน เจตฺสา  
วิปฺปเลน มหคฺคเตน อปฺปมาเณน อเวเรน อพฺยาปชฺฌเณน ผริตวา  
วิหริติ ฯ อิทํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน โภคสฺมี ฯ กิณฺจ ภิกฺขเว  
ภิกฺขุโน พลสฺมี ฯ อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อาสวานํ ขยา อนาสวญฺเจโตวิมุตฺตี  
ปญฺญาวิมุตฺตี ทิฏฺฐเ ว ฌมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉนิกตฺวา  
อุปสมฺบฺชช วิหริติ ฯ อิทํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน พลสฺมี ฯ  
นาหิ ภิกฺขเว อญฺลิ อเอกพลมฺปิ สมนุสฺสามิ เอวํ ๑ ทฺุปฺปสฺหํ  
ยถายิทํ ภิกฺขเว มารพลํ กุสลานํ ภิกฺขเว ฌมฺมานํ สมากานเหตุ  
เอวมิทํ ปุญฺญํ ปวทุตฺเตติ ฯ อิทมวโจ ภควา ฯ อตฺตมฺนา เต  
ภิกฺขู ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทฺนฺติ ฯ

จกฺกวตฺตีสฺสจฺจํ นิฏฺฐิตํ ตติยํ ๒ ฯ

#๑ ม. ยี่เอวี่ ฯ ๒ ย. จกฺกวตฺตีสฺสีหนาทฺตฺตฺตฺตํ ตติยํ ฯ

อภคณณสูตร

[๕๑] เอวมเม สูตร ๑ เอกิ สมยิ ภควา สาวตถิยิ วิหริติ  
 ปุพฺพพาราเม มิคารมาตุปาสาทะ ๑ เตน โข ปน สมเยน วาเสฏฺฐการทวาทา  
 ภิกฺขุสุ ปริวสนฺติ ภิกฺขุภาวํ อากงฺขมานา ๑ อถ โข  
 ภควา สายณฺหสมยิ ปฏิสลฺลานา วุฏฺฐิตฺ ปาสาทา โอรุหิตฺวา  
 ปาสาทปจฺฉายายิ อพฺโปกาสะ จงฺกมฺติ ๑ อทฺทสา โข วาเสฏฺฐโ  
 ภควนฺตํ สายณฺหสมยิ ปฏิสลฺลานา วุฏฺฐิตํ ปาสาทา โอรุหิตฺวา  
 ปาสาทปจฺฉายายิ อพฺโปกาสะ จงฺกมฺนฺตํ ทิสฺวาน ภารทวาชํ  
 อามนฺเตสิ อยิ อวฺโส ภารทวาช ภควา สายณฺหสมยิ ปฏิสลฺลานา  
 วุฏฺฐิตฺ ปาสาทา โอรุหิตฺวา ปาสาทปจฺฉายายิ อพฺโปกาสะ  
 จงฺกมฺติ อายามา วฺโส ภารทวาช เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิตฺสาม  
 อปฺเปวณาม ลเกยฺยาม ภควโต สมฺมุขา ๑ ฆมฺมิ กถิ สวณายาติ ๑  
 เอวมาวฺโสติ โข ภารทวาช วาเสฏฺฐสฺส ปจฺจสฺโสสิ ๑ อถ โข  
 วาเสฏฺฐการทวาทา เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิตฺสู อฺอุปสงฺกมิตฺวา  
 ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ภควนฺตํ จงฺกมฺนฺตํ อนฺจงฺกมิตฺสู ๑ อถ โข  
 ภควา วาเสฏฺฐิ อามนฺเตสิ ตฺเมห ขวตฺถ วาเสฏฺฐา ๒ พฺราหฺมณฺชจฺจา  
 พฺราหฺมณฺกุลีนา พฺราหฺมณฺกุลา อการสฺมา อนการิยิ ปฺพพชิตา  
 กจฺจิ โว วาเสฏฺฐา ๓ พฺราหฺมณา น อกฺโกสนฺติ น ปรีภาสนฺตีติ ๑  
 ตคฺขม โน ภนฺเต พฺราหฺมณา อกฺโกสนฺติ ปรีภาสนฺติ อตฺตรูปาย  
 #๑ ม. ย. สนฺติกา ๑ ๒-๓ ม. ย. วาเสฏฺฐ ๑

ปริภาสาย ปริปัญณาย โน อปริปัญณายาติ ฯ ยถากถ ปน โว  
วาเสฏฐา พุราหุณา อุกโกสนติ ปริภาสติ อตฺตรูปาย ปริภาสาย  
ปริปัญณาย โน อปริปัญณายาติ ฯ พุราหุณา ฆนเต เอวม่าหฺสุ  
พุราหุโณ ว เสฏฺโฐ ฆนโณ หีนา อญฺเฐ ฆณฺณา  
พุราหุโณ ว สุกโก ฆนโณ กณฺหา อญฺเฐ ฆณฺณา พุราหุณา  
ว สุขุณฺณติ โน อพุราหุณา พุราหุณา ๑ พุหฺมุโน ปุตุตา โอรสา  
มุขโต ชาตา พุหฺมุชา พุหฺมุณิมฺมิตา พุหฺมุทายาทา เต  
ตุเมห เสฏฺฐิ ฆณฺณิ หิตฺวา หีนมตฺถวณฺณิ อชฺฌุปคตา ยทิตฺ  
มุณฺฑเก สมณฺเเก อิปฺเภ กณฺเห พนฺธุปาทา ปจฺเจติ ๒ ตยิทํ น  
สาธฺม ตยิทํ นปฺปฏิรูปี ยํ ตูเมห เสฏฺฐิ ฆณฺณิ หิตฺวา หีนมตฺถวณฺณิ  
อชฺฌุปคตา ยทิตฺ มุณฺฑเก สมณฺเเก อิปฺเภ กณฺเห  
พนฺธุปาทา ปจฺเจติ ฯ เอวํ โข โน ฆนเต พุราหุณา  
อุกโกสนติ ปริภาสติ อตฺตรูปาย ปริภาสาย ปริปัญณาย โน  
อปริปัญณายาติ ฯ ตคฺฆ โว วาเสฏฐา พุราหุณา โปราณํ อสรนฺดา  
เอวม่าหฺสุ พุราหุโณ ว เสฏฺฐิ ฆนโณ หีนา อญฺเฐ ฆณฺณา  
พุราหุโณ ว สุกโก ฆนโณ กณฺหา อญฺเฐ ฆณฺณา พุราหุณา  
ว สุขุณฺณติ โน อพุราหุณา พุราหุณา ๑ พุหฺมุโน ปุตุตา โอรสา  
มุขโต ชาตา พุหฺมุชา พุหฺมุณิมฺมิตา พุหฺมุทายาทาติ ฯ ทิสฺสนติ  
โฆ ปน วาเสฏฐา พุราหุณานํ พุราหุณฺณิโย อุตฺตนิโยปี คพฺภินิโยปี  
วิชามานาปี ปายมานาปี เต จ พุราหุณา โยนิชา ว สมานา  
#๑ ม. ย. พุราหุณา ว ฯ เอวมฺปริ ฯ ๒ ม. ย. พนฺธุปาทาปจฺเจ ฯ



เอวม่าหฺสฺ พุราหฺมโณ ว เสฏฺโฐ วมฺโณ ฯเปฯ พุราหฺมทายาทติ ฯ  
เต จ ๑ พุราหฺมานญฺเจว อพฺภากิจฺชนฺติ มุสา จ  
ภาสฺนฺติ พหฺนฺจ อปฺนฺจ ปสฺวณฺติ ฯ

[๕๒] จตฺตารโอม วาเสฏฺฐา วมฺณา ขตฺติยา พุราหฺมณา  
เวสฺสา สฺสทฺทา ฯ ขตฺติโยปิ โข วาเสฏฺฐา อิเชกฺจฺโจ ปาณาติปาตี  
โหติ อทินฺนาทายี กามสฺ มิจฺฉาจารี มุสาวาทิ ปิสฺสวาโจ ๒  
ผฺรฺสวาโจ สมฺพปฺปลาปี อนิขฺฉาลุ พฺยาปนฺนจิตฺโต มิจฺฉาทิฏฺฐี ฯ  
อิตฺติ โข วาเสฏฺฐา เยเม ฌมฺมา อกฺสลา อกฺสลสฺงฺขาทา สฺวชฺชา  
สฺวชฺชสฺงฺขาทา อเสวิตพฺพา อเสวิตพฺพสฺงฺขาทา นาลมฺริยา นาลมฺริยสฺงฺขาทา  
กณฺหา กณฺหวิปากา วิญฺญฺครหิตา ฯ ขตฺติเยปิ เต  
อิเชกฺจฺเจ สฺนฺทิสฺสฺนฺติ ฯ พุราหฺมโณปิ โข วาเสฏฺฐา ฯเปฯ เวสฺโสปี  
โข วาเสฏฺฐา ฯเปฯ สฺสทฺโทปิ โข วาเสฏฺฐา อิเชกฺจฺโจ ปาณาติปาตี  
โหติ อทินฺนาทายี ฯเปฯ มิจฺฉาทิฏฺฐี ฯ อิตฺติ โข วาเสฏฺฐา  
เยเม ฌมฺมา อกฺสลา อกฺสลสฺงฺขาทา ฯเปฯ กณฺหา กณฺหวิปากา  
วิญฺญฺครหิตา สฺสทฺเทปิ เต อิเชกฺจฺเจ สฺนฺทิสฺสฺนฺติ ฯ

[๕๓] ขตฺติโยปิ โข วาเสฏฺฐา อิเชกฺจฺโจ ปาณาติปาตา ปฏฺวิโรโต  
โหติ อทินฺนาทานา ปฏฺวิโรโต กามสฺ มิจฺฉาจารา ปฏฺวิโรโต  
มุสาวาทา ปฏฺวิโรโต ปิสฺสวาโย วาจาย ปฏฺวิโรโต ผฺรฺสวาโย วาจาย  
ปฏฺวิโรโต สมฺพปฺปลาปา ปฏฺวิโรโต อนิขฺฉาลุ อพฺยาปนฺนจิตฺโต  
สฺมฺมาทิฏฺฐี ฯ อิตฺติ โข วาเสฏฺฐา เยเม ฌมฺมา กฺสลา กฺสลสฺงฺขาทา  
#๑ ม. ย. จสฺสทฺโท น ทิสฺสฺติ ฯ ๒ ย. ปิสฺสวาโย ผฺรฺสวาโย ฯ

อนวชชา อนวชชสงขตา เสวิตพุพา เสวิตพุพสงขตา อลมรียา  
อลมรียสงขตา สุกกา สุกกวิปากา วิญญุปสตุถา ฯ ขตุติเยปี เต  
อิเชกจเจ สนุทิสสนุติ ฯ พุราหุมโณปี โข วาเสฏฐา ฯ เวสุโสปี  
โย วาเสฏฐา ฯ สุกุโทปี โข วาเสฏฐา อิเชกจโจ ปาณาติปาตา  
ปฏิวีโรโต โหติ ฯเปฯ อนภิชฌาลุ อพยาปนุนจิตโต สมมาทิสฺสี ฯ  
อิติ โข วาเสฏฐา เยเม ชมฺมา กุสลา กุสลสงขตา อนวชชา  
อนวชชสงขตา เสวิตพุพา เสวิตพุพสงขตา อลมรียา อลมรียสงขตา  
สุกกา สุกกวิปากา วิญญุปสตุถา ฯ สุกุเทปี เต อิเชกจเจ  
สนุทิสสนุติ ฯ อิมสฺ โข วาเสฏฐา จตุสฺ วณฺเณสฺ เอว  
อุภยโทยกิณฺเณสฺ ๑ วตตมานสฺ กณฺหสฺกุเกสฺ ชมฺเมสฺ วิญญูวิกฺรหิเตสฺ  
เจว วิญญุปสตุเถสฺ จ ยเทตฺถ พุราหุมณา เอวมาหฺสฺ  
พุราหุมโณ ว เสฏฺโฐ วณฺโณ หีนา อญฺเณ วณฺณา พุราหุมโณ  
ว สุกโก วณฺโณ กณฺหา อญฺเณ วณฺณา พุราหุมณา ว  
สุชฌนฺติ โน อพุราหุมณา พุราหุมณา พุรหฺมุโน ปุตุตา โอรสา  
มุขโต ชตา พุรหฺมุชา พุรหฺมุณิมฺมิตา พุรหฺมุทายาทาติ ฯ ตนฺเตสฺ  
วิญญู นานุชานนฺติ ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ อิมสฺ หิ วาเสฏฐา จตฺตุนํ  
วณฺณานํ โข โหติ ภิกฺขุ อรหํ ชีณาสโว วุสิตวา กตกรณฺิโย  
โอหิตภาโร อนุปฺปตฺตสทฺโต ปริกฺขิณกวลฺโยชโน สมฺมทญฺญาวิมุตฺโต  
โส เนสฺ อคฺคมกฺขายติ ชมฺเมเนว โน อชฺมเมน ฯ  
ชฺมโม หิ วาเสฏฐา เสฏฺโฐ ชเนตฺตมฺมึ ทิฏฺฐเจ เจว ชมฺเม อภิสมฺปฺรายนฺจ ฯ  
#๑ ม. ย. อุภยโทยกิณฺเณสฺ ฯ

ตทมินาเปตัง วาเสฏฐา ปรียาเยน เวทิตพัพพิ ยถา

ธมฺโม ๑ เสฏฺโฐ ชเนตสฺมี ทิฏฺฐเ เจว ธมฺเม อภิสมฺปรายณฺจ ฯ

[๕๔] ชานาติ โข วาเสฏฐา ราชา ปเสนทิ โกสโล สมโณ  
 โคตโม อนุตฺตโร ๒ สกฺยกฺกฺลา ปพฺพชิตฺติ ฯ สกฺยา โข ปน วาเสฏฐา  
 รณฺโณ ปเสนทิสฺส โกสลสฺส อนนฺตฺรา ๑ อนฺยนฺตา ภวนฺติ ฯ กโรนฺติ  
 โข วาเสฏฐา สกฺยา รณฺเณ ปเสนทิมฺหิ โกสเล นิปฺจการี อภิวาทนํ  
 ปฺจจฺญจฺจัน อลฺลชฺลิกมฺมํ สามิจิกมฺมํ ฯ อิติ โข วาเสฏฐา  
 ยํ กโรนฺติ สกฺยา รณฺเณ ปเสนทิมฺหิ โกสเล นิปฺจการี อภิวาทนํ  
 ปฺจจฺญจฺจัน อลฺลชฺลิกมฺมํ สามิจิกมฺมํ กโรติ ตํ ราชา ปเสนทิ  
 โกสโล ตถาคเต นิปฺจการี อภิวาทนํ ปฺจจฺญจฺจัน อลฺลชฺลิกมฺมํ  
 สามิจิกมฺมํ นนฺ สุชาโต สมโณ โคตโม ทุชฺชาโตหฺมสฺมิ พลฺวา  
 สมโณ โคตโม ทุพฺพลโหหฺมสฺมิ ปาสาทิโก สมโณ โคตโม  
 ทุพฺพลโณหฺมสฺมิ มหฺสสฺสโก สมโณ โคตโม อปฺเปสฺสโกหฺมสฺมิตฺติ  
 อถ โข นํ ธมฺมํเยว สกฺกโรนฺโต ธมฺมํ กรุโรนฺโต ธมฺมํ  
 มาเนนฺโต ธมฺมํ ปุเชนฺโต ธมฺมํ อปฺจยมาโน ฯ เอวํ ราชา ปเสนทิ  
 โกสโล ตถาคเต นิปฺจการี กโรติ อภิวาทนํ ปฺจจฺญจฺจัน อลฺลชฺลิกมฺมํ  
 สามิจิกมฺมํ ฯ อิมินา ๔ โข เอวํ ๕ วาเสฏฐา ปรียาเยน เวทิตพัพพิ  
 ยถา ธมฺโม เสฏฺโฐ ชเนตสฺมี ทิฏฺฐเ เจว ธมฺเม อภิสมฺปรายณฺจ ฯ

[๕๕] ตุมฺเห ขวตฺถ วาเสฏฐา นานาชจฺจา นานานามา นานาโคตฺตา  
 นานากฺกฺลา อการสฺมา อนการียํ ปพฺพชิตา เก ตุมฺเหติ  
 #๑ ม. ธมฺโม ๖ ฯ ๒ ม. อนนฺตฺรา ฯ ๓ ม. ย. อัย ปาโง น ทิสฺสติ ฯ  
 #๔ ม. อิมินาปิ ฯ ๕ ม. ย. เอตํ วาเสฏฺฐ ฯ

ปฐุจา สมานา สมณา สกยปุตติยามหาติ ปฐุชานาธาติ ๑ ๗ ยสฺส  
โฆ ปนสฺส วาเสฐุจา ตถาคเต สทฺธา นิวิฐุจา มุลชาตา ปติฐุจिता  
ทพฺพา อสฺหาริยา ๒ สมณน วา พฺราหฺมณน วา เทเวน วา มาเรณ  
วา พฺรหฺมูนา วา เกนจิ วา โลกสฺมี ตสฺเสตํ กลลํ วาจา  
ภควโตมฺหิ ปุตฺโต โอรโส มุขโต ชาโต ชมฺมโฆ ชมฺมนิมฺมิตโต  
ชมฺมทายาโทติ ๗ ตํ กิสฺส เหตุ ๗ ตถาคตสฺส เหตุ วาเสฐุจา  
อริวณฺํ ชมฺมกาโย อิติปี พฺรหฺมกาโย อิติปี ชมฺมภูโต อิติปี  
พฺรหฺมภูโต อิติปี ๗

[๕๖] โหติ โฆ โส วาเสฐุจา สมโย ยํ กทาจิ กรหจิ  
ทิมสฺส อทฺฐโน อจฺเจเนน อยํ โลกโก สํวญฺญติ สํวญฺญมานเณ โลก  
เยภฺยเยน สตฺตา อากสฺสรสํวตฺตนิกา โหนฺติ เต ตตฺถ [๒] มโนมยา  
ปีติภฺกขา สยฺปภา อนฺตลิกฺขจฺรา สุกฺกฺจายิโน จิรํ ทิมมทฺธานํ  
ติญฺจนฺติ ๗ โหติ โฆ โส วาเสฐุจา สมโย ยํ กทาจิ กรหจิ  
ทิมสฺส อทฺฐโน อจฺเจเนน อยํ โลกโก วิวญฺญติ วิวญฺญมานเณ โลก  
เยภฺยเยน สตฺตา อากสฺสรกายา จวิตฺวา อิตฺถตฺตํ อากจฺจนฺติ เต  
จ โหนฺติ มโนมยา ปีติภฺกขา สยฺปภา อนฺตลิกฺขจฺรา สุกฺกฺจายิโน  
จิรํ ทิมมทฺธานํ ติญฺจนฺติ ๗ เอโกทกฺกิตฺตํ โฆ ปน วาเสฐุจา เตน  
สมเยน โหติ อนฺธกาโร อนฺธการตมิสา น จนฺทิมสฺริยา  
ปญฺญาณฺติ น นกฺขตฺตานิ ตารกรูปานิ ปญฺญาณฺติ น รตฺตนิทิวา  
ปญฺญาณฺติ น มาสทฺธมาสา ปญฺญาณฺติ น อุตฺตสํวจฺจฺรา  
#๑ ม. ย. อิตฺสทฺโท น ทิสฺสติ ๗ ๒ ย. อสฺหาริกา ๗ ๓ ม. ย. โหนฺติ ๗

ปณฺณายนฺติ น อิตฺถิปฺริสา ๑ ปณฺณายนฺติ ฯ สตุตา สตุตาเตว  
สงฺขยํ กจฺจนฺติ ฯ อถ โข เตสํ วาเสฏฺฐา สตุตฺตานํ กทาจิ กรหจิ  
ทิมสฺส อทฺฐโน อจฺเจเนน รสปรจี อุตฺกสมฺมํ สมฺนฺตานิ ๒ เสยฺยถาปี  
นาม ปยตตฺตสฺส นินฺพพายมานสฺส อฺปฺริ สมนฺตานํ โหติ เอวเมว ๓  
ปาตฺรโหติ สา อโหสิ วณฺณสมฺปนฺนา คนฺธสมฺปนฺนา รสสมฺปนฺนา  
เสยฺยถาปี นาม สมฺปนฺนา วา สฺปฺปี สมฺปนฺนํ วา นวณฺโฑ เอวํวณฺณา  
อโหสิ เสยฺยถาปี นาม ชุทฺทมธฺธ อเนพฺกํ เอวมสฺสาทา อโหสิ ฯ  
อถ โข วาเสฏฺฐา อณฺตโร สตุโต โลลชาติโก อมฺโก กิเมวิทํ  
ภวิสฺสตีติ รสปรจี อํกุติยา สายิ ตสฺส รสปรจี อํกุติยา สายโต  
อจฺฉาเทสิ ตณฺหาปฺสฺส ๔ โอกมฺมิ ฯ อณฺตเรปี ๕ โข วาเสฏฺฐา  
สตุตา ตสฺส สตุตสฺส ทิฏฺฐานุกฺติ อปฺชชฺมานา รสปรจี อํกุติยา  
สายิสฺสุ ฯ เตสํ รสปรจี อํกุติยา สายิตํ อจฺฉาเทสิ ตณฺหา จ  
เนสํ โอกมฺมิ ฯ อถ โข เต วาเสฏฺฐา สตุตา รสปรจี หตฺเถหิ  
อาลฺุปฺการกํ อฺปฺกมฺมิตฺสฺ ปฺริภฺวชฺชิตฺตํ ฯ ยโต โข วาเสฏฺฐา สตุตา  
รสปรจี หตฺเถหิ อาลฺุปฺการกํ อฺปฺกมฺมิตฺสฺ ปฺริภฺวชฺชิตฺตํ อถ เตสํ  
สตุตฺตานํ สยฺปภา อนฺตรธาปี ฯ สยฺปภาย อนฺตรหิตาย จนฺทิมสฺสุริยา  
ปาตฺรเหสิ จนฺทิมสฺสุริเยสฺ ปาตฺรฺุเตสฺ นกฺขตฺตานิ ตารกรฺุปานิ  
ปาตฺรเหสิ นกฺขตฺเตสฺ ตารกรฺุเปสฺ ปาตฺรฺุเตสฺ รตฺตินฺทิวา  
ปณฺณายิสฺสุ รตฺตินฺทิวาสฺ ปณฺณายมานาสฺ มาสทฺฐมาสา ปณฺณายิสฺสุ  
มาสทฺฐมาเสสฺ ปณฺณายมานาสฺ อุตฺถสฺวจฺฉรา ปณฺณายิสฺสุ เอตฺตาวตา  
#๑ ม. ย. อิตฺถิปฺริมา ฯ ๒ ม. ย. สมฺตานิ ฯ ๓ ม. เอวเมว ฯ เอวมฺปฺริ ฯ  
#๔ ม. ย. ตณฺหา จสฺส ฯ ๕ ย. อณฺตเรปี ฯ

โฆ วาเสฏฐา อัย โลโก ปุณ วิวัญญุ โหติ ฯ

[๕๑] อถโฆ เต วาเสฏฐา สตุตา รสปรจี ปริภุชชุตตา  
ตพุกกขา ตทาทารา ๑ จิริ ทิมมทุชานัน อฏฐัสสุ ฯ ยถา ยถา โฆ  
เต วาเสฏฐา สตุตา รสปรจี ปริภุชชุตตา ตพุกกขา ตทาทารา  
จิริ ทิมมทุชานัน อฏฐัสสุ ตถา ตถา เตสั สตุตทานัน ขรตตญเจว  
กายสุมิ โอกกมิ วนณเวณณตตา จ ปญญาติตถ ฯ เอกิท  
สตุตา วนณวนโต โหนติ เอกิท สตุตา ทุพพณณา ฯ ตตถ  
เย เต สตุตา วนณวนโต เต ทุพพณเณ สตุเต อติมณณนติ  
มยเมเตหิ วนณวนตตรา อเมหเตเต ทุพพณณตราติ ฯ เตสั  
วนณาติมานปจจา มานาติมานชาติกานัน รสปรจี อนุตรรายิ ฯ  
รสปรจียา อนุตรริตาย สนนปติสสุ สนนปติตวา อนุตถุณีสุ อโห  
รสั อโห รสนติ ฯ ตเทตทหิปี มนุสสา กิณจิทเวว สุรัส ๒ ลกิตวา  
เอวมาหัสสุ อโห รสั อโห รสนติ ฯ ตเทว โปราณัน อกคณณัน  
อกขริ อนุสสรนติ ๓ น เตววสุส อคถัน อาชานนติ ฯ

[๕๒] อถโฆ เตสั วาเสฏฐา สตุตทานัน รสปรจียา อนุตรริตาย  
ภูมิปปปฏิกโก ๔ ปาตุรโหสิ ฯ เสยยถาปี นาม อหิจจตตโก เอวเมว  
ปาตุรโหสิ ฯ โส อโหสิ วนณสมปนโน คนุชสมปนโน  
รสสมปนโน เสยยถาปี นาม สมปนนา วา สปิปี สมปนัน วา  
นวินันติ เอววณโณ อโหสิ เสยยถาปี นาม ขุทุมมธ อเนพกั  
#๑ ย. ตทาทารา ฯ ๒ ย. สาทุรัส ฯ ๓ ย. อนุปตติ ฯ เอวมุปริ ฯ  
#๔ ม. ย. ภูมิปปปฏิกโก ฯ

เอวมสสาโท อโหสิ ฯ อถโข เต วาเสฏฐา สตุตา ภูมิปปปฏิกั  
อุปกกมีสุ ปริภุชชิตุ เต [๑] ปริภุชชุตตา ตพุกกา ตทาทารา จิร  
ทิมมทธานัน อฏฐิสฺส ฯ ยถา ยถา โข เต วาเสฏฐา สตุตา  
ภูมิปปปฏิกั ปริภุชชุตตา ตพุกกา ตทาทารา จิร ทิมมทธานัน  
อฏฐิสฺส ตถา ตถา เตสฺส สตุตทานัน ภิกขุโยโส มตฺตาย ขรตฺตยเจว  
กายสฺมี โอกกมิ วรรณเววรรณตา จ ปญฺญาติตฺถ ฯ เอกิทํ  
สตุตา วรรณวนฺโต โหนฺติ เอกิทํ สตุตา ทุพฺพณฺเณ ฯ ตตฺถ  
เย เต สตุตา วรรณวนฺโต เต ทุพฺพณฺเณ สตุเต อติมฺลนฺติ  
มยเมเตหิ วรรณวนฺตตรา อเมหเตเต ทุพฺพณฺตตราติ ฯ เตสฺส  
วรรณตฺติมานปจฺจยา มานาติมานชาติกานัน ภูมิปปปฏิโก อนฺตรธาธิ ฯ  
ภูมิปปปฏิเก อนฺตรहिते ปทาลตา ปาตุรโหสิ ฯ เสยฺยถาปี นาม  
กลมฺพกา ๒ เอวเมว ปาตุรโหสิ ฯ सा अโहसि วรรณสมฺปนฺนา  
กนฺธสมฺปนฺนา रसสมฺปนฺना เสยฺยถาपी นाम สมฺปนฺना वा सपि  
สมฺปนฺनं वा न्वनित्तं एवวรรณं अโहसि เสยฺยถาपी นาม  
ขุทฺทมธฺธ อเนพกั เอวมสฺสาทา อโหสิ ฯ อถโข เต วาเสฏฐา  
สตุตา ปทาลत्तं อุปกกมีสุ ปริภุชชิตุ เต ปริภุชชุตตา ตพุกกา  
ตทาทารา จิร ทิมมทธานัน อฏฐิสฺส ฯ ยถา ยถา โข เต วาเสฏฐา  
สตุตา ปทาลत्तं ปริภุชชุตตา ตพุกกา ตทาทารา จิร ทิมมทธานัน  
อฏฐิสฺส ตถา ตถา เตสฺส สตุตทานัน ภิกขุโยโส มตฺตาย ขรตฺตยเจว  
กายสฺมี โอกกมิ วรรณเววรรณตา จ ปญฺญาติตฺถ ฯ เอกิทํ  
#๑ ม. ย. ตั ๑ ๒ ม. ย. กลมฺพกา ฯ

สตุตา วณณวนุโต โหนฺติ เอกิํ สตุตา ทุพฺพณฺณา ฯ ตตฺถ  
เย เต สตุตา วณณวนุโต เต ทุพฺพณฺเณ สตุเต อติมณฺณนฺติ  
มยเมเตหิ วณณวนุตฺตรา อเมหเหเต ทุพฺพณฺตราคิ ฯ เตสํ  
วณฺณาติมานปจฺจยา มานาติมานชาติกานํ ปทาลตา อนุตฺรชายิ ฯ  
ปทาลตาย อนุตฺรหิตาย สนนฺิปตีสฺสุ สนนฺิปติตฺวา อนุตฺตฺถนีสฺสุ อหุ  
วต โน อหายิ วต โน ปทาลตาคิ ฯ ตเทตฺรหิ มนฺุสฺสา  
เกนจิทฺเว ทฺกฺขชฺมเมเน สฺสุจฺา เอวมานฺุสฺ อหุ วต โน อหายิ  
วต โนติ ฯ ตเทว โปราณํ อคฺคณฺณํ อกฺขรํ อนุสฺสรนฺติ น  
เตววสฺส อตฺถํ อาชานนฺติ ฯ

[๕๕] อถโข เตสํ วาเสฏฺฐา สตุตฺตานํ ปทาลตาย อนุตฺรหิตาย  
อกฺกุสฺปาโก สาลิ ปาตุรโหสิ อกโณ อถุโส สฺสุทฺโร ๑ สฺกนฺุโ  
ตณฺุทฺลปฺโผลิ ฯ ยนฺตุํ สายํ สายมาสาย อหฺรณฺติ ปาโต ตํ  
โหติ ปกฺกํ ปฏฺวิรุพฺหิ ยนฺตุํ ปาโต ปาตฺราสาย อหฺรณฺติ  
สายํ ตํ โหติ ปกฺกํ ปฏฺวิรุพฺหิ นาปทานํ ปณฺุณายติ ฯ อถโข [๒]  
วาเสฏฺฐา สตุตา อกฺกุสฺปากํ สาลี ปฺริกฺุณฺชนฺุตา ตพฺกฺกฺขา ตทาหารา  
จิริ ทิฆมมฺุทฺธานํ อกฺุจฺุสฺสุ ฯ ยถา ยถา โข เต วาเสฏฺฐา  
สตุตา อกฺกุสฺปากํ สาลี ปฺริกฺุณฺชนฺุตา ตพฺกฺกฺขา ตทาหารา จิริ  
ทิฆมมฺุทฺธานํ อกฺุจฺุสฺสุ ตถา ตถา เตสํ สตุตฺตานํ กิยฺโยโส มตฺตาย  
ขรตฺตณฺุเจว กายสฺมิ โอกฺกมิ วณฺณเววณฺณตา จ ปณฺุณายิตฺถ ฯ  
อิตฺถิยา จ อิตฺถิลิํกํ ปาตุรโหสิ ปฺริสฺสฺส ปฺริสฺสิงคํ ฯ

#๑ ยู. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ ฯ ๒ เต ฯ



อิตถิ จ สุก ๑ อติเวถิ ปุริส ๒ อุปนิชฌายติ ปุริโส จ อิตถิ ๑  
เตส อติเวถิ อณวมณณิ อุปนิชฌายนุตานิ สาราโค อุทปาติ  
ปริพาโห กายสุมิ โอกุมิ ๑ เต ปริพาหปจจยา เมถุนิ ฌมม  
ปฏิเสวีสุ ๑ ย โข ปน เต วาเสฏฐา เตน สมเยน สตุตา  
ปสุสนติ เมถุนิ ฌมม ปฏิเสวนเต อณเว ปิสุ จิปนติ อณเว  
เสฏฐิ จิปนติ อณเว โคมยิ จิปนติ นสส วสลิ ๓ นสส  
วสลิติ ๓ ๑ กถณหิ นาม สตุโต สตุตสส เอวรूपิ กริสสตีติ ๑  
ตเทตริหิปี มนุสสา เอกจเจสุ ชนปเทสุ วรณียา ๔ นิพพุยหมานาย  
อณเว ปิสุ จิปนติ อณเว เสฏฐิ จิปนติ อณเว โคมยิ  
จิปนติ ๑ ตเทว โปราณิ อุกถณณิ อุกขริ อนุสสรนติ น เตววสส  
อตุถิ อาชานนติ ๑

[๖๐] อฌมสมมตติ ต ๕ โข ปน วาเสฏฐาเตน สมเยน โหติ  
ตเทตริหิ ฌมมสมมตติ ๑ ย โข ปน เต ๖ วาเสฏฐาเตน สมเยน  
สตุตา เมถุนิ ฌมม ปฏิเสวนติ เตมาสิปี เทวมาสิปี น ลกนติ  
คามิ วา นิคมิ วา ปวิสิตุ ๑ ยโต โข วาเสฏฐา เต สตุตา  
ตสุมิ อสทฐมเม อติเวถิ ปาตพยติ อาปชชีสุ อถ อการานิ  
อุปกกมีสุ กาคู ตสเสว อสทฐมมสส ปฏิจฌาทนตุถิ ๑ อถ โข  
วาเสฏฐา อณวมตรสส สตุตสส อถสชาติกสส เอตทโหสิ อมโก  
กิเมวาหิ วิหณณามิ สาลี อหารนุโต สายิ สายมาสาย ปาโต  
ปาตราชาย ฆนุณนาหิ สาลี อหารเยยิ สกิทเวว สายิ ปาตราชายาติ ๑  
#๑ ม. อยิ น ทิสสติ ๑ ๒ ม. ปุริส อติเวถิ ๑ ๓ ม. ย. อสุจิ ๑  
#๔ ม. ย. วฐุยา ๑ ๕-๖ ม. ย. อยิ น ทิสสติ ๑

อถโข โส วาเสฏฐา สตุโต สาลี อหาลี สกิวเท  
สาย ปาตราสายติ ๑ ๗ อถโข วาเสฏฐา อณตโร สตุโต เยน  
โส สตุโต เตนุปลงุมมิ อุปสงุมิตวา ตั สตุตติ เอตทโวจ  
เอหิ โภ สตุต सालาหาริ कमिस्सामाति ๗ อถ โภ สตุต  
อาหโฏ เม สาลี สกิวเท สาย ปาตราสายติ ๗ อถโข โส  
วาเสฏฐา สตุโต ตสส สตุตสส ทิฏฐานุกติ อาปชชมาโน สาลี  
อหาลี สกิวเท ทวีहाย ๒ เอวปี กिर โภ สาฐติ ๗ อถโข  
วาเสฏฐา อณตโร สตุโต เยน โส สตุโต เตนุปลงุมมิ  
อุปสงุมิตวา ตั สตุตติ เอตทโวจ เอหิ โภ สตุต सालาหารि  
कमिस्सामाति ๗ อถ โภ สตุต อาหโฏ เม สาลี สกิวเท  
สาย ปาตราสายติ ๑ ๗ อถโข โส วาเสฏฐา สตุโต ตสส สตุตสส  
ทิฏฐานุกติ อาปชชมาโน สาลี อหาลี สกิวเท จตุहाय เอว ๓  
กิริ โภ สาฐติ ๗ อถโข วาเสฏฐา อณตโร สตุโต เยน โส  
สตุโต เตนุปลงุมมิ อุปสงุมิตวา ตั สตุตติ เอตทโวจ เอหิ  
โภ สตุต सालาหารि कमिस्सामाति ๗ อถ โภ สตุต อาหโฏ  
เม สาลี สกิวเท จตุहायติ ๗ อถโข โส วาเสฏฐา สตุโต  
ตสส สตุตสส ทิฏฐานุกติ อาปชชมาโน สาลี อหาลี สกิวเท  
อฏฐาहाย เอว ๓ กिर โภ สาฐติ ๗ ยโต โข เต วาเสฏฐา สตุตา  
สนุนิการกั สาลี อุปกภูมิस्ส परिणुชิต्तु ๗ อถโข วาเสฏฐา ๔ กโณ  
ตณทุลั परिโยนทุธิ ๕ ฤโสปี ตณทุลั परिโยนทุธิ ๕ ฤนปี  
#๑ ฤ. อติสทุโท น ทิสฺสติ ๗ ๒ ม. ฤ. ทวีहाยติ ๗ ๓ ม. ฤ. เอวปี ๗  
#๔ ม. ฤ. อัย น ทิสฺสติ ๗ ๕ ม. ฤ. परिโยนทุธิ ๗

นปปฏิวิรุฬห์ อปทานํ ปณณายิตถ สณฺทสณฺหา สาลโย ๑ อฏฺฐิสฺส ฯ

[๖๑] อลโฆ เต วาเสฏฺฐา สตฺตา สนนฺิปตฺตีสฺส สนนฺิปตฺติวา  
อนฺุตถนฺีสุ ปาปกกา วต โภ ฌมฺมา สตฺเตสฺส ปาตุภูตา มยฺ  
หิ ปุพฺเพ มโนมยา อหฺมฺหา ปิตฺติภฺษา สยฺปภา อนฺตลิกฺขจฺรา  
สุภฺญาโยโน จิรํ ทิฆมฺมทฺธานํ อฏฺฐมฺหา เตสฺส โน อมฺหากํ  
กทาจิ กรหจิ จิรํ ๒ ทิฆมฺสฺส อทฺฐโน อจฺเจเนน รสปรจฺวี อุทกสฺมี  
สมนฺตานิ สา อโหสิ วนฺณสมฺปนฺนา คนฺธสมฺปนฺนา รสสมฺปนฺนา  
เต มยฺ รสปรจฺวี หตฺถेหิ อาลฺุปรการกํ อุปรกฺกมิมฺหา ๓ ปริภฺญชิตฺตุ  
เตสนฺโน รสปรจฺวี หตฺถेหิ อาลฺุปรการกํ อุปรกฺกมตฺตํ ปริภฺญชิตฺตุ  
สยฺปภา อนฺตรธาโย สยฺปภาย ๔ อนฺตรหิตาย จนฺทิมสฺสุริยา  
ปาตฺรहेลฺุ ๕ จนฺทิมสฺสุริเยสฺส ปาตุภูเตสฺส นกฺขตฺตานิ ตารกรฺฐปานิ ปาตฺรहेลฺุ ๕  
นกฺขตฺเตสฺส ตารกรฺฐเปสฺส ปาตุภูเตสฺส รตฺตินฺทิวา ปณณายีสุ รตฺตินฺทิวेषฺ  
ปณณายมานेषฺ มาสทฺฐมาสา ปณณายีสุ มาสทฺฐมาเสสฺ  
ปณณายมานेषฺ อุคฺคฺวจฺจฺรา ปณณายีสุ เต มยฺ รสปรจฺวี ปริภฺญชฺนฺตา  
ตพฺภกฺขา ตทาหารา จิรํ ทิฆมฺมทฺธานํ อฏฺฐมฺหา เตสฺส โน ปาปกานฺเฆว  
อกุสลานํ ฌมฺมานํ ปาตุภาวา รสปรจฺวี อนฺตรธาโย รสปรจฺวียา  
อนฺตรหิตาย ภูมิปฺปปฏิโก ปาตฺรโหสิ โส อโหสิ วนฺณสมฺปนฺโน  
คนฺธสมฺปนฺโน รสสมฺปนฺโน เต มยฺ ภูมิปฺปปฏิกํ อุปรกฺกมิมฺหา ๓  
ปริภฺญชิตฺตุ เต มยฺ ตํ ปริภฺญชฺนฺตา ตพฺภกฺขา ตทาหารา จิรํ  
ทิฆมฺมทฺธานํ อฏฺฐมฺหา เตสฺส โน ปาปกานฺเฆว อกุสลานํ ฌมฺมานํ  
#๑ ยฺ. สาลโย ฯ ๒ ม. ยฺ. อยฺ น ทิสฺสติ ฯ ๓ ม. ยฺ. อุปรกฺกมิมฺหา ฯ  
#๔ ม. ตาย ฯ ๕ ยฺ. ปาตฺรหฺิสฺส ฯ

ปาตุภาวา ภูมิปปปฏิโก อนุตราชิ ภูมิปปปฏิเก อนุตริเต  
ปทาลตา ปาตุโรหิ สอิ อโหสิ วนฺณสมปฺนนา คณฺฐสมปฺนนา  
รสสมปฺนนา เต มยฺ ปทาลตํ อุปกกมิมฺหา ปรีกฺขชิตฺตุ เต มยฺ  
ตํ ปรีกฺขชฺนฺตา ตพฺกกา ตทาทารา จิรํ ทีฆมทฺธานํ อฏฺฐมฺหา  
เตสํ โน ปาปกานฺเขว อกฺขสฺถานํ ฌมฺมานํ ปาตุภาวา ปทาลตา  
อนุตราชิ ปทาลตาย อนุตริตตาย อกฺขปาโก สาลิ ปาตุโรหิ  
อกฺโข อตุโส สฺพุทฺโธ สฺกนฺโธ ตณฺฑลปฺพลอ ยนฺตํ สายํ  
สายนฺตํ อหฺราม ปาโต ตํ โหติ ปกฺกํ ปฏฺฐิวิรุฬฺหํ ยนฺตํ  
ปาโต ปาตฺราสายนฺตํ อหฺราม สายนฺตํ โหติ ปกฺกํ ปฏฺฐิวิรุฬฺหํ  
นาปทานํ ปญฺญาตฺต เต มยฺ อกฺขปาโก สาลิ ปรีกฺขชฺนฺตา  
ตพฺกกา ตทาทารา จิรํ ทีฆมทฺธานํ อฏฺฐมฺหา เตสนฺโน ปาปกานฺเขว  
อกฺขสฺถานํ ฌมฺมานํ ปาตุภาวา กโณปิ ตณฺฑลํ ปรีโยนฺทฺธิ  
ตุโสปิ ตณฺฑลํ ปรีโยนฺทฺธิ ลฺลนฺปิ นปฺปฏิวิรุฬฺหํ อปทานมฺปิ  
ปญฺญาตฺต สณฺฑสณฺฑทา สาลโย จิตฺตา ยนฺนฺน มยฺ สาลิ  
วิกฺเขยฺยาม มริยาทํ จเปยฺยามาติ ฯ อถ โข [๑] วาเสฏฺฐา สตุตา  
สาลิ วิกฺชีสุ มริยาทํ จเปสุ ฯ

[๖๒] อถ โข วาเสฏฺฐา อณฺตโร สตุโต โลลชาตฺติโก สกํ  
ภากํ ปรีกฺขชฺนฺโต อณฺตฺรํ ภากํ อทินฺนํ อาทิตฺตวา ปรีกฺขชฺนํ  
ตเมนนํ อคฺคเหสุ คเหตฺวา เอตทโวจํ ปาปกํ วต โภ สตุต  
กโรสิ ยตฺร หิ นาม สกํ ภากํ ปรีกฺขชฺนฺโต อณฺตฺรํ ภากํ  
#๑ ม. ยู. เต ฯ

อทินัน อาทิยิตวา ปริภุชชสิ มา โภ ๑ สตุต ปุณ ๒ เอวรูปมกาสิติ ฯ  
เอว โภติ โข วาเสฏฐา โส สตุโต เตสั สตุตตัน ปุจจุสโสสิ ฯ  
ทุตติมปิ โข วาเสฏฐา โส สตุโต ฯเปฯ ตติยมปิ โข วาเสฏฐา  
โส สตุโต สกั ภาคั ปริภุชชโนโต อณฺณตรั ภาคั อทินัน  
อาทิยิตวา ปริภุชชสิ ฯ ตเมเน อคฺคเหสุ คเหตุวา ๑ เอตทโวจु ปาปกั  
วต โภ สตุต กโรสิ ยตุร หิ นาม สกั ภาคั ปริภุชชโนโต  
อณฺณตรั ภาคั อทินัน อาทิยิตวา ปริภุชชสิ ๔ มา โภ ๑ สตุต ปุณปี  
เอวรूपั อกาสิติ ฯ อณฺเณ ปาณินา ปหริสฺสุ อณฺเณ เลทฺทุนา  
ปหริสฺสุ อณฺเณ ทณฺเณน ปหริสฺสุ ฯ ตทกฺเค โข ปน วาเสฏฐา  
อทินนทานัน ปณฺณายติ ครหา ปณฺณายติ มุสวาโท ปณฺณายติ  
ทณฺเณทานัน ปณฺณายติ ฯ อถ โข เสฏฐสตุตา สนนปิตีสุ  
สนนปิตีตวา อนฺตฺถนีสุ ปาปกกา วต โภ ๓ มมา สตุเตสุ ปาตุภูตา  
ยตุร หิ นาม อทินนทานัน ปณฺณายิสฺสติ ครหา ปณฺณายิสฺสติ  
มุสวาโท ปณฺณายิสฺสติ ทณฺเณทานัน ปณฺณายิสฺสติ ยนฺนุน มยั  
เอกั สตุตตี สมฺมมฺเนยฺยาม โย ๕ โน สมฺมาจียิตพฺพิ จิเยย  
สมฺมาครหิตพฺพิ ครเหยย สมฺมาปพฺพาเชตพฺพิ ปพฺพาเชยฺย มยั ปนสฺส  
สาสิน ภาคั อนฺุปทสฺสามาติ ฯ อถ โข เต วาเสฏฐา สตุตา โย  
เนสั สตุโต อภิรูปตโร จ ทสฺสนียตโร จ ปาสาทิกตโร จ  
มเหสฺกขตโร จ ตั สตุตตี อฺุปสงฺกมิตฺวา เอตทโวจु เอหิ โภ  
สตุต สมฺมาจียิตพฺพิ จิยิ สมฺมาครหิตพฺพิ ครหิ สมฺมาปพฺพาเช-  
#๑ ม. ย. มาสฺสุ โภ ฯ ๒ ม. ย. ปุณปี ฯ ๓ ย. อคฺคเหตุวา ฯ  
#๔ ม. ย. ปริภุชชสิ ฯ ๕. ย. โส ฯ

ตพพิ ปพพาเชหิ มยิ ปน โว สาลินิ ภาลึ อนุปทสสามาติ ฯ  
เอวิ โภติ โข โส วาเสฏฐา สตุโต เตลลึ สตุตานิ ปฏิสสุตวา  
สมมาชียิตพพิ จियิ สมมาครหิตพพิ กรหิ สมมาปพพาเชตพพิ  
ปพพาเชลลึ ฯ เต ปนสส สาลินิ ภาลึ อนุปทิสสุ ฯ

[๖๓] มหาชนสมุมโตติ โข วาเสฏฐา มหาสมุมโตเตวว ปจัม  
อกขริ อุปนิพพตติ ฯ เขตตานิ อธิปตีติ โข วาเสฏฐา ขตติโย  
ขตติโยเตวว ทุตติยิ อกขริ อุปนิพพตติ ฯ ฌมเมน ปเรลลึ ๑ รณเชตีติ  
โข วาเสฏฐา ราชา ราชเตวว ตติยิ อกขริ อุปนิพพตติ ฯ อิติ  
โข วาเสฏฐา เอวเมตสส ๒ ขตติยมณทลสส โปราณน อคคณเณน  
อกขเรน อภินิพพตติ อโหสิ ฯ เตลลึเยว สตุตานิ อนญเณลลึ ๓ สทิสานเยว  
โน อสทิสานิ ฌมเมเนว โน อฌมเมน ฯ ฌมโม หิ วาเสฏฐา  
เสฏฐโจ ชเนตสมี ทิฏฐเจ เจว ฌมเม อภิสมปรายญจ ฯ

[๖๔] อถโข เตลลึ สตุตานิเยว เอกจจันนิ เอตทโหสิ ปาปก  
วต โภ ฌมมา สตุเตสสุ ปาตุญจตา ยตุร หิ นาม อทินนทานิ  
ปญญาอิสสติ กรหา ปญญาอิสสติ มุสาวาโท ปญญาอิสสติ  
ทญจาทานิ ปญญาอิสสติ ปพพาชนิ ปญญาอิสสติ ฌนญน มยิ  
ปาปกเอ อกุสเล ฌมเม วาเหยยามาติ ฯ เต ปาปกเอ อกุสเล  
ฌมเม วาหลึ ฯ ปาปกเอ อกุสเล ฌมเม วาเหนตีติ โข วาเสฏฐา  
พราหุมนเตวว ปจัม อกขริ อุปนิพพตติ ฯ เต อรณญายตเน  
ปณณญุโย จ กริตวา ปณณญุสิ ฌายนุติ ฯ วิตงคารา วิตฐมา  
#๑ ม. ย. ปเร ฯ ๒ ม. ย. เอวเมตสส ฯ ๓ ม. ย. อนญเณลลึ ฯ

ปณณมุสลา สายั สายมาสาย ปาโต ปาตราสาย คามนิกมราชธานีโย  
ไอสรนุติ ฆาสเมสนา ๑ เต ฆาสั ปฏิลกิตวา ปุนเทว  
อรณฺณายตเน ปณณกฺกิสฺส ฌายนฺติ ๑ ตเมนั มนุสฺสา ทิสฺวา  
เอวม่าหฺสฺ อิม โข โภ สตุตา อรณฺณายตเน ปณณกฺกิโย  
กริตฺวา ปณณกฺกิสฺส ฌายนฺติ วิตฺตฺคารา วิตฺตฺมา ปณณมุสลา  
สายั สายมาสาย ปาโต ปาตราสาย คามนิกมราชธานีโย ไอสรนุติ  
ฆาสเมสนา ๑ เต ฆาสมฺปฏิลกิตฺวา ปุนเทว อรณฺณายตเน ปณณกฺกิสฺส  
ฌายนฺติ ๑ ๑ เต โข ๒ วาเสฏฺฐา ฌายิกา ฌายิกาเตวฺว ทฺตฺติยั  
อกฺขรึ อฺปนฺนิพฺพตฺตํ เตสฺสเยว โข วาเสฏฺฐา สตุตํ อเอกฺจเจ  
สตุตา อรณฺณายตเน ปณณกฺกิสฺส [๑] ฌานั อนภิสมฺภฺนมานา  
คามสามนฺตํ นิกมสามนฺตํ ไอสริตฺวา คณฺเจ กโรนฺตา อากฺจฺจนฺติ ๑  
ตเมนั มนุสฺสา ทิสฺวา เอวม่าหฺสฺ อิม โข ปน โภ สตุตา  
อรณฺณายตเน ปณณกฺกิสฺส ฌานั อนภิสมฺภฺนมานา คามสามนฺตํ  
นิกมสามนฺตํ ไอสริตฺวา คณฺเจ กโรนฺตา อจฺจนฺติ ๔ ๑ นทานิเม ฌายนฺติ  
นทานิเม ฌายนฺตฺติ โข วาเสฏฺฐา อชฺฌายิกา อชฺฌายิกาเตวฺว  
ตฺตฺติยั อกฺขรึ อฺปนฺนิพฺพตฺตํ ๑ หีนสมฺมตํ โข ปน วาเสฏฺฐา  
เตน สมเยน โหติ ตเตทรหิ เสฏฺฐสมฺมตํ ๑ อิติ โข วาเสฏฺฐา  
เอวมตฺสฺส พฺราหฺมณฺมตฺสฺส โปราณน อคฺคณฺเณน อกฺขเรน  
อภินิพฺพตฺติ อโหสิ เตสฺสเยว สตุตํ อณฺเณสฺ สทิสานึเยว โน  
อสทิสานึ ฌมฺเมเนว โน อฌมฺเมเน ๑ ฌมฺโม หิ วาเสฏฺฐา เสฏฺฐโ  
ชเนตฺสฺมึ ทิฏฺฐเจ เจว ฌมฺเม อภิสมฺปรายญจ ๑  
#๑ ม. ฌายนฺตฺติ ๑ ๒ ม. ฌายนฺตฺติ โข ๑ ๓ ม. อฺ. ตํ ๑ ๔ ม. อจฺจนฺติ ๑  
#อฺ. อจฺจนฺติ ๑

[๖๕] เตลัเยว โข วาเสฏฐา สตุตตานัน เอกจเจ สตุตตามณัน  
ชมัม สมาทาย วิสั กมฺมนเต ๑ ปโยเชสิ ๑ เมณัน ชมัม สมาทาย  
วิสั กมฺมนเต ปโยเชนตีติ โข วาเสฏฐา เวสสา เวสสาเตว  
อกุขริ นิพพตติ ๒ ๑ อิติ โข วาเสฏฐา เอวเมตสฺส ๑ สฺงฺขิตติ ๓ ๑ อิติ  
โข วาเสฏฐา เอวเมตสฺส สุตฺทมณฺทลสฺส โปราณน อคฺคณฺเณน  
อกุขเรน อภินิพพตติ อโหสิ เตลัเยว สตุตตานัน อณฺเณสิ สทิสานฺเยว  
โน อสทิสานัน ชมฺเมเนว โน อชมฺเมน ๑ ชมฺโม หิ วาเสฏฐา  
เสฏฺโฐ ชเนตสฺมี ทิฏฺเฐ เจว ชมฺเม อภิสมฺปรายณฺจ ๑

[๖๖] อหุ โข โส วาเสฏฐา สมโย ยํ ขตฺติโยปี สกํ ชมัม  
ครหฺมาโน อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชติ สมโณ ภวิสฺสามิติ ๑  
พฺราหฺมโณปี ๔ วาเสฏฐา ๑เป๑ เวสฺโสปี วาเสฏฐา ๑เป๑ สฺทโทปี  
โข [๕] สกํ ชมัม ครหฺมาโน อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชติ สมโณ  
ภวิสฺสามิติ ๑ อิมหิ โข วาเสฏฐา จตฺุหิ มณฺทเลหิ สมณฺมณฺทลสฺส  
อภินิพพตติ อโหสิ เตลัเยว สตุตตานัน อณฺเณสิ สทิสานฺเยว  
โน อสทิสานัน ชมฺเมเนว โน อชมฺเมน ๑ ชมฺโม หิ วาเสฏฐา  
เสฏฺโฐ ชเนตสฺมี ทิฏฺเฐ เจว ชมฺเม อภิสมฺปรายณฺจ ๑

[๖๗] ขตฺติโยปี โข วาเสฏฐา กาเยน พุจฺจริตณฺจริตฺวา วาจา  
#๑ ม. วิสูกมฺมนเต ๑ ย. วิสฺสุตกมฺมนเต ๑ ๒ ม. ย. อุปฺนิพพตติ ๑  
#๓ อยํ วิตถาโร ๑ เวสฺสมณฺทลสฺส โปราณน อคฺคณฺเณน อกุขเรน อภินิพพตติ อโหสิ  
#เตลัเยว สตุตตานัน อณฺเณสิ สทิสานฺเยว โน อสทิสานัน ชมฺเมเนว โน อชมฺเมน ๑  
#ชมฺโม หิ วาเสฏฐา เสฏฺโฐ ชเนตสฺมี ทิฏฺเฐ เจว ชมฺเม อภิสมฺปรายณฺจ ๑ เตลัเยว  
#โข วาเสฏฐา สตุตตานัน เย เต สตุตตา อวเสสา เต ลุฑฺทาจารา ลุฑฺทาจารา อहेสิ ๑  
#ลุฑฺทาจารา ลุฑฺทาจาราติ โข วาเสฏฐา สฺทฺทา สฺทฺทาเตวว อกุขริ อุปฺนิพพตติ ๑  
#๔ ม. พฺราหฺมโณปี โข ๑ ย. พฺราหฺมโณปี สกํ ชมัม ๑เป๑ ๕ ม. วาเสฏฐา ๑



ทุจจริตลจริตวา มนสา ทุจจริตลจริตวา มิจฉาทิฏฐิโก มิจฉา-  
ทิฏฐิกมมสมาทาโน ๑ มิจฉาทิฏฐิกมมสมาทานเหตุ กายสุส เกทา ปรี  
มรณา อปายั ทุคคตี วินิปาตัง นิริยั อุปปชชติ ฯ พุราหุมโณปิ โข  
วาเสฏฐา ฯเปฯ เวสุโสปิ โข วาเสฏฐา ฯเปฯ สุตุโทปิ โข  
วาเสฏฐา ฯเปฯ สมโณปิ โข วาเสฏฐา กายเณ ทุจจริตลจริตวา  
วากาย ทุจจริตลจริตวา มนสา ทุจจริตลจริตวา มิจฉาทิฏฐิโก  
มิจฉาทิฏฐิกมมสมาทาโน มิจฉาทิฏฐิกมมสมาทานเหตุ กายสุส เกทา  
ปรี มรณา อปายั ทุคคตี วินิปาตัง นิริยั อุปปชชติ ฯ

[๖๘] ขตติโยปิ โข วาเสฏฐา กายเณ สุจจริตลจริตวา วากาย  
สุจจริตลจริตวา มนสา สุจจริตลจริตวา สมมาทิฏฐิโก สมมาทิฏฐิ-  
กมมสมาทาโน ๒ สมมาทิฏฐิกมมสมาทานเหตุ กายสุส เกทา ปรี  
มรณา สุกคตี สุกคัง โลกัง อุปปชชติ ฯ พุราหุมโณปิ โข วาเสฏฐา ฯเปฯ  
เวสุโสปิ โข วาเสฏฐา ฯเปฯ สุตุโทปิ โข วาเสฏฐา ฯเปฯ  
สมโณปิ โข วาเสฏฐา กายเณ สุจจริตลจริตวา วากาย  
สุจจริตลจริตวา มนสา สุจจริตลจริตวา สมมาทิฏฐิโก สมมาทิฏฐิกมมสมาทาโน  
สมมาทิฏฐิกมมสมาทานเหตุ กายสุส เกทา ปรี  
มรณา สุกคตี สุกคัง โลกัง อุปปชชติ ฯ

[๖๙] ขตติโยปิ โข วาเสฏฐา กายเณ ทุวยการี วากาย  
ตุวยการี มนสา ตุวยการี วิมิสฺสทิฏฐิโก ๓ วิมิสฺสกมมสมาทาโน ๔  
วิมิสฺสกมมสมาทานเหตุ กายสุส เกทา ปรี มรณา สุขทุกขปฏิสฺสเวทึ  
โหติ ฯ พุราหุมโณปิ โข วาเสฏฐา กายเณ ตุวยการี วากาย  
#๑ ย. อัย ปาโง น ทิสฺสติ ฯ ๒-๔ ย. อัย ปาโง น ทิสฺสติ ฯ ๓ ย.  
#วิติมิสฺสทิฏฐิโก ฯ

ทวยการี มนสา ทวยการี วิมิสสทิกฺขิโก วิมิสสกมฺมสมาทาโน  
 วิมิสสกมฺมสมาทานเหตุ กายสฺส เกทา ปรี มรณา สุขทุกฺขปฏฺฐิสังเวทึ  
 โหติ ฯ เวสฺโสปี โข วาเสฏฺฐา กาเยน ทวยการี วาจา  
 ทวยการี มนสา ทวยการี วิมิสสทิกฺขิโก วิมิสสกมฺมสมาทาโน  
 วิมิสสกมฺมสมาทานเหตุ กายสฺส เกทา ปรี มรณา สุขทุกฺขปฏฺฐิสังเวทึ  
 โหติ ฯ สฺสทฺโทปี โข วาเสฏฺฐา กาเยน ทวยการี วาจา  
 ทวยการี มนสา ทวยการี วิมิสสทิกฺขิโก วิมิสสกมฺมสมาทาโน  
 วิมิสสกมฺมสมาทานเหตุ กายสฺส เกทา ปรี มรณา สุขทุกฺขปฏฺฐิสังเวทึ  
 โหติ ฯ สมโณปี โข วาเสฏฺฐา กาเยน ทวยการี วาจา  
 ทวยการี มนสา ทวยการี วิมิสสทิกฺขิโก วิมิสสกมฺมสมาทาโน  
 วิมิสสกมฺมสมาทานเหตุ กายสฺส เกทา ปรี มรณา สุขทุกฺขปฏฺฐิสังเวทึ  
 โหติ ฯ

[๗๐] ขตฺติโยปี โข วาเสฏฺฐา กาเยน สํวฺโต วาจา สํวฺโต  
 มนสา สํวฺโต สตฺตุนฺนํ โปธิปกฺขิยานํ ฌมฺมานํ ภาวนมนฺวาย ทิกฺฺขเวย ๑  
 ฌมฺเม ปรีนึพฺพายติ ฯ พฺราหฺมโณปี โข วาเสฏฺฐา กาเยน  
 สํวฺโต วาจา สํวฺโต มนสา สํวฺโต สตฺตุนฺนํ โปธิปกฺขิยานํ  
 ฌมฺมานํ ภาวนมนฺวาย ทิกฺฺขเวย ฌมฺเม ปรีนึพฺพายติ ฯ เวสฺโสปี  
 โข วาเสฏฺฐา กาเยน สํวฺโต วาจา สํวฺโต มนสา สํวฺโต  
 สตฺตุนฺนํ โปธิปกฺขิยานํ ฌมฺมานํ ภาวนมนฺวาย ทิกฺฺขเวย ฌมฺเม  
 ปรีนึพฺพายติ ฯ สฺสทฺโทปี โข วาเสฏฺฐา กาเยน สํวฺโต วาจา  
 #๑ ม. ย. ทิกฺฺขเวย ฯ

สํวโต มนสา สํวโต สตุตุนัน โพรธิปกุขิยานัน ฌมมานัน ภาวนมนุวย  
ทิฏฺฐเยว ฌมเม ปรินิพพายติ ฯ

[๗๑] อิมสํ หิ วาเสฏฺฐา จตุนนัน วณฺณานัน โย โหติ ภิกฺขุ  
อรหํ ชีณาสโว วุสิตวา กตฺถณฺโณ โอหิตภาโร อนุปฺปตฺตสทฺตโต  
ปริกฺขิณภวสฺสโยชโน สมนฺทญฺญาวิมุตฺโต โส เนสํ อคฺคฺมกฺขายติ  
ฌมฺเมเนว โน อฌมฺเมน ฯ ฌมฺโม หิ วาเสฏฺฐา เสฏฺโฐ ชเนตฺสมี  
ทิฏฺฐเย เจว ฌมฺเม อภิสมฺปรายญจ ฯ พุรฺหุมนฺาปี ๑ วาเสฏฺฐา  
สนงฺกฺมาเรณ คาทา ภาสิตา

[๗๒] ขตฺติโย เสฏฺโฐ ชเนตฺสมี ๒ เย โคตฺตปฺภิสาริโน  
วิขฺชาจรณสมฺปนฺโน โส เสฏฺโฐ เทวมนุเสติ ฯ  
สาปี ๓ โข ปเนสา วาเสฏฺฐา พุรฺหุมนฺา สนงฺกฺมาเรณ คาทา สุกฺติตา  
โน ทฺถกฺติตา สุภาสิตา โน ทฺถภาสิตา อตฺถสฺสยฺหิตา โน  
อนตฺถสฺสยฺหิตา อนุมตา มยา ฯ อหํปี วาเสฏฺฐา เอว วทามิ  
ขตฺติโย เสฏฺโฐ ชเนตฺสมี เย โคตฺตปฺภิสาริโน  
วิขฺชาจรณสมฺปนฺโน โส เสฏฺโฐ เทวมนุเสติ ฯ  
อิทมวโจ ภควา ฯ อตฺตมฺนา วาเสฏฺฐการทฺวาชา ภควโต  
ภาสิตํ อภินฺนุทฺตติ ฯ

อกุคฺคฺยลฺลสฺสตุตํ นิฏฺฐิตํ จตฺตํ ฯ

#๑ ม. ย. พุรฺหุมนฺาเปสา ฯ ๒ ย. ชเน ตฺสมี ฯ ๓ ม. ย. สา ฯ

สมปสาทนียสูตร

[๗๓] เอวมเม สูตร ๑ เอก์ สมย ภควา นาพนุทายิ วิหริตี  
 ปาวาริกมพวนเน ๑ อถโฆ อายสุมมา สารีปุตโต เยน ภควา  
 เตนุปลสงกมิ อุปสงกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสีทึ ๑  
 เอกมฺนฺตํ นิสินฺโน โข อายสุมมา สารีปุตโต ภควนฺตํ เอตทโวจ  
 เอวํ ปสนฺโน อหํ ภนฺเต ภควตี น จาหุ น จ ภวิสฺสตี น  
 เจตฺรหิ วิชฺชตี อลฺโหล สมฺโณ วา พุราหฺมโณ วา ภควตา  
 ภิกฺขุโยภิลฺลตโร ยทิตํ สมฺโพธิยฺนฺติ ๑ โอปารา ๑ โข เต อัย  
 สารีปุตฺต อาสภิวาจา ภาสิตา เอก์โส คหิตโต สีหนาทอ นทิตโต  
 เอวํ ปสนฺโน อหํ ภนฺเต ภควตี น จาหุ น จ ภวิสฺสตี น  
 เจตฺรหิ วิชฺชตี อลฺโหล สมฺโณ วา พุราหฺมโณ วา ภควตา  
 ภิกฺขุโยภิลฺลตโร ยทิตํ สมฺโพธิยฺนฺติ ๑

[๗๔] กิ นฺ โข เต สารีปุตฺต เย เต อเหตุ อตีตมทฺธานํ  
 อรหนฺโต สมฺมาสมฺพุทฺธา สพุเพ เต ภควนฺโต เจตสา เจโต  
 ปริจฺจ วิทิตา เอวํสีลา เต ภควนฺโต อเหตุ อตีปี เอวํชฺมมา  
 เต ภควนฺโต อเหตุ อตีปี เอวंपญฺญา เต ภควนฺโต อเหตุ  
 อตีปี เอวํวิหารี เต ภควนฺโต อเหตุ อตีปี เอวํวิมุตฺตา เต  
 ภควนฺโต อเหตุ อตีปีติ ๑ โน เหน้ ภนฺเตติ ๒ ๑ กิ ปน เต ๑  
 สารีปุตฺต เย เต ภวิสฺสนฺติ อนาคตมทฺธานํ อรหนฺโต  
 #๑ ม. ย. อุพารา ๑ ๒ สพุพวาเรสุ อติสทฺโท น ทิสฺสตี ๑ ๓ ย. อัย น ทิสฺสตี ๑

สมมาสมพุทธา สพุเพ เต ภควนุโต เจตสา เจโต ปริจจ วิทิตา  
เอวสีลา เต ภควนุโต ภวิสฺสนติ อิติปี เอวธมมา ฯ  
เอวปญญา ฯ เอววิหารี ฯ เอววิมุตตา เต ภควนุโต ภวิสฺสนติ  
อิติปิตี ฯ โน เหน้ ฆนฺเตติ ฯ ที ปน เต สาริปุตฺต อหํ  
เอตฺรหิ อรหํ สมมาสมพุทฺโธ เจตสา เจโต ปริจจ วิทิต  
เอวสีโล ภควา อิติปี เอวธมโม ฯ เอวปญฺโญ ฯ เอววิหารี ฯ  
เอววิมุตฺโต ภควา อิติปิตี ฯ โน เหน้ ฆนฺเตติ ฯ เอตฺถ หิ ๑ เต  
สาริปุตฺต อตีตนาถคปจฺจุปฺปนฺเนสุ อรหนฺเตสุ สมมาสมพุทฺฺเชสุ  
เจโตปริยญาณํ นตฺถิ อถ กิณฺจฺรหิ เต อยํ สาริปุตฺต โอพารา  
อาสภิวาจา ภาสิตา เอกํโส คหิตโต สีหนาทอ นทิตโต เอว  
ปสนฺโน อหํ ฆนฺเต ภควติ น จาหุ น จ ภวิสฺสติ น เจตฺรหิ  
วิชฺชติ อญฺโฆ สมโณ วา พฺราหฺมโณ วา ภควตา กิโยภิกฺขณฺตโร  
ยทิตํ สมโพรฺชยฺนติ ฯ น โข ปเนตํ [๒] ฆนฺเต อตีตนาถคปจฺจุปฺปนฺเนสุ  
อรหนฺเตสุ สมมาสมพุทฺฺเชสุ เจโตปริยญาณํ อตฺถิ  
อปิจ เม [๓] ธมฺมนวโย วิทิตโต เสยฺยถาปี ฆนฺเต รณฺโฆ ปจฺจนฺติมํ  
นคฺรํ ทพฺพทฺธาตํ ๔ ทพฺพปาการโตรณฺมํ เอกทวารํ ตฺตฺรสุส โทวาริก  
ปญฺจทิตโต วิยตฺโต เมธาวิ อญฺญาตानํ นีวาเรตา ฅาตานํ ปเวเสตา  
โส ตฺตฺส นคฺรสุส สามนฺตา ๕ อญฺฺปริยายปถํ อญฺฺกมฺมาโน ๖ น  
ปสฺเสยฺย ปาการสนฺธิ วา ปาการวิวัริ วา อนฺตมโส วิพารนิกฺขมฺนตฺตํ  
ตฺตฺส เอวมตฺส เย เกจि โอพาริกา ปาณา อิมํ  
#๑ ม. จ หิ ฯ ย. จรหิ ฯ ๒ ม. ย. เม ฯ ๓ ย. ฆนฺเต ฯ ๔ ม. ทพฺพทฺธาตํ  
#ย. ทพฺพทฺธาตํ ฯ ๕ ม. ย. สมนฺตา ฯ ๖ ย. อญฺฺกมฺนเต ฯ

นคฺริ ปวิสฺสตี วา นิกฺขมฺมตี วา สพฺเพ เต อิมินา ว ทฺวารเณ  
 ปวิสฺสตี วา นิกฺขมฺมตี วาติ เอวเมว โข เม ภนฺเต ฐมฺมนวโย  
 วิทิตฺโต ยํ เต [๑] อเหตุํ อตีตมทฺธานํ อรหฺนโต สมนฺนํ สพฺเพ  
 สพฺเพ เต ภควฺนโต ปญฺจ นีวรเณ ปหาย เจตโส อุปกฺกิลเส  
 ปญฺญา ย ทฺพพฺลิกฺกรเณ จตุสฺส สติปญฺจจฺเณสฺส สฺสตีปญฺจจิตฺตํ สตฺต  
 สมนํ โขจฺเจ ๒ ยถาภูตํ ภาเวตฺวา อนฺตฺตรํ สมนํ สพฺเพ  
 อภิสมฺมุทฺตํ ยํ เต ภนฺเต ภวิสฺสตี อนาคตมทฺธานํ อรหฺนโต  
 สมนํ สพฺเพ เต ภควฺนโต ปญฺจ นีวรเณ ปหาย  
 เจตโส อุปกฺกิลเส ปญฺญา ย ทฺพพฺลิกฺกรเณ จตุสฺส สติปญฺจจฺเณสฺส  
 สฺสตีปญฺจจิตฺตํ สตฺต สมนํ โขจฺเจ ยถาภูตํ ภาเวตฺวา อนฺตฺตรํ  
 สมนํ สพฺเพ อภิสมฺมุทฺตํ ภควาปี ภนฺเต เอตฺรหิ อรหํ  
 สมนํ สพฺเพ ปญฺจ นีวรเณ ปหาย เจตโส อุปกฺกิลเส ปญฺญา  
 ย ทฺพพฺลิกฺกรเณ จตุสฺส สติปญฺจจฺเณสฺส สฺสตีปญฺจจิตฺตํ สตฺต สมนํ โขจฺเจ  
 ยถาภูตํ ภาเวตฺวา อนฺตฺตรํ สมนํ สพฺเพ อภิสมฺมุทฺตํ ๑ อิทํ  
 ภนฺเต เยน ภควา เตนฺนํ สมนํ ฐมฺมสฺสวณาย ๑ ตสฺส [๑]  
 ภนฺเต ภควา ฐมฺมํ เทเสตี ๔ อุตฺตรุตฺตรํ ๕ ปณฺธิตปณฺธิตํ กณฺหสฺสูกํ  
 สปฺปญฺญิกํ ๑ ยถา ยถา [๒] ภนฺเต ภควา ฐมฺมํ เทเสตี อุตฺตรุตฺตรํ ๕  
 ปณฺธิตปณฺธิตํ กณฺหสฺสูกํ สปฺปญฺญิกํ ตถา ตถาหิ ตสฺมि ฐมฺเม  
 อภิลฺลา อิตฺถจํ ฐมฺมํ ฐมฺเมสฺส นิกฺกมฺมํ สตฺถริ ปสฺสตี สมนํ สพฺเพ  
 ภควา สฺวาภวโต ภควตา ฐมฺโม สฺสตีปญฺจจิตฺตํ สจฺจ ๑

#๑ ม. ภนฺเต ๑ ๒ ย. โขจฺเจ ๑ ๓ ม. ย. เม ๑ ๔ ม. เทเสตี ๑

#๕ ย. อุตฺตรุตฺตรํ ๑ ๖ ม. ย. เม ๑ ๗ ม. สวากสฺสจฺจ ๑

[๗๕] อปริ ปน ฆนเต เอตทานุตตริยิ ยถา ภควา ฆมมึ  
เทเสติ กุสเสสุ ฆมเมสุ ตตริเม กุสลา ฆมมา เสยยถิทำ  
จตุตาโร สติปญฺจนา จตุตาโร สมนปฺปชานา จตุตาโร อิทฺธิปาทา  
ปญฺจินฺทริยานิ ปญฺจ พลานิ สุตฺต โพชฅงฺกา อริโย อญฺจงฺกิกโก  
มคฺโค ฯ อิท ฆนเต ภิกฺขุ อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตี  
ปญฺจวิมุตฺตี ทิฏฺฐเ ว ฆมเม สยิ อภิญฺญา สจฺฉนิกตฺวา  
อุปสมปฺปชช วิหริติ ฯ เอตทานุตตริยิ ฆนเต กุสเสสุ ฆมเมสุ ตํ  
ภควา อเสสมภิกฺขานาติ ตํ ภควโต อเสสมภิกฺขานโต อุตฺตริอภิญฺญเยยฺย  
นตฺถิ ยทภิกฺขานํ อญฺโล สมนโณ วา พฺราหฺมโณ  
วา ภควตา ภิกฺขุโยภิญฺญตโร อสฺส ยทิทํ กุสเสสุ ฆมเมสุ ฯ

[๗๖] อปริ ปน ฆนเต เอตทานุตตริยิ ยถา ภควา ฆมมึ  
เทเสติ อายตฺนปฺปณฺณตฺตีสฺสุ ๑ ฯ ฌยิมานิ ฆนเต อชฺฉตฺติกพาหิรานิ  
อายตฺนานิ จกฺขุญฺเจว รูปา จ โสตณฺจ สทฺทา จ ฆานนฺจ  
คฺนฺธา จ ชิวฺหา จ รสา จ กาโย จ โผฏฺฐพฺพา จ มโน จ  
ฆมมา จ ฯ เอตทานุตตริยิ ฆนเต อายตฺนปฺปณฺณตฺตีสฺสุ ตํ ภควา  
อเสสมภิกฺขานาติ ตํ ภควโต อเสสมภิกฺขานโต อุตฺตริอภิญฺญเยยฺย  
นตฺถิ ยทภิกฺขานํ อญฺโล สมนโณ วา พฺราหฺมโณ วา ภควตา  
ภิกฺขุโยภิญฺญตโร อสฺส ยทิทํ อายตฺนปฺปณฺณตฺตีสฺสุ ฯ

[๗๗] อปริ ปน ฆนเต เอตทานุตตริยิ ยถา ภควา ฆมมึ  
เทเสติ คพฺภาวกกฺกนฺตีสฺสุ ฯ จตฺสโส อิมา ฆนเต คพฺภาวกกฺกนฺตียอ ฯ  
#๑ ย. อายตฺนปญฺจตฺตีสฺสุ ฯ

อิธ ปน ๑ ภูเต เอกจโจ อสมปชาโน ๒ มาตุ กุจณี โอกุมติ  
อสมปชาโน มาตุ กุจณิสมี จาติ อสมปชาโน มาตุ กุจณิมหา  
นิกขมติ อัย ปจมา คพภาวกกนฺติ ฯ ปุณ จปรี ภูเต  
อิธเอกจโจ สมปชาโน หิ ๓ โข มาตุ กุจณี โอกุมติ อสมปชาโน  
มาตุ กุจณิสมี จาติ อสมปชาโน มาตุ กุจณิมหา นิกขมติ อัย  
ทุตติยา คพภาวกกนฺติ ฯ ปุณ จปรี ภูเต อิธเอกจโจ สมปชาโน  
มาตุ กุจณี โอกุมติ สมปชาโน มาตุ กุจณิสมี จาติ  
อสมปชาโน มาตุ กุจณิมหา นิกขมติ อัย ตติยา คพภาวกกนฺติ ฯ  
ปุณ จปรี ภูเต อิธเอกจโจ สมปชาโน มาตุ กุจณี โอกุมติ  
สมปชาโน มาตุ กุจณิสมี จาติ สมปชาโน มาตุ กุจณิมหา  
นิกขมติ อัย จตุตถา คพภาวกกนฺติ ฯ เอตทานุตฺตรिय ภูเต  
คพภาวกกนฺตีสู ฯ

[๗๘] อปรี ปน ภูเต เอตทานุตฺตรिय ฆตา ภควา ฆมม  
เทเสติ อาเทสนวิธาสุ ฯ จตสฺโส อิม่า ภูเต อาเทสนวิธา ฯ  
อิธ ภูเต เอกจโจ นิมิตฺเตน อาทิสติ เอวปี เต มโน อิตฺถมฺปี  
เต มโน อิตฺธิปี เต จิตฺตฺนฺติ ฯ โส พหุ เจปี อาทิสติ ตเถว  
ตํ โหติ โน อญฺญถาติ ๔ ฯ อัย ปจมา อาเทสนวิธา ฯ ปุณ จปรี  
ภูเต อิธเอกจโจ น เหว โข นิมิตฺเตน อาทิสติ อปีจ โข  
มนุสฺसानํ วา อมนุสฺसानํ วา เทวตานํ วา สทฺทํ สุตฺวา อาทิสติ  
เอวปี เต มโน อิตฺถมฺปี เต มโน อิตฺธิปี เต จิตฺตฺนฺติ ฯ  
#๑ ม. ย. ปนสทฺโท น ทิสฺสติ ฯ ๒ ย. อสมปชาโน เจว ฯ ๓ ม. หิสทฺโท น  
#ทิสฺสติ ฯ ย. ปี ฯ ๔ ม. ย. อิตฺสทฺโท น ทิสฺสติ ฯ เอวมฺปรี ฯ



โส พหุญเจปี อาทิสติ ตเถว ตั โหติ โน อญญถาติ ฯ  
อัย ทุตติยา อาเทศนวิธา ฯ ปุณ จปริ ฆนเต อีเชกัจโจ น เหว  
โฆ นิमितเตน อาทิสติ นาปี มนุสสานัน วา อมนุสสานัน วา เทวตานัน  
วา สททัง สุตฺวา อาทิสติ อปีจ โฆ วิตกฺกยโต วิจารณ์โต  
วิตกฺกวิปฺพารสททัง สุตฺวา อาทิสติ เอวปี เต มโน อิตฺถมฺปิ  
เต มโน อิตฺถปี เต จิตฺตุนฺติ ฯ โส พหุญเจปี อาทิสติ ตเถว  
ตั โหติ โน อญญถาติ ฯ อัย ตติยา อาเทศนวิธา ฯ ปุณญ  
จปริ ฆนเต อีเชกัจโจ น เหว โฆ นิमितเตน อาทิสติ นาปี  
มนุสสานัน วา อมนุสสานัน วา เทวตานัน วา สททัง สุตฺวา อาทิสติ  
นาปี วิตกฺกยโต วิจารณ์โต วิตกฺกวิปฺพารสททัง สุตฺวา อาทิสติ  
อถโฆ ๑ วิตกฺกวิจารณ์โต ๒ สมนานนุสส เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานาติ  
ยถา อิมสฺส โภโต มโนสงฺขารา ปณฺหิตา ตถา อิมสฺส จิตฺตสฺส  
อนนฺตฺรา อิม ๓ นาม วิตกฺกํ วิตกฺเกสฺสตีติ ฯ โส พหุญเจปี อาทิสติ  
ตเถว ตั โหติ โน อญญถาติ ฯ อัย ฆนเต ๔ จตฺตฺถา อาเทศนวิธา ฯ  
เอตทานุคฺตฺริยํ ฆนเต อาเทศนวิธาสุ ฯ

[๗๕] อปริ ปน ฆนเต เอตทานุคฺตฺริยํ ยถา ภควา ฆมฺมํ เทเสติ  
ทสฺสนสมาปฺตฺติสุ ฯ จตฺสฺโส อีมา ฆนเต ทสฺสนสมาปฺตฺติโย ฯ  
อิธ ฆนเต เอกัจโจ สมนเณ วา พุราหฺมเณ วา อาตฺปฺปมนฺวาย ๔  
ปชานมนฺวาย อุนฺโยคมฺนฺวาย อปฺปมาทมนฺวาย สมนามนสิการมนฺวาย  
ตถารูปํ เจโตสมาธิํ สฺสตีติ ยถาสมาหิเต จิตฺเต อิมเมว กายํ อุตฺถ  
#๑ ม. ย. อปีจ โฆ ฯ ๒ ย. อวิตกฺกํ อวิจารณ์ สมารี ฯ ๓ ย. อมม ฯ  
#๔ ม. ย. อัย น ทิสฺสตีติ ฯ

ปาตลลา อโธ เกสมตถกา ตจปริยนต์ ปุรณนานุปการสส อสุจิโน  
ปัจจเวกขติ อตถิ อิมสุมิ กายเ เกสา โลมา นขา ทนฺตา ตโจ  
มัส นหารู อฏฺฐิ อฏฺฐิมิณฺช ๑ วกฺกํ หทยํ ยกนํ กิโถมกํ ปิหํ  
ปฺปฬาสํ อนฺตํ อนฺตคฺคณฺ อฺทริยํ กรีสํ ปิตฺตํ เสมหํ ปุพฺโพ  
โลหิตํ เสโท เมโท อสฺสุ วสา เขโป สิงฺฆานิกา ลสิกา มุตฺตนฺติ  
อัย ปจฺมา ทสฺสนสมฺปาตฺติ ฯ ปุณ จปฺริ ฆนฺเต อฺเชกฺจโจ สมโณ  
วา พุราหฺมโณ วา อาตปฺปนฺนวย ฯเปฯ ตถารูปํ เจโตสมาริ  
มุสฺติ ยถาสมาหิเต จิตฺเต อิมเมว กายํ อฺทฺธํ ปาตลลา อโธ  
เกสมตถกา ตจปริยนต์ ปุรณนานุปการสส อสุจิโน ปัจจเวกขติ  
อตถิ อิมสุมิ กายเ เกสา โลมา ฯเปฯ ลสิกา มุตฺตํ ๒ อติกฺกมฺม  
จ ปุริสสฺส ฉวิมฺสโลหิตํ อฏฺฐิ ปัจจเวกขติ อัย ทฺติยา ทสฺสนสมฺปาตฺติ ฯ  
ปุณ จปฺริ ฆนฺเต อฺเชกฺจโจ สมโณ วา พุราหฺมโณ  
วา อาตปฺปนฺนวย ฯเปฯ ตถารูปํ เจโตสมาริ มุสฺติ ยถาสมาหิเต  
จิตฺเต อิมเมว กายํ อฺทฺธํ ปาตลลา อโธ เกสมตถกา  
ตจปริยนต์ ปุรณนานุปการสส อสุจิโน ปัจจเวกขติ อตถิ อิมสุมิ  
กายเ เกสา โลมา ฯเปฯ ลสิกา มุตฺตํ ๒ อติกฺกมฺม จ ปุริสสฺส  
ฉวิมฺสโลหิตํ อฏฺฐิ ปัจจเวกขติ ปุริสสฺส จ วิญฺญาณโสฺตํ ปชานาติ  
อฺภยโต อพฺโพจฺฉินฺนํ อฺชโลเก ปตฺติจฺฉิตฺตญจ ปฺรโลเก ปตฺติจฺฉิตฺตญจ  
อัย ตฺติยา ทสฺสนสมฺปาตฺติ ฯ ปุณ จปฺริ ฆนฺเต อฺเชกฺจโจ สมโณ วา  
พุราหฺมโณ วา อาตปฺปนฺนวย ฯเปฯ ลสิกา มุตฺตํ ๒ อติกฺกมฺม จ  
#๑ ย. อฏฺฐิมิณฺชา ฯ ๒ ม. มุตฺตนฺติ ฯ

ปฐิสส นวิมสโลหิติ อญฺสิ ปจฺจเวกฺขติ ปฐิสส จ วิญฺญาณโสติ  
ปชานาติ อุกฺยโต อพฺโพจฺจินฺนํ อิธโลเก อปฺปติญฺจิตฺตญ  
ปรโลเก อปฺปติญฺจิตฺตญ อํยํ จตฺตฺตา ทสฺสนสมาปตฺติ ฯ  
เอตทานุตฺตรียํ ฆนฺเต ทสฺสนสมาปตฺติสฺสุ ฯ

[๘๐] อปริ ปน ฆนฺเต เอตทานุตฺตรียํ ยถา ภควา ฆมฺมํ เทเสติ  
ปฺกุกฺลปณฺณตฺติสฺสุ ฯ สตฺติเม ฆนฺเต ปฺกุกฺลา อุกฺโตภาควิมฺตฺโต  
ปณฺณาวิมฺตฺโต กายสฺกขิ ๑ ทิญฺจิปฺตฺโต สทฺธาวิมฺตฺโต ฆมฺมานุสาริ  
สทฺธานุสาริ ฯ เอตทานุตฺตรียํ ฆนฺเต ปฺกุกฺลปณฺณตฺติสฺสุ ฯ

[๘๑] อปริ ปน ฆนฺเต เอตทานุตฺตรียํ ยถา ภควา ฆมฺมํ  
เทเสติ ปชานสฺสุ ฯ สตฺติเม ฆนฺเต โพชฺฌนฺกา ๒ สติสมฺโพชฺฌนฺโค  
ฆมฺมวิจยสมฺโพชฺฌนฺโค วิริยสมฺโพชฺฌนฺโค ปิตีสมฺโพชฺฌนฺโค ปสฺสทฺธิ-  
สมฺโพชฺฌนฺโค สมาริสมฺโพชฺฌนฺโค อูเปกฺขาสมฺโพชฺฌนฺโค ฯ  
เอตทานุตฺตรียํ ฆนฺเต ปชานสฺสุ ฯ

[๘๒] อปริ ปน ฆนฺเต เอตทานุตฺตรียํ ยถา ภควา ฆมฺมํ  
เทเสติ ปญฺธิปทาสุ ฯ จตฺสฺโส อิมา ฆนฺเต ปญฺธิปทา ทฺกฺขาปญฺธิปทา  
ทนฺธาภิณฺญา ทฺกฺขาปญฺธิปทา จิปรฺปาภิณฺญา สฺขฺขาปญฺธิปทา ทนฺธาภิณฺญา  
สฺขฺขาปญฺธิปทา จิปรฺปาภิณฺญาติ ๓ ตฺตร ฆนฺเต ยํยํ ปญฺธิปทา  
ทฺกฺขา ทนฺธาภิณฺญา อํยํ ปน ฆนฺเต ปญฺธิปทา อุกฺเขเนว หินา  
อกฺขาขติ ทฺกฺขตฺตา จ ทนฺธตฺตา จ ฯ ตฺตร ฆนฺเต ยํยํ ปญฺธิปทา  
ทฺกฺขา จิปรฺปาภิณฺญา อํยํ ปน ฆนฺเต ปญฺธิปทา ทฺกฺขตฺตา หินา  
#๑ ม. กายสฺกขิ ฯ ๒ ม. สมฺโพชฺฌนฺกา ฯ ๓ ย. อิตฺสทฺโท น ทิสฺสติ ฯ

อกุขาติ ๑ ตตร ฆนเต ยัย ปฏิปทา สุขา ทนุธาภินญา อัย  
ปน ฆนเต ปฏิปทา ทนุชตุตา หินา อกุขาติ ๑ ตตร ฆนเต  
ยัย ปฏิปทา สุขา จิปปาภินญา อัย ปน ฆนเต ปฏิปทา  
อุภเยเนว ปณิตา อกุขาติ สุขตุตา จ จิปปตุตา จ ๑  
เอตทานุคตริย ฆนเต ปฏิปทาสุ ๑

[๘๓] อปริ ปน ฆนเต เอตทานุคตริย ยถา ภควา ฆมมัม  
เทเสติ ภสฺสสมาจาเร ๑ อธิ ฆนเต เอกจฺโจ น เจว  
มุสวาทูปสฺสยหิตํ วาจํ ภาสติ น จ เวฏฺฐิยํ เปสฺสนิยํ น จ สารมฺภชํ  
ชยาเปกฺโข มนฺตามนฺตา จ วาจํ ภาสติ นิธานวตี กาลน ๑  
เอตทานุคตริย ฆนเต ภสฺสสมาจาเร ๑

[๘๔] อปริ ปน ฆนเต เอตทานุคตริย ยถา ภควา ฆมมัม  
เทเสติ ปุริสสีลสมาจาเร ๑ อธิ ฆนเต เอกจฺโจ สจฺโจ จสฺส  
สทฺโธ จ น จ กุหโก น จ ลปโก น จ เนมิคฺติโก น จ  
นิปฺเปสิโก ๑ น จ ลาภน ลภํ นิชชีสนโก ๒ อินฺทฺริเยสุ คฺคตฺทวาโร  
โกชนฺสุ ๓ มคฺตยญฺญ สมการี ชาคริยานุโยคมนฺยุคฺโต อตฺนฺทีโต  
อารทฺทวิริโย ฉายี สติมา กลฺยาณปฏิภาโณ คติมา ธิติมา มติมา ๔  
น จ กามสฺส คิทฺโธ สโต จ นิปโก จเร ๕ ๑ เอตทานุคตริย  
ฆนเต ปุริสสีลสมาจาเร ๑

[๘๕] อปริ ปน ฆนเต เอตทานุคตริย ยถา ภควา ฆมมัม  
เทเสติ อนุสฺสาสนวิธาสุ จตฺสโส อีมา ฆนเต อนุสฺสาสนวิธา ๑  
#๑ ม. ย. นิปฺเปสิโก ๑ ๒ ม. นิชชีสนโก ๑ ย. นิชชีสิตา ๑ ๓ ม. ย. โกชน ๑  
#๔ ย. มติมา ๑ ๕ ม. ย. จ ๑

ชานาติ ฆนเต ภควา ปรี ปุคคัลลํ ปจฺจตุตฺตํ โยนิโสมนสิการา  
อัยํ ปุคคโล ยถานุสสิญฺจํ ตถาปฺปฏิปชฺชมาโน ตินฺณํ สลฺยโลชนานํ  
ปฺริกฺขยา โสตาปนฺโน ภวิสฺสติ อวินิปาทธมฺโม นียโต สมฺโพธิปฺรายนฺติ ฯ  
ชานาติ ฆนเต ภควา ปรี ปุคคัลลํ ปจฺจตุตฺตํ โยนิโสมนสิการา  
อัยํ ปุคคโล ยถานุสสิญฺจํ ตถาปฺปฏิปชฺชมาโน ตินฺณํ  
สลฺยโลชนานํ ปฺริกฺขยา รากโทสโมหานํ ตนฺนุตฺตา สกทาคามิ ภวิสฺสติ  
สทิเทว อิมํ โลกํ อากนฺตฺวา ทฺวักขสฺสฺนุตํ กริสฺสตีติ ฯ ชานาติ  
ฆนเต ภควา ปรี ปุคคัลลํ ปจฺจตุตฺตํ โยนิโสมนสิการา อัยํ  
ปุคคโล ยถานุสสิญฺจํ ตถาปฺปฏิปชฺชมาโน ปฺลยจฺนุนํ โอรมภาคิยานํ  
สลฺยโลชนานํ ปฺริกฺขยา โอปปาทโก ภวิสฺสติ ตตฺถ ปฺรินิพฺพายี  
อนาวตฺติธมฺโม ตสฺมา โลกาคิ ฯ ชานาติ ฆนเต ภควา ปรี  
ปุคคัลลํ ปจฺจตุตฺตํ โยนิโสมนสิการา อัยํ ปุคคโล ยถานุสสิญฺจํ  
ตถาปฺปฏิปชฺชมาโน อาสวานํ ปฺริกฺขยา อนาสวณฺเจโตวิมฺุตตี  
ปฺลยฺวาวิมฺุตตี ทิฏฺฐเจ ว ธมฺเม สยํ อภินฺญา สจฺฉนิกตฺวา อุปสมฺปชฺช  
วิหริสฺสตีติ ฯ เขตฺตานุตฺตรियํ ฆนเต อนุสาสนวิธาสุ ๑ ฯ

[๘๖] อปรี ปน ฆนเต เขตฺตานุตฺตรियํ ยถา ภควา ธมฺมํ  
เทเสติ ปฺรปุคคลวิมฺุตติธมาเน ฯ ชานาติ ฆนเต ภควา ปรี  
ปุคคัลลํ ปจฺจตุตฺตํ โยนิโสมนสิการา อัยํ ปุคคโล ตินฺณํ  
สลฺยโลชนานํ ปฺริกฺขยา โสตาปนฺโน ภวิสฺสติ อวินิปาทธมฺโม นียโต  
สมฺโพธิปฺรายนฺติ ฯ ชานาติ ฆนเต ภควา ปรี ปุคคัลลํ ปจฺจตุตฺตํ  
#๑ ย. อนุสาสนวิธาสุ ฯ

โยนิโสมนสิการา อัย ปุคฺคโล ตินฺณํ สลฺยโลชนานํ ปริกฺขยา  
รากลโสมหานํ ตนฺตุตา สกทาคามี สกิทเว อิมํ โลกํ อากนฺตุวา  
ทูกฺขสฺสนฺตํ กริสฺสตีติ ฯ ชานาติ ฆนฺเต ฆควา ปรี ปุคฺคลํ  
ปจฺจคฺคํ โยนิโสมนสิการา อัย ปุคฺคโล ปญฺจนํ โอรฺมภาคิยานํ  
สลฺยโลชนานํ ปริกฺขยา โอปปาทิโก [๑] ตตฺถ ปรีนิพฺพายี อนาวตฺติชฺชโม  
ตสฺมา โลกาติ ฯ ชานาติ ฆนฺเต ฆควา ปรี ปุคฺคลํ  
ปจฺจคฺคํ โยนิโสมนสิการา อัย ปุคฺคโล อาสวานํ ขยา  
อนาสวญฺเจโตวิมุตฺตี ปญฺญาวิมุตฺตี ทิฏฺฐเ ว ชฺชเม สยํ อภิญฺญา  
สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริสฺสตีติ ฯ เอตทานฺตฺตริยํ ฆนฺเต  
ปรีปุคฺคลวิมุตฺติวาเน ฯ

[๘๗] อปรี ปน ฆนฺเต เอตทานฺตฺตริยํ ยถา ฆควา ชฺชมํ  
เทเสติ สสฺสทวาเทสุ ฯ ตโยเม ฆนฺเต สสฺสทวาทา ฯ อิธ  
ฆนฺเต เอกจฺโจ สมโณ วา พุราหฺมโณ วา อาตปฺปนฺนวย  
ฯเปฯ ตถารูปญฺเจโตสมาริ สฺสตี ยถาสมาหิเต จิตฺเต อนเภาวิทํ  
ปุพฺเพนิवासํ อนุสฺสรตี เสยฺยถิทํ เอกมฺปิ ชาตี เทวปี ชาติโย  
ติสฺโสปี ชาติโย จตฺสโสปี ชาติโย ปญฺจปี ชาติโย ทสปี ชาติโย  
วิสฺสปี ชาติโย ตีสฺสปี ชาติโย จตฺตาฬิสฺสปี ชาติโย ปญฺญาลสฺสปี  
ชาติโย สตฺสปี ชาตี สหสฺสปี ชาตี สตฺสหสฺสปี ชาตี อนเภาณีปี  
ชาติสฺตานี อนเภาณีปี ชาติสฺหสฺसानี อนเภาณีปี ชาติสฺตฺสหสฺसानี  
อมุตราสี เอวฺนาโม เอวฺโคตฺโต เอวฺวณฺโณ เอวฺมาหาโร  
#๑ ม. ภวิสฺสตี ฯ

เอวสุททุกขปฏิสเวที เอวมายุปริยนโต โส ตโต จุโต อมุตฺร อุทปาที ๑  
 ตตราปาสี เอวนาโม เอวโคตโต เอวณฺโณ เอวมหาโร  
 เอวสุททุกขปฏิสเวที เอวมายุปริยนโต โส ตโต จุโต อิฐปฺนโนติ ๗  
 อิติ สาการิ สอุทเทสํ อนเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรติ โส  
 เอวมหา อตีตํ จาหํ ๒ อทฺธานํ ชานามิ สํวณฺฺณ วา โลโก  
 วิวณฺฺณ วาติ ๗ อนาคตํ จาหํ ๒ อทฺธานํ ชานามิ สํวณฺฺณิสฺสติ วา  
 โลโก วิวณฺฺณิสฺสติ วาติ ๗ สสฺสโต อตฺตา จ โลโก จ วณฺโณ  
 จ ๓ กุณฺฺณโจ เอสิกฺกจายี จิโต เต จ สตฺตา สนฺชานนฺติ สฺสรนฺติ  
 จนฺติ อุปฺปชฺชนฺติ อตฺถิตฺเตว สสฺสติสมนฺติ ๗ อโย ปจฺโม  
 สสฺสตฺวาโท ๗ ปุณฺ จปริ ฆนฺเต อิเชกฺจโจ สมฺโณ วา  
 พฺราหฺมณฺโณ วา อาตปฺปมนฺวาย ๗เปฯ ตถารูปี เจโตสมาริ  
 สฺสติ ยถาสมาหิเต จิตฺเต อนเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรติ  
 เสยฺยถิทํ เอกํปี สํวณฺฺณวิวณฺฺณ เทวปี สํวณฺฺณวิวณฺฺณานิ ตินฺปิ  
 สํวณฺฺณวิวณฺฺณานิ จตฺตาริปี สํวณฺฺณวิวณฺฺณานิ ปณฺจปี สํวณฺฺณวิวณฺฺณานิ  
 ทสปี สํวณฺฺณวิวณฺฺณานิ [๔] อมุตฺรปาสี เอวนาโม เอวโคตโต  
 เอวณฺโณ เอวมหาโร เอวสุททุกขปฏิสเวที เอวมายุปริยนโต โส  
 ตโต จุโต อมุตฺร อุทปาที ตตราปาสี เอวนาโม เอวโคตโต  
 ๗เปฯ เอวมายุปริยนโต โส ตโต จุโต อิฐปฺนโนติ ๗ อิติ  
 สาการิ สอุทเทสํ อนเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรติ โส เอวมหา  
 อตีตํ โข จาหํ ๕ อทฺธานํ ชานามิ สํวณฺฺณ ๖ วา โลโก วิวณฺฺณ  
 #๑ ย. อุปปาที ๗ ๒ ม. ย. ปาหํ ๗ ๓ ม. ย. จสทฺโท น ทิสฺสติ ๗  
 #๔ วิสมฺปิ สํวณฺฺณวิวณฺฺณานิ ๗ ๕ ม. ปาหํ ๗ ย. อหํ ๗ ๖ ย. สํวณฺฺณปี ...  
 #วิวณฺฺณปี ... ๗

วาติ ๑ อนาคตนจ ขวาทิ อทธานัน ชานามิ สัมภูฏิสฺสติ วา  
 โลโก วิวภูฏิสฺสติ วาติ ๑ สสฺสโต อตฺตา จ โลโก จ วณฺโณ  
 กุณฺณโจ เอลิกฺกุจายี จิโต เต จ สตฺตา สนฺชานนฺติ สฺสรนฺติ  
 จวนฺติ อุปฺปชฺชนฺติ อตฺถิเตวว สสฺสติสมนฺติ ๑ อัย ทฺติโย  
 สสฺสตวาโท ๑ ปฺน จปริ ฆนฺเต อิคฺคจฺโจ สมฺโณ วา พฺราหฺมโณ  
 วา อาตปฺปมนฺวาย ๑เป๑ ตถารูปิ เจโตสมาริ สฺสติ  
 ยถาสมาหิตะ จิตฺเต อนนฺทวิหิติ ปุพฺเพนิวาสิ อนฺนสฺสรติ เสยฺยถิํ  
 ทสฺปิ สัมภูฏิวินฺญาณิ วิสฺปิ สัมภูฏิวินฺญาณิ ทิสฺปิ สัมภูฏิวินฺญาณิ  
 จตฺตาวีสฺปิ สัมภูฏิวินฺญาณิ อมฺตฺราสี เหวินาโม เหวินฺโคตฺโต  
 เหวินฺณโณ เหวินาหาริ เหวินฺสุขทฺทุกฺขปฺภิสฺสเวทิ เหวินาญฺปริยนฺโต  
 โส ตโต จฺโต อมฺตฺร อทฺปาที ตตฺตราปาสี เหวินาโม ๑เป๑  
 อิติ สาการิ สอฺทฺทเทสํ อนนฺทวิหิติ ปุพฺเพนิวาสิ อนฺนสฺสรติ โส  
 เหวินาห อตฺตํ จาหิ อทฺธานัน ชานามิ สัมภูฏิปิ โลโก  
 วิวภูฏิปิติ ๑ อนาคตัน จาหิ อทฺธานัน ชานามิ สัมภูฏิสฺสติปิ  
 โลโก วิวภูฏิสฺสติปิติ ๑ ๑ สสฺสโต อตฺตา จ โลโก จ วณฺโณ  
 กุณฺณโจ เอลิกฺกุจายี จิโต เต จ สตฺตา สนฺชานนฺติ สฺสรนฺติ  
 จวนฺติ อุปฺปชฺชนฺติ อตฺถิเตวว สสฺสติสมนฺติ ๑ อัย ฆนฺเต ๒ ตติโย  
 สสฺสตวาโท ๑ เอตฺทานุคฺตฺริยิ ฆนฺเต สสฺสตวาเทสุ ๑

[๘๘] อปริ ปน ฆนฺเต เอตฺทานุคฺตฺริยิ ยถา ภควา ฐมฺมิ  
 เทเสติ ปุพฺเพนิวาसानุคฺตฺติณานเณ ๑ อธิ ฆนฺเต เอกจฺโจ สมฺโณ  
 #๑ วิวภูฏิสฺสติปิ โลโกติ ๑ ๒ ย. อัย น ทิสฺสติ ๑



วา พุราหฺมโณ วา อาตปฺปมนฺวาย ๆเปฯ ตถารูปํ เจโตสมาธิ  
มุสฺสตี ยถาสมาหิตเต จิตฺเต อนเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรตี  
เสยฺยถิทํ เอกํปี ชาตี เทวปี ชาตีโย ติสฺโสปี ชาตีโย จตฺสฺโสปี  
ชาตีโย ปญฺจปี ชาตีโย ทสปี ชาตีโย วิสปี ชาตีโย ตีสปี  
ชาตีโย จตฺตาสีปี ชาตีโย ปญฺจาสีปี ชาตีโย สตปี ชาตี  
สทฺสปี ชาตี สตสทฺสปี ชาตี อนเนเกปี สํวณฺณกปฺเป อนเนเกปี  
วิวณฺณกปฺเป อนเนเกปี สํวณฺณวิวณฺณกปฺเป ๆเปฯ อิติ สาการิ  
สตฺถุเทสํ อนเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรตี ๆ สนฺติ ฆนฺเต  
สตฺธา ๑ เยสํ จ ๒ น สกฺกา คณฺนาย วา สงฺขานเนน วา อัย ๓  
สงฺขาตุ อปีจ ยสฺมี ๔ อตฺตภาเว อภินิวฺตตปฺพุโพ ๕ โหติ ยทิ วา  
รูปีสุ ยทิ วา อรูปีสุ ยทิ วา สลฺยณีสฺสุ ยทิ วา อสลฺยณีสฺสุ  
ยทิ วา เนวสลฺยณีสฺสยฺยณีสฺสุ อิติ สาการิ สตฺถุเทสํ อนเนกวิหิตํ ๖  
ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรตี ๆ เอตทานฺตฺตริยํ ฆนฺเต  
ปุพฺเพนิวาสานุสฺสตีตฺตวณฺเ

[๘๕] อปริ ปน ฆนฺเต เอตทานฺตฺตริยํ ยถา ฆกฺวา ฆมฺมํ  
เทเสตี สตฺตานํ จุตฺตปฺปตฺตวณฺเ ๆ อีธ ฆนฺเต เอกจฺโจ สมโณ วา  
พุราหฺมโณ วา อาตปฺปมนฺวาย ๆเปฯ ตถารูปํ เจโตสมาธิ  
มุสฺสตี ยถาสมาหิตเต จิตฺเต ทิพฺเพน จกฺขุณา วิสฺสุทฺเธน อติกฺกนฺตมานุสฺสเกน  
สตฺเต ปสฺสตี จวมาเน อุปฺปชฺชมาเน หีเน ปณฺตีเต  
สฺวณฺเณ ทฺพพฺณเณ สฺกฺเต ทฺกฺคเต ยถากมฺมุเปเต สตฺเต ปชานาตี  
#๑ ม. ยฺ. เทวา ๆ ๒ ม. ยฺ. จสฺทฺโท น ทิสฺสตี ๆ ๓ ม. อายุ ๆ ยฺ. อายฺ ๆ  
#๔ ม. ยฺ. อามณฺจตี ๆ ๕ ยฺ. อภินิวฺตตปฺพุโพ ๆ ๖ ยฺ. อัย ปาโจ น ทิสฺสตี ๆ

อิม วัต โภญโต สตุตา กายทุจฺจริเตน สมฺนุํนาคตา วจฺีทุจฺจริเตน  
สมฺนุํนาคตา มโนทุจฺจริเตน สมฺนุํนาคตา อริยานํ อุปฺวาทกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกา  
มิจฺฉาทิฏฺฐิกมฺมุสมาทานา เต กายสุส เกทา ปรี มรณา  
อฺปายํ ทุคฺคตี วิณีปาตํ นิรยํ อุปฺปนฺนา อิม ภา ปน โภญโต  
สตุตา กายสุจฺจริเตน สมฺนุํนาคตา วจฺีสุจฺจริเตน สมฺนุํนาคตา มโนสุจฺจริเตน  
สมฺนุํนาคตา อริยานํ อนุปฺวาทกา สมฺมาทิฏฺฐิกา สมฺมาทิฏฺฐิกมฺมุสมาทานา  
เต กายสุส เกทา ปรี มรณา สุกฺคตี สุกฺคํ  
โลกํ อุปฺปนฺนาตี ฯ อิติ ทิพฺพเพน จกฺขุณา วิสุทฺถเชน อติกฺกนฺตมานุสเสน  
สตุเต ปสฺสุติ จวมานे อุปฺปชฺชมานे หิเน ปณฺีเต  
สุวณฺเณ ทุพฺพณฺเณ สุกฺเต ทุคฺคเต ยถากมฺมุเปเต สตุเต ปชานาตี ฯ  
เอตทานุตฺตรियํ ภาฺนเต สตุตฺตานํ จตุปฺปาตณาเณ ฯ

[๕๐] อปรี ปน ภาฺนเต เอตทานุตฺตรियํ ยถา ภาควา ฆมฺมํ  
เทเสตี อิทฺธิวิธาสุ ฯ เทวมา ภาฺนเต อิทฺธิวิธาย ๑ ฯ อตฺถิ ภาฺนเต  
อิทฺธิ สาสวา ๒ สอุปฺธิกา โน อริยาตี วุจฺจตี ฯ อตฺถิ ภาฺนเต อิทฺธิ  
อนาสวา ๓ อนุปฺธิกา อริยาตี วุจฺจตี ฯ กตฺมา จ ภาฺนเต อิทฺธิ  
สาสวา ๒ สอุปฺธิกา โน อริยาตี วุจฺจตี ฯ อิทฺธิ ภาฺนเต เอกจฺจ  
สมฺโน ภา พุราหฺมโณ ภา อาตปฺปมนฺวาย ปชานมนฺวาย อนุโยคมนฺวาย  
อฺปฺปมาทมนฺวาย สมฺมามนฺสิการมนฺวาย ตถารูปี เจโตสมาริ  
มุสฺสติ ยถาสมาหิเต จิตฺเต อนเภาวิหิตํ อิทฺธิวิธํ ปจฺจณฺุโกตี  
เอโกปี หุตฺวา พุธา โหตี พุธาปี หุตฺวา เอโก โหตี อาวิภาวํ  
#๑ ยฺ. อิทฺธิโย ฯ ๒ ยฺ. อิทฺธิ ยา สาสวา ฯ ๓ ยฺ. อิทฺธิ ยา อนาสวา ฯ

ติโรภาว ติโรกฤษฑ ติโรปการ ติโรปพุด อสขมาโน กจจติ  
 เสยถาปี อากาเส ปจวียาปี อุมมุชชนิมมุชช กโรติ เสยถาปี  
 อุทเท อุทเทปี อภิขมาเน ๑ กจจติ เสยถาปี ปจวีย อากาเสปี  
 ปลุลงเคน จงกมติ ๒ เสยถาปี ปกชี สกโณ ๗ อิมปี จนมิมสุริเย  
 เอวมหิตุชเก เอวมหานุภาเว ปาณินา ปรามสติ ๓ ปริมชชติ ยาว  
 พุรหุมโลกาปี กาเยน วส วัตเตติ ๗ อัย ฆนเต อิทติ สาสวา สอุปธิกา  
 โน อริยาติ วุจจติ ๗ กตมา จ ฆนเต อิทติ อนาสวา อนุปธิกา  
 อริยาติ วุจจติ ๗ อิช ฆนเต ภิกขุ สเจ อากงขติ ปฏิกูเล  
 อปปฏิกุลสณณิ วิหเรยขนติ อปปฏิกุลสณณิ ตตถ วิหริติ สเจ  
 อากงขติ อปปฏิกุลเล ปฏิกูลสณณิ วิหเรยขนติ ปฏิกูลสณณิ  
 ตตถ วิหริติ สเจ อากงขติ ปฏิกูเล จ อปปฏิกุลเล จ อปปฏิกุลสณณิ  
 วิหเรยขนติ อปปฏิกุลสณณิ ตตถ วิหริติ สเจ อากงขติ  
 ปฏิกูเล จ อปปฏิกุลเล จ ปฏิกูลสณณิ วิหเรยขนติ ปฏิกูลสณณิ  
 ตตถ วิหริติ สเจ อากงขติ ปฏิกูลจ อปปฏิกุลจ ตทุกย  
 อภินิวชเชตวา อุเปกขโก วิหเรยย สโต สมปชาโนติ อุเปกขโก  
 ตตถ วิหริติ สโต สมปชาโน ๗ อัย ปน ๔ ฆนเต อิทติ อนาสวา  
 อนุปธิกา อริยาติ วุจจติ ๗ เอตทานุตตริย ฆนเต อิทติวิชาสุ ๗  
 ต ภาวา อเสสมภิกขานาติ ต ภาวาโต อเสสมภิกขานโต  
 อุตตริภิกขณเยย ๕ นตติ ยทภิกขาน อญโล สมโล วา พุราหุมโล  
 วา ภาวตา ภิกขโยภิกขณตโร นตติ ๖ ยททำ อิทติวิชาสุ ๗

#๑ ย. อภิขมาโน ๗ ๒ ม. ย. กมติ ๗ ๓ ย. ปริมสติ ๗ ๔ ม. ย.

#ปนสทโท น ทิสสติ ๗ ๕ ย. อุตตริ ๗ ๖ ม. ย. อสส ๗

[๕๑] ยนต์ ฆนเต สทฺเชน กุลปฺตเตน ปตฺตพฺพิ อารทฺธวิริเยน  
 ฅามวตฺตา ปฺริสตุตฺตํเมน ปฺริสทฺธวิริเยน ปฺริสปรกฺกเมน ปฺริสโรธเยหน  
 อนุปฺตตํ ตํ ภควตฺตา ฯ น จ ฆนเต ภควา ฅาเมสุ ฅามสุขลฺลิตฺทา-  
 นุโยคมนุยฺตฺโต หีนํ ฅมมํ โปถุชฺชนิกํ อนริยํ อนตฺถสฺสหิตํ น จ  
 อตฺตกิลมณฺณโยคมนุยฺตฺโต ทฺกขํ อนริยํ อนตฺถสฺสหิตํ จตฺนุนนฺจ ๑  
 ภควา ฅานานํ อภิเจตฺติกานํ ทิฏฺฐธมฺมุสฺสขวิหารานํ นิกามลาภี  
 อภิจฺฉลาภี อภิสฺรลาภี ฯ สเจ มํ ฆนเต เอวํ ปุจฺเจยฺย กิณฺนุ  
 โข อวฺวโส สารีปฺตต อเหตุํ อตีตมทฺธานํ อลฺลเ ฅมณฺา วา  
 พฺราหฺมณฺา วา ภควตฺตา ภิชฺโยภิชฺยลฺลตโร ๒ สฺมโพรฺชยนฺติ ฯ เอวํ  
 ปุจฺจโ ๑ หํ ฆนเต โนติ วเทยฺย ฯ กิ ปนาวฺวโส สารีปฺตต  
 ภวิสฺสนฺติ อนาคตมทฺธานํ อลฺลเ ฅมณฺา วา พฺราหฺมณฺา วา  
 ภควตฺตา ภิชฺโยภิชฺยลฺลตโร ๒ สฺมโพรฺชยนฺติ ฯ เอวํ ปุจฺจโ ๑ หํ ฆนเต  
 โนติ วเทยฺย ฯ กิ ปนาวฺวโส สารีปฺตต อตฺถเอตฺรหิ อลฺลเ ฅมณฺา  
 วา พฺราหฺมณฺา วา ๓ ภควตฺตา ภิชฺโยภิชฺยลฺลตโร สฺมโพรฺชยนฺติ ฯ เอวํ  
 ปุจฺจโ ๑ หํ ฆนเต โนติ วเทยฺย ฯ สเจ ปน มํ ฆนเต เอวํ  
 ปุจฺเจยฺย กิ นุ โข อวฺวโส สารีปฺตต อเหตุํ อตีตมทฺธานํ อลฺลเ  
 สฺมณฺา วา พฺราหฺมณฺา วา ภควตฺตา สฺมสฺมา สฺมโพรฺชยนฺติ ฯ  
 เอวํ ปุจฺจโ ๑ หํ ฆนเต เอวณฺติ วเทยฺย ฯ กิ ปนาวฺวโส สารีปฺตต  
 ภวิสฺสนฺติ อนาคตมทฺธานํ อลฺลเ ฅมณฺา วา พฺราหฺมณฺา วา  
 ภควตฺตา สฺมสฺมา สฺมโพรฺชยนฺติ ฯ เอวํ ปุจฺจโ ๑ หํ ฆนเต เอวณฺติ  
 #๑ ย. จสทฺโท น ทิสฺสตี ฯ ๒ ม. ย. ภิชฺโยภิชฺยลฺลตรา ฯ ๓ ม. ย. อลฺลเ  
 #สฺมโณ วา พฺราหฺมโณ วา ฯ

วเทยั ๑ ที ปนาวุโส สารีปุตต อตเถตริหิ อญเณ สมณา วา  
พราหฺมณา วา ภควตา สมสมา สมโพธิชนฺติ ๑ เอวํ ปุญฺโง อหิ  
ภนฺเต โนติ วเทยั ๑ สเจ ปน มํ ภนฺเต เอวํ ปุญฺเจย  
กสฺมา ปนายสฺมา สารีปุตฺโต เอกจฺจํ อพฺภนฺชานาติ เอกจฺจํ น  
อพฺภนฺชานาตีติ ๑ เอวํ ปุญฺโง อหิ ภนฺเต เอวํ พุยากรเยย  
สมมุขา เมตํ อาวุโส ภควโต สุตํ สมมุขา ปฏิกุคฺคหิตํ อเหตุ  
อติตมทฺธานํ อรหนฺโต สมฺมาสมฺพุทฺธา มยา สมสมา สมโพธิชนฺติ  
สมมุขา เมตํ อาวุโส ภควโต สุตํ สมมุขา ปฏิกุคฺคหิตํ  
ภวิสฺสนฺติ อนาคตมทฺธานํ อรหนฺโต สมฺมาสมฺพุทฺธา มยา สมสมา  
สมโพธิชนฺติ สมมุขา เมตํ อาวุโส ภควโต สุตํ สมมุขา  
ปฏิกุคฺคหิตํ อญฺจานเมตํ อนวกาโส ยํ เอกิสฺสา โลกธาตฺยา เทว  
อรหนฺโต สมฺมาสมฺพุทฺธา อปฺพุพฺพิ อจฺริมํ อปฺปชฺเชยฺยํ เนตํ จานํ  
วิษฺชตีติ ๑

[๕๒] กิจฺจจาหิ ๑ ภนฺเต เอวํ ปุญฺโง เอวํ พุยากรมาโน วุตฺตวาที  
เจว อหิ ภควโต โหมิ น จ ภควนฺตุ อญฺเตน อพฺภาจิกฺขามิ  
ธมฺมสฺส จานฺธมฺมํ พุยากรโรมิ น จ โกจฺจิ สหธมฺมิโก วาทานฺนฺวาโท  
การยฺหญฺจานํ อากจฺฉตีติ ๑ ตคฺขม ตวํ สารีปุตฺต เอวํ ปุญฺโง เอวํ  
พุยากรมาโน วุตฺตวาที เจว เม โหสิ น จ มํ อญฺเตน  
อพฺภาจิกฺขสิ ธมฺมสฺส จานฺธมฺมํ พุยากรโรสิ น จ โกจฺจิ สหธมฺมิโก  
วาทานฺนฺวาโท การยฺหญฺจานํ อากจฺฉตีติ ๑

#๑ ม. ย. กจฺจจาหิ ๑

[๕๓] เอวัง วุฑฺเต อายสฺมา อุทายี ภควนฺตํ เอตทโวจ อจฺฉริยํ  
 ฆนฺเต อพฺภุตํ ฆนฺเต ตถาคตสฺส อปฺปิจฺจตา สนฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต  
 ยตฺร หิ นาม ตถาคโต เอวมหิทฺธิโก เอวมหานุภาโว อถ จ ปน  
 เนว อตฺตํ ปาตุกริสฺสตีติ เอกเมกญฺจปี อิตฺถ ฆนฺเต ฆมฺมํ  
 อญฺจติตฺต  
 ปฺริหเรยฺยํ อจฺฉริยํ ฆนฺเต อพฺภุตํ ฆนฺเต ตถาคตสฺส อปฺปิจฺจตา  
 สนฺต  
 ยตฺร หิ นาม ตถาคโต เอวมหิทฺธิโก เอวมหานุภาโว อถ จ ปน  
 เนว อตฺตํ ปาตุกริสฺสตีติ ๑ ปสฺส  
 โข ตฺวํ อุทายี ตถาคตสฺส อปฺปิจฺจตา สนฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต  
 ยตฺร หิ นาม ตถาคโต เอวมหิทฺธิโก เอวมหานุภาโว อถ จ  
 ปน เนว อตฺตํ ปาตุกริสฺสตีติ เอกเมกญฺจปี อิตฺถ อุทายี ฆมฺมํ  
 อญฺจติตฺต  
 ปภากํ ปฺริหเรยฺยํ ปสฺส โข ตฺวํ อุทายี ตถาคตสฺส อปฺปิจฺจตา  
 สนฺต  
 ยตฺร หิ นาม ตถาคโต เอวมหิทฺธิโก เอวมหานุภาโว อถ จ ปน  
 เนว อตฺตํ ปาตุกริสฺสตีติ ๑  
 อถ โข ภควา อายสฺมนฺตํ สารีปฺตฺตํ อามนฺเตสิ ยสฺมาติห ๑ ตฺวํ  
 สารีปฺตฺตํ อิมํ ฆมฺมปฺริยายํ อภิกฺขณฺมํ ภาเสยฺยาสี ภิกฺขุณฺมํ ภิกฺขุณฺมํ  
 อฺปาสกานํ อฺปาสิกานํ เยสํปี หิ สารีปฺตฺตํ โมฆปฺริสํ ภวิสฺสตี  
 ตถาคเต กงฺขา วา วิมตี วา เตสํปีมํ ๒ ฆมฺมปฺริยายํ สุตฺวา  
 ตถาคเต ๓ กงฺขา วา วิมตี วา สํปฺพิยิสฺสตีติ ๑ อิติ หิทำ อายสฺมา  
 #๑ ม. ย. ตสฺมาติห ๑ ๒ ม. เตสํมิมํ ๑ ย. เตสํปีมํ ๑ ๓ ย. สุตฺวา ยา  
 #ตถาคเต ๑

สูตร ที่. ปาฏิภวคโค - หน้าที่ 127

สาริปุตโต ภควโต สมมุขา สมปสาทิ ปเวเทสิ ฯ ตสฺมา อิมสฺส

เวຍຍာกรณสฺส สมปสาทนียนฺเตว อธิวจนฺนติ ฯ

สมปสาทนียสฺสตุตฺติ นิฏฺฐิตํ ปญฺจํ ฯ

---

ปาสาทิกสูตร

[๕๔] เอวมเม สูตร ๑ เอกิ สมยิ ภควา สเกยสุ วิหริติ  
 เวรณณา นาม สกยา เตสึ อมพวเน ปาสาทะ ๑ เตเน โข ปน  
 สมเยน นิกคหิโต นานุปตฺโต ๑ ปาวายิ อธฺนา กาลกโธ โหติ ๑  
 ตสฺส กาลกิริยา ย ภินฺนา นิกคหฺวา เทวธิกขาตา ภณฺทนขาตา  
 กลหขาตา วิวาทาปนฺนา อณฺมณฺณํ มุขสฺตฺตีหิ วิตุทฺตา วิหรนฺติ น  
 ตฺวํ อิมํ ชมฺมวินยํ อาชานาสิ อหํ อิมํ ชมฺมวินยํ อาชานามิ ที  
 ตฺวํ อิมํ ชมฺมวินยํ อาชานิสฺสสิ มิจฺฉาปฏิปนฺโน ตวมสิ อหฺมสมฺมิ  
 สมฺมาปฏิปนฺโน สหิตมฺเม อสฺหิตนฺเต ปุเร วจฺนียํ ปจฺฉา อวฺจ  
 ปจฺฉา วจฺนียํ ปุเร อวฺจ อธิจฺฉณฺเต วิปฺราวตฺตํ อาริปีโต  
 เต วาโท นิกคหิโตสิ ปฺรวาทปฺปโมกฺขา ย ๒ นิพฺเพเจหิ วา สเจ  
 ปโหสิตี ๑ วโรเยว โโก ๓ มณฺเณ นิกคฺเจสุ นานุปตฺตฺติเยสุ  
 อนฺวตฺตติ ๑ เยปี นิกคฺจสฺส นานุปตฺตฺส สวกา กิหิ โธทาทวสนา  
 เตปี นิกคฺเจสุ นานุปตฺตฺติเยสุ นิพฺพินฺนรฺupa วิรตฺตรupa ปฏฺิวานรฺupa  
 ยถา ตํ ทฺรกกฺขาเต ๔ ชมฺมวินเย ทฺุปฺปเวทิตฺเต อนฺยฺยานิก  
 อนฺุปสมสฺวตฺตนิเก อสมฺมาสมฺพุทฺทปฺปเวทิตฺเต ภินฺนญฺเป อปฺปฏิสรณฺ ๑

[๕๕] อถโข จฺนฺโท สมณฺุทฺเทโส ปาวายิ วสฺสํ วุคฺโธ ये  
 สามคาโม ये นายสฺมา อานนฺุโท เตนฺุปสงฺกมิ อฺุปสงฺกมิตฺวา  
 อายสฺมนฺุตํ อานนฺุทํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺุตํ นิสฺสีทิ ๑ เอกมฺนฺุตํ  
 #๑ ม. ยฺ. นานุปตฺโต ๑ ๒ ม. นิกคหิโต ตวมสิ จร วาทปฺปโมกฺขา ย ๑  
 #ยฺ. นิกคหิโตสิ จร วาทปฺปโมกฺขา ย ๑ ๓ ม. ยฺ. โข ๑ ๔ ม. ยฺ. ทฺรกกฺขาเต ๑



นินฺนโน โข จุนฺโท สมณฺฑเทโส อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ เอตทโวจ  
นิกฺคจฺโฆ ฆนฺเต นานฺนฺตฺโต ปาวายํ อรฺุณา กาลกโธ ตสฺส  
กาลกิริยาย ฆินฺนา นิกฺคจฺา เทวธิกชาตา ฯเปฯ ฆินฺนณฺเ  
อปฺปฏิสรณฺเต ฯ เอวํ วุคฺเต อายสฺมา อานนฺโท จุนฺทํ สมณฺฑเทสํ  
เอตทโวจ อตฺถิ โข อิทํ อาวุโส จุนฺท กถาปาภตํ ฆควนฺตํ  
ทสฺสนาย อายมาวฺโส จุนฺท เยน ฆควา เตนฺนฺตฺตฺตํ  
อุปฺตฺตํ อตฺตํ ฆควโธ อารฺุเจยฺยามาติ ๑ ฯ เอวํ ฆนฺเตติ  
โฆ จุนฺโท สมณฺฑเทโส อายสฺมโธ อานนฺทสฺส ปจฺจสฺสตี ฯ  
อถโฆ อายสฺมา จ อานนฺโท จุนฺโท จ สมณฺฑเทโส เยน  
ฆควา เตนฺนฺตฺตํ อุปฺตฺตํ ฆควนฺตํ อภิวาเทตฺวา  
เอกมนฺตํ นิสฺสีทฺสฺส ฯ เอกมนฺตํ นินฺนโน โข อายสฺมา อานนฺโท  
ฆควนฺตํ เอตทโวจ อัย ฆนฺเต จุนฺโท สมณฺฑเทโส เอวมาท  
นิกฺคจฺโฆ ฆนฺเต ๒ นานฺนฺตฺโต ปาวายํ อรฺุณา กาลกโธ ตสฺส  
กาลกิริยาย ฆินฺนา นิกฺคจฺา ฯเปฯ ฆินฺนณฺเ อปฺปฏิสรณฺเต ฯ

[๕๖] เอวณฺหตํ จุนฺท โหติ ทฺุราภฺาเต ฐมฺมวินฺเย ทฺุปรฺเวทิตฺเต  
อนิยฺยานิเก อนฺนฺตฺตํ อสฺมฺมาสมฺพุทฺฐปรฺเวทิตฺเต ฯ อิท  
จุนฺท สตฺถา จ โหติ อสฺมฺมาสมฺพุทฺฐโธ ฐมฺโม จ ทฺุราภฺาโต  
ทฺุปรฺเวทิตฺโต อนิยฺยานิโก อนฺนฺตฺตํ อสฺมฺมาสมฺพุทฺฐปรฺเวทิตฺโต  
สวโก จ ตสฺมี ฐมฺเม น ฐมฺมานุฐมฺมปฺปฏิปฺนฺโน วิหฺรติ น  
สวมิจิปฺปฏิปฺนฺโน น อนฺนฺตฺตํ วอกฺกมฺม จ ตมฺหา ฐมฺมา วตฺตติ  
#๑ ม. ย. อารฺุเจสฺสามาติ ฯ ๒ ย. อัย น หิสฺสตี ฯ

โส เอวมสฺส วณนีโย ตสฺส เต อาวุโส ลาภา ตสฺส เต  
สฺลทฺธํ สตุถา จ เต อสมฺมาสมฺพุทฺโธ ชฺมโม จ ทูรากฺขาโต  
ทูปฺปเวทิตฺโต อนินฺยยานิกโก อณุปสมสํวตฺตนิโก อสมฺมาสมฺพุทฺธูปฺปเวทิตฺโต  
ตฺวณฺจ ตสฺมี ชฺมเม น ชฺมมานุชฺมมปฺปฏิปนฺโน วิหฺรติ  
น สามิจิปปฺปฏิปนฺโน น อณุชฺมมจารี โวกกมฺม จ ตมฺหา ชฺมมา  
วตฺตสึตฺติ ฯ อิติ โข จุนฺท สตุถาปี ตตุถ คารโยห ชฺมโมปี  
ตตุถ คารโยห สวาโก จ ตตุถ เอวํ ปาสํโส ฯ โย โข  
จุนฺท เอวรूपํ สวากํ เอวํ วเทยฺย เอตายสฺมา ตตา ปฺฏิปชฺชตุ  
ยตา เต สตุถารา ชฺมโม เทสิโต ปฺลณฺตฺโตติ ฯ โย จ สมาทเปติ  
ยณฺจ สมาทเปติ โย จ สมาทปีโต ตถตฺตาย ปฺฏิปชฺชติ สพุเพ  
เต พหุํ อปฺลณฺถํ ปสฺวนฺติ ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ เอวญฺเหตํ จุนฺท โหติ  
ทูรากฺขาเต ชฺมมวินฺเย ทูปฺปเวทิตฺเต อนินฺยยานิกเก อณุปสมสํวตฺตนิเก  
อสมฺมาสมฺพุทฺธูปฺปเวทิตฺเต ฯ

[๕๗] อิธ ปน จุนฺท สตุถา จ โหติ อสมฺมาสมฺพุทฺโธ ชฺมโม  
จ ทูรากฺขาโต ทูปฺปเวทิตฺโต อนินฺยยานิกโก อณุปสมสํวตฺตนิโก  
อสมฺมาสมฺพุทฺธูปฺปเวทิตฺโต สวาโก จ ตสฺมี ชฺมเม ชฺมมานุชฺมมปฺปฏิปนฺโน  
วิหฺรติ สามิจิปปฺปฏิปนฺโน อณุชฺมมจารี สมาทาย ตํ ชฺมมํ ปวตฺตติ ๑  
โส เอวมสฺส วณนีโย ตสฺส เต อาวุโส อลาภา ตสฺส เต  
ทูลฺลทฺธํ สตุถา จ เต อสมฺมาสมฺพุทฺโธ ชฺมโม จ ทูรากฺขาโต  
ทูปฺปเวทิตฺโต อนินฺยยานิกโก อณุปสมสํวตฺตนิโก อสมฺมาสมฺพุทฺธูปฺปเวทิตฺโต  
#๑ ม. ย. วตฺตติ ฯ

ควลจ ตสมี ฌเม ฌมานุฌมปฏิปนโน วิหริ สามีจิปฏิปนโน  
อนุฌมจารี สมหาย ตั ฌมัม วตตลลิตี ฯ อิติ โข จุนท  
สตุถาปี ตตุถ คารโยห ฌมโม่ปี ตตุถ คารโยห สวโกปี ตตุถ  
เอว คารโยห ฯ โย โข จุนท เอวรูป สวกัม เอว วเทยย  
อทุชยสุม ฌายปฏิปนโน ฌายั อาราเชสตุลลิตี ฯ โย จ  
ปลัสติ ยลจ ปลัสติ โย จ ปลัสติโต ๑ กियโยโส มตุตย  
วิริยั อารกติ สพุเพ เต พหุ อปุลลัม ปสวนติ ฯ ตั กิสส เหตุ ฯ  
เอว เหติ จุนท โหติ ทูรากุชเต ฌมมวินเย ทุปเปเวทิตเ อนินยนิเก  
อนุปสมลัวตตนิเก อสมมาสมพุทฐปเปเวทิตเ ฯ

[๕๕] อธิ ปน จุนท สตุถา จ โหติ สมมาสมพุทฐ  
ฌมโม่ จ สวากุชไต สุปเปเวทิตอ นินยนิโก อุปสมลัวตตนิโก  
สมมาสมพุทฐปเปเวทิตอ สวโก จ ตสมี ฌเม น  
ฌมานุฌมปฏิปนโน วิหริ น สามีจิปฏิปนโน น อนุฌมจารี  
โวกมม จ ตมहा ฌมา วตตติ โส เอวมสส วจันโย ตสส  
เต อวุโส อลาภา ตสส เต ทุลลทฐ สตุถา จเต สมมาสมพุทฐ  
ฌมโม่ จ สวากุชไต สุปเปเวทิตอ นินยนิโก อุปสมลัวตตนิโก  
สมมาสมพุทฐปเปเวทิตอ ควลจ ตสมี ฌเม น ฌมานุฌมปฏิปนโน  
วิหริ น สามีจิปฏิปนโน น อนุฌมจารี โวกมม จ ตมहा  
ฌมา วตตลลิตี ฯ อิติ โข จุนท สตุถาปี ตตุถ ปาลัส โย โม่ปี  
ตตุถ ปาลัส สวโก จ ตตุถ เอว คารโยห ฯ โย โข จุนท  
#๑ ย. ปลตุลลิตี ฯ

เอวรูปี สวากัง เอวํ วเทยย เอตยสุมมา ตถา ปฏิปชชตุ ยถา  
เต สตุถารา ชมโม เทลิตโต ปลยตุโตติ ฯ โย จ สมหเทติ  
ยถจ สมหเทติ โย จ สมหปีโต ตถตุตย ปฏิปชชติ สพเพ  
เต พหุํ ปลยณํ ปสวณฺติ ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ เอวเณหํ จุนฺท  
โหติ สวากขาทะ ชมฺมวินยะ สุปฺปเวทิตะ นียฺยานิกะ อุปสมถํวตฺตนิเก  
สมฺมาสมพฺพุทฺธุปฺปเวทิตะ ฯ

[๕๕] อธิ ปน จุนฺท สตุถา จ โหติ สมฺมาสมพฺพุทฺธุ ชมฺโม  
จ สวากขาทะ สุปฺปเวทิตะ นียฺยานิกะ อุปสมถํวตฺตนิโก  
สมฺมาสมพฺพุทฺธุปฺปเวทิตะ สวากโก จ ตสฺมี ชมฺเม ชมฺมานุชฺชมฺมปฏิปนฺโน  
วิหฺรติ สามีจิปฺปฏิปนฺโน อนุชฺชมฺมจารี สมหาทาย ตํ ชมฺมํ วตฺตติ  
โส เอวมสฺส วณฺนีโย ตสฺส เต อวฺโส สตุถา ๑ ตสฺส เต  
สตุทฺธํ สตุถา จ เต อรหํ ๒ สมฺมาสมพฺพุทฺธุ ชมฺโม จ สวากขาทะ  
สุปฺปเวทิตะ นียฺยานิกะ อุปสมถํวตฺตนิโก สมฺมาสมพฺพุทฺธุปฺปเวทิตะ  
ตุวถจ ตสฺมี ชมฺเม ชมฺมานุชฺชมฺมปฏิปนฺโน วิหฺรติ สามีจิปฺปฏิปนฺโน  
อนุชฺชมฺมจารี สมหาทาย ตํ ชมฺมํ วตฺตสีติ ฯ อิติ โข จุนฺท สตุถาปี  
ตตุถ ปาสํโส ชมฺโมปี ตตุถ ปาสํโส สวากโกปี ตตุถ เอวํ  
ปาสํโส ฯ โย โข จุนฺท เอวรูปี สวากัง เอวํ วเทยย อทฺธายสุมมา  
ถายปฏิปนฺโน ถายํ อาราเชสฺสตีติ ฯ โย จ ปัสฺสติ ยถจ ปัสฺสติ  
โย จ ปสฺสตุถ ๓ กियโยโส มตุตย วิริยํ อารภติ สพเพ เต  
พหุํ ปลยณํ ปสวณฺติ ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ เอวเณหํ จุนฺท โหติ  
#๑ ม. ย. ถาภา ฯ ๒ ม. อัย ปาโจ นตุถิ ฯ ๓ ม. ปัสฺสิตะ ฯ

สุวากุขาเต ชมมวินเย สุปปเวทิตเต นียยานิกเก อุปสมลวตตนิเก  
สมมาสมพุทฐปปเวทิตเต ฯ

[๑๐๐] อธิ [๑] จุนุท สตุถา จ โลก อุตปาที อรหํ  
สมมาสมพุทฐโ ชมโม จ สุวากุขาโต สุปปเวทิตโต นียยานิกโก  
อุปสมลวตตนิโก สมมาสมพุทฐปปเวทิตโต อวิญญาปิตตตุถา จสสุ  
โหนตติ สวากา สทฐมเม เนลลํ สตุถุ จ เนลลํ ๒ เกวลลํ ปริปุริ  
พุทฐมจริยํ อวีกตํ โหติ อุตตานิถกตํ สพพสงคาหปทกตํ สปปาฏิหิรกตํ ๓  
ยาว เทวมนุสเสหิ สุปปกาสิตํ อถ เนลลํ สตุถุโน อนุตตรชานํ  
โหติ ฯ เอวรูโป โข จุนุท สตุถา จ ๔ สวากานํ กาลกโต ๕ อนุตปโป  
โหติ ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ สตุถา หิ ๖ โลก อุตปาที อรหํ  
สมมาสมพุทฐโ ชมโม จ สุวากุขาโต สุปปเวทิตโต นียยานิกโก  
อุปสมลวตตนิโก สมมาสมพุทฐปปเวทิตโต อวิญญาปิตตตุถา จมฺหา ๗  
สทฐมเม น จ โน เกวลลจ ๘ ปริปุริ พุทฐมจริยํ อวีกตํ โหติ  
อุตตานิถกตํ สพพสงคาหปทกตํ สปปาฏิหิรกตํ ยาว เทวมนุสเสหิ  
สุปปกาสิตํ อถ โน สตุถุโน อนุตตรชานํ โหติ ๙ ฯ เอวรูโป โข  
จุนุท สตุถา จ ๘ สวากานํ กาลกโต อนุตปโป โหติ ฯ

[๑๐๑] อธิ ปน จุนุท สตุถา จ โลก อุตปาที อรหํ  
สมมาสมพุทฐโ ชมโม จ สุวากุขาโต สุปปเวทิตโต นียยานิกโก  
อุปสมลวตตนิโก สมมาสมพุทฐปปเวทิตโต วิญญาปิตตตุถา จสสุ  
#๑ ม. ย. ปน ฯ ๒ ม. น จ เนลลํ ฯ ย. น จ เตลลํ ฯ ๓ ม. ย. สปปาฏิหิรกตํ ฯ  
#๔-๘ ม. ย. จสสุโท น ทิสฺสติ ฯ ๕ ม. กาลลํ กโต ฯ ๖ ม. จ ฯ ย. จ โน ฯ  
#๗ ม. ย. จมฺหา ฯ ๘ ม. ย. โหตีติ ฯ

โหนดิ สวากา สทุมเม เกลลจ เตลั ปรีปรี พุหุมจริย  
อวิกต โหติ อุตตานิถต สพพสงคาหปทกต สปปาฏิหิรกต ยาว  
เทวมนุสเสหิ สุปกาสิต อถ เนลั สตุโน อนุตธานัน โหติ ๑  
เอวรูป โข จุนท สตุลา สวากานัน กาลกโต อนุตตปโป ๑ โหติ ๑  
ต กิสส เหตุ ๑ สตุลาปี โลเก ๒ อูทปาติ อรหิ สมมาสมพุทโ  
ธมโม จ สวากขาโต สุปเวทิตโต นิยยานโก อุปสมถวตตนิโก  
สมมาสมพุทฐปเวทิตโต วิญญาปิตตลา จมहा ๓ สทุมเม  
เกลลจ โน ปรีปรี พุหุมจริย อวิกต โหติ อุตตานิถต  
सพपสงคาहपทकत सप्पाट्टिहिरकत यव तेवमनुससेहि सुपकासित  
अथ सतुनो अनुत्तानं होति ४ १ एवरूपो च जन्तु सतुला  
सवगानं कालकत अनुत्तपपो १ होति ५ १

[๑๐๒] เอเตหิ เจปี จุนท องเคห สมนุनाคต พุหุมจริย  
โหติ โน จ โข สตุลา โหติ เถโร รตตลญญ จिरปพพิโต  
อทฐคโต วโย อนุปตโต เอวนต พุหุมจริย อปรีปรี โหติ  
เตนงเคน ๑ ยโต โข ๖ จุนทเอเตหิ เจปี ๗ องเคหิ สมนุनाคต  
พุหุมจริย โหติ สตุลา จ โหติ เถโร รตตลญญ จिरปพพิโต  
อทฐคโต วโย อนุปตโต เอวนต พุหุมจริย ปรีปรี โหติ  
เตนงเคน ๑

[๑๐๓] เอเตหิ เจปี จุนท องเคหิ สมนุनाคต พุหุมจริย  
โหติ สตุลา จ โหติ เถโร รตตลญญ จिरปพพิโต อทฐคโต  
#๑ ม. ยู. อนุตตปโป ๑ ๒ ม. ยู. สตุลา จ โน โลเก ๑ ๓ ม. ยู. จมहा ๑  
#๔ ม. ยู. โหติ ๑ ๕ ม. ยู. อิติสทโท น ทิสสติ ๑ ๖ ม. ยู. ยโต จ โข ๑  
#๗ ม. ยู. เจว ๑

วโย อนุปฺปตฺโต โน จ ขวสฺส เถรา ภิกฺขุ สาวกา โหนฺติ วยตฺตา ๑  
วินิตา วิสารถา ปตฺตโยคกฺเขมา อลฺล สมกฺขาคฺคํ สทฺธมฺมสฺส อลฺล  
อุปฺปนฺนํ ปรปฺปวาทํ สหฺชมฺเมน สฺนิกฺคหิตํ นิกฺคเหตุวา สปฺปาฎิหาริยํ  
ชฺมมํ เทเสตฺถุ เอวนตฺถุ พฺรหฺมจริยํ อปฺริปฺปรี โหติ เตนฺจฺเคน ๑  
ยโต จ โข จฺนุทฺ เอเตหิ เจปปี องฺเคหิ สมฺนฺนาคตฺถุ พฺรหฺมจริยํ  
โหติ สตฺถา จ โหติ เถโร รตฺตตฺถุ จิรปฺพชิตฺถุ อทฺชคโต  
วโย อนุปฺปตฺโต เถรา จสฺส ภิกฺขุ สาวกา โหนฺติ วยตฺตา  
วินิตา วิสารถา ปตฺตโยคกฺเขมา อลฺล สมกฺขาคฺคํ สทฺธมฺมสฺส อลฺล  
อุปฺปนฺนํ ปรปฺปวาทํ สหฺชมฺเมน สฺนิกฺคหิตํ นิกฺคเหตุวา สปฺปาฎิหาริยํ  
ชฺมมํ เทเสตฺถุ เอวนตฺถุ พฺรหฺมจริยํ ปฺริปฺปรี โหติ เตนฺจฺเคน ๑

[๑๐๔] เอเตหิ เจปปี จฺนุทฺ องฺเคหิ สมฺนฺนาคตฺถุ พฺรหฺมจริยํ โหติ  
สตฺถา จ โหติ เถโร รตฺตตฺถุ จิรปฺพชิตฺถุ อทฺชคโต วโย  
อนุปฺปตฺโต เถรา จสฺส ภิกฺขุ สาวกา โหนฺติ วยตฺตา วินิตา  
วิสารถา ๑เป๑ อลฺล อุปฺปนฺนํ ปรปฺปวาทํ สหฺชมฺเมน สฺนิกฺคหิตํ  
นิกฺคเหตุวา สปฺปาฎิหาริยํ ชฺมมํ เทเสตฺถุ โน จ ขวสฺส มชฺฉิมา  
ภิกฺขุ สาวกา โหนฺติ ๑ มชฺฉิมา จ ๒ ภิกฺขุ สาวกา โหนฺติ ๑ โน  
จ ขวสฺส นวา ภิกฺขุ สาวกา โหนฺติ ๑ นวา จสฺส ภิกฺขุณีโย  
สาวิกา โหนฺติ ๑ โน จ ขวสฺส เถรา ภิกฺขุณีโย สาวิกา โหนฺติ ๑  
เถรา จสฺส ภิกฺขุณีโย สาวิกา โหนฺติ ๑ โน จ ขวสฺส มชฺฉิมา  
ภิกฺขุณีโย สาวิกา โหนฺติ ๑ มชฺฉิมา จสฺส ภิกฺขุณีโย สาวิกา  
#๑ ยู. วยตฺตา ๑ ๒ ม. จสฺส ๑ มชฺฉิมาสฺส ๑

โหนดิ ๑ โน จ ขวสฺส นวา ภิกขุณีโย สาวิกา โหนดิ ๑ นวา  
 จสฺส ภิกขุณีโย สาวิกา โหนดิ ๑ โน จ ขวสฺส อุปาสกา สวกา  
 โหนดิ คิหิ โธทวสนา พุรหุมจาริโน ๑ อุปาสกา จสฺส สวกา  
 โหนดิ คิหิ โธทวสนา พุรหุมจาริโน ๑ โน จ ขวสฺส อุปาสกา  
 สวกา โหนดิ คิหิ โธทวสนา กามโภคิโน ๑ อุปาสกา จสฺส  
 สวกา โหนดิ คิหิ โธทวสนา กามโภคิโน ๑ โน จ ขวสฺส  
 อุปาสกา สาวิกา โหนดิ คิหิ โธทวสนา พุรหุมจาริณีโย ๑  
 อุปาสกา จสฺส สาวิกา โหนดิ คิหิ โธทวสนา พุรหุมจาริณีโย ๑  
 โน จ ขวสฺส อุปาสกา สาวิกา โหนดิ คิหิ โธทวสนา  
 กามโภคิณีโย ๑ อุปาสกา จสฺส สาวิกา โหนดิ คิหิ โธทวสนา  
 กามโภคิณีโย ๑ โน จ ขวสฺส พุรหุมจริย โหติ อิทฺธญฺเจว [๑]  
 ผิตฺตจ วิตุถาริกํ พหุชฌณํ ๒ ปุณฺณุตํ ยาว เทวมนุสฺเสหิ สุปฺปกาสิตี  
 พุรหุมจริยจสฺส โหติ อิทฺธญฺจ ผิตฺตจ วิตุถาริกํ พหุชฌณํ ปุณฺณุตํ  
 ยาว เทวมนุสฺเสหิ สุปฺปกาสิตี โน จ โข ลากคฺคยสคฺคปฺปุตฺตํ  
 เอวนุตํ พุรหุมจริยํ อปริปุริ โหติ เตนงฺเคน ๑ ยโต จ โข  
 จุนฺท เอเตหิ เจว องฺเคหิ สมฺนฺนาคตํ พุรหุมจริยํ โหติ สตุถา  
 จ โหติ เถโร รตฺตญฺญ จิรปฺพชฺชิตอ อทฺชคโต วโย อนุปฺปตฺโต  
 เถรา จสฺส ภิกขุ สวกา โหนดิ วิยตุตา วินิตา วิสารทา ๑เป๑  
 สปฺปาฏิหาริยํ ฌมฺมํ เทเสตุํ ๑ มชฺฉิมา จสฺส ภิกขุ สวกา  
 โหนดิ ๑ นวา จสฺส ภิกขุ สวกา โหนดิ ๑ เถรา จสฺส ภิกขุณีโย  
 #๑ ย. โหติ ๑ ๒ ม. ย. พาหุชฌณํ ๑



สาวิกา โหนฺติ ฯ มชฺฌิมา จสฺส ภิกฺขุณีโย สาวิกา โหนฺติ ฯ  
นวา จสฺส ภิกฺขุณีโย สาวิกา โหนฺติ ฯ อุปาสกา จสฺส สาวิกา  
โหนฺติ คิหิ โอทาทวสนา พุรฺหมจาริโน ฯ อุปาสกา จสฺส สาวิกา  
โหนฺติ คิหิ โอทาทวสนา กามโกคิโน ฯ อุปาสกา จสฺส สาวิกา  
โหนฺติ คิหิ โอทาทวสนา พุรฺหมจาริณีโย ฯ อุปาสกา จสฺส สาวิกา  
โหนฺติ คิหิ โอทาทวสนา กามโกคิณีโย ฯ พุรฺหมจริยจสฺส โหติ  
อิทฺทญฺเจว ผิตฺตจ วิตฺตาริกํ พุชฺฌณฺณํ ปุณฺณุตฺตํ ยาว เทวมนุสฺเสหิ  
สุปฺปกาสิตฺติ ลากคฺคยสคฺคปฺปตฺตจฺจ เวนฺนุตฺติ พุรฺหมจริยํ ปริปุริ  
โหติ เตนงฺเคน ฯ

[๑๐๕] อหํ โข ปน จุนฺท เอตฺรหิ สตุถา โลเก อุปฺปนฺโน  
อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ชมฺโม จ สุวากุขาโต สุปฺปเวทิตฺโต  
นินฺยยานิโก อุปสมถฺวคฺคตฺติโก สมฺมาสมฺพุทฺธปฺปเวทิตฺโต วิญฺญาปิตฺตฺตา  
จ เม สาวิกา สทฺทมฺเม เกวลจฺจ เตสํ ปริปุริ พุรฺหมจริยํ  
อาวิกตํ โหติ ๑ อุตฺตานิถิตํ สพุทฺสงฺคาหปทกตํ สปฺปาฎิหิรกตํ ยาว  
เทวมนุสฺเสหิ สุปฺปกาสิตฺติ ฯ อหํ โข ปน จุนฺท เอตฺรหิ สตุถา  
เถโร รคฺคตฺตญฺจ จิรปฺพุทฺชิตฺโต อทฺทคฺคโต วโย อนฺุปฺปตฺโต ฯ

[๑๐๖] สนฺติ โข ปน เม จุนฺท เอตฺรหิ เถรา ภิกฺขุ สาวิกา  
โหนฺติ วิยตุถา วินีตา วิสารทา ปตฺตโยคฺคกฺเขมา อลํ สมกฺขาตุํ  
สทฺทมฺมสฺส อลํ อุปฺปนฺนํ ปฺรปฺปวาทํ สทฺทมฺเมน สุนิคฺคหิตํ  
นินฺคฺคเหตุวา สปฺปาฎิหาริยํ ชมฺมํ เทเสตุํ ฯ สนฺติ โข ปน เม  
#๑ ม. ย. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ ฯ

จุนท เอตริหิ ๑ มชฌิมมา ภิกขุ สาวกา ฯ สนฺติ โข ปน เม จุนท  
เอตริหิ นวา ภิกขุ สาวกา ฯ สนฺติ โข ปน เม จุนท เอตริหิ  
เถรา ภิกขุณิโย สาวิกา ฯ สนฺติ โข ปน เม จุนทเอตริหิ มชฌิมมา  
ภิกขุณิโย สาวิกา ฯ สนฺติ โข ปน เม จุนท เอตริหิ นวา  
ภิกขุณิโย สาวิกา ฯ สนฺติ โข ปน เม จุนท เอตริหิ อุปาสภา  
สาวกา คิหิ โอทาทวสนา พุรหุมจาริโน ฯ สนฺติ โข ปน เม จุนท  
เอตริหิ อุปาสภา สาวกา คิหิ โอทาทวสนา กามโกลิกิโน ฯเปฯ สนฺติ  
โข ปน เม จุนท เอตริหิ อุปาสภา สาวิกา คิหิโน โอทาทวสนา  
กามโกลิกิณิโย ฯ เอตริหิ ปน เม จุนท พุรหุมจริย อิทฺชณฺเจว  
ผิตฺตจ วิตฺตาริกํ พุชฺชณฺณํ ปุณฺณุตฺตํ ยาว เทวมนุสฺเสหิ สุปฺปกาสิตฺติ ฯ

[๑๐๗] ยาวตา โข จุนท เอตริหิ สตฺถาโร โลเก อุปฺปนฺนา ฯ  
นาหิ จุนท อณฺณํ เอกํ สตฺถารฺปิ สมนุสฺสํ สามี เอวํลาภคฺคยสคฺคปฺปตฺตํ  
ยถริวาทํ ฯ ยาวตา โข ปน เม ๒ จุนท เอตริหิ สงฺฆो  
วา คโณ วา โลเก อุปฺปนฺโน ๓ ฯ นาหิ จุนท อณฺณํ เอกํ สงฺฆํปิ  
สมนุสฺสํ สามี เอวํลาภคฺคยสคฺคปฺปตฺตํ ยถริว ๔ จุนท ภิกขุสงฺฆो  
ย โข ตํ จุนท สมฺมา วทมาโน วเทยฺย สพุพการสมฺปนฺนํ  
สพุพการปริปุริ อณฺณํ อนนฺธิกํ สุวากฺขาตํ เกวลปริปุริ พุรหุมจริย  
สุปฺปกาสิตฺตุนฺติ ฯ อิทเมว ตํ สมฺมา วทมาโน วเทยฺย สพุพการสมฺปนฺนํ  
สพุพการปริปุริ ฯเปฯ สุปฺปกาสิตฺตุนฺติ ฯ อุทฺทโก ๕  
สุทํ จุนท รามปฺตฺโต เอวํ วาจํ ภาสตี ปสฺสํ น ปสฺสตีติ ฯ  
#๑-๒ ม. ย. อัย น ทิสฺสตี ฯ ๓ ย. สงฺฆมา วา คณา โลเก อุปฺปนฺนา ฯ  
#๔ ม. ยถริวಾಯิ ฯ ๕ ม. อุทฺทโก ฯ

กิลจ ปสฺสํ น ปสฺสตีติ ฯ ขุรสฺส สาธุณีสิตฺส ตลมฺสฺส ปสฺสตี  
ธารณจ ขุรสฺส ๑ น ปสฺสตี ฯ อิํ วุจฺจตี จุนฺท ปสฺสํ น  
ปสฺสตีติ ฯ ตํ ๒ โข ปเนตํ จุนฺท อุทฺทเกน รามปฺตฺเตน ภาสีตํ  
หีนํ คมฺมํ โปถุชฺชนิกํ อนริยํ อนตฺถสฺสหิตํ ขุรเมว สนฺชาย ฯ  
ยณฺเจตํ ๓ จุนฺท สมฺมา วทมาโน วเทยฺย ปสฺสํ น ปสฺสตีติ ฯ  
อิทเมว ตํ สมฺมา วทมาโน วเทยฺย ปสฺสํ น ปสฺสตีติ ฯ กิลจ  
ปสฺสํ น ปสฺสตีติ ฯ เอวํ สพฺพการสมฺปนฺนํ สพฺพการปริปฺรู  
อณฺเณ อนธิกํ สุวากุขาตํ เกวลปริปฺรู พุรหฺมจริยํ สุปฺปกาสิตนฺติ  
อิติ เหนํ น ๔ ปสฺสตีติ อิทเมตฺถ อปกทฺเฌยฺย ฯ เอวนตํ ปริสุทฺตฺร  
อสุสฺสตี อิติ เหนํ น ปสฺสตีติ ๕ อิทเมตฺถ อปกทฺเฌยฺย ฯ เอวนตํ  
ปริสุทฺตฺร ๖ อสุสฺสตี อิติ เหนํ น ปสฺสตีติ ฯ อิํ วุจฺจตี  
ปสฺสํ น ปสฺสตีติ ฯ ยํ โข ตํ จุนฺท สมฺมา วทมาโน วเทยฺย  
สพฺพการสมฺปนฺนํ ฯเปฯ พุรหฺมจริยํ สุปฺปกาสิตนฺติ ฯ อิทเมตํ ๗  
สมฺมา วทมาโน วเทยฺย สพฺพการสมฺปนฺนํ สพฺพการปริปฺรู  
อณฺเณ อนธิกํ สุวากุขาตํ เกวลปริปฺรู พุรหฺมจริยํ สุปฺปกาสิตนฺติ ฯ

[๑๐๘] ตสฺมาตีห จุนฺท เย เต สฺมยา ฐมฺมา อภินฺญา เทสีตา  
ตตฺถ สพฺเพเหว สงฺกมฺม สมากมฺม อตฺถเนน อตฺถํ พยฺยชเนน  
พฺยณฺชนํ สงฺคายิตพฺพิ วิจริตพฺพิ ๘ ยถยิทํ พุรหฺมจริยํ อทฺธนิยํ  
อสุสฺ จิรญฺจิติกํ ตทสฺเสว พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย  
อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानํ ฯ กตเม จ เต  
#๑ ม. ขุรสฺส ฯ ย. โข ตสฺส ฯ ๒ ม. ยํ ๓ ม. ย. ยณฺจ ตํ ฯ  
#๔ ม. ย. นสทฺโท น ทิสฺสตีติ ฯ ๕ ม. ย. ปสฺสตีติ ฯ ๖ ม. ย. ปริปฺรู ฯ  
#๗ ม. อิทเมว ตํ ฯ ๘ ม. ย. โว ฯ ๙ ม. ย. น วิวิทิตพฺพิ ฯ

จุนท ฐมา มยา อภิลลา เทลิตา ฯ ยตุล สพุเพเหว สงคมม  
 สมากมม อตุเลน อตุลํ พุณฺชนน พุณฺชนํ สงคายิตพุํ  
 วิจริตพุํ ๑ ยถยิทํ พุรหุมจริยํ อทุณนียํ อสุส จิรภูจิติกํ ตทสุเสว  
 พุหฺชนหิตาย พุหฺชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตุถาย หิตาย สุขาย  
 เทวมนฺสุสตันิ ฯ เสยยถิทํ ฯ จตุตาริ สติปฺภูจนา จตุตาริ  
 สมมฺปฺรชานา จตุตาริ อิทฺธิปาทา ปญฺจินฺทุเรียนิ ปญจ พลานิ  
 สตุต สมฺโพชฌงกา ๒ อริโย อญฺสงฺกิโก มคฺโค ฯ อิม โข เต  
 จุนท ฐมา มยา อภิลลา เทลิตา ยตุล สพุเพเหว สงคมม  
 สมากมม อตุเลน อตุลํ พุณฺชนน พุณฺชนํ สงคายิตพุํ  
 วิจริตพุํ ยถยิทํ พุรหุมจริยํ อทุณนียํ อสุส จิรภูจิติกํ ตทสุเสว  
 พุหฺชนหิตาย พุหฺชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตุถาย หิตาย สุขาย  
 เทวมนฺสุสตันิ ฯ

[๑๐๕] เตสฺสจ โข ๓ จุนท สมคฺคานํ สมฺโมทมานานํ อวิทมานานํ  
 สิกฺขิตพุํ ๔ ฯ อลฺลตโร สพุรหุมจารี สงฺฆเ ๕ ฐมฺภาเสยฺย ตฺตฺร  
 เจ ทุมฺหากํ เอวมสุส อัย โข อาวุโส ๖ อายสุมา อตุถญฺเจว  
 มิจฺฉา คณฺหาติ พุณฺชนานิ จ มิจฺฉา โรเปตีติ ฯ ตสุส เนว  
 อภินฺนุทิตพุํ นปฺปฏิกฺโกสิตพุํ ฯ อนภินฺนุทิตฺวา อปฺปฏิกฺโกสิตฺวา  
 โส เอวมสุส วณฺเีย อิมสุส นุ โข อาวุโส อตุถสุส อิมานิ [๗]  
 พุณฺชนานิ เอตานิ วา พุณฺชนานิ กตมานิ โอปายิกตฺรานิ  
 อิมสํ วา ๘ พุณฺชนานํ อัย วา อตุโล เอโส วา อตุโล กตโม  
 #๑ ม. ย. น วิทิตพุํ ฯ ๒ ม. ย. โพชฌงกา ฯ ๓ ม. ย. โว ฯ ๔ ม. สิกฺขิตํ ฯ  
 #๕ ม. ย. สงฺฆเ ฯ ๖ ม. ย. อัย ปาโจ น ทิสฺสตี ฯ ๗ ม. ย. วา ฯ  
 #๘ ม. อิมสฺสจ ฯ

โอปายิกตโรติ ฯ โส เจ เอวํ วเทยฺย อิมสฺส โข อาวุโส  
อตุลฺลสฺส อีมานฺว พุชฺชนานิ โอปายิกตรานิ ยานิ เจว เอตานิ  
อิเมสํ ๑ พุชฺชนานํ อยเมว อตุลฺล โอปายิกตโร โย เจว  
เอโสติ ฯ โส เนว อุตฺตสาเทตฺตพฺโพ น อปฺปสาเทตฺตพฺโพ ฯ  
อนุตฺตสาเทตฺตวา อนปฺปสาเทตฺตวา เสวว สาธุกํ สลฺยญาเปตฺตพฺโพ ตสฺส  
จ อตุลฺลสฺส เตสฺสจ พุชฺชนานํ นิสฺนฺตฺติยา ฯ

[๑๑๐] อปโรปี เจ จุนฺท สพฺรหฺมจาริํ สงฺโฆ ๒ ฐมฺมํ ภาเสยฺย  
ตฺตร เจ ตุมฺหากํ เอวมสฺส อัย โข อายสฺมา อตุลฺลหิ โข  
มิจฺฉา กณฺหาติ พุชฺชนานิ สมฺมา โรเปตฺติ ฯ ตสฺส เนว  
อภินฺนุทิตฺตพฺพิ นปฺปฏิกฺโกตฺติตฺตพฺพิ ฯ อนภินฺนุทิตฺตวา อปฺปฏิกฺโกตฺติตฺตวา  
โส เอวมสฺส วจฺนีโย อิมสํ นุ โข อาวุโส พุชฺชนานํ อัย  
วา อตุลฺล เอโส วา อตุลฺล กตฺโม โอปายิกตโรติ ฯ โส เจ  
เอวํ วเทยฺย อิมสํ นุ โข อาวุโส พุชฺชนานํ อยเมว อตุลฺล  
โอปายิกตโร โย เจว เอโสติ ฯ โส เนว อุตฺตสาเทตฺตพฺโพ  
น อปฺปสาเทตฺตพฺโพ ฯ อนุตฺตสาเทตฺตวา อนปฺปสาเทตฺตวา เสวว สาธุกํ  
สลฺยญาเปตฺตพฺโพ ตสฺส จ ๑ อตุลฺลสฺส นิสฺนฺตฺติยา ฯ

[๑๑๑] อปโรปี เจ จุนฺท สพฺรหฺมจาริํ สงฺโฆ ๒ ฐมฺมํ ภาเสยฺย  
ตฺตร เจ ตุมฺหากํ เอวมสฺส อัย โข อายสฺมา อตุลฺล หิ โข ๔  
สมฺมา กณฺหาติ พุชฺชนานิ มิจฺฉา โรเปตฺติ ฯ ตสฺส เนว  
อภินฺนุทิตฺตพฺพิ นปฺปฏิกฺโกตฺติตฺตพฺพิ ฯ อนภินฺนุทิตฺตวา อปฺปฏิกฺโกตฺติตฺตวา  
#๑ ม. อิมสฺสจ ฯ ๒ ม. อ. สงฺฆม ฯ ๓ ม. อ. ตสฺสเสว ฯ ๔ ม. อตุลฺลเจว ฯ

โส เอวมสฺส วจฺนีโย อิมสฺส นฺ โข อาวุโส อตฺถสฺส อิมานเว ๑  
พฺยณฺชนานิ เอตานิ วา พฺยณฺชนานิ กตมานิ โอปายิกตฺรานีติ ฯ  
โส เจ เอวํ วเทยฺย อิมสฺส นฺ ขวาวุโส อตฺถสฺส อิมานเว  
พฺยณฺชนานิ โอปายิกตฺรานิ ยานิ เจว เอตานิติ ฯ โส เนว  
อุสฺสทาเทตฺตพฺโป น อปฺสทาเทตฺตพฺโป ฯ อนุสฺสทาเทตฺตวา อนปฺสทาเทตฺตวา  
เสวว สาธุกํ สณฺญาเปตฺตพฺโป เตสํเยว พฺยณฺชนานํ นิสฺนฺตฺติยา ฯ

[๑๑๒] อปโรปี เจ จุนฺท สพฺรหฺมจารี สจฺจโม ๒ ฌมฺมํ ภาเสยฺย  
ตฺตร เจ คฺมุหํ อิมสฺส อัย โข อายสฺมา อตฺถณฺเวย  
สมฺมา กณฺหาติ พฺยณฺชนานิ [๑] สมฺมา โรเปตีติ ฯ ตสฺส สาธฺตฺติ  
ภาสีติ อภินฺนุทิตฺตพฺพิ อนุโมทิตฺตพฺพิ ฯ ตสฺส สาธฺตฺติ ภาสีติ  
อภินฺนุทิตฺตวา อนุโมทิตฺตวา โส เอวมสฺส วจฺนีโย ลาภา โน  
อาวุโส สฺสทฺธํ โน อาวุโส เย มยํ อายสฺมฺนฺตํ ตาทิสํ  
สพฺรหฺมจารี สฺริสฺสาม ๔ เอวํ อตฺถุเปตํ พฺยณฺชนฺุเปตฺนฺติ ฯ

[๑๑๓] น โว อหํ จุนฺท ทิฏฺฐฌมฺมิกานํเยว อาสวานํ สํวราย  
ฌมฺมํ เทเสมิ น ปนาหํ จุนฺท สมฺปฺรายิกานํเยว อาสวานํ  
ปฏฺิฆาตาย ฌมฺมํ เทเสมิ ทิฏฺฐฌมฺมิกานํ เจวาทํ จุนฺท อาสวานํ  
สํวราย ฌมฺมํ เทเสมิ สมฺปฺรายิกานํ จ อาสวานํ ปฏฺิฆาตาย ฯ  
ตสฺมาติห จุนฺท ยํ โว มยา จีวรํ อนุญฺญาตํ อลํ โว ตํ  
ยาวเทว สีตสฺส ปฏฺิฆาตาย อุณฺ्हสฺส ปฏฺิฆาตาย ํสมกสฺวาตาดป-  
สิรีสฺปสมฺพฺสฺสานํ ปฏฺิฆาตาย ยาวเทว หิริโกปินปฏฺิฆาตฺนตฺถํ  
#๑ ม. อิมานิ วา ฯ ย. อิมานิ จ ฯ ๒ ม. ย. สจฺจเม ฯ ๓ ม. จ ฯ ๔ ม. ย. ปสฺสาม ฯ  
#๕ ม. ... สฺริ ... ฯ

โย โว มยา ปิณฺฑปาโต อนฺนุณฺดาโต อลฺ โว โส ยาวเทว(  
อิมสฺส กายสฺส จิตฺติยา ยาปนาย วิหีสฺสปรตฺติยา พุรฺหมจฺริยานุคฺคหาย  
อิตฺติ ปุราณณฺจ เวทณฺ ปฏฺิหงฺขามิ นวณฺจ เวทณฺ น อุปฺปาเทสฺสามิ  
ยาตุรา จ เม ภวิสฺสติ อนวชฺชตา จ ผาสฺวิหาโร จาติ ๑ ยํ  
โว มยา เสนาสนฺ อนฺนุณฺดาตํ อลฺ โว ตํ ยาวเทว สีสฺส  
ปฏฺิฆาตาย อุณฺหสฺส ปฏฺิฆาตาย ทํสมกสฺวาตาดปฺสิริสฺปสมฺพสฺสานํ  
ปฏฺิฆาตาย ยาวเทว อุตฺตฺปฺริสฺสยวิโนทณฺ ปฏฺิสฺลฺลานารามตฺถํ โย  
โว มยา คิลานปจฺจยเกสฺชชฺชปริกฺขารโ อณฺนุณฺดาโต อลฺ โว โส  
ยาวเทว อุปฺปนฺนํ เวยฺยาพาธิกานํ เวทนํ ปฏฺิฆาตาย  
อพฺยาปชฺฌปรมตฺตายติ ๒ ฯ

[๑๑๔] จานํ โข ปเนตํ จุนฺท วิชฺชติ ยํ อณฺณตฺตฺติยา  
ปริพฺพาชกา เอวํ วเทยฺยํ สุขฺลฺลิกานฺนุโยคมนฺนุยฺตฺตา สมณ  
สกฺยปฺตฺติยา วิหรนฺตฺติ ฯ เอวํ วทมาณา ๓ จุนฺท อณฺณตฺตฺติยา  
ปริพฺพาชกา เอวมสฺส วณฺิยา กตโม โส อาวุโส สุขฺลฺลิกานฺนุโยโค  
สุขฺลฺลิกานฺนุโยคาปี หิ พหู อนเกวิหิตา นานปฺปการกาติ ฯ จตฺตาโรเม  
จุนฺท สุขฺลฺลิกานฺนุโยคา หีนา กมฺมา โปถฺชชนิกา อนริยา อนตฺถสฺสยฺหิตา  
น นิพฺพิทาย น วิราคาย น นิโรธาย น อุปฺสมาย น  
อภิณฺณาย น สมฺโพธาย น นิพฺพานาย ลํวตฺตฺนฺติ ฯ กตเม  
จตฺตาโร ฯ อธิ จุนฺท เอกจฺโจ พาลो ปาณฺ วริตฺวา ๔ อตฺตํ  
สุเขติ ปิเนติ อยํ ปจฺโม สุขฺลฺลิกานฺนุโยโค ฯ ปฺน จปฺริ จุนฺท  
#๑ ม. จ ฯ ๒ ม. อิตฺตฺทฺโต น ทิสฺสติ ฯ ๓ ม. ยฺ. วาทีโน ฯ ๔ ม. อาเมณฺทิตํ ฯ

อิเชกจโจ อทินัน อาทิยิตวา ๑ อตตานิ สฺเขตติ ปิเนติ อัย ทฺติโย  
สุขลฺลิกานฺนโยโค ฯ ปุณ จปฺริ จฺนุท อิเชกจโจ มฺสา ภณฺติวา ๒  
อตตานิ สฺเขตติ ปิเนติ อัย ตฺติโย สฺขลฺลิกานฺนโยโค ฯ ปุณ  
จปฺริ จฺนุท อิเชกจโจ ปรฺยจฺหิ กามคฺเชนฺหิ สมปฺปิโต สมงฺกฺกฺโต  
ปรฺจารติ ๓ อัย จตฺตฺโต สฺขลฺลิกานฺนโยโค ฯ อิม โข จฺนุท  
จตฺตฺโร สฺขลฺลิกานฺนโยคา หีนา คมฺมา โปถุชฺชนิกา อนริยา  
อนตฺตสฺสฺหิตา น นิพฺพิทาย น วิราคาย น นิโรธาย น อุปสมาย น  
อภิณฺณาย น สมฺโพธาย น นิพฺพานาย สํวตฺตฺนฺติ ฯ

[๑๑๕] จานํ โข ปเนตํ จฺนุท วิชฺชติ ยํ อณฺตฺตฺติยา  
ปรฺิพฺพชกา ๔ เอวํ วเทยฺยํ ๕ อิม จตฺตฺโร สฺขลฺลิกานฺนโยเค อนฺยจฺตฺตา  
สมณฺา สกฺยปฺตฺติยา วิหรนฺตฺติ ฯ เต โว ๖ มา เหวณฺตฺิสฺสุ  
วณฺิยา น เต โว สมฺมา วทฺมานา วเทยฺยํ น ๗ อพฺภาจิกฺเขยฺยํ  
เต โว ๘ อสฺตา อภฺเตน ฯ จตฺตฺโรเม จฺนุท สฺขลฺลิกานฺนโยคา  
เอกนฺตํ นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย อุปสมาย อภิณฺณาย  
สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตฺนฺติ ฯ กตฺเม จตฺตฺโร ฯ อิธ จฺนุท  
วิวิจฺเจว กามฺหิ วิวิจฺจ อกฺุสเลหิ ชฺมเมหิ สฺวิตกฺกํ สฺวิจาร์  
วิเวกฺขํ ปิฺตฺิสฺขํ ปจฺมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ อัย ปจฺโม  
สุขลฺลิกานฺนโยโค ฯ ปุณ จปฺริ จฺนุท ภิกฺขุ วิตกฺกฺวิจารานํ  
วูปสมฺา ฯเปฯ ทฺติยํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ อัย ทฺติโย  
สุขลฺลิกานฺนโยโค ฯ ปุณ จปฺริ จฺนุท ภิกฺขุ ปิฺตฺิยา จ วิราคา ฯเปฯ  
#๑-๒ ม. อาเมณฺหฺติ ๑ ๓ ยฺ. ปรฺิวาเรติ ๑ ๔-๖ ยฺ. อัย ปาโจ น ทิสฺสฺติ ๑  
#๕ ยฺ. ปุจฺเจยฺยํ ๑ ๗ ม. ยฺ. นสฺทฺโท น ทิสฺสฺติ ๑ ๘ ม. เต โวติ เทว  
#สทฺทฺาน ทิสฺสฺติ ๑



ตติยิ ฌานัน ออุปสมปชช วิหริติ อัย ตติโย สุขลลิกานุโยโค ฯ  
ปุน จปรี จุนท ภิกขุ สุขสส จ ปหานา ทุกขสส จ ปหานา ฯเป ฯ  
จตุตถิ ฌานัน ออุปสมปชช วิหริติ อัย จตุตถโถ สุขลลิกานุโยโค ฯ  
อิม โข จุนท จตุตถาโร สุขลลิกานุโยคา เอกนตฺ นิพพิทาย  
วิราคาย นิโรธาย ออุปสมาย อภิญญาย สมุโพธาย นิพพานาย  
ถัฏตุนตฺติ ฯ จานัน โข ปเนตฺติ จุนท วิชชติ ยิ อณฺณตติตฺติยา  
ปริพฺพาชกา เอวั วเทยฺยฺ อิม โข ๑ จตุตถาโร สุขลลิกานุโยเค  
อนฺนุยฺยตฺตา สมณฺา สกฺยปฺตฺติยา วิหฺรณฺตฺติติ ฯ เต โว เอวณฺติสฺสุ  
วณฺเญยา สมฺมา เต โว วทฺมานา วเทยฺยฺ น เต โว  
อพฺภาจิกฺเขยฺยฺ อสตา อฏฺเตน ฯ

[๑๑๖] จานัน โข ปเนตฺติ จุนท วิชชติ ยิ อณฺณตติตฺติยา  
ปริพฺพาชกา เอวั วเทยฺยฺ อิม ปนาวุโส จตุตถาโร สุขลลิกานุโยเค  
อนฺนุยฺยตฺตานัน วิหฺรตฺติ กตฺติ ผลานิ กตฺตานิสฺสา ปาฎิกงฺขาติ ฯ เอวัวาทีโน  
จุนท อณฺณตติตฺติยา ปริพฺพาชกา เอวมฺสฺสุ วณฺเญยา อิม โข  
อาวุโส จตุตถาโร สุขลลิกานุโยเค อนฺนุยฺยตฺตานัน วิหฺรตฺติ จตุตถาริ ผลานิ  
จตุตถาโร อานิสฺสา ปาฎิกงฺขา ฯ กตฺเม จตุตถาโร ฯ อิทฺทาวุโส  
ภิกขุ ติณฺณํ สลฺยโฆชนานันฺ ปริกฺขยา โสตาปฺนโน โหติ อวินิปาตฺตมฺโม  
นฺยโต สมุโพธิปฺรายโน อิทฺถิ ปจฺมํ ผลิ ปจฺโม อานิสฺโส ฯ  
ปุน จปรี อาวุโส ภิกขุ ติณฺณํ สลฺยโฆชนานันฺ ปริกฺขยา รากโทสโมหานัน  
ตฺนุตฺตา สกฺทากามิ โหติ สกฺเทว อิมํ โลกํ อากฺนฺตฺวา  
#๑ ม. ย. โขสทฺโท น ทิสฺสติ ฯ

ทุกขสสนต์ กโรติ อิทํ ทุตฺติยํ ผลํ ทุตฺติโย อานิสฺสโร ฯ ปุณ  
จปรี อาวุโส ภิกฺขุ ปณฺจนํ โอรมภาคิยานํ สลฺยโลชนานํ ปริกฺขยา  
โอบปาติโก โหติ ตตฺถ ปรีนิพฺพายี อนาวตฺติธมฺโม ตสฺมา โลกา  
อิทํ ตตฺติยํ ผลํ ตตฺติโย อานิสฺสโร ฯ ปุณ จปรี อาวุโส ภิกฺขุ  
อาสวานํ ขยา อนาสวณฺเจโตวิมุตฺตี ปณฺณาวิมุตฺตี ทิฏฺฐเจ ว ธมฺเม  
สยํ อภินฺญา สจฺฉนิกฺตวา อุปสมฺปชฺช วิหริติ อิทํ จตฺตถํ ผลํ  
จตฺตถอ อานิสฺสโร ฯ อิม โข อาวุโส จตฺตารโ สขลฺลิกานฺโโยเค อนฺนุยฺยตฺตานํ  
วิหริตฺ อิมานิ จตฺตาริ ผลานิ จตฺตารโ อานิสฺสา ปาฏิกงฺขาติ ฯ

[๑๑๗] จานํ โข ปเนตํ จุนฺท วิชฺชติ ยํ อณฺณตฺตติยา  
ปรีพฺพาชกา เอวํ วเทยฺยํ อฏฺฐจิตฺตมฺมา สมฺมา สกฺยปฺตติยา  
วิหริตฺติติ ฯ เอวํวาทีโน จุนฺท อณฺณตฺตติยา ปรีพฺพาชกา เอวมสฺสุ  
วณฺเฑยา อตฺถิ โข อาวุโส เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา  
สมฺมาสมฺพุทฺธเรน สวากานํ ธมฺมา เทสิตา ปณฺณตฺตา ยาวชิวํ  
อนตฺติกมฺนียา ฯ เสยฺยถาปี อาวุโส อินฺทขีโล วา อโยขีโล วา  
คมฺภีเรนโม สุนิกฺขิตฺโต ๑ อจโล อสมฺปเวธี เอวมว โข อาวุโส  
เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺธเรน สวากานํ  
ธมฺมา เทสิตา ปณฺณตฺตา ยาวชิวํ อนตฺติกมฺนียา ฯ โย โส อาวุโส  
ภิกฺขุ อรหํ ชีณาสโว วุสิตวา กตฺถกรณฺโโย โอิหิตภาโร อนฺนุปฺปตฺตสทฺตฺโต  
ปรีกฺขีณภวสลฺยโลชนโน สมฺมทณฺญา วิมุตฺโต อภพฺโพ โส  
นว จานานิ อชฺฌาจริตฺตุํ ฯ อภพฺโพ อาวุโส ชีณาสโว ภิกฺขุ  
#๑ ม. ย. สุนฺขาโต ฯ

สยจิจจ ปาณํ ชีวิตา โวโรเปตุํ อภพฺโพ จีณาสโว ภิกฺขุ  
อทินฺนํ เถยยสงฺขาตํ อาทียิตฺตุํ ๑ อภพฺโพ จีณาสโว ภิกฺขุ เมณฺณํ  
ธมฺมํ ปฏฺิเสวิตฺตุํ อภพฺโพ จีณาสโว ภิกฺขุ สมฺปชานมฺสาวาทํ ๒  
ภาสิตฺตุํ อภพฺโพ จีณาสโว ภิกฺขุ สนนฺธิการกกาเม ปรีภฺยชิตฺตุํ  
เสยฺยถาปี ปุพฺเพ อาคาริกฺกโต ๓ อภพฺโพ จีณาสโว ภิกฺขุ ฉนฺทาคตฺตี  
คนฺตุํ อภพฺโพ จีณาสโว ภิกฺขุ โทสาคตฺตี คนฺตุํ อภพฺโพ  
จีณาสโว ภิกฺขุ โมหาคตฺตี คนฺตุํ อภพฺโพ จีณาสโว ภิกฺขุ  
ภยาคตฺตี คนฺตุํ ๔ โย โส อาวุโส ภิกฺขุ อรหํ จีณาสโว วุสิตฺวา  
กตฺถณฺนิโย โอิหิตภาโร อนุปฺปตฺตสทฺตโต ปรีภฺยชิตฺตวสฺสโยชโน  
สมฺมทลฺลนา วิมฺตฺโต อภพฺโพ โย ๕ โส อิมานิ นว จานานิ  
อชฺฌาจริตฺตุนฺติ ๕

[๑๑๘] จานํ โย ปเนตํ จุนฺท วิชฺชติ ยํ อณฺตติตฺติยา  
ปรีพฺพาชกา เอวํ วเทยฺยํ อตีตํ โย อทฺธานํ อารพฺภ สมฺโณ  
โคตโม อตีรํ ๕ ฌานทสฺสนํ ปญฺณเปติ โน จ โย อนาคตํ  
อทฺธานํ อารพฺภ อตีรํ ๕ ฌานทสฺสนํ ปญฺณเปติ ตยิทํ กิํสุ ตยิทํ  
กถํสูติ ๕ เตะ จ ๖ อณฺตติตฺติยา ปรีพฺพาชกา อณฺตวาวีหิตเกณ ฌานทสฺสเนน  
อณฺตวาวีหิตํ อฌานทสฺสนํ ๗ ปญฺณเปตพฺพํ มณฺณนฺติ ยถริว  
พาลา อพฺยตฺตา ๕ อตีตํ โย จุนฺท อทฺธานํ อารพฺภ ตถาคตฺตส  
สทานุสสารินาณํ ๘ โหติ โส ยาวตํ อากงฺขติ ตาวตํ อนุสฺสรติ  
อนาคตณฺจ โย อทฺธานํ อารพฺภ ตถาคตฺตส โพรชํ ฌานํ อุปฺปชฺชติ  
#๑ ย. อาทาทํ ๕ ๒ ม. ย. สมฺปชานมฺสา ๕ ๓ ย. อาคารียกฺกโต ๕  
#๔ ม. ย. โยสทฺโท น ทิสฺสติ ๕ ๕ ม. อตีรํ ๕ ๖ ย. เตะ เนว ๕  
#๗ ม. ย. ฌานทสฺสนํ ๕ ๘ ย. สทานุสสารินาณํ ๕

อยมนุติมา ชาติ นคฺคิทานิ ปฺนพุกโวติ ฯ

[๑๑๕] อตีตญเจปี [๑] จุนฺท โหติ อฏฺถํ อตจฺฉํ อนตฺถสฺสยฺหิตํ  
น ตํ ตถาคโต พุยากรโรติ ฯ อตีตญเจปี โข ๒ จุนฺท โหติ ฏฺถํ  
ตจฺฉํ อนตฺถสฺสยฺหิตํ ตํปี ตถาคโต น พุยากรโรติ ฯ อตีตญเจปี  
โข ๒ จุนฺท โหติ ฏฺถํ ตจฺฉํ อตฺถสฺสยฺหิตํ ตตฺร กาลญญฺ ตถาคโต  
โหติ ตสฺส ปญฺหสฺส เวยฺยากรณาย ฯ อนาคตญเจปี จุนฺท โหติ  
ฯเปฯ ปจฺจุปฺปนฺนํ โข เจปี จุนฺท โหติ อฏฺถํ อตจฺฉํ อนตฺถสฺสยฺหิตํ  
น ตํ ตถาคโต พุยากรโรติ ฯ ปจฺจุปฺปนฺนํ เจปี จุนฺท  
โหติ ฏฺถํ ตจฺฉํ อนตฺถสฺสยฺหิตํ ตํปี ตถาคโต น พุยากรโรติ ฯ  
ปจฺจุปฺปนฺนํปี เจ จุนฺท โหติ ฏฺถํ ตจฺฉํ อตฺถสฺสยฺหิตํ ตตฺร  
กาลญญฺ ตถาคโต โหติ ตสฺส ปญฺหสฺส เวยฺยากรณาย ฯ อิติ  
โข จุนฺท อตีตนาถคปจฺจุปฺปนฺเนสุ ฌมฺเมสุ ตถาคโต กาลวาที  
สจฺจวาที ๓ ฏฺถวาที อตฺถวาที ฌมฺมวาที วินยวาที ตสฺมา  
ตถาคโตติ วุจฺจติ ฯ

[๑๒๐] ยลฺลจ โข จุนฺท สเทวกสฺส โลกสฺส สมารกสฺส  
สพฺรหฺมกสฺส สสฺสมณพฺรหฺมณฺเฌยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย ทิฏฺฐิํ สฺสํ มุตฺติ  
วิญฺญาตํ ปตฺตํ ปริเยสสิตํ อนุวิจฺจิตํ มนสา สมฺมา ๔ ตถาคเตน  
อภิสมฺพุทฺธํ ตสฺมา ตถาคโตติ วุจฺจติ ฯ ยลฺลจ จุนฺท รตฺตี  
ตถาคโต อนุตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธิํ อภิสมฺพุทฺธมฺติ ยลฺลจ รตฺตี  
อนุปาทีเสสาย นิพฺพานธาตฺยา ปรีนิพฺพายติ ยํ เอตสฺมี อนนฺตเร  
#๑ ม. โข ฯ ๒ ม. ย. โขสทฺโท น ทิสฺสติ ฯ ๓ ม. ย. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ ฯ  
#๔ ม. ย. สพฺพิ ฯ

ภาสติ ลปติ นิหิตติ สพพุนต์ ตเถว จ ๑ โหติ โน อณฺณถาติ ๒  
ตสฺมา ตถาคโตติ วุจฺจติ ฯ ยถาวาที จุนฺห ตถาคโต ตถากาโร  
ยถากาโร ตถาวาที อิติ ยถาวาที ตถากาโร ยถากาโร ตถาวาที วา ๓  
ตสฺมา ตถาคโตติ วุจฺจติ ฯ ยํ ๔ สเทวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก  
สสฺสมณพฺรหฺมณฺเญยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย ตถาคโต อภิภู  
อนภิภูโต อณฺณทตฺถุทโส วสวตฺตี ตสฺมา ตถาคโตติ วุจฺจติ ฯ

[๑๒๑] จานํ โข ปเนตํ จุนฺห วิชฺชติ ยํ อณฺณตฺตฺถิยา  
ปรีพฺพชกา เอวํ วเทยฺยํ กิ นฺ โข อาวุโส โหติ ตถาคโต  
ปรี มรณา อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ ฯ เอวํวาทีโน โข ๕  
จุนฺห อณฺณตฺตฺถิยา ปรีพฺพชกา เอวมสฺสุ วจฺนียา อพฺยาคตํ โข  
อาวุโส ภควตา โหติ ตถาคโต ปรี มรณา อิทเมว สจฺจํ  
โมฆมณฺณนฺติ ฯ จานํ โข ปเนตํ จุนฺห วิชฺชติ ยํ อณฺณตฺตฺถิยา  
ปรีพฺพชกา เอวํ วเทยฺยํ กิ ปนาวุโส น โหติ ตถาคโต ปรี  
มรณา อิทเมว สจฺจํ โโมฆมณฺณนฺติ ฯ เอวํวาทีโน จุนฺห  
อณฺณตฺตฺถิยา ปรีพฺพชกา เอวมสฺสุ วจฺนียา เอตํปี ๖ โข อาวุโส  
ภควตา อพฺยาคตํ น โหติ ตถาคโต ปรี มรณา อิทเมว  
สจฺจํ โโมฆมณฺณนฺติ ฯ จานํ โข ปเนตํ จุนฺห วิชฺชติ ยํ  
อณฺณตฺตฺถิยา ปรีพฺพชกา เอวํ วเทยฺยํ กิ ปนาวุโส ๗ โหติ จ  
น จ โหติ ตถาคโต ปรี มรณา อิทเมว สจฺจํ โโมฆมณฺณนฺติ ฯ  
เอวํวาทีโน จุนฺห อณฺณตฺตฺถิยา ปรีพฺพชกา เอวมสฺสุ วจฺนียา  
#๑-๒-๓-๔-๕ อัย น ทิสฺสติ ฯ ๖ ม. เอวมปิโย ฯ ๗ ย. กิณฺนุโข อาวุโส ฯ

อพยากต์ โข ปเนตต์ อาวุโส ภควตา โหติ จ น จ โหติ  
ตถาคโต ปริ มรณา อิทเมว สจจํ โมฆมณณนุติ ฯ จานํ  
โข ปเนตต์ จุนุท วิชชติ ยํ อณฺณตติตฺถิยา ปริพฺพชกา เอวํ  
วเทยฺยํ ที ปนาวุโส เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปริ  
มรณา อิทเมว สจจํ โมฆมณณนุติ ฯ เอวํวาทีโน จุนุท  
อณฺณตติตฺถิยา ปริพฺพชกา เอวมสฺสุ วณฺเณยา เอตํปี โข อาวุโส  
ภควตา อพยากต์ เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปริ มรณา  
อิทเมว สจจํ โมฆมณณนุติ ฯ

[๑๒๒] จานํ โข ปเนตต์ จุนุท วิชชติ ยํ อณฺณตติตฺถิยา  
ปริพฺพชกา เอวํ วเทยฺยํ กสฺมา ปเนตต์ อาวุโส สมณฺณ โคตเมน  
อพยากตฺถิยา ฯ เอวํวาทีโน จุนุท อณฺณตติตฺถิยา ปริพฺพชกา เอวมสฺสุ  
วณฺเณยา น เหน็ด อาวุโส อตฺถสณฺหิตํ น ๑ ชมฺมสณฺหิตํ น  
อาทีพฺรหฺมจริยํ น นิพฺพิตาย น วิราคาย น นิโรชาย น  
อุปสมาย น อภินุณาย น สมโโพชาย น นิพฺพานาย สํวตฺตติ  
ตสฺมา ตํ ภควตา อพยากตฺถิยา ฯ จานํ โข ปเนตต์ จุนุท วิชชติ  
ยํ อณฺณตติตฺถิยา ปริพฺพชกา เอวํ วเทยฺยํ ที ปนาวุโส สมณฺณ  
โคตเมน พฺยาคตฺถิยา ฯ เอวํวาทีโน จุนุท อณฺณตติตฺถิยา ปริพฺพชกา  
เอวมสฺสุ วณฺเณยา อิทํ กุณฺณนุติ โข อาวุโส ภควตา พฺยาคต์  
อຍํ กุณฺณสมฺมทโยติ โข อาวุโส ภควตา พฺยาคต์ อຍํ กุณฺณนิโรชติ  
โข อาวุโส ภควตา พฺยาคต์ อຍํ กุณฺณนิโรชคามินี

#๑ ม. น จ ฯ

ปฏิปทาติ โข อาวุโส ภควตา พุยากตฺตติ ฯ จานํ โข ปเนตํ  
จุนฺท วิชฺชติ ยํ อณฺตติตฺติยา ปริพฺพาชกา เอวํ วเทยฺยํ กสฺมา  
ปเนตํ อาวุโส สมณฺน โคตเมน พุยากตฺตติ ฯ เอวํวาทิโน โข ๑  
จุนฺท อณฺตติตฺติยา ปริพฺพาชกา เอวมสฺสุ วจฺนียา เอตฺตฺติ  
อาวุโส อตฺตสฺสํหิตํ ฃมฺมสฺสํหิตํ ๒ เอตํ อาทิพฺรหฺมจฺริยํ เอกนฺตํ  
นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย อุปสฺมา ย อภินฺถาย สมฺโพธาย  
นิพฺพานาย สํวตฺตติ ตสฺมา ตํ ภควตา พุยากตฺตติ ฯ

[๑๒๓] ยेषี เต จุนฺท ปุพฺพนตฺสหคตา ทิฏฺฐินิสฺสยา เตปี  
โข ๓ มยา พุยากตา ยถา เต พุยากาตพฺพา ๔ ยถา จ เต ๕ น  
พุยากาตพฺพา ๔ ที เต ๖ อหนฺเต อณฺตติตฺติเย ตตฺถ ๗ พุยากริสฺสามิ ฯ  
ยेषี เต จุนฺท อปรนตฺสหคตา ทิฏฺฐินิสฺสยา เตปี เต ๕ มยา  
พุยากตา ยถา เต พุยากาตพฺพา ๔ ยถา จ เต ๕ น พุยากาตพฺพา ๔  
ที เต อหนฺเต น ตตฺถ ๗ พุยากริสฺสามิ ฯ กตเม เต จุนฺท  
ปุพฺพนตฺสหคตา ทิฏฺฐินิสฺสยา ย เต ๓ มยา พุยากตา ยถา เต  
พุยากาตพฺพา ๔ ยถา จ เต น พุยากาตพฺพา ๔ ฯ สนฺติ [๘] จุนฺท  
เอเก สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน สสฺสโต อตฺตา จ  
โลโก จ อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ ฯ สนฺติ ปน จุนฺท เอเก  
สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน อสสฺสโต อตฺตา จ  
โลโก จ ฯ สจฺจิตฺตํ ฯ สสฺสโต จ อสสฺสโต จ อตฺตา จ  
โลโก จ ฯ เนวสสฺสโต จ ๕ นาสสฺสโต จ ๕ อตฺตา จ โลโก จ ฯ  
#๑-๕ ม. ย. อัย น ทิสฺสติ ฯ ๒ ม. ย. เอตํ ฃมฺมสํหิตํ ฯ ๓-๖ ม. ย. โว ฯ  
#๔ ย. วุยากตฺตพฺพา ฯ ๕ ย. จ โข เต ฯ ๗ ม. น ตถา ฯ ย. ตถา ฯ ๘ ม. โข  
#๕ ม. ย. จสทฺโท น ทิสฺสติ ฯ

สยงกโต อตฺตา จ โลโก จ ฯ ปรงกโต อตฺตา จ โลโก จ ฯ  
สยงกโต จ ปรงกโต จ อตฺตา จ โลโก จ ฯ อสยงกาโร จ ๑  
อปรงกาโร จ ๑ อธิจฺจสมุปฺปนฺโน อตฺตา จ โลโก จ อิทเมว สจฺจํ  
โมกฺขมณฺณนฺติ ฯ สสฺสํ สฺขทุกุํ ฯ อสสฺสํ สฺขทุกุํ ฯ สสฺสตณฺจ  
อสสฺสตณฺจ สฺขทุกุํ ฯ เนวสสฺสํ นาสสฺสํ สฺขทุกุํ ฯ สยงกํ  
สฺขทุกุํ ฯ ปรงกํ สฺขทุกุํ ฯ สยณฺจ กํ ๒ ปรงกตณฺจ  
สฺขทุกุํ ฯ อสยงการํ อปรงการํ อธิจฺจสมุปฺปนฺนํ สฺขทุกุํ อิทเมว  
สจฺจํ โมกฺขมณฺณนฺติ ฯ

[๑๒๔] ตตฺถ จุนฺท เย เต สมณฺพฺราหฺมณา เอวํวาทีโน  
เอวํทิกฺขิโน สสฺสโต อตฺตา จ โลโก จ อิทเมว สจฺจํ  
โมกฺขมณฺณนฺติ ตฺยาหํ อฺปสงฺกมิตฺวา เอวํ วทามิ อตฺถิ นฺ โข อิทํ  
อาวุโส วุจฺจติ สสฺสโต อตฺตา จ โลโก จาติ ฯ ยณฺจ โข  
เต เอวมาหํสู อิทเมว สจฺจํ โมกฺขมณฺณนฺติ ฯ ตํ เตสํ  
นानุชานามิ ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ อณฺณถาสณฺณินฺปิ เหตุจ จุนฺท  
สนฺเตเก สตฺตา ฯ อิมายปิ โข อหํ จุนฺท ปณฺณตฺติยา เนว  
อตฺตโน ๓ สมสมํ สมฺนุสฺสํ กุโต กิโย อถ โข อหเมว ตตฺถ  
กิโย ยทิทํ อธิปณฺณตฺติ ฯ

[๑๒๕] ตตฺถ จุนฺท เย เต สมณฺพฺราหฺมณา เอวํวาทีโน  
เอวํทิกฺขิโน [๔] อสสฺสโต อตฺตา จ โลโก จ ฯ สจฺจิตฺตํ สสฺสโต จ  
อสสฺสโต จ อตฺตา จ โลโก จ ฯ เนวสสฺสโต จ นาสสฺสโต จ  
#๑-๕ ม. ย. จสทฺโท น ทิสฺสติ ฯ ๒ ม. ย. สยงกตณฺจ ฯ เอวมฺปริ ฯ  
#๓ ม. อตฺตนา ฯ ๔ สสฺสโต อตฺตา จ โลโก จ ฯ



อตุตา จ โลโก จ ฯ สยงโกโต อตุตา จ โลโก จ ฯ ปรงโกโต  
 อตุตา จ โลโก จ ฯ สยงโกโต จ ปรงโกโต จ อตุตา จ โลโก จ ฯ  
 อสยงกาโร จ ๑ ปรงกาโร จ ๑ อธิจจมุปนโน อตุตา จ โลโก จ ฯ  
 สสสดี สุขทุกขํ ฯ อสสสดี สุขทุกขํ ฯ สสสตณจ อสสสตณจ  
 สุขทุกขํ ฯ เนวสสสดี จ ๑ นาสสสดี จ ๑ สุขทุกขํ ฯ สยงกดี  
 สุขทุกขํ ฯ ปรงกดี สุขทุกขํ ฯ สยณจ กดี ปรงกตณจ สุขทุกขํ ฯ  
 อสยงการี ปรงการี อธิจจมุปนโน สุขทุกขํ อิทเมว สจจ  
 โมฆมณณนติ ตยาหํ ออุปสงกมิตฺวา เอวํ วทามิ อตุติ นุ โข  
 อิทํ อาวุโส วุจฺจติ อสยงการี ปรงการี อธิจจมุปนโน  
 สุขทุกขนฺติ ฯ ยณจ โข เต เอวมาหํสุ อิทเมว สจจ โมฆมณณนติ ฯ  
 ตนฺเตสนนฺนทานนามิ ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ อณฺณตาสณฺณินปิ  
 เหตุถ จุนฺท สนฺเตเก สตุตา ฯ อิมายปิ โข อหํ จุนฺท  
 ปณฺณตฺติยา เนว อตุตโน ๒ สมสมํ สมนฺปสฺสามิ กุโต ภิชฺโย  
 อถโย อหเมว ตตุถ ภิชฺโย ยทิทํ อธิปณฺณตฺติ ฯ อิเม โข  
 เต จุนฺท ปุพฺพนตฺสทคตา ทิฏฺฐินิสฺสยา เย เต มยา พุยาเกตา  
 ยถา เต พุยาเกตพุพา ยถา จ เต น พุยาเกตพุพา ที เต  
 อหนฺเต ตตุถ พุยากริสฺสามิ ฯ

[๑๒๖] กตเม เต ๓ จุนฺท อปรนตฺสทคตา ทิฏฺฐินิสฺสยา เย  
 เต มยา พุยาเกตา ยถา เต พุยาเกตา ๔ ยถา จ เต น  
 พุยาเกตพุพา ที เต อหํ เต ตตุถ พุยากริสฺสามิ ๕ ฯ สนฺติ จุนฺท  
 #๑ ม. จสทุโท น ทิสฺสดี ฯ ๒ ม. อตุตนา ฯ ๓ ม. ย. จ ฯ ๔ ม. พุยาเกตพุพา  
 #ย. วุยาเกตพุพา ฯ ๕ ย. ที เต อหํ เต ตตุถ พุยากริสฺสามิตฺติ อิเม ปาจา น  
 #ทิสฺสนฺติ ฯ

เอเก สมณพราหมณา เอวาทิโน เอวาทิภูจิจิโน รูปี อตตะตา โหติ  
 อโรโค ปริ มรณา อิทเมว สจจํ โมฆมณณนุติ ฯ สนฺติ  
 โข ๑ ปน จุนฺท เอเก สมณพราหมณา เอวาทิโน เอวาทิภูจิจิโน  
 อรูปี อตตะตา โหติ ฯ รูปี จ อรูปี จ อตตะตา โหติ ฯ  
 เนวรูปินารูปี อตตะตา โหติ ฯ สลยฺหิ อตตะตา โหติ ฯ อสลยฺหิ อตตะตา  
 โหติ ฯ สลยฺหิ จ อสลยฺหิ จ อตตะตา โหติ ๒ ฯ เนวสลยฺหินาสลยฺหิ  
 อตตะตา โหติ ฯ อตตะตา อุจฺฉิษฺชติ วินสฺสติ น โหติ ปริ มรณา  
 อิทเมว สจจํ โมฆมณณนุติ ฯ ตตฺร จุนฺท เย เต สมณพราหมณา  
 เอวาทิโน เอวาทิภูจิจิโน รูปี อตตะตา โหติ อโรโค ปริ มรณา  
 อิทเมว สจจํ โมฆมณณนุติ คฺยาหํ อุปสงฺกมิตฺวา เอวํ วทามิ  
 อตฺถิ โข อิหํ อาวุโส วุจฺจติ รูปี อตตะตา โหติ อโรโค ปริ  
 มรณาติ ขลจ โข เต เอวมาหํสุ อิทเมว สจจํ โมฆมณณนุติ ฯ  
 ตนฺเตสํ นานุชานามิ ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ อลฺยณณาสลยฺหิโนปี  
 เหตุถ จุนฺท สนฺเตเก สตฺตา ฯ อิมายปี โข อหํ จุนฺท  
 ปลฺยณณคฺติยา เนว อตฺตโน ๓ สมสฺมํ สมนฺอุปสฺสามิ กุโต ภิกฺขุโย  
 อถ โข [๔] อหเมว ตตฺถ ภิกฺขุโย ยทิตฺถ อธิปลฺยณณคฺติ ฯ

[๑๒๗] ตตฺถ จุนฺท เย เต สมณพราหมณา เอวาทิโน  
 เอวาทิภูจิจิโน อรูปี อตตะตา โหติ ฯ รูปี จ อรูปี จ อตตะตา โหติ ฯ  
 เนวรูปินารูปี อตตะตา โหติ ฯ สลยฺหิ อตตะตา โหติ ฯ อสลยฺหิ  
 อตตะตา โหติ ฯ สลยฺหิ จ อสลยฺหิ จ อตตะตา โหติ ๒ ฯ

#๑ ม. ย. โขสทฺโท น ทิสฺสติ ฯ ๒ ม. ย. สลยฺหิ จ ... โหตีติ อิม ปาจา น  
 #ทิสฺสนฺติ ฯ ๓ ม. อตฺตนา ฯ ๔ ย. จุนฺท ฯ

เนวสณณินาสณณิ อตฺตา โหติ ฯ อตฺตา อจฺฉิขฺชติ วินสฺสติ น  
โหติ ปรี มรณา อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ ตฺยหา  
อุปสงฺกมิตฺวา เอวํ วทามิ อตฺถิ โข ๑ อิทํ อวฺโส วุจฺจติ อตฺตา  
อจฺฉิขฺชติ วินสฺสติ น โหติ ปรี มรณาติ ฯ ยลฺลจ โข เต  
จฺนฺท เอวมาหํสุ อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ ฯ ตนฺเตสํ  
นानุชานามิ ฯ ตํ กิสฺส เหตุ ฯ อณฺณถาสณฺณิโนปิ เหตุจ จฺนฺท  
สนฺเตเก สตฺตา ฯ อิมายปี โข อหํ จฺนฺท ปฺลยฺตฺติยา เนว  
อตฺตโน สมนํ สมนุสฺสํ กุโต ภิชฺโย อถโฆ อหเมว  
ตตฺถ ภิชฺโย ยทิตํ อธิปฺลยฺตฺติ ฯ อิม โข จฺนฺท อปรนฺตสทฺคตา  
ทิกฺขิณิสฺสยา เย เต มยา พฺยาทตา ยถา เต พฺยาทตพฺพา  
ยถา จ เต น พฺยาทตพฺพาติ ๒ ก็ เต อหนฺเต ตตฺถ  
พฺยาทริสฺสํ ฯ

[๑๒๘] อิมสณฺจ จฺนฺท ปุพฺพนฺตสทฺคตํ ทิกฺขิณิสฺสยํ  
อิมสณฺจ อปรนฺตสทฺคตํ ทิกฺขิณิสฺสยํ ปหานาย สมนฺติกฺกมาย  
เอวํ มยา จตฺตาโร สติปฺญฺจํ ทลิตา ปฺลยฺตฺตา ฯ กตเม  
จตฺตาโร ฯ อธิ จฺนฺท ภิกฺขุ กายเ กายานุสฺสํ วิหฺรติ อาตปิ  
สมฺปชาโน สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฉมาโทมนสฺสํ ฯ เวทนาสุ ฯ  
จิตฺเต ฯ ฐมเมสุ ฐมมานุสฺสํ วิหฺรติ อาตปิ สมฺปชาโน  
สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฉมาโทมนสฺสํ ฯ อิมสณฺจ จฺนฺท  
ปุพฺพนฺตสทฺคตํ ทิกฺขิณิสฺสยํ อิมสณฺจ อปรนฺตสทฺคตํ ทิกฺขิ-  
#๑ ม. อตฺถิ นฺ โข ฯ ๒ ม. ย. อติสทฺโท น ทิสฺสติ ฯ

นิตฺตยานํ ปทานาย สมตฺกุกมาย เอวํ มยา อิมํ จตฺตารโ  
สตฺติปญฺจนา เทสิตา ปณฺณตฺตาคี ฯ

[๑๒๕] เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา อุปฺทาโน ๑ ภควโต  
ปิฏฺจิติ จิตฺ โหติ ภควนฺตํ วิชยมาโน ฯ อถ โข อายสฺมา  
อุปฺทาโน ๑ ภควนฺตเมว เอตทโวจ อจฺจริยํ ภนฺเต อพฺภุตํ ภนฺเต  
ปาสาทีโก วตายํ ภนฺเต ชมฺมปริยาโย สุปาสาทีโก ๒ วตายํ ภนฺเต  
ชมฺมปริยาโย โก นามายํ ภนฺเต ชมฺมปริยาโยติ ฯ ตสฺมาติห  
ตฺวํ อุปฺทาน ๓ อิมํ ชมฺมปริยาโยํ ปาสาทีโกเตว [๔] ชาเรหิตี ฯ  
อิทมโวจ ภควา ฯ อตฺตมโน อายสฺมา อุปฺทาโน ๑ ภควโต ภาสิตํ  
อภินนฺทิตี ฯ

ปาสาทีกสูตรํ นิฏฺจิตํ ญฺจํ ฯ

---

#๑ ม. อุปฺวาโน ฯ ย. อุปฺวาโน ฯ ๒ ย. อติปาสาทีโก ฯ ๓ ม. อุปฺวาณ ฯ  
#ย. อุปฺวาน ฯ ๕ ม. ย. นํ ฯ

ลกขณสุตต์

[๑๓๐] เอวมเม สุตฺ ๑ เอกิ สมยิ ภควา สวตฺถิยิ วิหริติ  
 เขตวนเ อนาถปิณฑิกสุสอาราเม ๑ ๑ ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ  
 ภิกฺขุโวติ ๑ ภทฺนเตติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสุโสสุ ๑ ภควา  
 เอตทโวจ ทฺวตฺถีสิmani ภิกฺขเว มหาปฺริสฺสฺส มหาปฺริสฺสฺสลกฺขณานิ  
 เยหิ สมนฺนาคตฺสฺส มหาปฺริสฺสฺส เทว ว ๒ คติโย ภวนฺติ อนนฺญา  
 สเจ อการิ อชฺฉาวสฺติ ราชา โหติ จกฺกวตฺติ ชฺมมิโก ชฺมมราชา  
 จาตฺรนฺโต วิชิตฺวา วิชิตฺวา ๑ ชนปทฺฏจาวริยปฺปตฺโต สตฺตฺรตนสมนฺนาคโต  
 ตสฺสฺสิmani สตฺต รตนานิ ภวนฺติ เสยฺยถิํ จกฺกรตฺนํ หตฺถิรตฺนํ  
 อสฺสรตฺนํ มณฺธิรตฺนํ อิตฺถิรตฺนํ กหปฺติรตฺนํ ปรีณายกรตฺนเมว  
 สตฺตมํ ๑ ปโรสฺสสฺส โข ปนสฺส ปุตฺตา ภวนฺติ สุรา วีรฺงฺกรูปา  
 ปฺรเสนปฺปมทฺทนา ๑ โส อิมิ ปจฺวี สาคฺรปฺริยนฺตํ อชีลํ อนิมิตฺตํ  
 อกฺกณฺฏกํ อิทฺธํ ฝิถํ เขมํ สีวํ นีรพฺพุทฺ ๓ อทณฺเฑน อสฺตฺเถน ชฺมเมน  
 สเมน ๔ อภิวิชฺย อชฺฉาวสฺติ สเจ โข ปน อการสฺมา อนการิยิ  
 ปพฺพชฺติ อรหิ โหติ สมฺมาสมฺพุทฺโธ โลเก วิวญฺจฺนโท ๑  
 กตฺมานิ [๕] ตานิ ภิกฺขเว ทฺวตฺถีสฺ มหาปฺริสฺสฺส มหาปฺริสฺสฺสลกฺขณานิ  
 เยหิ สมนฺนาคตฺสฺส มหาปฺริสฺสฺส เทว ว ๒ คติโย ภวนฺติ อนนฺญา  
 สเจ อการิ อชฺฉาวสฺติ ราชา โหติ จกฺกวตฺติ ๑ สฺงฺขิตฺตํ ๑  
 สเจ โข ปน อการสฺมา อนการิยิ ปพฺพชฺติ อรหิ โหติ สมฺมาสมฺพุทฺโธ  
 #๑ ม. ยฺ. อนาถปิณฑิกสุส อาราเม ๑ ๒ ยฺ. วสฺสทฺโท น ทิสฺสฺติ ๑ ๓ ม. ยฺ. อชีลํ  
 #อนิมิตฺตํ ... สีวํ นีรพฺพุทฺนฺติ อิมเ ปาจา น ทิสฺสนฺติ ๑  
 #๔ ม. ยฺ. อยิ น ทิสฺสฺติ ๑ ๕ ม. ยฺ. จ ๑

โลเก วิวญจโท ๑ อธิ ภิกขเว มหาปริโส สุปติญฺจิตปาโท  
 โหติ ๑ ยปี ภิกขเว มหาปริโส สุปติญฺจิตปาโท โหติ อธิปี  
 ภิกขเว มหาปริสสฺส มหาปริสลกฺขณํ ภวติ ๑ ปุณ จปริ ภิกขเว  
 มหาปริสสฺส เหฏฺฐาปาตเตสฺส จกฺกานิ ชาตานิ โหนฺติ สหสฺสธารานิ  
 สเนมิกานิ สนาภิกานิ สพฺพาการปริปุรานิ [๑] ๑ ยปี ภิกขเว มหาปริสสฺส  
 เหฏฺฐาปาตเตสฺส จกฺกานิ ชาตานิ โหนฺติ สหสฺสธารานิ สเนมิกานิ  
 สนาภิกานิ สพฺพาการปริปุรานิ ๑ อธิปี ภิกขเว มหาปริสสฺส  
 มหาปริสลกฺขณํ ภวติ ๑ ปุณ จปริ ภิกขเว มหาปริโส อายตปณฺหิ  
 โหติ ๑ ทิมฺงฺคฺสิ โหติ ๑ มุทุตฺถนหตฺถปาโท ๒ โหติ ๑ ชาลหตฺถปาโท  
 โหติ ๑ อุตฺตฺสงฺขปาโท โหติ ๑ เอณฺชงฺโฆ โหติ จิตโก ว  
 อโนนมนฺโต อุภหิ ปาณิตเลหิ ชนฺนุกานิ ปริมสฺติ ปริมชฺชติ ๑  
 โกโสหิตวตฺถคฺคฺโยห โหติ ๑ สุวณฺณวณฺโณ [๑] กาญจนสนฺนิภตฺโต ๑  
 สุขุมจฺฉวี โหติ สุขุมตฺตา ฉวียา รโฆชฺชลฺลํ กาเย น อุปฺลิปฺปติ ๑  
 เอเกกโลโม โหติ เอเกกานิ โลมานิ โลมญฺเปสฺส ชาตานิ ๑  
 อุทฺธคฺคโลโม โหติ อุทฺธคฺคานิ โลมานิ ชาตานิ นีลานิ อญฺชนวณฺณานิ  
 กุณฺฑลาวตฺตานิ ทกฺขิณาวตฺตคฺกชาตานิ ๑ พุรหฺมุชฺชตฺโต  
 โหติ ๑ สตฺตฺตฺสฺสโท โหติ ๑ สีหปฺพุพฺพุทฺธกาโย โหติ ๑ ปิตฺตฺตฺตฺรฺโส ๔  
 โหติ ๑ นิโครฺธปริมฺณฺทโล โหติ ยาวตฺถวสฺส กาโย ตาวตฺถวสฺส  
 พฺยาโม ยาวตฺถวสฺส พฺยาโม ตาวตฺถวสฺส กาโย ๑ สมวญฺญกฺขนฺโธ  
 โหติ ๑ รสคฺคสฺสคฺคิ โหติ ๑ สีหหนุ โหติ ๑ จตฺตาพีสทฺนฺโต  
 #๑ ย. สุวิภตฺตฺตฺรฺานิ ๑ ๒ ม. มุทุตฺถน ... ๑ ย. มุทุตฺถณ ... ๑  
 #๑ ม. ย. โหติ ๑ ๔ ม. ย. จิตฺตฺตฺรฺโส ๑

โหติ ๗ สมทนุโต โหติ ๗ อวิรพทนุโต ๑ โหติ ๗ สสุกุกทาโ  
โหติ ๗ ปหุตชิโวห ๒ โหติ ๗ พุรหุมสฺสโร โหติ กรวิกภาณิ  
โหติ ๓ ๗ อภินิตเนตฺโต โหติ ๗ โคปฺขุโม โหติ ๗ อุณฺณา  
ภมุกนฺตเร ชาตา โหติ โอทาทา มุฑฺ ๗ ๗ ยปี ภิกฺขเว  
มหาปฺริสฺสส อุณฺณา ภมุกนฺตเร ชาตา โหติ โอทาทา มุฑฺ ๗ ๗  
อิทฺปี ภิกฺขเว มหาปฺริสฺสส มหาปฺริสฺสลกฺขณํ ภวติ ๗  
ปฺน จปฺริ ภิกฺขเว มหาปฺริสฺสส อุณฺหีสฺสีสโ โหติ ๗ ยปี ภิกฺขเว  
มหาปฺริสฺสส อุณฺหีสฺสีสโ โหติ อิทฺปี ภิกฺขเว มหาปฺริสฺสส  
มหาปฺริสฺสลกฺขณํ ภวติ ๗ อิมานิ โข ตานิ ภิกฺขเว ทวตฺตีส  
มหาปฺริสฺสส มหาปฺริสฺสลกฺขณานิ เยหิ สมนฺนาคตฺส มหาปฺริสฺสส  
เทว ว คติโย ภวณฺติ อนนฺญา สเจ อการํ อชฺฌาวสตี ราชา  
โหติ จกฺกตฺติ ๗ สจฺจิตฺตํ ๗ สเจ โข ปน อการสฺมา อนการิย  
ปพฺพชติ อรหํ โหติ สมฺมาสมฺพุทฺโธ โลเก วิวญฺจฺจโท ๗ อิมานิ  
โข ภิกฺขเว ทวตฺตีส มหาปฺริสฺสส มหาปฺริสฺสลกฺขณานิ พาหิรกาปิ  
อิสโย ธาเรนฺติ โน จ โข เต ชานนฺติ อิมสฺส กมฺมสฺส  
กตฺตฺตา ๗เป ๗ อิมํ ลกฺขณํ ปฏฺฐิตฺติ ๗

[๑๓๑] ยปี ภิกฺขเว ตถาคโต ปฺริมํ ชาตี ปฺริมํ ภวํ ปฺริมํ  
นิเกตํ ปฺพุเพ มนฺุสฺสฏฺโต สมานิ ทพฺุสฺมาทาโน อโหสิ กุสเลสุ  
ธมฺเมสุ อวตฺถิตฺสมาทาโน กายสุจฺริเต วจฺิสุจฺริเต มโนสุจฺริเต  
ทานสํวิภาเต สีสฺสมาทาเน อุโปสฺถปฺวาเส มตฺเตยฺยตาย เปตฺเตยฺยตาย  
#๑ ย. อวิรพทนุโต ๗ ๒ ย. ปหุลาชิโวห ๗ ๓ ม. อัย ปาโจน ทิสฺสตี ๗

สามนถตาย พุรหมถตาย กุเลเชฏฐาปจายิตาย อถนตฺรณถตเรสุ  
จ อธิกุสเลสุ ฐมเมสุ ฯ โส ตสฺส กम्मสฺส กตตฺตา  
อุปจิตตฺตา อุตฺตฺนฺนตฺตา วิปฺลตฺตา กายสฺส เกทา ปรี มรณา สุกฺตี  
สคฺคํ โลกํ อุปฺปชฺชติ ฯ โส ตตฺถ อถฺเณ เทเว ทสฺสี จานฺเห  
อธิคณฺหาติ ทิพฺเพน आयุณา ทิพฺเพน วณฺเณน ทิพฺเพน สุเขน  
ทิพฺเพน ยเสน ทิพฺเพน อธิปเตยฺเยน ทิพฺเพหิ รุเปหิ ทิพฺเพหิ  
สทฺเทหิ ทิพฺเพหิ คณฺเहेหิ ทิพฺเพหิ รเสหิ ทิพฺเพหิ โผฏฺฐพฺเพหิ ฯ  
โส ตโต จูโต อิตฺถตฺตํ อากโต สมานอ อิมํ มหาปฺริสทกฺขณํ  
ปฏฺฐิตฺถิ ฯ

[๑๑๒] สฺวปฺติภูจิตฺปาโท โหติ สมํ ปาทำ ภูมฺยํ นิกฺขิปปติ สมํ  
อทุชฺชติ สมํ สพฺพาวนฺเตหิ ปาทตฺเลหิ ภูมฺยํ สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส  
ลกฺขณฺเนน สมฺนฺนาคโต สเจ อการํ อชฺฌาวสฺสตี ราชา โหติ  
จกฺกวตฺติ ฐมฺมิโก ฐมฺมราชา จาตุรฺนฺโต วิชิตฺวา วิชนฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต  
สฺส  
ภวนฺติ เสยฺยถิํ จกฺกรตฺนํ หตฺถิรตฺนํ อสฺสรตฺนํ มณฺธิรตฺนํ  
อิตฺถิรตฺนํ คหฺปติรตฺนํ ปรีณายกรตฺนเมว สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส  
โฆ ปนสฺส  
โส อิมํ ปจฺวี สากฺรปฺริยฺนฺตํ อธิลมนิมิตฺตมกฺกญฺญํ อิทฺธิํ ฝิถํ  
เขมํ สิวํ นีรพฺพุทํ อทณฺเฑน อสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส  
อชฺฌาวสฺสตี ราชา สมานอ กิํ ลกฺติ อกฺขมฺภิกโย ๑ โหติ เกนจ  
#๑ ย. อวิกฺขมฺภิกโย ฯ



มนุสฺสภูเตน ปจฺจตฺติเกน ปจฺจามิตฺเตน ราชา สมานิ อิทํ  
ลภติ ฯ สเจ โข ปน อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺติ อรหํ  
โหติ สมนฺนํพฺพุโห โลกเ ววิญฺจฺนโท พฺพุโห สมานิ กิ  
ลภติ อุกฺขมฺภิโย โหติ อพฺภนฺตเรหิ วา พาหิเรหิ วา ปจฺจตฺติเกหิ [๑]  
ปจฺจามิตฺเตหิ ราเคน วา โทเสน วา โมเหน วา สมนฺเนน วา  
พฺุราหฺมณฺเนน วา เทเวน วา มารเณน วา พฺุรหฺมฺนา วา เณจิวา  
โลกสฺมี ฯ พฺุพุโห สมานิ อิทํ ลภติ ฯ เอตมตฺถํ ภควา อโวจ ฯ  
ตตฺถเตตํ วุจฺจติ

[๑๓๓] สจฺเจ จ ฐมฺเม จ ทเม จ สฺยเม

โสเจยฺยสีลาตฺถุโปสเถสุ จ

ปาณเ ๒ อหิํสาย อสาหเส รโต

ทพฺุหํ สมากาย สมนฺตมาจริ ๓ ฯ

โส เตน กมฺเมเนน ติทิวํ อปกฺกมิ ๔-๕

สุขณฺจ จิตฺตฺวา รติโย จ อนฺนุภิ ๕

ตโต จวิตฺวา ปฺนราคโต อิธ

สเมหิ ปาเทหิ สฺสี พฺุสนฺธริ ฯ

พฺุยากํสุ เวยฺยณฺชนิกา สมากตา

สมปฺปตฺติญฺจสฺส น โหติ ขมฺภนา

คิหิสฺส วา ปพฺพชิตฺสฺส วา ปน ๖

ตํ ลกฺขณํ ภวติ ตทตฺถโชตํ ๑0

#๑ ยู. วา ๑ ๒ ม. ยู. ทาเน ๑ ๓ ม. ยู. สมนตฺตมาจริ ๑ ๔ ม. ยู. ทิวํ สมนกฺกมิ ๑

#๕ ม. อนฺนุภิ ๑ ยู. อานฺนุภิ ๑ ๖ ม. ยู. ปฺน ๑

อกุขมภิโย โหติ อการมวสั  
ปราภิกุ สตุฏิกิ นปฺปมทฺทโน  
มนุสฺสฏฺเณนิธ โหติ ๑ เณจ  
อกุขมภิโย ตสฺส พลน กมฺมโน ๑  
สเจ ว ๒ ปพฺพชฺชมุเปติ ตาทิส  
เนกฺขมฺมฉนฺทาทิโร วิจกฺขโณ  
อคุโณ โส กจฺจติ ชาตุ ขมฺภนํ ๓  
นรุตฺตโม เอส ที ตสฺส ฌมฺมตาดิ ๑พ

[๑๓๔] ยปี ภิกฺขเว ตถาคโต ปุริมฺ ชาตี ปุริมฺ ภวํ ปุริมฺ  
นิเกตํ ปุพฺเพ มนุสฺสฏฺโถ สมานิ พหุชนสฺส สุขาวโห ๔ อโหสิ  
อุพฺเพกอุตฺตาสภยํ อปฺนุทิตา ฌมฺมิถจฺจ รกฺขาวรรณคฺคตฺตี ลัทธิชตา  
สปรिवารณจฺ ทานํ อทาสิ ๑ โส ตสฺส กมฺมสฺส กตฺตตา  
อุปฺจิตฺตตา อุตฺตन्नตฺตตา วิปลตฺตตา กายสฺส เกทา ปรี มรณา สุกฺตี  
สคฺคํ โลกํ อุปฺชชฺติ ๑ โส ตตฺถ อญฺเฐ เทเว ทสฺหิ จานฺเห  
อิทธิคฺคฺหาติ ๑เปฯ โส ตโต จูโต อิธฺถตฺตํ อากโต สมานิ  
อิมํ มหาปุริสลกฺขณํ ปฏฺิถกฺติ เหนฺจปาตตเลสุ จกฺกานิ ชาตานิ  
โหนฺติ สหสฺสธารานิ สเนมิกานิ สนาภิกานิ สพฺพการปริปุรานิ  
สุวิภตฺตนฺตรานิ ๑ โส เตน ลกฺขณน สมนฺนาคโต สเจ อการํ  
อชฺฌาวสตี ราชา โหติ จกฺกวตฺติ ๑เปฯ ราชา สมานิ ที  
ลภติ มหาปริวาริ โหติ มหาสฺส โหนฺติ ปริวารา ๕ พุราหฺมณคหปติกา  
#๑ ย. มนุสฺสฏฺเณน น โหติ ๑ ๒ ม. ย. จ ๑ ๓ ย. คพฺุภํ ๑ ๔ ย. พหุชนสุขาเย ๑  
#๕ ย. มหาสฺส โหติ ปริวาริ ๑ เอวมฺปรี ๑

เนกมา ชานปทา คณกมหามตฺตา อนีกุจฺจา โทวาริกา  
อมจฺจา ปาริสชฺชา ราชาโน โภคิกา ๑ กุมารา ราชาสมาโน อิทํ  
ลภติ ฯ สเจ ๒ อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺติ อรหํ โหติ  
สมฺมาสมฺพุทฺโธ โลเก วิภูจฺจโท พุทฺโธ สมาโน ก็ ลภติ  
มหาปริวารโ โหติ มหาสุส โหนฺติ ปริวารา ภิกฺขุ ภิกฺขุณิโย อุปาสกา  
อุปาสิกาโย เทวา มนุสฺสา อสุรา นาคา คณฺธพฺพา พุทฺโธ สมาโน  
อิทํ ลภติ ฯ เอตมตฺถํ ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเอตํ วุจฺจติ

[๑๓๕] ปุเร ปฺรตฺถา ปฺริมาสุ ชาตีสฺสุ

มนุสฺสภูโต พหุณํ สุขาวโห  
อุพฺเพคอุตฺตาสภายาปนฺนุทโน  
คฺคตฺตีสุ รกฺขาวรณฺเส อุตฺตโก ฯ  
โส เตน กมฺเมเนน ติทิวํ อปกฺกมิ  
สุขณฺจ จิตฺตฺตา รติโย จ อนฺนุภิ  
ตโต จวิตฺวา ปฺนฺราคโต อิช  
จกฺกานิ ปาเทสุ ทฺเวสุ วินฺทติ  
สมนฺตเนมินิ สหสฺสสารานิ ๓ จ ฯ  
พฺยาก็สุ เวยฺยณฺชนิกา สมากตา  
ทิสฺวา กุมารํ สตปฺปญฺญลภฺขณฺณํ  
ปริวารวา หเสสฺสติ สตฺตุมทฺทโน  
ตถา हि จกฺกานิ สมนฺตเนมินิ ฯ

#๑ ม. ยู. โภคิยา เอวมฺปรี ฯ ๒ ยู. สเจ ปน ฯ ๓ ยู. สหสฺสสารานิ จ ฯ

สเจ น ปพพชชมุเปติ ตาทิโส  
วตเตติ จกุกัม ปจวี ปสาสติ  
ตสฺसानุยุตฺตา อธิ ๑ ภาวนติ ขตฺติยา  
มหายสา ๒ สปริวารยฺนติ ๓ นํ ๑  
สเจ ว ๔ ปพพชชมุเปติ ตาทิโส  
เนกขมฺมฉนฺทาทิโรโต วิจกฺขโณ  
เทวา มนุสฺสาสุรสฺสกุรฺกขสา ๕  
คณฺธพพฺพนาคา วิหงฺกา ๖ จตุปฺปทา  
อนุตฺตรํ เทวมนุสฺสปุชิตํ  
มหายสา สปริวารยฺนติ นํ ๑

[๑๓๖] ยํปี ภิกฺขเว ตถาคโต ปุริมฺ ชาติํ ปุริมฺ ภวํ ปุริมฺ  
นิเกตฺตํ ปุพฺเพ มนุสฺสญฺโถ สฺมาโน ปาณาติปาตํ ปหาย ปาณาติปาตา  
ปฏฺวิโรโต โหติ นินฺทิตทณฺโฑ นินฺทิตสฺสโถ ลชฺซี ทยาปนฺโน  
สพฺพปาณญฺตหิตานุกมฺปิ วิหาสิ ๑ โส ตสฺส กมฺมสฺส กตฺตฺตา  
๑เป๑ โส ตโต จโต อิตฺถตฺตํ อากโต สฺมาโน อิมานิ ตีณิ  
มหาปุริสฺสทกฺขณานิ ปฏฺธิลภติ อายตปณฺหิ จ โหติ ที่มฺงฺคฺลึ จ  
พฺรหฺมชฺชคฺคโต จ ๑ โส เตหิ ลกฺขณฺเหหิ สมนฺนาคโต สเจ อการํ  
อชฺฉาวสตี ราชา โหติ จกฺกวตฺติ ๑เป๑ ราชา สฺมาโน ก็  
ลภติ ที่มฺายูโก โหติ จิรญฺจิตฺติโก ที่มฺายูปาเลติ น สกฺกา  
โหติ อนุตฺตรา ชีวิตา โวโรเปตฺตํ เกนจิ มนุสฺสญฺเตน ปจฺจตฺติเกน  
#๑ ม. ตสฺसानุยุตฺตาธ ๑ ย. ตสฺसानุยุตฺตา อธิ ๑ ๒ ม. ย. มหายสํ ๑  
#๓ ม. สปริ... ๑ ย. สปริ... ๑ ๔ ม. ย. จ ๑ ๕ ย. เทวมนุสฺส... ๑  
#๖ ม. ย. วิหกา ๑

ปัจจุามิตฺเตน ราชา สมนโน อิทํ ลภติ ฯเปฯ พุทฺโธ สมนโน  
ก็ ลภติ ทีฆายุกโก โหติ จิรญฺจิตฺตโก ทีฆมายุปาเลติ น สกกา  
โหติ อนฺตรา ชีวิตา โวรโรเปตฺตุ ปจฺจตฺถิเกหิ ปจฺจามิตฺเตหิ สมณฺเณ  
วา พุราหฺมณฺเณ วา เทเวณ วา มาเรณ วา พุรหฺมณฺนา วา เกณจิ  
วา โลกสฺมี พุทฺโธ สมนโน อิทํ ลภติ ฯ เอตมตฺถํ ภควา อโวจ ฯ  
ตตฺถเตตํ วุจฺจติ

[๑๓๗] มรณวชภยมตฺตโน วิทิตฺวา

ปฏฺิวิริโต ปรี มรณาย อโหสิ

เตน โส ๑ สฺจฺริเตน สกฺคมกฺมาสิ ๒

สุกตผลวิปากมฺนุโกสิ ฯ

จวีย ปฺนริชาคโต สมนโน

ปฏฺิลภติ อิช ติณฺนิ ลกฺขณานิ

ภวติ วิปฺลทีฆปาสนฺนิโก ๓

พุรหฺมาว สฺชชฺ ๔ สฺโก สฺชาตคตฺโต ฯ

สฺกุโฆ สฺสุ ๕ สฺสณฺจิตฺโต สฺชาโต

มฺหุตฺถุนํกุณฺธิยสฺส โหนฺติ

ทีฆมา ตีภิ ปฺริสทกฺขณฺเหภิ ๖

จิริยาปนาย ๗ กุมารมาทิสนฺติ ฯ

ภวติ ยทิ คิหิ จิริ ยเปติ

จิรตรํ ปฺพพชติ ยทิ ตโต หิ

#๑ ม. ย. อัย น ทิสฺสติ ฯ ๒ ม. ย. สกฺคมกฺคมา ฯ ๓ ม. ... ปาสนฺนิโก ฯ

#ย. ...ปาณิโก ฯ ๔ ย. พุรหฺมา วิยฺชชฺ ฯ ๕ ม. ย. สฺสุ ฯ

#๖ ม. ย. ปฺริสวรคฺคทกฺขณฺเหหิ ฯ ๗ ม. ย. จิริยาปนาย ฯ

ยาปยติ [๑] วสิทฐิภาวนาย

อิติ ทีฆายุกตายนุณิมิตตุนติ ฯ

[๑๓๘] ยปี ภิกขเว ตถาคโต ปุริมิ ชาตี ปุริมิ ภวํ ปุริมิ  
 นิเกติ ปุพเพ มนุสสุภูโต สมานิ ทาตา อโหสิ ปณิตานํ รสิตานํ  
 ขาพณียานํ โภชนียานํ สายณียานํ เลหณียานํ ปานานํ ฯ โส ตสฺส  
 กम्मสฺส กตตฺตา อุปจิตตฺตา ฯเปฯ กายสฺส เกทา ปรี มรณา  
 สุกตี สุกฺกํ โลกํ อุปชฺชติ ฯเปฯ โส ตโต จูโต อิตฺถตฺตํ  
 อากโต สมานิ อิมิ มหาปุริสลกฺขณํ ปฏิลภติ สตฺตสฺส อุตฺสทา ๒  
 โหนฺติ อุโภสุ หตฺถสฺส อุตฺสทา โหนฺติ อุโภสุ ปาเทสุ อุตฺสทา  
 โหนฺติ อุโภสุ อํสกุญฺเฐสุ อุตฺสทา โหนฺติ ขนฺธฺ อุตฺสทา โหนฺติ ๓ ฯ  
 โส เตน ลกฺขณฺน สมนฺนาคโต สเจ อการิ อชฺฌาวสตี ราชา  
 โหติ จกฺกวตฺติ ฯเปฯ ราชา สมานิ ก็ ลภติ ลาภิ โหติ  
 ปณิตานํ รสิตานํ ขาพณียานํ โภชนียานํ สายณียานํ เลหณียานํ  
 ปานานํ ราชา สมานิ อิทํ ลภติ ฯเปฯ พุทฺโธ สมานิ  
 ก็ ลภติ ลาภิ โหติ ปณิตานํ รสิตานํ ขาพณียานํ โภชนียานํ  
 สายณียานํ เลหณียานํ ปานานํ พุทฺโธ สมานิ อิทํ ลภติ ฯ  
 เอตมตฺถิ ภควา อโวจ ฯ ตตฺถตฺถํ วุจฺจติ

[๑๓๙] ขชฺชโภชนํ อถ เลหสายิตํ ๔

อุตฺตมคฺครสทายโก อหุ  
 เตน โส สฺจริเตน กมฺมุนา  
 นนฺทวเน ๕ จิรมภิปฺโปมทติ ฯ

#๑ ม. จ ฯ ๒ ม. สตฺตสฺสโท โหติ สตฺตสฺส อุตฺสทา ฯ ย. สตฺตสฺสโท โหติ  
 #สตฺตสฺสทา ฯ ๓ ม. ย. อุสฺสโท โหติ ฯ ๔ ม. ย. เลยฺยสายิยิ ฯ ๕ ม. ย. นนฺทวเน ฯ

สูตร จุสฺสเท ๑ อิธาริทธิจฺจติ  
หตุตปาตมฺหตุตตญจ ๒ วินฺทติ  
อาหุ พุณฺณชนนินิตฺตโกวิทา  
ขชฺชโกชนรสลาภิตาย ๓ ฯ  
น ๔ ตํ ๕ คิหิสฺสปี ตตตฺตโชตกํ  
ปพฺพชฺชปี จ ๖ ตทาทิทธิจฺจติ  
ขชฺชโกชนสฺส ลาภिरุตฺตมํ ๗  
อาหุ สพฺพคิหิพนฺชนจฺฉินฺทติ ฯ

[๑๔๕๐] ยํปี ภิกฺขเว ตถาคโต ปริมํ ชาตี ปริมํ ภวํ ปริมํ  
นิกตํ ปุพฺเพ มนุสฺสญฺโตะ สมานโน จตุหิ สงฺกหฺวตฺตญฺหิ ชนสงฺกหิโก ๘  
อโหสิ ทานน ปิยวาเจน ๙ อตฺตจริยาย สมานตฺตตาย ฯ โส ตสฺส  
กมฺมสฺส กตตฺตา อุปฺจิตตฺตา อสฺสन्नตฺตา วิปฺลตฺตา กายสฺส  
เกทา ปริ มรณา สุคฺตี สกฺกํ โลกํ อุปฺชชฺติ ฯ โส ตโต  
จฺโต อิตฺตตฺตํ อากโต สมานโน อิมานิ เทว มหาปฺริสฺสทกฺขณานิ  
ปฏฺฐิตฺถติ มุทฺตลหตุตปาโท ๑๐ จ ๑๑ โหติ ชาลหตุตปาโท จ ฯ โส  
เดหิ ลกฺขณฺเหหิ สมนฺนาคโต สเจ อการํ อชฺฌาวสฺติ ราชา  
โหติ จกฺกวตฺติ ฯเปฯ ราชา สมานโน กิ ลภฺติ สฺสสงฺกหิตฺตปฺริชฺโน  
โหติ สฺสสงฺกหิตฺตสฺส โหนฺติ พุราหฺมณคหฺปติกา เนคมา

#๑ ยู. สูตร จุสฺสเท ฯ ๒ ม. ยู. ... มุทฺตญจ ฯ ๓ ม. ขชฺชโกชนรสลาภิตาย นํ ฯ  
#ยู. ขชฺชโกชนรสลาภิตาย ฯ ๔ ม. นสฺสทโท น ทิสฺสติ ฯ ๕ ม. ยํ ๖-๑๑ ยู. จสฺสทโท  
#น ทิสฺสติ ฯ ๗ ม. ยู. ขชฺชโกชนรสลาภिरุตฺตมํ ฯ ๘ ม. ชนํ สงฺกาคหิโก ฯ ยู. ชนํ  
#สงฺกหิตฺตา ฯ ๙ ม. ปิยวชฺเชน ฯ ยู. เปยฺยวาเจน ฯ ๑๐ ม. ยู. มุทฺตลุนหตุตปาโท ฯ

ชานปทา ๑ คณกมหามตฺตา อนีกฎฐา โทวาริกา อมจฺจา ปาริสชชา  
ราชาโน โภคิกา กุมารรา ราชา สมานโน อิทํ ลภติ ฯเปฯ  
พฺพุโธ สมานโน กิํ ลภติ สฺตฺสงฺคหิตปฺริชโน โหติ สฺตฺสงฺคหิตสฺส ๒  
โหนติ ภิกฺขุ ภิกฺขุณฺนิโย อุปาสกา อุปาสิกาโย เทวา มนุสฺสา  
อสุรา นาคา กนฺธพฺพทา พฺพุโธ สมานโน อิทํ ลภติ ฯ เอตมตฺถํ  
ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเอตํ วุจฺจติ

[๑๔๑] ทานํปี จตฺถจฺริยตฺถจ ๓

ปฺยวทตฺถจ สมานจฺนตฺถจ ๔

กรฺย จฺริย สฺตฺสงฺคหํ พฺพนฺนํ

อนวมเตน กุณฺเณน ยาติ สกฺกํ ฯ

จฺวีย ปฺนฺริชากโต สมานโน

กรจฺจณมฺพฺพตฺถจ ๕ ชาลิโน จ

อติรฺจฺริสฺวคฺคทสฺสเนยฺยํ ๖

ปฺภูติภฺติ ททโร สฺตฺสงฺคมาโร ฯ

ภวติ ปฺริชนสฺส โว วิเชยฺโย

มहिํ อาวสิโต ๗ สฺตฺสงฺคหิโต

ปฺยวทฺ หิตสฺขตํ ชิกิํสมานโน

อภฺริจฺจิตานิ कुณานิ อจฺจโรติ ฯ

ยทิ ปชฺหติ ๘ สพฺพกามโภคิํ ๙

กถยติ ฐมฺมกถิํ ชิโน ชนสฺส

#๑ ม. ย. เนคมชานปทา ฯ ๒ ม. ย. สฺตฺสงฺคหิตาสฺส ฯ ๓ ย. ทานมฺปี จ อตฺถจฺริยตฺถมฺปี

#๑ ฯ ๔ ม. ปฺยวาทิตฺถจ สมานตฺถตฺถจ ฯ ๕ ม. ย. ... มฺพฺพตฺถจ ฯ ๖ ม. ย. ...

#สฺวคฺค ... ฯ ๗ ย. อาวสิโก ฯ ๘ ม. ย. ยทิ จ ชหฺติ ฯ

#๙ ย. สพฺพกามคฺคณโภคิํ ฯ



วจนปฏิกรสสาภิปปสนนา

สุตฺวาน ฌมฺมานุฌมฺมาจรนฺตฺติ ฯ

[๑๔๒] ยํปี ภิกฺขเว ตถาคโต ปุริมฺ ชาตี ปุริมฺ ภวํ ปุริมฺ  
นิเกตํ ปุพฺเพ มนุสฺสญฺโต สฺมาโน อตฺถุปฺสญฺหิตํ ฌมฺมุปฺสญฺหิตํ  
วาจํ ภาสิตา อโหสิ พหุชนํ นิตฺตเสติ ๑ ปาณินํ หิตฺตฺชาวโห [๒]  
ฌมฺมยาคี ฯ โส ตสฺส กมฺมสฺส กตฺตฺตา อฺปฺจิตฺตฺตา วิปฺลตฺตฺตา ฯเปฯ  
โส ตโต จูโต อิตฺถตฺตํ อากโต สฺมาโน อิมานิ เทว  
มหาปุริสฺตลฺกฺษณานิ ปฏฺิถฺกฺติ อฺสุตฺตฺสงฺขปาโท จ โหติ อฺทฺทฺชคฺคโลโม  
จ ฯ โส เตหิ ลกฺษณฺเหหิ สมนฺนาคโต สเจ อคาริ อชฺฌาวสฺติ  
ราชา โหติ จกฺกวตฺติ ฯเปฯ ราชา สฺมาโน ก็ ลกฺติ อคฺโค จ  
โหติ เสฏฺโฐ จ ปาโมกฺโข จ อุตฺตโม จ ปวโร จ กามโกคินํ  
ราชา สฺมาโน อิทํ ลกฺติ ฯเปฯ พุทฺโธ สฺมาโน ก็ ลกฺติ  
อคฺโค จ โหติ เสฏฺโฐ จ ปาโมกฺโข จ อุตฺตโม จ ปวโร  
จ สพฺพสฺตฺตานํ พุทฺโธ สฺมาโน อิทํ ลกฺติ ฯ เอตมฺตฺถํ  
ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเถตํ วุจฺจติ

[๑๔๓] อตฺถฌมฺมํ สํสกฺหิตํ ๓ ปฺเร ติริ ๔

เอริยํ ๕ พหุชนํ นิตฺตฺติ  
ปาณินํ หิตฺตฺชาวโห อหุ  
ฌมฺมยาคํ อสุตฺตฺชช ๖ อมฺจฺฉริ ฯ  
เตน โส สฺจฺริเตน กมฺมฺนา

#๑ ม. นิตฺตฺเสติ ฯ ยู. นิตฺตฺเสติ ฯ ๒ ยู. อหุ ฯ ๓ ม. ยู. อตฺถฌมฺมสฺหิตํ ฯ ๔ ม. ยู.

#คิริ ฯ ๕ ม. ยู. เอริยํ ฯ ๖ ม. ฌมฺมยาคมยชิ ฯ ยู. ฌมฺมยาคมสุตฺตฺชิ ฯ

สุกตี วัชติ ตตถ โมทติ  
ลกขณานิ จ ทเว อีธาโคโต  
อุตุตมสุขตาย ๑ วินุทติ ๒ ๑  
อุพภูมุปตติโตมวา สโธ  
ปาทคณจิริหุ สาธุ สณฺจिता  
มัสโลหิตาจิตา ตโจตถญา ๓  
อุปริชานู โสภนา ๔ อหุ ๑  
เคหมาวสติ เจ ตถาวิโธ  
อคคตํ วัชติ กามโกกีนํ  
เตน อุตุตริตรณจ ๕ น วิชชติ  
ชมพุทีปี อภิภุยุย อิริยติ ๖ ๑  
ปพพชชปิ จ ๗ อโนมนิกกโม  
อคคตํ วัชติ สพพปานิ  
เตน อุตุตริตโร น วิชชติ  
สพพโลกํ อภิภุยุย วิหริตีติ ๑

[๑๔๔] ยปี ภิกขเว ตถาคโต ปุริมํ ชาตี ปุริมํ ภวํ ปุริมํ  
นิเกตํ ปุพเพ มนุสฺสภูโต สมานो สกุกจํ วาเจตา อโหสิ สิปปํ  
วา วิชชํ วา จรณํ วา กมมํ วา กินตีเม จิปปํ ๘ วิชานเยยฺย  
จิปปํ สมปฺภิปชฺเชยฺย น จิริ กิลิเสยฺยุนฺติ ๑ โส ตสฺส กम्मสฺส  
กตตฺตา อุปจิตตฺตา ๑เป๑ โส ตโต จโต อิตฺถตฺตํ อากโต  
#๑ ม. อุตุตมปฺมุขตาย ๑ ๒ ย. อุตุตมสุขานิ สํวินุทติ ๑ ๓ ย. ตโจตตา ๑  
#๔ ม. อุปริจรณโสภนา ๑ ย. อุปริ จ ปน โสภนา ๑ ๕ ม. ย. อุตุตริตโร ๑  
#๖ ย. อิริยติ ๑ ๗ ม. ย. ปพพชชปิ จ ๑ ๘ ย. อชานเยยฺย ๑

สมาโน อิทํ มหาปริสทกฺขณํ ปฏฺฐิตถติ เอณิซงฺโฆ โหติ ฯ  
โส เตน ลกฺขณน สมนฺนาคโต สเจ อการํ อชฌาวสติ ราชา  
โหติ จกฺกวตฺติ ฯเปฯ ราชา สมาโน ก็ ลภติ ยานิ ตานิ  
ราชารหานิ ราชงฺคานิ ราชูปโกคานิ ราชานุจฺจวิกานิ ตานิ ชิปฺปิ  
ปฏฺฐิตถติ ราชา สมาโน อิทํ ลภติ ฯเปฯ พุทฺโธ สมาโน ก็  
ลภติ ยานิ ตานิ สมนฺนารหานิ สมนงฺคานิ สมนฺนูปโกคานิ  
สมนฺนานุจฺจวิกานิ ตานิ ชิปฺปิ ปฏฺฐิตถติ พุทฺโธ สมาโน อิทํ  
ลภติ ฯ เอตมตฺถํ ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเอตํ วุจฺจติ

[๑๔๕] ทีปฺเปสุ วิชฺชาจรณฺสุ กมฺเมสุ ๑

กถํ วิชานเยฺย ๒ ลหฺนฺติ ๑ อิจฺฉติ

ยตฺตูปฆาตายน น โหติ กสฺสจิ

วาเจติ ชิปฺปิ น จิริ กิลิสิสฺสติ ฯ

ตํ กมฺมํ กตฺวา กุสฺลํ สุขุทฺรยํ

ซงฺฆมา มนฺนุญฺจา ลภเต สฺสณฺจิตา

วตฺตา สุชาตา อนฺนุปฺพพฺมุคฺคตา

อุทฺทกฺคโลมา สุขุมตฺตโจตฺถญา ๔ ฯ

เอณเยฺยซงฺโฆติ ตมาหุ ปุคฺคถํ

สมปฺตติยา ชิปฺปมิธาหุ ลกฺขณํ

เอเกกโลมานิ ๕ ยทาภิกงฺขติ

อปฺพุพฺพชํ ชิปฺปมิธาธิคฺจฺฉติ ฯ

#๑ ย. กมฺเมสุ ฯ ๒ ม. วิชานเยฺย ฯ ๓ ย. วิชานเยฺย ลหฺนฺติ ฯ ๔ ย. ... โจตฺตา ฯ

#๕ ม. เกหานุโลมานิ ฯ

สเจ ว ๑ ปพพชชมเปติ ตาทิโส

เนกขมมณนทาทิโรโต วิจกขโณ

อนุจณวิกสส ยทานุโลมีย ๒

ต วิณฑติ จิปปมโนมนิกกโมติ ๑ ๗

[๑๔๖] ยปี ภิกขเว ตถาคโต ปุริม ชาตี ปุริม ภว ปุริม  
 นิเกตฺตํ ปุพฺเพ มนุสฺสญฺโต สมานो สมณํ วา พุราหฺมณํ วา  
 อุตฺตมํ อธิคฺคา อโหสิ ทึ ภูเต กุสลํ ทึ อกุสลํ  
 ทึ สวชฺชํ ทึ อนวชฺชํ ทึ เสวิตพฺพํ ทึ น เสวิตพฺพํ ทึ  
 เม ภริยามันํ ทึฆรตฺตํ อหิตาย ทฺกขาย อสฺส ทึ วา ปน เม  
 ภริยามันํ ทึฆรตฺตํ หิตาย สฺกขาย อสฺสาดิ ๗ โส ตสฺส กมฺมสฺส  
 กตฺตตา อุตฺตมํ อุตฺตมํ อุตฺตมํ ๗เป๗ โส ตโต จูโต อิตฺตตฺตํ  
 อากโต สมานอ อิมํ มหาปุริสฺสทกฺขณํ ปฏฺฐิตกฺติ สฺกขมจฺฉวิ โหติ  
 สฺกขมจฺฉตา ฉวียา รโชนฺทลํ กายเ น อุตฺตมํ ๗ โส เตน  
 ลกฺขณเณ สมณฺนาคโต สเจ อคารํ อชฺฉวสฺติ ราชา โหติ  
 จกฺกวตฺติ ๗เป๗ ราชา สมานอ ทึ ลกฺติ มหาปญฺโญ [๔] นาสฺส  
 โหติ โภจิ ปญฺญาย สทิสฺโส วา เสฏฺโฐ ๕ วา กามโภจินํ ราชา  
 สมานอ อิทํ ลกฺติ ๗เป๗ พุทฺโธ สมานอ ทึ ลกฺติ มหาปญฺโญ  
 โหติ ปุณฺณปญฺโญ หาสปญฺโญ ชวนปญฺโญ ติกฺขปญฺโญ นิพฺเพชฺชปญฺโญ  
 นาสฺส โหติ โภจิ ปญฺญาย สทิสฺโส วา เสฏฺโฐ ๕ วา สพฺพสฺสทฺตานํ  
 พุทฺโธ สมานอ อิทํ ลกฺติ ๗ เอตฺมตฺถํ ภควา อโวจ ๗  
 #๑ ม. ย. จ ๗ ๒ ม. ย. ... โลมิกํ ๗ ๓ ม. ... วิกฺกโมติ ๗ ๔ ม. ย. โหติ ๗  
 #๕ ย. วิสิฏฺโฐ ๗

ตตเถตํ วุจจติ

[๑๔๗] ปุเร ปุรตถา ปุริมาสุ ชาตีสุ  
 อณฺฐาตุกาโม ปริปุจฺจिता อหุ  
 สุตฺตฺตฺตฺตา ปพฺพชิตํ อุปาสิตา  
 อตฺถนฺตโร อตฺถกถํ นิสามยิ ฯ  
 ปณฺฐาปฏฺฐิตาภคเตน ๑ กมฺมฺนา  
 มนุสฺสญฺโต สุขุมจฺฉวี อหุ  
 พฺยํกํสุ อุปฺปาณฺนิมิตฺตโกวิทา ๒  
 สุขุมานิ อตฺถานิ อเวจฺจ ทกฺขติ ๓ ฯ  
 สเจ น ปพฺพชฺชมุเปติ ตาทิโส  
 วตฺเตติ จกุกํ ปจฺวี ปสาสติ  
 อตฺถานุสติญฺจิสฺส ปริกฺกฺกฺเสสุ จ  
 น เตน เสยฺโย สทิสฺโส น ๔ วิชฺชติ ฯ  
 สเจ ว ๕ ปพฺพชฺชมุเปติ ตาทิโส  
 เนกฺขมฺมฉนฺทาทิโรโต วิจกฺขโณ  
 ปณฺฐาวิสฺสิญฺจํ ลภเต อนฺตฺตฺตํ  
 ปปฺโปติ โพรธี วรฺกฺกริเมธโสติ ฯ

[๑๔๘] ยํปี ภิกฺขเว ตถาคโต ปุริมํ ชาตี ปุริมํ ภวํ ปุริมํ  
 นิเกตํ ปุพฺเพ มนุสฺสญฺโต สมานิ อกฺโกธโน อโหสิ อนฺุปายาสพฺหุโล  
 พหุณฺนํปี ๖ วุตฺโต สมานิ นาทิสชฺชิ น กุปฺปี น พฺยาปชฺชิ  
 #๑ ย. ...กเตน ฯ ๒ ม. ย. อุปฺปาท... ฯ ๓ ม. ทกฺขติ ฯ ๔ ม. จ ฯ ย. ๖ ฯ  
 #๕ ม. จ ฯ ย. วสทฺโท น ทิสฺสติ ฯ ๖ ม. ย. พหุณฺนํปี ฯ

น ปติฏฺฐยิ น โภปญจ โทสญจ อปฺปจฺจยญจ ปาตฺวากาสิ  
ทาดตา จ อโหสิ สุขุমানํ มุทฺทกานํ อตุตฺตรณานํ ปาปฺรณานํ ๑  
โฆมสุขุমানํ กปฺปาสิกสุขุমানํ โภเสยฺยสุขุমানํ กมฺพลสุขุমানํ ๗ โส  
ตสฺส กมฺมสฺส กตตฺตฺตา อฺปปจิตตฺตฺตา ๗เปฯ โส ตโต จูโต  
อิตฺตฺตฺตํ อากโต สฺมาโน อิมํ มหาปฺริสฺลกฺขณํ ปฏฺฐิลกฺติ  
สุวณฺณวณฺโณ โหติ กาณฺจนสนฺนิกตฺโต ๗ โส เตน ลกฺขณฺน  
สมนฺนาคโต สเจ อการํ อชฺฌาวสฺติ ราชา โหติ จกฺกวตฺติ ๗เปฯ  
ราชา สฺมาโน ก็ ลกฺติ ลากิ โหติ สุขุমানํ มุทฺทกานํ อตุตฺตรณานํ  
ปาปฺรณานํ โฆมสุขุমানํ กปฺปาสิกสุขุমানํ โภเสยฺยสุขุমানํ  
กมฺพลสุขุमानํ ราชา สฺมาโน อิทํ ลกฺติ ๗เปฯ พุทฺโธ สฺมาโน ก็  
ลกฺติ ลากิ โหติ สุขุমানํ มุทฺทกานํ อตุตฺตรณานํ ปาปฺรณานํ  
โฆมสุขุमानํ กปฺปาสิกสุขุमानํ โภเสยฺยสุขุमानํ กมฺพลสุขุमानํ พุทฺโธ  
สฺมาโน อิทํ ลกฺติ ๗ เอตฺมตฺถํ ภควา อโวจ ๗ ตตฺถเตตํ วุจฺจติ

[๑๔๕] อุกโกธญจ อธิฏฺฐหิ อทาสิ ๒

ทานญจ วตฺถานิ สุขุมานิ สุขุฉวินิ  
ปฺริมฺตรภเว จิตฺโต อภิวิสฺชชช  
มหิมิว สุโร อภิวสฺสํ ๓ ๗  
ตํ กตฺวาน อิตฺโต จูโต ทิพฺพมฺุปฺปชฺชช  
สุกตํ ผลวิปากมฺนุญฺจฺวา กนฺกตฺนุปฺปฏิโก ๔  
อิธากิภาวติ ๕ สุรวรตโรริว อินฺโท ๗

#๑ ม. ปาปฺรณานํ ๗ ๒ ย. อทาสิ จ ๗ ๓ ย. อภิวสฺสํ ๗ ๔ ... ตฺนุสนฺนิกโก ๗  
#๕ ย. อิธ ภาวติ ๗

เกหลจวรสดี ๑ นโร อปพพช-

มิจัน มหตี ๒ มหี ปสาสดี ๓

ปสยห สหิธ สดตรตน์ ๔ ปฏิลภดี

วิปลสุมจณวิสุจิจจ ๕ ๑

ลาภี อจณาทนวดลโหมกขปาปूरณัน

ภวดี ยที อนการियตมูเปดี

สุหิตปूरिमกตผล์ อนูภวดี

น ภวดี กตสส ปนาโสดี ๑

[๑๕๐] ยปี ภิกขเว ตถาคโต ปूरिम ชาติ ปूरिम ภว ปूरिम  
 นิเกถ์ ปุพเพ มนุสสุภูโต สمانโน จิรปพนภูजे सुजिरपुवासिने ๖  
 ฅาดีมิตเต สุหชเช สชิน สมานเตา อโหสิ มาตรีปี ปุตเตน  
 สมานเตา อโหสิ ปุตตีปี มาตรา สมานเตา อโหสิ ปีตรีปี  
 ปุตเตน สมานเตา อโหสิ ปุตตีปี ปีตรา สมานเตา อโหสิ  
 ปีตรีปี ๗ ภাত্রา สมานเตา อโหสิ ภাত্রีปี ภคินียา สมานเตา  
 อโหสิ ภคินีปี ภাত্রา สมานเตา อโหสิ สมคคิ กตวา จ  
 อพภนุโมทิตา อโหสิ ๑ โส ตสส กมมสส กตตดา ๑เปฯ โส  
 ตโต จโต อิตถตต อากโต สมานโน อิม มหาปूरิสลภขณ ปฏิลภดี  
 โโกโสหิตวตถคอุโยห โหดี ๑ โส เตน ลภขณน สมนุนาคโต สजे  
 อการี อชฅาวรสดี ราชา โหดี จกกวตติ ๑เปฯ ราชา สมานโน  
 กิ ลภดี ปहुตปุตโต อโหสิ ๘ ปโรสทสส โข ปนสส ปุตตา  
 #๑ ย. เกหลจวรสดี ๑ ๒ ม. ย. มหตี ๑ ๓ ม. ย. อนุสาสดี ๑ ๔ ย. ปสยห  
 #อภิวสนวรสดี ๑ ๕ ย. วิปลสุมจจ สุจจวิจจ ๑ ๖ ม. ย. สุจिरปुवासिโน ๑  
 #๗ ม. ย. ภাত্রมปี ๑ ๘ ม. ย. โหดี ๑

ภวนติ สุรา วีรจรูปา ประเสนปมทพนา ราชา สมานอ อิทํ ลภติ  
ฯเปฯ พุทโธ สมานอ ก็ ลภติ ปนุตปุตโต อโหสิ อนนทสทสสิ  
โฆ ปนสส ปุตตา ภวนติ สุรา วีรจรูปา ประเสนปมทพนา พุทโธ  
สมานอ อิทํ ลภติ ฯ เอตมตถํ ภควา อโวจ ฯ ตตถตถํ วุจติ

[๑๕๑] ปุเร ปุรตถา ปุริมาสุ ชาติสุ

จิริปปนญเจ สุจิริปวาสิโน

ฉาตีสุหขเซ สจโน สมานยิ

สมกุกิ กตวา จ ๑ อนนุโมทิตา อหุ ฯ

โส เตน กมฺเมน ทิทิวํ อปกุกมิ ๒

สุขณจ จิตฺตทา รติโย จ อนนุภิ ๓

ตโต จวิตฺวา ปุนรอกโต อิท

โกโสหิตํ วินฺทติ วตถณาทิยํ ฯ

ปนุตปุตโต ภวติ ๔ ตถาวโธ

ปโรสทสฺสณจ ๕ ภวนติ อตุรชา ๖

สุรา จ วีรา จ อมิตฺตตาปนา

คิหิสฺส ปิตฺชนนา ๗ ปิยํ วทา ฯ

ปนุตรา ๘ ปพฺพชิตฺส อิริยโต

ปุตตา ภวนติ วจนานุจาริโน ๙

คิหิสฺส วา ปพฺพชิตฺส วา ปน ๑๐

ตํ ลกฺขณํ ภวติ ๑๑ ตทตถโชตกนฺติ ฯ

#๑ ม. จสทโท น ทิสฺสติ ฯ ๒ ม. ย. ทิวํ สมกุกมิ ฯ ๓ ม. อนนุภิ ฯ ย. อานนุภิ ฯ

#๔ ม. ภวติ ฯ ๕ ย. ปโร สทสฺสณจ ฯ ๖ ย. อตุรชา ฯ ๗ ม. ปิตฺ ชนนา ฯ

#๘ ม. ย. พนุตรา ฯ ๙ ย. วจนานุจาริโน ฯ ๑๐ ม. ย. ปน ฯ ๑๑ ม. ชายติ ฯ



[๑๕๒] ยปี ภิกขเว ตถาคโต ปุริมं ชาตี ปุริมं ภวํ ปุริมं  
นิเกตํ ปุพฺเพ มนุสฺสญฺโต สฺมาโน มหาชนสงฺคาหํ สเมกฺขมาโน  
สํ ฆานาติ ๑ สํ ฆานาติ ปุริสํ ฆานาติ ปุริสฺวิเสสํ ฆานาติ  
อยมิทมรหติ อยมิทมรหตีติ ตตฺถ ตตฺถ วิเสตตฺถกโร ปุเร ๒  
อโหสิ ฯ โส ตสฺส กมฺมสฺส กตตฺตา ฯเปฯ โส ตโต จูโต  
อิตฺตตฺตํ อาคโต สฺมาโน อิมานิ เทว มหาปุริสฺสทกฺขณานิ ปฏฺฐิตฺถิ  
นิโคธฺรปริมณฺฑลโ ๖ โหติ จิโตเยว อโนนมนฺโต อุภอหิ ปาณิตเลหิ  
ชนฺนุกันนิ ปริมสฺติ ปริมชฺชติ ฯ โส เตหิ ลกฺขณฺเหหิ สมนฺนาคโต  
สเจ อคาริ อชฺฌาวสฺติ ราชา โหติ จกฺกวัตฺติ ฯเปฯ ราชา  
สฺมาโน ก็ ลภติ อญฺโฆ โหติ มหฺทฺชโน มหาภโ ๓  
ปฺหุตฺชาตฺรปรชฺโต ปฺหุตฺวิตฺตฺตฺปกรโณ ปฺหุตฺชนฺธลฺโย ปฺริปฺณฺณโกฏฺฐาจาโร ๓  
ราชา สฺมาโน อิทํ ลภติ ฯเปฯ พุทฺโธ สฺมาโน  
ก็ ลภติ อญฺโฆ โหติ มหฺทฺชโน มหาภโ ๓ ตสฺสิมานิ ฌนานิ  
โหนติ เสยฺยถิทํ สทฺธาณํ สีลณํ หิริณํ โอตฺตปฺปณํ  
สุตฺถนํ จาคฺชนํ ปญฺญาณํ พุทฺโธ สฺมาโน อิทํ ลภติ ฯ  
เอตมฺตฺถํ ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเอตํ วุจฺจติ

[๑๕๓] ตฺถิย ๔ ปวิจย ๕ จินฺตยิตฺวา

มหาชนสงฺคาหํ ๖ สเมกฺขมาโน

อยมิทมรหตีติ ๗ ตตฺถ ตตฺถ

ปุริสฺวิเสสฺกโร ปุเร อโหสิ ฯ

#๑ ย. สัฆานาติ ฯ ๒ ย. ปุริสฺวิเสสฺกโร ฯ ๓ ม. ย. ปฺริปฺณฺณโก สโกฏฺฐาจาโร ฯ

#๔ ย. ตฺถิย ฯ ๕ ม. ปฏฺฐิวิจย ฯ ย. ปวิเจยฺย ฯ ๖ ม. ... สกฺกหนํ ฯ

#ย. ... สกฺกหตฺ ๗ ๗ ม. อิตฺิสทฺโท น ทิสฺสตี ฯ

สมา จ ปนญจิติ ๑ อโนนมนุโต

ผุสติ กเรหิ อโภหิ ชนฺนุกานิ

มหิรฺหปฺปริมณฑโล อโหสิ

สุจริตกมฺมวิปากเสสเคน ๗

พหุวิวิธนิมิตฺตลกฺขณณฺญ

อภินิปุณา มนุชา พุยากริสฺสุ

พหุวิวิธคิหิโน อรหานิ ๒

ปฏิลลภติ ททโร สุสฺสุ กุมาริ

อิธ จ ๓ มหิปติสฺส กามโภกา

คิหิปติรูปกา พหุ ภวนฺติ

ยทิ ๔ ปชหติ สพฺพกามโภคิ

ลภติ อนฺตฺตริ อุตฺตมํ ชนฺนุกนฺติ ๗

[๑๕๔] ยปิ ภิกฺขเว ตถาคโต ปุริมํ ชาตี ปุริมํ ภวํ ปุริมํ  
 นิเกตํ ปุพฺเพ มนุสฺสญฺโต สมานิ พหุชนสฺส อุตฺตกาโม อโหสิ  
 หิตกาโม ผาสูกาโม โยคกฺเขมกาโม กิณฺตีเม สทฺธาย วฑฺฒเยยฺยํ  
 สีเลน วฑฺฒเยยฺยํ สุเตน วฑฺฒเยยฺยํ พุทฺธิยา วฑฺฒเยยฺยํ ๕ จาเคน  
 วฑฺฒเยยฺยํ ฌมฺเมน วฑฺฒเยยฺยํ ปญฺญา ย วฑฺฒเยยฺยํ ชนฺนฺเยน  
 วฑฺฒเยยฺยํ เขตฺตวตฺตนา วฑฺฒเยยฺยํ ทฺวิปทจตฺตปฺเทหิ วฑฺฒเยยฺยํ  
 ปุตฺตทาเรหิ วฑฺฒเยยฺยํ ทาสกมฺมกรโปริเสหิ วฑฺฒเยยฺยํ ฌาตีหิ  
 วฑฺฒเยยฺยํ มิตฺเตหิ วฑฺฒเยยฺยํ พนฺธเวหิ วฑฺฒเยยฺยุนฺติ ๗ โส ตสฺส  
 #๑ ม. มหิ จ ปน จิตฺ ๗ ย. ส หิ จ ปน จิตฺ ๗ ๒ ย. อรหานิ ๗ ๓ ย. จสทฺโท  
 #น ทิสฺสติ ๗ ๔ ม. ย. ยทิ จ ๗ ๕ ม. ย. พุทฺธิยา วฑฺฒเยยฺยุนฺติ น ทิสฺสติ ๗

กมมสฺส กตตฺตา อุปจิตตฺตา ฯเปฯ โส ตโต จูโต อิตถตฺตํ  
อาคโต สมนโน อิมานิ ตีณิ มหาปฺริสทกฺขณานิ ปฏิลกฺติ  
สีหปฺพุทฺทกาโย จ โหติ ปิตฺตนฺตรฺโส ๑ จ สมวณฺณกฺขนฺโธ จ ฯ โส  
เดหิ ลกฺขณฺเหหิ สมนฺนาคโต สเจ อการํ อชฺฌาวสตี ราชา โหติ  
จกฺกวตฺติ ฯเปฯ ราชา สมนโน ก็ ลกฺติ อปฺริหานธฺมโม โหติ  
น ปฺริหายตี ธนธณฺเณน เขตฺตวตฺตฺตฺนา ทฺวิปทจคฺคฺปฺเทหิ ปฺตฺตทาเรหิ  
ทาสกมฺมกรโปฺริเสหิ ฌาตีหิ มิตฺเตหิ พนฺธเวหิ น ปฺริหายตี  
สพฺพสมฺปตฺติยา ราชา สมนโน อิทํ ลกฺติ ฯเปฯ พุทฺโธ สมนโน  
ก็ ลกฺติ อปฺริหานธฺมโม โหติ น ปฺริหายตี สทฺธาย สีเลน  
สุเตน จาเคน ปณฺณาย น ปฺริหายตี สพฺพสมฺปตฺติยา พุทฺโธ  
สมนโน อิทํ ลกฺติ ฯ เอตมคฺคํ ภควา อโวจ ฯ ตตฺถตํ วุจฺจตี

[๑๕๕] สทฺธาย สีเลน สุเตน พุทฺธิยา

จาเคน ธมฺเมน พนฺหิ สาธฺมิ  
ธเนน ธณฺเณน จ เขตฺตวตฺตฺตฺนา  
ปฺตฺเตหิ ทาเรหิ จคฺคฺปฺเทหิ จ  
ฌาตีหิ มิตฺเตหิ จ พนฺธเวหิ  
พเลน วณฺเณน สุเขน จูภยํ  
กถํ น หายเยยฺยุนฺตี ๒ ปฺเรหิ ๓ อิจฺฉตี  
อทฺธํ สมิทฺธจ ๔ ปนาภิกงฺขตี ฯ  
สสีหปฺพุทฺทสฺสณฺจโต อหุ

#๑ ม. ยู. จิตฺนฺตรฺโส ฯ ๒ ม. ยู. อิตฺสทฺโท น ทิสฺสตี ฯ ๓ ม. ยู. ปฺเรตี ฯ

#๔ ม. ยู. อคฺคสฺส มิทฺธิ จ ฯ

สมวฏฏกขนุ โธ จ ปิตตบุตรโธ  
ปุพเพ สัจฉิณเณน กเตน กมมุนา  
อหานิยํ ปุพพนิมิตตมสฺสตี ๑  
คิหิปี ฐลเณน ฐเนน วฑฺฒติ  
ปุตฺเตหิ ทาเรหิ จตฺตปุเทหิ จ  
อกิลฺลจโน ปพฺพชิตฺ อณฺตฺตฺร  
ปปโปติ สมฺโพธิมทานธมฺมตฺตฺนตี ๑ ๑

[๑๕๖] ยํปี ภิกฺขเว ตถาคโต ปุริมํ ชาตี ปุริมํ ภวํ ปุริมํ  
นิเกตํ ปุพเพ มนุสฺสภูโต สฺมาโน สตฺตฺตํ อวิหเสกชาติโก ๒ อโหสิ  
ปํณินา วา เลขทฺตฺตนา วา ทณฺฑเณน วา สตฺตฺตฺตนา วา ๑ โส ตสฺส  
กมฺมสฺส กตฺตฺตฺตา อฺปฺจิตฺตฺตฺตา ๑เปฯ โส ตโต จโต อิตฺตฺตฺตํ  
อากโต สฺมาโน อิมํ มหาปุริสฺสทกฺขณํ ปฏฺฐิตฺตฺตฺติ รสทฺกฺกสทฺกฺกํ โหติ  
อฺทฺทฺทกฺกสฺส รสทฺทฺทโย ทิวายํ ชาตา โหนฺติ สมวาหฺรทฺทโย ๓ ๑  
โส เตน ลกฺขเณน สมนฺนาคโต สเจ อคํริ อชฺฌาวสตี ราชา  
โหติ จกฺกวตฺตฺติ ๑เปฯ ราชา สฺมาโน ก็ ลกฺกติ อปฺปาปาโธ  
โหติ อปฺปาตฺตฺตโก สฺมเวปํกนิยา คหณิยา สมนฺนาคโต นาคิสีตฺตาย  
นํจจฺจฺจฺจฺจ รํชา สฺมาโน อิทํ ลกฺกติ ๑เปฯ พุทฺโธ สฺมาโน ก็ ลกฺกติ  
อปฺปาปาโธ โหติ อปฺปาตฺตฺตโก สฺมเวปํกนิยา คหณิยา สมนฺนาคโต  
นํจจฺจฺจฺจ นํจจฺจฺจฺจ มชฺฌิมํย ปฺรํชํนํกขมํย พุทฺโธ สฺมาโน  
อิทํ ลกฺกติ ๑ เอตมตฺตํ ภาควา อโวจ ๑ ตตฺตฺตํ วุจจติ

#๑ ม. ย. สมฺโพธิ อสทานธมฺมตฺตฺนตี ๑ ๒ ม. ย. อวิหเสกชาติโก ๑

#๓ ม. สฺมาภิวาหิณีโย ๑ ย. สฺมาภิวาหิณีโย ๑

[๑๕๗] น ปาณินา น จ ปน ทณฺฑเลทฺทุนา ๑

สตฺเถน วา มรณฺวเรน วา ปน ๒

อุพฺพาทนฺนํ ปริตฺตชฺชนนํ วา

น วิหฺรียี ชนตฺมเหจฺโกล ๓ อหุ ๔

เตเนว โส สุกฺคิสฺส เปจฺจ ๔ โมทติ

สุขปฺพลํ กิริย ๕ สุขานิ วินฺทติ

ปามุชฺชสา ๖ รสหรณฺนิ สุตฺตญฺจिता

อิธาคโต ลภติ รสคฺคิสฺสคฺคิตํ ๗ ๘

เตนาหุ นํ อภินิปุณฺณา ๘ วิจฺกขณฺณา

อัย นโร สุขพฺพุโล ภวิสฺสติ

กิริยํ วา ปพฺพชิตฺตํ วา ปน ๒

ตํ ลกฺขณํ ภวติ ตทตฺถ โชตฺถกนฺตํ ๙

[๑๕๘] ยํปี ภิกฺขเว ตถาคโต ปุริมํ ชาตี ปุริมํ ภวํ ปุริมํ

นิเกตํ ปุพฺเพ มนุสฺสญฺโถ สมานิ น จ ๕ วิสฺฐํ น จ วิสาวิ ๑๐ น

จ ๑๑ ปน วิเจยฺยเปกฺขิตา ๑๒ อุชฺฐ ๑๓ ตถา ปตฺถมฺมุมนิ ๑๔ หุตฺวา

อุชฺฐเปกฺขิตา อโหสิ ๑๕ ปิยจฺกขุณา พหุชนํ อุทกฺขิตา ๑๖ อโหสิ ๙ โส ตสฺส

กมฺมสฺส กตฺตตฺตา อุปฺจิตฺตตฺตา ๙เปฯ โส ตโต จโต อิตฺถตฺตํ อากโต

สมานิ อิมานิ เทว มหาปุริสฺสลกฺขณานิ ปฏฺฐกฺกติ อภินิเณตฺโต

#๑ ม. น ปาณินทณฺฑเลทฺทุนา ๑ ๒ ย. ปุณ ๑ ๓ ย. น วิหฺรียี ชนตฺมเหจฺโกล ๔

#๕ ม. ย. สุกฺคิมฺเปจฺจ ๕ ม. ย. กิริย ๖ ม. สโมชฺสา ๗ ย. สมนฺชชสา ๘

#๗ ม. ย. รสคฺคิสฺสคฺคิตํ ๗ ๘ ม. อภินิปุณฺณา ๙ ๑๐-๑๑ ย. จสทฺโท น ทิสฺสติ ๑๐ ม.

#วิสาจ ๑ ย. วิสาจิตํ ๑ ๑๒ ม. ย. วิเจยฺยเปกฺขิตา ๑ ๑๓ ม. อุชฺฐ ๑ ๑๔ ย. ...

#มฺมุมนิ ๑ ๑๕ ม. ย. หุตฺวา อุชฺฐเปกฺขิตา อโหสิตี ปาจฺจตฺตํ นตฺถิ ๑ ๑๖ ม. ย.

#อุทกฺขิตา ๑

จ โหติ โคปฺขุโม จ ๆ โส เตหิ ลกฺขณฺเหหิ สมฺนฺนาคโต สเจ  
อคาริ อชฺฌาวสฺติ ราชา โหติ จกฺกวตฺติ ๆเปฯ ราชา สฺมาโน  
กึ ลภติ ปิยทสฺสโน โหติ พหุโน ชนสฺส ปิโย โหติ มนาโป  
พฺรหฺมณฺคหปฺตีกานํ เนคมชานปทานํ คณกมฺหามตฺตทานํ อนิฏฺฐจฺานํ  
โทวาริกานํ อมจฺจานํ ปาริสชฺชานํ ราชฺชนํ โภคิกานํ ๑ กุมารานํ ราชา  
สฺมาโน อิทํ ลภติ ๆเปฯ พุทฺโธ สฺมาโน กึ ลภติ ปิยทสฺสโน  
โหติ พหุโน ชนสฺส ปิโย โหติ มนาโป จ ๒ ภิกฺขุณฺํ ภิกฺขุณฺินํ  
อุปาสิกานํ อุปาสิกานํ เทวานํ มนุสฺसानํ อสุรานํ นาคานํ กนฺธพฺพานํ  
พุทฺโธ สฺมาโน อิทํ ลภติ ๆ เอตมตฺถํ ภควา อโวจ ๆ ตตฺถเตตํ วุจฺจติ

[๑๕๕] น จ วิสฺฐึ น จ วิสาวี

น จ ปน วิเชยฺยเปกฺขจิตา

อุชฺชตฺถา ปตฺถมฺมุชฺชโน ๓

ปิยจกฺขุณา พหุชนํ อุทกฺขจิตา ๆ

สุคฺคิสฺสุ โส ผลวิปากํ

อนุภวติ ตตฺถ โมทติ

อิธ จ ๔ ภวติ โคปฺขุโม

อภินึลเนตฺตณฺยโน สฺทสฺสโน ๆ

อภิโยคิโน จ นิปฺปณา

พหุปทนิมิตฺตโกวิทา

โคปฺขุมนยฺนกุสฺลา ๕ มนฺุชา

#๑ ม. ยฺ. โภคิกานํ ๆ ๒ ม. ยฺ. จสทฺโท น ทิสฺสติ ๆ ๓ ยฺ. ...มฺุชฺชโน ๆ

#๔ ม. ยฺ. จ ปน ๆ ๕ ม. ยฺ. สฺขุมนยฺนกุสฺลา ๆพ

ปิยทสฺส โนติ อภินนุทสนฺติ ๑ นํ ฯ

ปิยทสฺส โน คิหิ สฺนโต จ

ภวติ พุชฺชนปิยายโก ๒

ยทิ ปน ๑ ภวติ คิหิ สมนโณ ๔

โหติ ปิโย พุณฺํ โสภนาสโนติ ฯ

[๑๖๐] ยปี ภิกฺขเว ตถาคโต ปุริมํ ชาตี ปุริมํ ภวํ ปุริมํ  
 นิเกตํ ปุพฺเพ มนุสฺสภูโต สฺมาโน พุชฺชนปุพฺพกโม อโหสิ กุสเลสุ  
 ฌมฺเมสุ พุชฺชนปโมกฺโข กายสุจฺริเตน วจฺสิจฺริเตน มโนสุจฺริเตน ๕  
 ทานสํวิทาเล สีลสฺมาทาเน อุโปสถูปวาเส มตฺเตยฺยตาย ๖ เปตฺเตยฺยตาย  
 สามณฺณตาย พุทฺทมณฺณตาย กุเลเชฏฺฐาปจายิตาย อณฺณตรณฺณตเรสุ  
 จ ๗ อธิกุสเลสุ ฌมฺเมสุ ฯ โส ตสฺส กมฺมสฺส กตตฺตา ฯเปฯ  
 โส ตโต จโต อิตฺถตฺตํ อากโต สฺมาโน อิทํ มหาปุริสทกฺขณํ  
 ปฏฺฐิตฺถิ อุนฺหิสฺสีโส โหติ ฯ โส เตน ลกฺขณฺเนน สมนฺนาคโต  
 สเจ อคารํ อชฺฌาวสตี ราชา โหติ จกฺกวตฺติ ฯเปฯ ราชา  
 สฺมาโน ก็ ลภติ มหาสฺส ชโน อนฺวายิกो โหติ พุราหฺมณคหปติกา  
 เนคมชานปทา คณกมฺหามตฺตา อนีกญฺจา โทวาริกา อมจฺจา  
 ปาริสชฺชา ราชาโน โภคิกา กุมารา ราชา สฺมาโน อิทํ  
 ลภติ ฯเปฯ พุทฺโธ สฺมาโน ก็ ลภติ มหาสฺส ชโน  
 อนฺวายิกो โหติ ภิกฺขุ ภิกฺขุณีโย อุปาสกา อุปาสิกายो เทวา  
 มนุสฺสา อสุรา นาคา คนฺธพฺพา พุทฺโธ สฺมาโน อิทํ ลภติ ฯ  
 #๑ ม. ย. อภินนุทสนฺติ ฯ ๒ ม. พุชฺชนปิยายโต ฯ ย. พุณฺํ ปิยายโต ฯ  
 #๓ ม. ย. ยทิจ น ฯ ๔ คิหิ สมนโณ โหติ ฯ ๕ ม. ย. กายสุจฺริเต วจฺสิจฺริเต  
 #มโนสุจฺริเต ฯ ๖ ย. เมตฺเตยฺยตาย ฯ ๗ ย. จสทฺโท น ทิสฺสตี ฯ

เอตมตฺถิ ภควา อโวจ ๑ ตตฺถเตตฺถ วุจฺจติ

[๑๖๑] ปุพฺพงฺคโม สุจฺริเตสุ อหุ  
    ธมฺเมสุ ธมฺมจฺริยาภฺริโต  
    อนฺวายิโก พหุชนฺสฺส อหุ  
    สคฺเคสุ เวทยิถ ๑ ปุณฺณผลิ ๑  
    เวทยิตฺวา ๒ โส สุจฺริตฺสฺส ผลิ  
    อฺฉฺฉิสีสฺสตฺตมฺมิชฺชฌมฺมา  
    พฺยาก็สุ พฺยณฺชนนฺิมิตฺตชฺรฯ  
    ปุพฺพงฺคโม พหุชนํ เหฺสฺสตี ๓ ๑  
    ปฏฺฐิโกภิกฺขยานิ ๔ มนฺุเชสุ อิท  
    ปุพฺเพปิ ตฺสฺส อภฺิหรนฺติ ตทา  
    ยทิ ขตฺติโย ภวติ ญฺมิปฺติ  
    ปฏฺฐิหารกํ พหุชนเ ลภติ ๑  
    อด เจว ปพฺพชฺติ โส มนฺุโช  
    ธมฺเมสุ โหติ ปคฺุณเ วิสฺวิ  
    ตฺสฺसानุสฺสานคฺุณฺาภฺริโต ๕  
    อนฺวายิโก พหุชนโน ภวตีติ ๑

[๑๖๒] ยํปี ภิกฺขเว ตถาคโต ปุริมํ ชาตี ปุริมํ ภวํ ปุริมํ  
    นิกตํ ปุพฺเพ มนฺุสฺสญฺุโต สมนโน มุสฺวาทาํ ปหาย มุสฺวาทา  
    ปฏฺฐิวิโรโต อโหสิ สจฺจวาที สจฺจสนฺุโร เตโต ปจฺจยิโก อวิสฺวาทโก  
    #๑ ม. ย. เวทยิตฺถ ๑ ๒ ย. เวทิตฺวา ๑ ๓ ย. พหุชนํ เหฺสฺสตายํ ๑  
    #๔ ม. ปฏฺฐิโกภิกฺขา ๑ ๕ ม. ตฺสฺसानุสฺสานคฺุณฺาภฺริโต ๑ ย. ตฺสฺसानุสฺสานี คฺุณฺาภฺริโต ๑



โลกสุต ฯ โส ตสุต กมฺมสุต กตตฺตา ฯเปฯ โส ตโต จุโต  
อิตฺตตฺตํ อาคโต สมนโน อิมานิ เทว มหาปุริสทกฺขณานิ ปฏฺฐิตภติ  
เอเกกโลโม จ โหติ อุณฺณา จ ฆมฺมกนฺตเร ชาตา โหติ  
โธทาตา มฺหุ ตฺถสฺสนฺนิภา ฯ โส เตหิ ทกฺขณฺเหหิ สมนฺนาคโต สเจ  
อคาริ อชฺฌาวสตี ราชา โหติ จกฺกวตฺตติ ฯเปฯ ราชา สมนโน ก็  
ลภติ มหาสุต ชโน อุปวตฺตติ พุราหฺมณคหปตฺติกา เนคมชานปทา  
คณกมฺหามตฺตา อนิกฺกฺจา โทวาริกา อมจฺจา ปาริสชฺชา ราชาโน  
โภกิกา กุมารรา ราชา สมนโน อิทํ ลภติ ฯเปฯ พุทฺโธ สมนโน ก็  
ลภติ มหาสุต ชโน อุปวตฺตติ ภิกฺขุ ภิกฺขุณฺิโย อุปาสกา อุปาสิกาโย  
เทวา มนุสฺสา อสุรา นาคา คณฺฐพฺพา พุทฺโธ สมนโน อิทํ ลภติ ฯ  
เอตมตฺถํ ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเตตํ วุจฺจติ

[๑๖๗] สจฺจปฺปฏฺฐิโย ปุริมาสุ ชาติสฺสุ

อเทวชฺฌวาโจ อลิกํ วิวชฺชยิ

น โส วิสฺวาพยิตาปี กสฺสจิ

ภูเตน ตจฺเจเนน ตเถน ภาสยิ ๑ ฯ

เสตา สฺสุทฺทกา สฺมุทฺ ๒ ตฺถสฺสนฺนิภา

อุณฺณา สุชาตา ฆมฺมกนฺตเร อหุ

น โลมกฺุเปสฺสุ เทเว อชฺชายิสฺสุ

เอเกกโลมฺพจิตฺตฺกวา อหุ ฯ

ตํ ทกฺขณณฺญฺ พหโว สมากตา

#๑ ยู. โตสยิ ฯ ๒ ม. ยู. มฺหุ ฯ

พุกัมสุ อุปปาณินิมิตตโกวิทา ๑  
อุณณา จ โลมา จ ยถา สุตตจिता  
อุปวตตติ ๒ อีทิสกัม พหุชโน ๓ ๑  
คิหิปี ๔ สนตัม อุปวตตติ ชโน  
พหุ ปุรตถา ปกเตน กมมุนา  
อกิลจัน ปพพชิตัม อนุตตรัม  
พุทธีปี สนตัม อุปวตตติ ชโนติ ๑

[๑๖๔] ยปี ภิกขเว ตถาคโต ปุริมิ ชาตี ปุริมิ ภวั ปุริมิ  
นิเกตัม ปุพเพ มนุสสภูโต สมานโน ปีสุณิ วาจิ ๕ ปหาย ปีสุณาย  
วาจาย ปฏิวโรโต อโหสิ อิต สุตวา น อมุตฺร อกฺขาทา อิมตัม  
เกทาย อมุตฺร วา สุตวา น อิมตัม อกฺขาทา อมุตฺร เกทาย อิติ  
ภินฺนानัน วา สนฺธาตา สหิตานัน วา อนุปฺปาทา สมกฺคาราโม  
สมกฺครโต สมกฺคนนฺที สมกฺกกรณิ วาจิ ภาสิตา อโหสิ ๑ โส  
ตสฺส กมฺมสฺส กตฺตตา ๑เปฯ โส ตโต จูโต อิตฺถตฺตัม อากโต  
สมานโน อิมานิ เทว มหาปุริสฺลภขณานิ ปฏิลภติ จตฺตาทิสฺสทฺนโต  
จ ๖ โหติ อวิรพฺทฺนโต จ ๑ โส เตหิ ลภฺขณเหหิ สมฺนฺนาคโต สเจ  
อการี อชฺฌาวสตี ราชา โหติ จกฺกวตฺติ ๑เปฯ ราชา สมานโน  
กึ ลภติ อเกชฺชปฺริโส โหติ อเกชฺชสฺส ๗ โหนติ ปฺริสา พุราหฺมณคหปฺติกา  
เนคมชานปทา คณกมฺหามตฺตา อนิภฺภูจา โทวาริกา  
อมจฺจา ปาริสชฺชา ราชาโน โภคิกา กุมารา ราชา สมานโน อิทํ  
#๑ ม. ย. อุปปาท... ๑ ๒ ม. อุปวตตติ ๑ ๓ ย. เอทิสกัม พหุชโน ๑ ๔ ม. ย.  
#คิหิมปี ๑ ๕ ย. ปีสุณาวาจิ ๑ ๖ ย. จสทฺโท น ทิสฺสตี ๑ ๗ ม. ย.  
#อเกชฺชาสฺส ๑

ลภติ ๑เป๑ พุทุโธ สมนโน ก็ ลภติ อเกชชปริโส โหติ  
อเกสชชสุส โหนติ ปริสา ภิกขุ ภิกขุณิโย อุปาสกา อุปาสิกาโย  
เทวา มนุสสา อสุรา นาคา คนธพพา พุทุโธ สมนโน อิทั  
ลภติ ๑ เอตมตถัม ภควา อโวจ ๑ ตตถเตตัม วุจจติ

[๑๖๕] สเวกุตียัม ๑ สหิตเภทการี

เภทปุปพพตฺถนวิวาทการี

กลหปุปพพตฺถนอภิจจการี

สหิตานัม เภทชนนี นภณิ ๑

อวิวาทพตฺถนกริ สุกิริ ๒-๓

ภินฺนนาน สนฺธิชนนี ๓ อภณิ

กลหํ ชนสุส ปนฺธิ ๔ สมงฺกิ

สตฺเตหิ ๕ นนฺทติ ปโมทติ จ

สุคตีสฺส โส ผลวิปากัม

อนฺภวติ ตตฺถ โมทติ

ทนฺตา อิธ โหนติ อวิรพา ๖ สหิตา

จตุโร ทสสุส มุขชา สุตตฺถจิตา ๑

ยทิ ขตฺติโย ภวติ ภูมิปติ

อวิเภทยสุส ๗ ปริสา ภวติ ๘

สมนโน จ โหติ วิโร วิมโล

ปริสาสุส โหติ อนฺคตา อจลาติ ๑

#๑ ม. ย. เวกุตียัม ๑ ๒ ย. คิริ ๑ ๓ ม. ย. ภินฺนนานสนฺธิชนนี ๑ ๔ ม. ปนฺธิ ๑

#๕ ม. ย. สหิตเอหิ ๑ ๖ ย. อวิรพา ๑ ๗ ม. อวิเภทิยาย ๑ ย. อวิเหจฺยาสฺส ๑

#๘ ย. ภวานฺติ ๑

[๑๖๖] ยปี ภิกขเว ตถาคโต ปุริมฺ ชาตี ปุริมฺ ภวํ ปุริมฺ  
นิเกตํ ปุพเพ มนุสฺสภูโต สมานิ ผรุสํ วาจํ ปหาย ผรุสาย  
วากาย ปฏิวโรโต อโหสิ ยา สา วาจา เนลา กณฺณสุขา  
เปมณียา หทยงฺคมา โปรี พุชฺชนกนฺตา พุชฺชนมนาปา ตถารูปี  
วาจํ ภาสิตา อโหสิ ฯ โส ตสฺส กมฺมสฺส กตตฺตา อุปจิตตฺตา  
ฯเปฯ โส ตโต จูโต อิตฺตตฺตํ อากโต สมานิ อิมานิ เทว  
มหาปุริสลกฺขณานิ ปฏิลภติ ปนฺตชิโวห จ โหติ พุรหฺมสฺสโร  
จ กรวิภากาณิ ฯ โส เตหิ ลกฺขณेषุ สมนฺนาคโต สเจ อการี  
อชฺฌาวสตี ราชา โหติ จกฺกวตฺติ ฯเปฯ ราชา สมานิ กี  
ลภติ อาเทยฺยวาโจ โหติ อาทियนฺตสฺส ๑ วณฺนํ พุราหฺมณคหปติกา  
เนคมชานปทา คณฺกมฺหามตฺตา อนิกฺกุจฺจา โทวาริกา อมจฺจา  
ปาริสชฺชา ราชานอ โภคิกา กุมารา ราชา สมานิ อิทํ ลภติ ฯ  
ฯเปฯ พุทฺโธ สมานิ กี ลภติ อาเทยฺยวาโจ โหติ อาทियนฺตสฺส ๑  
วณฺนํ ภิกฺขุ ภิกฺขุณีโย อุปาสกา อุปาสิกาโย เทวา มนุสฺสา  
อสุรา นาคา คนฺธพฺพา พุทฺโธ สมานิ อิทํ ลภติ ฯ เอตมตฺถํ  
ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเตตํ วุจฺจติ

[๑๖๗] อุกโกสภณฺฑานวิหเสการี

อุพฺพาทกริ ๒ พุชฺชนปฺปมทฺทนํ

อพาพุหคิริ โส นภณิ ผรุสํ

มธฺรํ ภณิ สฺสหิตํ สขิลํ ฯ

#๑ ม. ย. อาทियนฺตสฺส ฯ ๒ ม. อุพฺพาทกริ ฯ ย. อุพฺพายกริ ฯ

มนโส ปิยา หทยคามินีโย  
วจา โส เอรยติ กณฺณสุขา  
วจา สฺวจิณฺณผลมนฺุภาวิ  
สกุเคสุ เวทยถ ๑ ปุณฺณผลํ  
วิทิตฺวา โส สฺวจริตฺตสฺส ผลํ  
พฺรหฺมสฺสสรตฺตมิชฺชคฺคมา  
ชีวฺหาสุส โหติ วิปฺลลา ปุณฺณลา ๒  
อาทฺทยวากฺยวจนฺ โภวติ  
กิริโนปิ อิชฺชติ ยถา ภณฺโต  
อด เจ ๑ ปพฺพชฺติ โส มนฺุโซ  
อาทฺยมนฺตสฺส วจนฺ ชนกา ๔  
พหฺโน พหฺุ สฺภณฺติ ภณฺโตติ ฯ

[๑๖๘] ยํปี ภิกฺขเว ตถาคโต ปุริมฺ ชาติํ ปุริมฺ ภวํ ปุริมฺ  
นิเกตฺมํ ปุพฺเพ มนฺุสฺสภูโต สฺมาโน สฺมฺพปฺปลาปํ ปหาย สฺมฺพปฺปลาปา  
ปฏฺิวโรโต อโหสิ กาลวาทิ ภูตวาทิ ฐมฺมวาทิ อตฺถวาทิ [๕]  
วินยวาทิ นิธานวตี วาจํ ภาสิตา [๖] กาลนฺ สฺปาเทสํ ปฺริยนฺตวตี  
อตฺถสณฺหิตํ ฯ โส ตสฺส กมฺมสฺส กตฺตฺตา อฺปจิตฺตฺตา ฯเปฯ  
โส ตโต จูโต อิตฺถตฺตํ อากโต สฺมาโน อิมํ มหาปฺริสฺตกฺขณฺํ  
ปฏฺิลภติ สีหนฺุ โหติ ฯ โส เตนฺ ลกฺขณฺน สฺมนฺฺนาคโต สเจ  
อการํ อชฺฌวาสติ ราชา โหติ จกฺกวตฺติ ฯเปฯ ราชา สฺมาโน  
#๑ ม. ย. เวทยถ ฯ ๒ ย. ภูลา ฯ ๓ ย. เจปี ฯ ๔ ม. ย. ชนตา ฯ ๕ ม. ย.  
#ฐมฺมวาทิ ฯ ๖ ม. ย. อโหสิ ฯ

กั ลภติ อปฺปรัสิโก โหติ เณจि มนุสฺสภูเตน ปจฺจตฺติเณ  
ปจฺจามิตฺเตน ราชา สฺमानอ อิทํ ลภติ ๗เป๗ พุทฺโธ สฺमानอ กั  
ลภติ อปฺปรัสิโก โหติ อพฺพนฺตเรหิ วา พาหิเรหิ วา ปจฺจตฺติเกหิ  
ปจฺจามิตฺเตหิ ราเคน วา โทเสน วา โมเหเน วา สฺมเณน วา  
พฺรหฺมเณน วา เทเวเน วา มารเณ วา พฺรหฺมูนา วา เณจิวา  
โลกสฺมึ พุทฺโธ สฺमानอ อิทํ ลภติ ๗ เอตมตฺถํ ภควา อโวจ ๗  
ตตฺถเตตํ วุจฺจติ

[๑๖๕] น สฺมพฺปปลาปี น วุจฺจทฺตฺนติ ๑

อวิกิณฺณวจนพฺยปโต จ ๒ อโหสิ

อหิตมฺปี ๓ จ อปฺนุทฺติ หิตมฺปี จ

พหุชนสุขณฺจ อภณิ ๗

ตํ กตฺวาน อิตฺโต จูโต ทิวมฺปปชฺชติ

สุกตผลวิปากมโนโกสิ ๔

จวีย ปฺนุริชากโต สฺमानอ

ทฺวิทฺทุกุมวตฺตรหนฺตฺตมลตฺถ ๗

ราชา โหติ สุทฺทฺอุปฺปรัสิโย มนุชฺชินฺโท

มนุชฺชาธิปติ มหानุภาโว

ติทิวปฺรเวรฺสโม ภวติ

สุรเวรฺตโรริว อินฺโท ๗

คณฺธพฺพาสุรฺสทฺกรฺกฺขเสหิ ๕ สุเรหิ ๖

#๑ ม. ย. น มุทฺธตํ ๗ ๒ ม. จสทฺโท น ทิสฺสติ ๗ ย. ว ๗ ๓ ย. อหิตมฺปี ...

#หิตมฺปี ๗ ๔ ม. ย. ...นุโกสิ ๗ ๕ ม. ...ยทฺกรฺกฺขเสหิ ๗ ๖ ย. ...รทฺกรฺกฺขเสหิ

#สุเรหิ ๗

น หิ ภวติ สุปรสิโย ตถตโต

ยทิ ภวติ [๑] ตถาวิโร อธิ

ทิสจ ปติ ทิสจ วิทิสจ จติ ฯ

[๑๓๐] ยปี ภิกขเว ตถาคโต ปุริมํ ชาตี ปุริมํ ภวํ ปุริมํ นิเกตํ  
 ปุพฺเพ มนุสฺสภูโต สมนโน มิจฺฉาอาชีวั ๒ ปหาย สมฺมาอาชีเวน ชีวิกํ  
 กปฺเปสิ ตฺลาถุญฺกํสญฺจมานญฺจอุกฺโกถฺจนวณฺจนนิกติสาวิโยคา ๓  
 เถทวพฺพชฺชนวิปฺราโมสอาโลปสาหสาการา ๔ ปฏฺวิโรโต อโหสิ ฯ โส ตสฺส  
 กมฺมสฺส กตตฺตา อุปจิตตฺตา อุตฺตन्नตฺตา วิปฺลตฺตา กายสฺส เกทา  
 ปรี มรณา สุกฺตี สกฺกํ โลกํ อุปปชฺชติ ฯ โส ตสฺส อณฺเณ เทเว  
 ทสฺหิ จานฺเห อธิคณฺหาติ ทิพฺเพน आयฺนา ทิพฺเพน วณฺเณน ทิพฺเพน  
 ยเสน ทิพฺเพน สุเขน ๕ ทิพฺเพน อธิปเตยฺเยน ทิพฺเพหิ รุเปหิ ทิพฺเพหิ  
 สทฺเทหิ ทิพฺเพหิ กนฺเहेหิ ทิพฺเพหิ รเสหิ ทิพฺเพหิ โผฏฺจพฺเพหิ ฯ โส  
 ตโต จโต อิตฺถตฺตํ อากโต สมนโน อิมานิ เทว มหาปุริสลกฺขณานิ  
 ปฏฺฐิตถติ สมทฺนโต จ โหติ สฺสูกฺกทาโจ จ ฯ โส เตหิ ลกฺขณฺเหหิ  
 สมฺนฺนาคโต สเจ อการํ อชฺฉวาสติ ราชา โหติ จกฺกวตฺติ ฐมฺมิโก  
 ฐมฺมราชา จาตุรฺนโต วิชิตาวิ ชนปทฺฐจาวริยปฺปโต สत्ตฺรตนสมฺนฺนาคโต ฯ  
 ตสฺสิมานิ สत्ตฺร รตนานิ ภวนฺติ เสยฺยถิทํ จกฺกรตนํ  
 หตฺถิรตนํ อสฺสรตนํ มณฺธิรตนํ อิตฺถิรตนํ กหปฺติรตนํ ปริณายกรตนเมว  
 สत्ตฺมํ ฯ ปโรสทฺสสํ โข ปนสฺส ปฺลตฺตา ภวนฺติ สุรา วีรจฺกรูปา  
 ปฺรเสนปฺปมทฺทนา ฯ โส อิมํ ปจฺวี สากฺรปฺริยฺนตํ อจิลํ อนิมิตฺตํ  
 #๑ ย. คีหิ ฯ ๒ ม. ย. มิจฺฉาชีวั ฯ ๓ ย. สาจิโยคา ฯ ๔ ม. ...สทฺสาการา ฯ  
 #๕ ม. ทิพฺเพน สุเขน ทิพฺเพน ยเสน ฯ

อกณฏกั อิทุธิ์ ฝัดั เขม้ สิวั นีรพพุทั อทณเฑน อสตุเถน ฐมเมน  
สเมน ๑ อภิวิชย อชฎาวสดี ราชา สมานอ กั ลภดี สัจปรีวารอ โหดี  
สัจสส โหนดี ปรีวารา พุราหุมนคหปดีกา เนคมชานปทา  
คณกมหามตุดา อนัฎฐา โทวาริกา อมจจา ปารีสชชา ราชานอ  
โภคิกา กุมารา ราชา สมานอ อิทั ลภดี ๑ สเจ โข ปน อการสุม  
อนาคารยั ปพพชดี อรหั โหดี สมุมาสพพุทอ โลกเอ วิวฎจจโท พุทอ  
สมานอ กั ลภดี สัจปรีวารอ โหดี สัจสส โหนดี ปรีวารา ภิกขุ  
ภิกขุณยอ อุปาสกา อุปาสิกาโย เทวา มนุสสา อสุรานาคา คณฐพพา  
พุทอ สมานอ อิทั ลภดี ๑ เอตมตุดั ภควา อโวจ ๑ ตตุเถตั วุจจดี

[๑๗๑] มัจฉาชีวณจ อวสสชย สเมน

วุดดี สัจนา โส ชนยิตถ ฐมมเกน

อหิตมปี จ อปนุที หิตมปี จ

พหุชนสุขณจ อจรี ๒ ๑

สกุเค เวทยดี นโร สุลลانی ๓

กริตวา นปฺณเอภี วิฑูภี สพฺภี ๔

วณณิตานี ตีทิวปฺรวรสโม

อภีรมดี รดีชชทาสมจดี ๑

อลทฺฐา น ๕ มนุสสกั ภวํ ตโต จวีย ๖

ปฺน ๗ สุกตผลวิปากเสสเถน

ปฏีลภดี ลปนชั สมมปี

#๑ ม. ย. อัย น ทิสฺสดี ๑ ๒ ย. อจรี ๑ ๓ ม. ย. สุลปฺลลانی ๑ ๔ ย. สมพฺภี ๑

#๕ ม. ลทฺฐาน ๑ ย. ลทฺฐา ๑ ๖ ม. จวิตวาน ๑ ๗ ม. ปฺนสทฺโท น ทิสฺสดี ๑



สฺจิจ สฺวิสุทฺธสุสฺสูกํ ๑ ๑  
 ตํ เวยฺยณฺชนิกา สมากตา พหโว  
 พุยกํสุ นิปฺปณา สมมตา มนฺชา ๒  
 สฺจิชฺนปริวารคโณ ภาวติ  
 ทิชสมสฺสูกสฺจิสฺสอภนทฺนโต ๓ ๑  
 รณฺโณ โหติ พหุชฺโน สฺจิปริวาโร  
 มหติมํ มหิมนฺสาสโต จ  
 ปสยฺห น จ ชนปทตฺตํ  
 หิตมปิ จ พหุชนสฺสํ ๔ จรณฺติ  
 อถ เจ ปพฺพชฺติ ภาวติ วิปาโป  
 สมโณ สมิตรโช วิวญฺจณฺโท  
 วิคตทรรถกิลมโธ อิมฺปิ จ  
 ปรีปี ปรมฺปิ จ ปสฺสตี โลกํ ๑  
 ตสฺสโสภาทกรา พหุคิหิ จ  
 ปพฺพชิตา จ อสฺจิจ วิครหิตปฺนุทฺธิปาปสฺส ๕  
 หิ สฺจิจิ ๖ ปรีวฺโต  
 ภาวติ มลชิลกฺลิกิเลเสปฺนุเทตฺติ ๗ ๑

อิทมโวจ ภควา ๑ อตฺตมฺนา เต ภิกฺขุ ภควโต ภาสิตํ อภินนฺทฺนฺติ ๘๑

ลกฺขณฺสุตฺตํ นิฏฺฐิตํ สตฺตมํ ๑

#๑ ม. สฺจิสฺสูกํ ๑ ย. สฺวิสุทฺธํ สฺจิสฺสูกํ ๑ ๒ ย. มนฺชินฺทา ๑ ๓ ย.

#ทฺชา ... ๑ ๔ ม. ...สฺสณฺจ ๑ ๕ ม. ครหิตํ ฐนฺนฺติ ปาปี ๑ ย. วิครหิตํ ฐนฺนฺติ

#ปาปี ๑ ๖ ม. ส หิ สฺจิจิ ๑ ย. ส หิ สฺจิจิ ๑ ๗ ม. ย. ...ปฺนุเทตฺติ ๑ ๘ อิทมโวจ

#ภควา ๑เป๑ อภินนฺทฺนฺติ อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ ๑

สิงคาลกสูตร

[๑๗๒] เอวมเม สูตร ๗ เอกิ สมย ภควา ราชคเห วิหริตี  
เวพฺพเน กลนฺทกนิวาเป ๗ เตน โข ปน สมเยน สิงคาลโก ๑  
คหปติปุตโต กาลสฺเสว วุฏฺฐาย ราชคหา นิกฺขมิตฺวา อลฺลวตฺถโถ  
อลฺลเกโส ปญฺชลิโก ปุณฺฑิตฺวา นมสฺสตี ปุรตฺถิมิํ ทิสํ ทกฺขิณฺ  
ทิสํ ปจฺฉิมิํ ทิสํ อุตฺตริํ ทิสํ เหฏฺฐิมิํ ทิสํ อุปริมิํ ทิสํ ๗

[๑๗๓] อถ โข ภควา ปุพฺพพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย  
ราชคหิํ ปิณฺฑทาย ปาวิสี ๗ อทฺทสา โข ภควา สิงคาลกํ  
คหปติปุตฺตํ กาลสฺเสว วุฏฺฐาย ราชคหา นิกฺขมิตฺวา อลฺลวตฺถํ  
อลฺลเกสิํ ปญฺชลิกํ ปุณฺฑิตฺวา นมสฺสนฺตํ ปุรตฺถิมิํ ทิสํ ทกฺขิณฺ  
ทิสํ ปจฺฉิมิํ ทิสํ อุตฺตริํ ทิสํ เหฏฺฐิมิํ ทิสํ อุปริมิํ ทิสํ ทิสฺวาน ๒  
สิงคาลกํ คหปติปุตฺตํ เอตทโวจ กิณฺนุ ๓ ตฺวํ คหปติปุตฺต กาลสฺเสว  
วุฏฺฐาย ราชคหา นิกฺขมิตฺวา อลฺลวตฺถโถ อลฺลเกโส ปญฺชลิโก  
ปุณฺฑิตฺวา นมสฺสตี ปุรตฺถิมิํ ทิสํ ๗เป๗ อุปริมิํ ทิสฺนฺติ ๗ ปีตมา  
มม ๔ ภนฺเต กาลิํ กโรนฺโต เอวํ ๕ อวจ ทิสฺวา ตาต นมสฺเสยฺยาสีตี  
โส โข อหิํ ภนฺเต ปีตฺว วจันํ สกฺกโรนฺโต ครุกโรนฺโต ๖ มาเนนฺโต  
ปุเชนฺโต กาลสฺเสว วุฏฺฐาย ราชคหา นิกฺขมิตฺวา อลฺลวตฺถโถ  
อลฺลเกโส ปญฺชลิโก ปุณฺฑิตฺวา นมสฺสามิ ปุรตฺถิมิํ ทิสํ ๗เป๗  
#๑ สิงคาลโกตีปิ ปาโง ๗ ๒ ม. ย. ทิสฺวา ๗ ๓ ม. กิณฺนุ โข ๗ ๔ ม. ย. มํ ๗  
#๕ ย. อยํ น ทิสฺสตี ๗ ๖ ม. ครุกโรนฺโต ๗

อุปริมํ ทิสนฺติ ฯ น โข คหปติปฺตฺต อริยสฺส วินเย เอวํ ฉ  
ทิสา นมสฺสิตพฺพาติ ฯ ยถากถํ ปน ฆนฺเต อริยสฺส วินเย ฉ  
ทิสา นมสฺสิตพฺพา สาธุ เม ฆนฺเต ภาควา ตถา ฆมมํ เทเสตุ  
ยถา อริยสฺส วินเย ฉ ทิสานมสฺสิตพฺพาติ ฯ

[๑๓๔] เตนฺหิ คหปติปฺตฺต สุณฺหาหิ สาธุกํ มนสิทโรหิ  
ภาสิสฺสามิตี ฯ เอวํ ฆนฺเตติ โข สิงฺคาลโก คหปติปฺตฺโต ภาควโต  
ปจฺจสฺสโตสิ ฯ ภาควา เอตทโวจ ยโต โข คหปติปฺตฺต อริยสาวกสฺส  
จตุตาโร กมฺมกฺกิลเสสา ปหีนา โหนฺติ จตุหิ ๑ จานฺเห  
ปาปกมฺมํ น กโรติ ฉ จ โภคานํ อปายมุขานิ น เสวติ  
โส เอวํ จุทฺทสปาปกอปคโต ฉทิสापฺฏิจฺจมาหิ โหติ ๒ อุภโลกวิชยาย  
ปฏฺธิปนฺโน โหติ ตสฺส อยญฺเจว โลโก อารทฺโธ โหติ  
ปโร จ โลโก ฯ โส ๓ กายสฺส ภาทา ปรี มรณา สุกตฺตี สคฺคํ  
โลกํ อุปฺปชฺชติ ฯ กตมสฺส จตุตาโร กมฺมกฺกิลเสสา ปหีนา โหนฺติ ฯ  
ปาณาติปาโต โข คหปติปฺตฺต กมฺมกฺกิลโส อทินฺนาทานํ กมฺมกฺกิลโส  
กาเมสฺส มิจฺจจาโร กมฺมกฺกิลโส มุสาวาทอ กมฺมกฺกิลโส  
อิมสฺส จตุตาโร กมฺมกฺกิลเสสา ปหีนา โหนฺตฺตีติ ฯ อิทมโวจ ภาควา ๕  
อิทํ วตฺวาน สุกโต อถาปรี เอตทโวจ สตุถา

[๑๓๕] ปาณาติปาโต อทินฺนาทานํ มุสาวาทอ ปวฺจจติ ๔

ปรทารกมฺนญฺเจว น ปสฺสฺสนฺติ ๕ ปณฺจทิตาติ ฯ

[๑๓๖] กตเมหิ จตุหิ จานฺเห ปาปกมฺมํ น กโรติ ฉนฺทาคตฺตี

#๑ ม. ย. จตุหิ จ ฯ ๒ ม. ย. อัย น ทิสฺสติ ฯ ๓ ย. อัย น ทิสฺสติ ฯ

#๔ ม. ย. มุสาวาทอ จ วุจฺจติ ฯ ๕ ม. ย. นปฺปสฺสฺสนฺติ ฯ

คจณนโต ปาปกมมํ กโรติ โทสาคที คจณนโต ปาปกมมํ กโรติ  
โมหาคที คจณนโต ปาปกมมํ กโรติ ภยาคที คจณนโต ปาปกมมํ  
กโรติ ฯ ยโต โข คหปติปุตฺต อริยสาวโก เนว ฉนฺทาคที  
คจณฺติ น โทสาคที คจณฺติ น โมหาคที คจณฺติ น ภยาคที  
คจณฺติ ฯ อิมหิ จตฺตฺหิ จานฺเหหิ ปาปกมมํ น กโรตีติ ฯ อิทมวโจ  
ภควา อิทํ วตฺวาน สุกโต อถาปรี เอตทวโจ สตุถา

[๑๗๗] ฉนฺทา โทสา ภยา โมหา โย ฌมมํ อตีวตฺตตี  
นีหียตี ตสฺส ยโส ๑ กาพกฺเขว ฉนฺทิตฺมา  
ฉนฺทา โทสา ภยา โมหา โย ฌมมํ นาทิวตฺตตี  
อาปฺรตี ตสฺส ยโส ๑ สุกกฺปกฺเขว ฉนฺทิตฺมาตี ฯ

[๑๗๘] กตฺมานิ ฉ โภคานํ อปายมุขานิ น เสวตี ฯ  
สุราเมรยฺมชฺชปฺมาทญฺจานานฺโยโค โข คหปติปุตฺต โภคานํ อปายมุขํ  
วิกาลวีสิขาริจฺยานฺโยโค โภคานํ อปายมุขํ สมชฺชาริจฺรณฺ โภคานํ  
อปายมุขํ ชุตฺตปฺมาทญฺจานานฺโยโค โภคานํ อปายมุขํ ปาปมิตฺตานฺโยโค  
โภคานํ อปายมุขํ อาลสฺसानฺโยโค โภคานํ อปายมุขํ ฯ

[๑๗๙] ฉ โขเม คหปติปุตฺต อาทีนฺวา สุราเมรยฺมชฺชปฺมาทญฺ-  
จานานฺโยเค สนฺทิกฺกิกา ฌนฺชานิ ๒ กลหฺปฺปวตฺตฺตฺนึ โรคานํ  
อายตฺนํ อกิตฺติสฺสชฺชนฺนิ หิริโกปินนิตฺทฺสนฺนิ ปญฺญา ย พุพฺพลีกรณฺีเตว  
ฉญฺจํ ปทํ ภวตี ฯ อิม โข คหปติปุตฺต ฉ อาทีนฺวา  
สุราเมรยฺมชฺชปฺมาทญฺจานานฺโยเค ฯ

#๑ ม. ยโส ตสฺส ฯ ๒ ย. ฌนฺชานิ ฯ

[๑๘๐] ฉ โขเม คหปติปุตต อาทีนวา วิกาลวิสาขาจริยานุโยเค  
อตุตทาปีสุส อकुตโต อรกุชิตโต โหติ ปุตตทาโรปีสุส อकुตโต  
อรกุชิตโต โหติ สापเตยฺยปีสุส อकुตฺตํ อรกุชิตํ โหติ สงฺกิโอ  
จ โหติ เตสุ เตสุ ๑ จาเนสุ อภูตวจนญจ ตสฺมี รุหติ พหุนญจ  
ทุกุขมฺมานํ ปุรกุชิตโต ๒ โหติ ๗ อิม โข คหปติปุตต ฉ อาทีนวา  
วิกาลวิสาขาจริยานุโยเค ๗

[๑๘๑] ฉ โขเม คหปติปุตต อาทีนวา สมชฺชาภิจรณ กว ๓  
นจฺจํ กว กิํตี กว วาทิตํ กว อกฺขานํ กว ปาณิสฺสรํ กว  
กุมภกฺกนฺนติ ๗ อิม โข คหปติปุตต ฉ อาทีนวา สมชฺชาภิจรณ ๗ W

[๑๘๒] ฉ โขเม คหปติปุตต อาทีนวา ชุตฺตปฺปมาทฺฐจฺานานุโยเค  
ชยฺ เวรี ปสวติ ชินो วิตฺตมฺนุโสจติ ๔ สนนฺทิฏฺฐิจกา ธนชานิ สภาคตฺตส  
วณฺํ น รุหติ มิตฺตตามจฺจานํ ปริฏฺฐิตโต โหติ อวาวหวิวาทกานํ  
อปฺปตฺถิตโต โหติ อกฺขรฺตฺโต [๕] ปุริสฺปฺคฺคโค นาลํ  
ทวารภรณายาติ ๖ ๗ อิม โข คหปติปุตต ฉ อาทีนวา  
ชุตฺตปฺปมาทฺฐจฺานานุโยเค ๗

[๑๘๓] ฉ โขเม คหปติปุตต อาทีนวา ปาปมิตฺตทานุโยเค ye  
ฐุตฺตา ye โสณฺฑา ye ปิปาสา ye เนกตฺติกา ye วญฺจนิกกา  
ye สาหสิกา ตฺยาสุส มิตฺตา โหนฺติ เต สหายา ๗ อิม  
โข คหปติปุตต ฉ อาทีนวา ปาปมิตฺตทานุโยเค ๗

[๑๘๔] ฉ โขเม คหปติปุตต อาทีนวา อาลสฺसानุโยเค อติสฺตีตฺตฺติ  
#๑ ม. ย. ปาปเกสุ ๗ ๒ ย. ปุรกุชิตโต ๗ ๓ ส. ย. สพฺพวาเรสุ กุวํ ๗ ๔ ย.  
#จิตฺตมฺนุโสจติ ๗ ๕ ม. อยํ ๗ ๖ ย. ทวารภรณายาติ ๗

กมมํ น กโรติ อติอุณฺหนฺติ กมมํ น กโรติ อติสายนฺติ  
กมมํ น กโรติ อติปาโตติ กมมํ น กโรติ อติจฺญาโตสฺมีติ  
กมมํ น กโรติ อติปิปาสิโตสฺมีติ ๑ กมมํ น กโรติ  
ตสฺส เอวํ กิจฺจาปเทสพฺหุสฺส วิหฺรโต อนุปฺปนฺนา เจว โภคา  
นุปฺปชฺชนฺติ อุปฺปนฺนา จ โภคา ปริกฺขยํ คจฺจนฺติ ฯ อิม โข  
คหฺปติปฺปุตฺตํ ฉ อาทีนฺวา อาลสฺसानุโยเคติ ฯ อิทมวโจ ภควา  
อิทํ วตฺวาน สฺสคโต อถาปรี เอตทวโจ สตุถา

[๑๙๕] โหติ ปานสขา นาม โหติ สมฺมิมยสมฺมิมโย

โย จ อตฺเตสุ ชาเตสุ สหาโย โหติ โส สขา ฯ

อุสฺสุรเสยฺยา ปฺรทารเสวนา

เวรปฺปสฺสโก ๒ จ อนตฺถตา จ

ปาปา จ มิตฺตา สุกทฺริยตา จ

เอเต ฉ จานา ปุริสํ ธีสยฺนฺติ ฯ

ปาปมิตฺโต ปาปสโย ปาปอาจาร โคจโร ๓

อสุมา โลกา ปรมฺหา จ อุภฺยา ธีสเต นโร ฯ

อกุชิตฺติโย วารุณิ นจฺจกิตฺติ

ทิวาโสปฺปํ ปาโรจฺริยา อกาเล ๔

ปาปา จ มิตฺตา สุกทฺริยตา จ

เอเต ฉ จานา ปุริสํ ธีสยฺนฺติ ฯ

อกุเขหิ ทิพฺพนฺติ สุริํ ปิวนฺติ

#๑ ม. ยู. อติธาโตสฺมีติ ฯ ๒ ม. เวรปฺปสโว ฯ ๓ ยู. ปาปจาร โคจโร ฯ ๔ ยู. อกาลิ ฯ

ยตุตถโย ปาณสมา ปเรล

นิหีนเสวี น จ วุฑฒเสวี ๑

นิหียติ ๒ กภาพกุเขว จนุทิมมา ๓

โย วารุณิ อธโน อภิจจโน ๔

ปีปาโสสิ อตุลปาคโต ๕

อุทกมิว อธิ์ วิกาหติ

อากุล ๖ กาทติ ๗ จิปปมตตโน ๗

น ทิวาสุปปสีเลน รตุตติญจจานเทศสินา ๘

นิจจ มตุเตน โสณเพน สกกา อาวลิตุ ฆริ ๗

อติลิต อติอุณห์ อติสายมัท อหุ

อติ วิสตุจกมมุนเต ๘ อตุลา อจเจนติ มาณเว ๗

โย จ ลิตลจ อุณหลจ ตินา กิโยโย น มลลติ

กร ปริสทิจจจاني โส สุขา ๑๐ น วิหายตติ ๗

[๑๘๖] จตุตาโรเม คหปติปุตต อมิตตา มิตตปปฏิรูปกา  
เวทิตพพา อลลตตุหโร อมิตโต มิตตปปฏิรูปโก เวทิตพโพ วจิปรโม  
อมิตโต มิตตปปฏิรูปโก เวทิตพโพ อนุปปียภาณิ อมิตโต  
मितตปปฏิรูปโก เวทิตพโพ อปายสหาโย อมิตโต มิตตปปฏิรูปโก  
เวทิตพโพ ๗

[๑๘๗] จตุหิ โข คหปติปุตต จาเนหิ อลลตตุหโร อมิตโต  
मितตปปฏิรูปโก เวทิตพโพ อลลตตุหโร โหติ อปุเปน พหุมิจจติ  
#๑ ม. ย. วุฑฒเสวี ๗ ๒ ม. นิหียเต ๗ ๓ ม. จนุโท ๗ ๔ ม. ย. โย วารุณิ อทฐโน  
#อภิจจโน ๕ ม. ปีปาโส ปีว ปปาคโต ๗ ย. ปีปาโส ปีพมปปาคโต ๗ ๖ ย. อกุล ๗  
#๗ ม. อกุล กาทติ ๗ ๘ ย. ...ทสิสินา ๗ ๘ ย. วิสตุจกมมุนโต ๗ ๑๐ ม. สข ๗

ภยสส กิจัง น ๑ กโรติ เสวติ อตถการณา ฯ อิมเหิ  
โฆ กหปติปุตฺต จตุหิ จานเหิ อณฺณทตฺถุหโร อมิตฺโต มิตฺตปฺปฏิรูปโก  
เวทิตฺพุโป ฯ

[๑๘๘] จตุหิ โฆ กหปติปุตฺต จานเหิ วจีปรโม อมิตฺโต  
มิตฺตปฺปฏิรูปโก เวทิตฺพุโป อตีเตน ปฏิสนฺนุรติ อนาคเตน ปฏิสนฺนุรติ  
นिरตฺถเกน สงฺกณฺหาติ ปจฺจุปฺปนฺเนสุ กิจฺเจสุ พุยสนฺํ ทสฺเสติ ฯ  
อิมเหิ โฆ กหปติปุตฺต จตุหิ จานเหิ วจีปรโม อมิตฺโต มิตฺตปฺปฏิรูปโก  
เวทิตฺพุโป ฯ

[๑๘๙] จตุหิ โฆ กหปติปุตฺต จานเหิ อนุปฺปียภาณิ อมิตฺโต  
มิตฺตปฺปฏิรูปโก เวทิตฺพุโป ปาปกมมฺปีสฺส ๒ อนุชานาติ กลฺยาณฺปีสฺส  
อนุชานาติ ๓ สมฺมุขสฺส ๔ วณฺณิ ภาสตี ปรมฺมุขสฺส ๔ อวณฺณิ  
ภาสตี ฯ อิมเหิ โฆ กหปติปุตฺต จตุหิ จานเหิ อนุปฺปียภาณิ  
อมิตฺโต มิตฺตปฺปฏิรูปโก เวทิตฺพุโป ฯ

[๑๙๐] จตุหิ โฆ กหปติปุตฺต จานเหิ อปายสหาโย อมิตฺโต  
มิตฺตปฺปฏิรูปโก เวทิตฺพุโป สุรามาเรยฺมชฺชปมาทฺฐจานานฺุโยเค สหาโย  
โหติ วิกาลวิสิขาจรียานฺุโยเค สหาโย โหติ สมชฺชาภิจรเณ  
สหาโย โหติ ชุตฺตปฺปมาทฺฐจานานฺุโยเค สหาโย โหติ ฯ อิมเหิ  
โฆ กหปติปุตฺต จตุหิ จานเหิ อปายสหาโย อมิตฺโต มิตฺตปฺปฏิรูปโก  
เวทิตฺพุโป ๕ ฯ อิทมวโจ ภควา อิทํ วตฺวาน สุกโต อถาปริ  
เอตทวโจ สตุถา

#๑ ม. ย. นสทฺุโท น ทิสฺสตี ฯ ๒ ม. ย. ปาปกมฺปีสฺส ฯ ๓ ย. นานฺุชานาติ ฯ

#๔ ย. ...มุขาสฺส ฯ ๕ ม. ย. เวทิตฺพุโพติ ฯ



[๑๕๑] อณฺณทตฺตฺหโร มิตฺโต โย จ มิตฺโต วจีปรโม ๑

อนุปฺปิยณฺจ โย อาหุ ๒ อปาเยสุ จ โย สขา

เอเต อมิตฺเต จตฺตารโ อิติ วิณฺณาย ปณฺทิตฺโต

อารกา ปรีวชฺเชยฺย มคฺคํ ปฏิกฺกยฺย ธาติ ฯ

[๑๕๒] จตฺตารโเม คหปติปฺตฺต มิตฺตา สุหทา เวทิตฺตฺวา อุปการโก

มิตฺโต สุหโท เวทิตฺตฺวา สฺमानสุขทฺกฺโข มิตฺโต สุหโท

เวทิตฺตฺวา อตฺถกฺขายี มิตฺโต สุหโท เวทิตฺตฺวา อนุกมฺปโก

มิตฺโต สุหโท เวทิตฺตฺวา ฯ

[๑๕๓] จตฺตฺหโร โข คหปติปฺตฺต จานฺเห อุปการโก มิตฺโต สุหโท

เวทิตฺตฺวา ปมตฺตํ รกฺขติ ปมตฺตสฺส สฺปาเตยฺยํ รกฺขติ กิตฺตสฺส

ปฏิสฺสรณํ โหติ อุปฺปนฺเนสุ กิจฺเจสุ กรณฺเญสุ ตทฺทิกฺกณฺโณ โภคํ

อนุปฺปะเทติ ๓ ฯ อิมฺเห โข คหปติปฺตฺต จตฺตฺหโร จานฺเห อุปการโก

มิตฺโต สุหโท เวทิตฺตฺวา ฯ

[๑๕๔] จตฺตฺหโร โข คหปติปฺตฺต จานฺเห สฺमानสุขทฺกฺโข มิตฺโต

สุหโท เวทิตฺตฺวา กุญฺหมสฺส อาจิกฺขติ กุญฺหมสฺส ปรีคฺคฺหติ ๔

อาปทาสุ น วิชฺหติ ชีวิตฺตฺปิยสฺส อตฺถาย ปรีจจตฺตํ โหติ ฯ

อิมฺเห โข คหปติปฺตฺต จตฺตฺหโร จานฺเห สฺमानสุขทฺกฺโข มิตฺโต

สุหโท เวทิตฺตฺวา ฯ

[๑๕๕] จตฺตฺหโร โข คหปติปฺตฺต จานฺเห อตฺถกฺขายี มิตฺโต สุหโท

เวทิตฺตฺวา ปาปา นิวาเรติ กฺลยาณฺณ นิเวเสติ อสฺสฺสํ สวาเวติ

#๑ ม. ย. วจีปโร ฯ ๒ ม. ย. อาห ฯ ๓ ย. อนุปฺปาเทติ ฯ ๔ ม. ย. ปรีคฺคฺหติ ฯ

สกุคสส มคคิ อจิกขติ ฯ อิมหิ โข คหปติปุตฺต จตุหิ จานเหหิ  
อตุถกขายี มิตุโต สุหโท เวทิตพุโพ ฯ

[๑๕๖] จตุหิ โข คหปติปุตฺต จานเหหิ อนุคมฺปกโก มิตุโต  
สุหโท เวทิตพุโพ อภเวนสฺส น นนฺทติ ภเวนสฺส นนฺทติ  
อวณฺณํ ภณฺมานํ นิวารเถติ วณฺณํ ภณฺมานํ ปัสฺสตี ฯ อิมหิ  
โย คหปติปุตฺต จตุหิ จานเหหิ อนุคมฺปกโก มิตุโต สุหโท  
เวทิตพุโพติ ฯ อิทมวโจ ภควา อิทํ วตฺวาน สุกโต อถาปรป  
เอตทวโจ สตุถา

[๑๕๗] อุปกาโร จ โย มิตุโต สุขทุกฺโข จ โย สขา ๑

อตุถกขายี จ โย มิตุโต โย จ มิตุตานุกมฺปกโก ฯ

เอเตปี มิตุเต จตุตาโร อิติ วิญญาเย ปณฺชติโต

สกกจจํ ปยิริปาเสยเย มาตา ปุตฺตํว โอรสํ ฯ

ปณฺชติโต สีสสมฺปนฺโน ชลํ อคฺคิวิ ภาสตี

โกเค สหฺรมานสฺส ภมฺรสฺเสว อิริยโต ฯ

โกคา สนนฺจยฺ ยนฺติ วมฺมิโกวูปยิตฺติ

เอวํ โภเค สมหฺริตฺวา ๒ อลฺมตุโต กุเล คิหิ ๓ ฯ

จตุธา วิภเช โภเค สเว มิตุตานิ คณฺถติ

เอเกน โภเค ภูญฺเชยฺเย ทฺวิหิ กมฺมํ ปโยชเย

จตุตุถจฺจ นิชาเปยฺเย อาปทาสุ ภวิสฺสตีติ ฯ

[๑๕๘] กถญจ คหปติปุตฺต อริยสาวโก จทิสปาฏิจฺฉาที โหติ ฯ

#๑ ม. สุขะ ทุกฺเข จ โย สขา ฯ ย. โย จ มิตุโต สุขะ ทุกฺเข ฯ ๒ ม. สมหฺตฺวา ฯ

#ย. สมหฺนฺตฺวา ฯ ๓ อลฺมตุโต กุเล คิหิ ฯ

ฉ อิม่า ๑ คหปติปุตฺต ทิส่า เวทิตพฺพา ปฺรตฺติมา ทิส่า มาตาปิตโร  
เวทิตพฺพา ทกฺขินา ทิส่า อาจริยา เวทิตพฺพา ปจฺจิม่า ทิส่า  
ปุตฺตทารา เวทิตพฺพา อุตฺตรา ทิส่า มิตฺตามจฺจา เวทิตพฺพา  
เมฺหฺจฺจิม่า ทิส่า ทาสกมฺมกร่า เวทิตพฺพา อูปริม่า ทิส่า สมณพฺร่าหฺมณา  
เวทิตพฺพา ฯ

[๑๕๕] ปณฺจหิ โข คหปติปุตฺต จานเหหิ ปุตฺเตน ปฺรตฺติมา  
ทิส่า มาตาปิตโร ปจฺจูปฺภูจาทพฺพา ภโต เนสํ ภริสฺสามิ กิจฺจํ  
เนสํ ภริสฺสามิ กุลวํสํ จเปสฺสามิ ทายชฺชํ ปฏฺฐิปชฺชามิ อถวา  
ปน ๒ เปตานํ กาลกตานํ ทกฺขินํ อนุปฺปทสฺสามิติ ฯ อิมเหหิ โข  
คหปติปุตฺต ปณฺจหิ จานเหหิ ปุตฺเตน ปฺรตฺติมา ทิส่า มาตาปิตโร  
ปจฺจูปฺภูจिता ปณฺจหิ โข ๓ จานเหหิ ปุตฺตํ อนุกมฺปนฺติ ปาปา  
นิวาระนฺติ กลยาเณ นิเวเสนฺติ สิปฺปํ สิग्ขาเปนฺติ ปฏฺฐิรฺเปน  
ทาเรน สยฺโลเชนฺติ สมเย ทายชฺชํ นิยฺยาเทนฺติ ฯ อิมเหหิ โข  
คหปติปุตฺต ปณฺจหิ จานเหหิ ปุตฺเตน ปฺรตฺติมา ทิส่า มาตาปิตโร  
ปจฺจูปฺภูจिता อิมเหหิ ปณฺจหิ จานเหหิ ปุตฺตํ อนุกมฺปนฺติ เอวมสฺส  
เอสา ปฺรตฺติมา ทิส่า ปฏฺฐิจฺจนฺนา โหติ เขมา อปฺปฏฺฐิภยา ฯ

[๒๐๐] ปณฺจหิ โข คหปติปุตฺต จานเหหิ อนุเตวาสินา ทกฺขินา  
ทิส่า อาจริยา ปจฺจูปฺภูจาทพฺพา อฏฺฐจฺจานเนน อฏฺฐจฺจานเนน สฺสสฺสสาย ๔  
ปาจริริยาย สกฺกจฺจํ สิปฺปํ ปฏฺฐิคุคฺคเณน ฯ อิมเหหิ โข คหปติปุตฺต  
ปณฺจหิ จานเหหิ อนุเตวาสินา ทกฺขินา ทิส่า อาจริยา ปจฺจูปฺภูจिता  
#๑ ยฺ. ฉยิม่า ฯ ๒ ยฺ. อถ จ ปน ฯ ๓ ม. ยฺ. โขสทฺโท น ทิสฺสติ ฯ  
#๔ ยฺ. สฺสสฺสสาย ฯ

ปลงจหิ จาเนหิ อนุเตวาลี อนุกรมปนฺติ สุวีนิตฺ วิเนนฺติ สุกหิตฺ  
คาหาเปนฺติ สพฺพลิปฺเปสฺ ตํ ๑ สมกฺขายโน ภวนฺติ มิตฺตามจฺเจสฺ  
ปฏฺเวเทนฺติ ๒ ทิสาสฺ ปรีตฺตาณํ กโรนฺติ ฯ อิมฺเห โข คหปตีปฺตฺต  
ปลงจหิ จาเนหิ อนุเตวาสิเน ทกฺขิณา ทิสา อจฺริยา ปจฺจุปฏฺจิตฺตา  
อิมฺเห ปลงจหิ จาเนหิ อนุเตวาลี อนุกรมปนฺติ เอวมสฺส เอสา  
ทกฺขิณา ทิสา ปฏฺิจฺจนฺนา โหติ เขมา อปฺปฏิภยา ฯ

[๒๐๑] ปลงจหิ โข คหปตีปฺตฺต จาเนหิ สามิเกน ปจฺจิมฺมา ทิสา  
ภริยา ปจฺจุปฏฺจาสฺทพฺพา สมฺมานนาย อวิมานนาย ๓ อนฺติจฺริยาย  
อิสฺสรียวอสฺสคฺเคน อลงฺการานุปฺปทานน ๑ อิมฺเห โข คหปตีปฺตฺต  
ปลงจหิ จาเนหิ สามิเกน ปจฺจิมฺมา ทิสา ภริยา ปจฺจุปฏฺจิตฺตา ปลงจหิ  
จาเนหิ สามิกํ อนุกรมปนฺติ ๔ สฺสํวิหิตกมฺมนฺตา จ โหติ สฺสงฺคหิตปรีชนา ๕  
จ อนฺติจฺริณี จ สมฺภตฺตจ อนุรกฺขติ ทกฺขา จ โหติ  
อนลสา สพฺพลิจฺเจสฺ ๑ อิมฺเห โข คหปตีปฺตฺต ปลงจหิ จาเนหิ  
สามิเกน ปจฺจิมฺมา ทิสา ภริยา ปจฺจุปฏฺจิตฺตา อิมฺเห ปลงจหิ จาเนหิ  
สามิกํ อนุกรมปนฺติ ๔ เอวมสฺส เอสา ปจฺจิมฺมา ทิสา ปฏฺิจฺจนฺนา  
โหติ เขมา อปฺปฏิภยา ฯ

[๒๐๒] ปลงจหิ โข คหปตีปฺตฺต จาเนหิ กุลปฺตฺเตน อุตฺตรา  
ทิสา มิตฺตามจฺจา ปจฺจุปฏฺจาสฺทพฺพา ทานน ปียวชฺเชน ๖ อตฺถจฺริยาย  
สมานตฺตตาย อวิสฺวาทนตาย ๑ อิมฺเห โข คหปตีปฺตฺต  
ปลงจหิ จาเนหิ กุลปฺตฺเตน อุตฺตรา ทิสา มิตฺตามจฺจา ปจฺจุปฏฺจิตฺตา  
#๑ ม. ยฺ. สพฺพลิปฺปสฺตํ ๑ ๒ ม. ปฏฺิยาเทนฺติ ๑ ยฺ. ปรีเวเทนฺติ ๑  
#๓ ม. อนวมานนาย ๑ ๔ ม. ยฺ. อนุกรมปฺติ ๑ ๕ ม. สฺงคหิตปรีชนา ๑  
#๖ ยฺ. เปยฺยวชฺเชน ๑

ปลงหิ จานหิ กุลปุตต์ อนุกรมปนต์ ปมตต์ รกขนต์ ปมตตสส  
สาปเตยฺย รกขนต์ ภูตสส สรณฺ โหนติ อาปทาสฺ น วิชนต์  
อปรปฺชปีสส ๑ ปฏิปุเชนต์ ๑ อิมหิ โข คหปติปุตฺต ปลงหิ จานหิ  
กุลปุตฺเตน อุตฺตรา ทิสสา มิตฺตามจฺจา ปจฺจุปฺภูจิตฺตา อิมหิ ปลงหิ  
จานหิ กุลปุตต์ อนุกรมปนต์ เอวมสฺส เอสา อุตฺตรา ทิสสา  
ปฏิจฺจนฺนา โหติ เขมา อปฺปฏิภยา ๑

[๒๐๓] ปลงหิ โข คหปติปุตฺต จานหิ อยฺริเกณ ๒ เหญจฺจิมมา ทิสสา  
ทาสกมฺมกรรา ปจฺจุปฺภูจิตฺตพฺพา ยถาพลํ กมฺมนตํ สํวิธานน  
ภตฺตเวตฺตนาณุปฺปทานน ๓ กิลานุปฺภูจฺจานน อจฺฉริยานํ รสํ สํวิภาเกณ  
สมเย โวสฺสกุเกณ ๑ อิมหิ โข คหปติปุตฺต ปลงหิ จานหิ  
อยฺริเกณ เหญจฺจิมมา ทิสสา ทาสกมฺมกรรา ปจฺจุปฺภูจิตฺตา ปลงหิ จานหิ  
อยฺริกํ อนุกรมปนต์ ปุพฺพภูจฺจายโน จ โหนติ ปจฺจฺจานิปาติโน จ  
ทินฺนทาโยโน จ สุกตกมฺมกรรา จ ๔ กิตฺติวณฺณหฺรา จ ๑ อิมหิ  
โข คหปติปุตฺต ปลงหิ จานหิ อยฺริเกณ เหญจฺจิมมา ทิสสา ทาสกมฺมกรรา  
ปจฺจุปฺภูจิตฺตา อิมหิ ปลงหิ จานหิ อยฺริกํ อนุกรมปนต์  
เอวมสฺส เอสา เหญจฺจิมมา ทิสสา ปฏิจฺจนฺนา โหติ เขมา อปฺปฏิภยา ๑

[๒๐๔] ปลงหิ โข คหปติปุตฺต จานหิ กุลปุตฺเตน อูปริมมา ทิสสา  
สมณฺพฺราหฺมณา ปจฺจุปฺภูจิตฺตพฺพา เมตฺเตน กายกมฺเมณ เมตฺเตน  
วจฺจิกมฺเมณ เมตฺเตน มโนกมฺเมณ อนาวญฺทวารตาย อามิสานุปฺปทานน ๑  
อิมหิ โข คหปติปุตฺต ปลงหิ จานหิ กุลปุตฺเตน  
#๑ ม. อปรปฺชา จสฺส ๑ ยฺ. อปรปฺช จ ปีสส ๑ ๒ ม. อยฺริเกณ ๑ ๓ ม. ...  
#เวตนาณุปฺปทานน ๑ ๔ ยฺ. ทินฺนทาโยโน จ สุกตกมฺมกรรา จ ๑

อุปริมา ทิสา สมณพราหมณา ปจฺจุปฺภุจิตา ฉหิ จาเนหิ กุลปฺตุตฺติ  
อนุกรมฺปนฺติ ปาปา นิวาเรณฺติ กลฺยาณเณ นิเวเสนฺติ กลฺยาณเณ  
มนสา อนุกรมฺปนฺติ อสฺสุตฺ สวาเวณฺติ สุตฺติ ปรีโยทเปณฺติ ๑ สกฺคสฺส  
มคฺคิ อัจฺจขณฺติ ๑ อิมหิ โข คหปติปฺตุตฺต ปญฺจหิ จาเนหิ  
กุลปฺตุตฺเตน อุปริมา ทิสา สมณพราหมณา ปจฺจุปฺภุจิตา อิมหิ  
ฉหิ จาเนหิ กุลปฺตุตฺติ อนุกรมฺปนฺติ เอวมสฺส เอสา อุปริมา  
ทิสา ปฏิจฺจนฺนา โหติ เขมา อปฺปฏิภยาติ ๑ อิทมวโจ ภควา  
อิทํ วตฺวาน สฺคโต อถาปรี เอตทวโจ สตุถา

[๒๐๕] มาตปิตา ทิสา ปุพฺพา อจฺริยา ทกฺขิณา ทิสา

ปฺตุตฺตทารา ทิสา ปจฺฉา มิตฺตามจฺจา จ อุตฺตรา  
ทาสกมฺมกรรา เหฏฺฐา อุทฺธฺ สมณพราหมณา  
เอตา ทิสา นมสฺเสยฺย อลฺมตฺโต ๒ กุเล กิหิ ๑  
ปณฺจทิต สีสสมฺปนฺโน สโณห จ ปฏิจฺจภาววา  
นิวาตฺวตฺติ อตฺถทฺโธ ตาทิสฺส ลภเต ยลฺลํ  
อฺภูจฺจานโก อนลฺโส อาปทาสุ น เวชฺติ  
อจฺฉิทฺทวตฺติ ๓ เมธาวิ ตาทิสฺส ลภเต ยลฺลํ ๑  
สจฺจกาหโก มิตฺตกโร วทลฺญฺญ วิตฺตมจฺจโร  
เนตา วินฺเตตา อนุเนตา ตาทิสฺส ลภเต ยลฺลํ ๑  
ทานลฺย ปิยวชฺชณฺจ ๔ อตฺถจฺริยา จ ยา อิท  
สฺमानตา จ ฐมฺเมสฺส ตตฺถ ตตฺถ ยถารหิ ๑

#๑ ม. ปรีโยทาเปณฺติ ๑ ๒ ย. อลฺมตฺโต ๑ ๓ ม. อจฺฉินฺนฺวตฺติ ๑

#๔ ย. เปยฺยวชฺชณฺจ ๑

เอเต โข สงฺกหา โลเก รตฺสสาณิว ยายโต  
เอเต จ สงฺกหา นาสฺสุ น มาตา ปุตุตฺตการณา  
ลเถถ มานํ ปุชฺช วา ปีตา วา ปุตุตฺตการณา ฯ  
ยสุมา จ สงฺกหา เอเต สมเปกฺขนฺติ ๑ ปณฺฑิตา  
ตสุมา มหตฺตํ ปปโปนฺติ ปาสฺสา จ ภวฺนฺติ เตติ ฯ

[๒๐๖] เอวํ วุตฺเต สิงฺกาสโก คหปติปฺตุโต ภควนฺตํ เอตทโวจ  
อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต เสยฺยถาปี ภนฺเต นิกฺกชฺชิตํ  
วา อุกฺกชฺชเยยฺย ปฏฺิจฺจนฺนํ วา วิวเรยฺย มุพฺพหฺสฺส วา มคฺคํ  
อาจิกฺขเยยฺย อนุชฺคาเร วา เตลปฺปชฺโชติ ชฺาเรยฺย จกฺขมฺนฺโต  
รูปานิ ทกฺขนฺตฺติ เอวเมวํ ภควตา อนนฺกปริยาเยน ชฺมโม ปกาสิโต  
เอสาหิ ภนฺเต ภควนฺตํ สรณํ กจฺฉามิ ชฺมมณฺจ ภิกฺขุสงฺฆณฺจ  
อุปาสกํ มํ ภควา ชฺาเรตุ อชฺชตฺตฺเต ปาณฺเปตํ สรณฺงกตฺนฺติ ฯ

สิงฺกาสกสูตรํ นิฏฺฐิตํ อฏฺฐมํ ฯ

---

#๑ ย. สมเวกฺขนฺติ ฯ

อาฏานาฎิยสุตต์

[๒๐๗] เอวมเม สุตฺ ๑ เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ  
 คิซุมภูฏ ปพฺพเต ๑ อถโโข จตุตาโร มหาราชา มหติยา จ  
 ยกฺขเสนาย มหติยา จ กนฺธพฺพเสนาย มหติยา จ กุมฺภณฺฑเสนาย  
 มหติยา จ นาคเสนาย จตุทฺทิสฺสํ รกฺขํ จเปตฺวา จตุทฺทิสฺสํ กุมฺพิ  
 จเปตฺวา จตุทฺทิสฺสํ โอรณํ จเปตฺวา อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา  
 เกวลกปฺปี คิซุมภูฏํ โอบาเสตฺวา เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิตฺสู  
 อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺสู ๑  
 เตปี โข ยกฺขา อปฺเปกฺจเจ ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺสู  
 อปฺเปกฺจเจ ภควตา สทฺธี สมฺโมทิตฺสู สมฺโมทนียํ กถํ สารณียํ ๑ วิตฺติสาเรตฺวา  
 เอกมนฺตํ นิสิตฺสู อปฺเปกฺจเจ เยน ภควา เตนฺณชฺชลิมนฺปณฺนามेतฺวา  
 เอกมนฺตํ นิสิตฺสู อปฺเปกฺจเจ นามโกตฺตํ สาเวตฺวา  
 เอกมนฺตํ นิสิตฺสู อปฺเปกฺจเจ ตฺถนฺทิจฺจตา เอกมนฺตํ นิสิตฺสู ๑

[๒๐๘] เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข เวสฺสวโณ มหาราชา ภควนฺตํ  
 เอตทโวจ สนฺติ หิ ภนฺเต อูพารา ยกฺขา ภควโต อปฺปสนฺนา  
 สนฺติ หิ ภนฺเต อูพารา ยกฺขา ภควโต ปสนฺนา สนฺติ หิ ภนฺเต  
 มชฺฌิมา ยกฺขา ภควโต อปฺปสนฺนา สนฺติ หิ ภนฺเต มชฺฌิมา  
 ยกฺขา ภควโต ปสนฺนา สนฺติ หิ ภนฺเต นิจฺจา ยกฺขา ภควโต  
 อปฺปสนฺนา สนฺติ หิ ภนฺเต นิจฺจา ยกฺขา ภควโต ปสนฺนา ๑  
 #๑ ย. สารณียํ ๑



เยภยเยน โข ปน ภนเต ยกขา อปฺปสนฺนาเยว ภควโต ตํ  
กิสฺส เหตุ ภควา หิ ภนเต ปาณาติปาตา เวรมณียา ฌมํ  
เทเสติ อทินฺนาทานา เวรมณียา ฌมํ เทเสติ กามเส  
มิจฺจจารา เวรมณียา ฌมํ เทเสติ มุสาวาทา เวรมณียา ฌมํ  
เทเสติ สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา เวรมณียา ฌมํ เทเสติ ฯ  
เยภยเยน โข ปน ภนเต ยกขา อปฺปปฏิวริตาเยว ปาณาติปาตา  
อปฺปปฏิวริตา อทินฺนาทานา อปฺปปฏิวริตา กามเส มิจฺจจารา อปฺปปฏิวริตา  
มุสาวาทา อปฺปปฏิวริตา สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา เตสนตํ  
โหติ อปฺปิยํ อมฺนาปํ ฯ สนฺติ หิ ภนเต ภควโต สาวกา อรณฺเ  
วนปตฺถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปฏฺิเสวนฺติ อปฺปสทฺทานิ  
อปฺปนิคฺโขสานิ วิชนฺวาทานิ มนุสฺสราหเสยฺยกานิ ปฏฺิสถฺลานสารูปฺพานิ  
ตตฺถ สนฺติ อุพารา ยกขา นิวาสิโน เย อิมสฺมี ภควโต ปาวจเน  
อปฺปสนฺนา เตสํ ปสาทาย อุกฺคณฺหาตุ ภนเต ภควา อาญานาญฺิยํ  
รกฺขํ ภิกฺขุณฺํ ภิกฺขุณฺิณํ อุปาสกานํ อุปาสิกานํ กุตฺติยา รกฺขาย  
อวิหีสาย ฝาสฺวิหารายาติ ฯ อธิวาเสสิ ภควา ตฺนฺหิภาเวน ฯ  
อดโข เวสฺสวโณ มหาราชา ภควโต อธิวาสนํ วิทิตฺวา ตายํ  
เวลายํ อิมํ อาญานาญฺิยํ รกฺขํ อภาสิ

- [๒๐๕] วิปสฺสิสฺส ๑ นมตฺถ จกฺขุมนฺตสฺส สิริมโต
  - ลิจิสฺสปี ๒ นมตฺถ สพฺพญฺตานุกมฺปิโน ฯ
  - เวสฺสภุสฺส ๓ นมตฺถ นฺหาตกสฺส ตปสฺสิโน
- #๑ ย. วิปสฺสิสฺส จ ฯ ๒ ม. ลิจิสฺสปี จ ฯ ๓ ม. เวสฺสภุสฺส จ ฯ

นมตถุ กกุสนุชสุส มารเสนปุมทโทโน ๑  
โกนาคมนสุส นมตถุ พุราหุมนสุส วุสุมโต  
กสุสปสุส ๑ นมตถุ วิปุมตตุตสุส สพุพธิ ๑  
องคฺีรสสุส นมตถุ สกุยปุมตตุตสุส สิริมโต  
โย อิมํ ชุมมเทเสตี ๒ สพุพทูกุขา ปนุทนี ๑  
เย จาปี นีพุพุดา โลกเ ยถาภูตํ วิปสุสตีสุ  
เต ชนา อปีสุณา มหนตุา วิตสารทา ๑  
หิตํ เทวมनुสสุานํ ยํ นมสุสนตุติ โคตมํ  
วิชชาจรณสมปนุณํ มหนตุํ วิตสารทํ ๑  
ยโต อुकคจุมติ สุริโย ๓ อาทิจุโจ มณทลิมหา  
ยสุส จุกคจุมมานสุส สํวรีปี นีรุชุมติ ๑  
ยสุส จุกคเต สุริเย ทิวโสติ ปวจุจติ  
รหโทปี ตตุถ คมภิโร สมุทโท สริโตทโก  
เอวนตุํ ตตุถ ชานนตุติ สมุทโท สริโตทโก ๑  
[๒๑๐] อีโต สา ปุริมา ทิสา อิติ นํ อาจิกุขตี ชโน  
ยํ ทิสํ อภิปาเลติ มหาราชา ยสสุตี โส  
คนุชพุพานํ อาริปตี ๔ ฐตฺรภูโจ อิติ ๕ นามโส  
รมตี นจุคีเตหิ คนุชพุเพหิ ปุรกุขโต ๑  
ปุมตฺตาปี ตสุส พหโว เอกนามาติ เม สุตํ  
อสีตี ทส เอโก จ อินุทนามา มหพุพลา

#๑ ม. กสุสปสุส จ ๑ ๒ ม. ชุมมํ เทเสตี ๑ ๓ ม. สุริโย ๑

#๔ ม. อธิปตี ๑ อีโต ปรี อีทิสเมว ๑ ๕ ม. ฐตฺรภูโจติ ๑

เต จาปี พุทฺธํ ทิสฺวาน พุทฺธํ อาทิจฺจนฺธุนํ  
ทฺวโรโต ว นมสฺสฺสนฺติ มหฺนฺตํ วิตฺสารถํ ๑  
นโม เต ปฺริสาชณฺณ นโม เต ปฺริสฺสฺตฺตม  
กฺุสเลน สเมกฺุขสิ อมฺนุสฺสาปี ตํ วนฺทฺนฺติ ๑  
สฺตํ เนตฺติ อภินฺนุสฺโส ตสฺมา เอวํ วเทมฺหเส ๑  
ชินฺนํ วนฺทฺถ โคตมํ ชินฺนํ วนฺทฺถ โคตมํ  
วิชฺชาจรณสมปฺนฺนํ พุทฺธํ วนฺทฺถ โคตมํ ๑  
เยน เปตา ปวฺจฺจนฺติ ปิสุณา ปิฏฺฐิมํสิกา  
ปาณาติปาติโน ลฺุทฺทา ๒ โจรา เนกตฺติกา ชนา ๑  
[๒๑๑] อิตฺโต สาทกฺุชฺฉินา ทิสฺวา อิตฺติ นํ อาจิกฺุชฺฉิตฺติ ชโน

ยํ ทิสฺสิ อภิปาเลติ มหาราชา ยสฺสฺสิ โส  
กฺุมฺภณฺณทฺธานํ อาธิปฺติ วิรุโฬฺห อิตฺติ นามโส  
รมตฺติ นจฺุจฺฉิตฺติ กฺุมฺภณฺณเทหิ ปฺรฺกฺุชฺโตนํ ๑  
ปฺตฺตฺตาปี ตสฺส พหโว เอกนามาติ เม สฺตํ  
อสิตฺติ ทส เอโก จ อินฺทฺนามา มหพฺพลา  
เต จาปี พุทฺธํ ทิสฺวาน พุทฺธํ อาทิจฺจนฺธุนํ  
ทฺวโรโต ว นมสฺสฺสนฺติ มหฺนฺตํ วิตฺสารถํ ๑  
นโม เต ปฺริสาชณฺณ นโม เต ปฺริสฺสฺตฺตม  
กฺุสเลน สเมกฺุขสิ อมฺนุสฺสาปี ตํ วนฺทฺนฺติ ๑  
สฺตํ เนตฺติ อภินฺนุสฺโส ตสฺมา เอวํ วเทมฺหเส

#๑ ม. ย. วเทมเส ๑ อิตฺโต ปฺริ อีทิสเมว ๑ ๒ ย. ลฺุทฺธา ๑

ชินฺ วนฺทถ โคตมฺ      ชินฺ วนฺทาม โคตมฺ  
วิขฺชาจรณสมฺปนฺนํ      พุทฺธํ วนฺทาม โคตมฺ ฯ  
ยตฺถ โจคฺคจฺจนฺติ สุริโย      อาทิจฺโจ มณฺฑลีมฺหา  
ยตฺถ โจคฺคจฺจมานตฺถ      ทิวโสปี นิริชฺชตฺติ  
ยตฺถ โจคฺคเต สุริเย      สํวรีติ ปฺวฺจฺจติ ฯ  
รหโทปี ตตฺถ คมฺภีโร      สมฺมุทโท สริโตทโก  
เอวณฺตํ ตตฺถ ชานนฺติ      สมฺมุทโท สริโตทโก ฯ

[๒๑๒] อิติ สา ปจฺจนิมา ทิสสา      อิติ นํ อาจิกฺขตฺติ ชโน

ยํ ทิสํ อภิปาเลติ      มหาราชา ยตฺสฺสฺสฺ โส  
นาคานํ อธิปติ      วิรูปฺกฺโข อิติ ๑ นามโส  
รมตี นจฺจกิตฺเทหิ      นาคเหิ ๒ ปฺรฺกฺขโต ฯ  
ปฺตฺตาปี ตตฺถ พหโว      เอกนามาติ เม สุตํ  
อสีติ ทส เอโก จ      อิญฺทนามา มหพฺพลา  
เต จาปี พุทฺธํ ทิสฺวาน      พุทฺธํ อาทิจฺจพฺนฺธฺนํ  
ทฺวโรโต ว นมสฺสนฺติ      มหนฺตํ วิตฺสารถํ ฯ  
นโม เต ปฺริสาชณฺณ      นโม เต ปฺริสฺสุตฺตม  
กฺุสเลน สเมกฺขสฺสิ      อมนฺุสฺสาปี ตํ วนฺทนฺติ ฯ  
สฺุตํ เนตํ อภิณฺุหฺโส      ตสฺมา เอวํ วเทมฺุหเส  
ชินฺ วนฺทถ โคตมฺ      ชินฺ วนฺทาม โคตมฺ  
วิขฺชาจรณสมฺปนฺนํ      พุทฺธํ วนฺทาม โคตมฺ ฯ

#๑ นาคานณฺจ อธิปติ วิรูปฺกฺโขติ ฯ ๒ ม. นาคเเหว ฯ

เขน อุตฺตรกรู รมมา ๑ มหาเนรุ สุทสฺสโน  
มนุสฺสา ตตฺถ ชายนฺติ อมมา อปริคฺคหา ฯ  
น เต พิชฺช ปวปฺปนฺติ ๒ นปี นียนฺติ นงฺคลา  
อกฺกฺชปาภิมฺ สาลี ปริภุญฺชนฺติ มานุสฺสา ฯ  
อกณฺโณ อณฺโณ สุทฺธึ สุกนฺธึ ตณฺฑุลปฺผลึ  
ตุณฺฑทิกิเร ๓ ปจิตฺวาน ตโต ภุญฺชนฺติ โภชนึ ฯ  
คาวี เอกขุริ กตฺวา อนฺุยนฺติ ทิโส ทิสฺ  
ปสฺสุ เอกขุริ กตฺวา อนฺุยนฺติ ทิโส ทิสฺ ฯ  
อิติถึ วาหนึ ๔ กตฺวา อนฺุยนฺติ ทิโส ทิสฺ  
ปฺริสฺส วาหนึ กตฺวา อนฺุยนฺติ ทิโส ทิสฺ ฯ  
กุมารี วาหนึ กตฺวา อนฺุยนฺติ ทิโส ทิสฺ  
กุมาริ วาหนึ กตฺวา อนฺุยนฺติ ทิโส ทิสฺ ฯ  
เต ยานเ อภิรุหิตฺวา สพฺพา ทิสฺสา อนฺุปรียนฺติ ๕

ปจฺจารา ตสฺส ราชินฺ ๑

หตฺถิยานํ อสฺสยานํ ทิพฺพิ ยานํ อฺปฺภุจฺจิตฺ  
ปาสาทา สิวิกา เจว มหाराชสฺส ยสฺสฺสโน ฯ  
ตสฺส จ นคฺรา อหุ อนฺตฺติกฺเข สุมปิตา  
อาณานาณฺา กุสิณาณฺา ปฺรกุสิณาณฺา นาณฺุปรียา ๖ ปฺรกุสิตนาณฺา ฯ  
อฺุตฺตเรณ กปีวนฺโต ๗ ชโนมฺมปฺเรน จ  
นนวนฺติโย ๘อมฺพรอมฺพรวฺติโย อापฺกมฺนฺทา นาม ราชธานี

- #๑ ม. อุตฺตรกรูวฺโห ๑ ๒ ม. ยฺ. ปวปฺปนฺติ ๑ ๓ ม. ยฺ. ตฺุณฺฑทิกิเร ๑  
#๔ ม. อิติถึ วา วาหนึ ๑ ยฺ. อิติถึวาหนึ ๑ อิตฺ ปรี อีทิสเมว ๑  
#๕ ม. อนฺุปรียานฺติ ๑ ๖ ม. นาณฺุสุริยา ยฺ. นาณฺุปรียา ๑ ๗ ม. กสิวนฺโต ๑  
#๘ ม. นนวนฺติโย ๑

กุเวรสฺส โข ปน มาริส มหาราชสฺส วิสาณา นาม ราชธานี

ตสฺมา กุเวโร มหาราชา เวสฺสวณฺเดติ ปวฺจจติ ฯ

ปจฺเจสนฺโต ปกาเสนฺติ ตโตลา ตตฺตลา ตโตตลา

โอชสี เตชสี ตโตชสี

สุโร ๑ ราชา อริฏฺโฐ เนมี ฯ

รหโทปี ตตฺถ ธรณิ นาม

ยโต เมฆา ปวสฺสนฺติ

วตฺสา ยโต ปตายนฺติ

สภานี ตตฺถ ภคฺลวตี ๒ นาม

ยตฺถ ยกฺขา ปยิรฺุปาสนฺติ ฯ

ตตฺถ นิจฺจผลา รุกฺขา นานาทิชคณายุตฺตา

มยฺรโกณฺจาภิรฺฐา โกกิลาภิหิ ๓ วคฺคฺภิ ฯ

ชีวนฺชีวกสทฺเทตฺถ อโถ โอฏฺฐวจิตฺตกา

กุกฺกฏฺกา กุฬิรฺกา วเน ปฺกฺขรสาตกา ฯ

สูกฺสาติกสทฺเทตฺถ ทณฺฑมาณฺวกาณิ จ

โสภติ สพฺพกาลํ सा กุเวรณพินิ สทา ฯ

[๒๑๓] อิตฺ สอ อุตฺตรา ทิสา อิติ นํ อจฺจิกฺขตี ชโน

ยํ ทิลํ อภิปาเลติ มหาราชา ยสฺสฺสิ โส ฯ

ยกฺขานํ อธิปติ ๔ กุเวโร อิติ นามโส

รมตี นจฺจกฺเคตี ยกฺเขหิ ๕ ปฺรฺกฺขโต ฯ

#๑ ม. ย. สุโร ฯ ๒ ม. สาลวตี ฯ ๓ ม. โกกิลาภิหิ ฯ

#๔ ม. ยกฺขานณฺจ อธิปติ ฯ ๕ ม. ยกฺเขเหว ฯ

ปุตตาปี ตสฺส พหโว เอกนามาติ เม สุตํ  
อสีติ ทส เอโก จ อินฺทนามา มหพฺพลา ฯ  
เต จาปี พุทฺธํ ทิสฺวาน พุทฺธํ อาทิจฺจนฺธํ  
ทฺวโรโต ว นมสฺสนฺติ มหนฺตํ วิตฺสารถํ ฯ  
นโม เต ปฺริสาชณฺณ นโม เต ปฺริสฺสุดม  
กฺุสเลน สเมกฺุขสิ อมฺนุสฺสาปี ตํ วนฺทนฺติ ฯ  
สุตํ เนตํ อภินฺทฺโส ตสฺมา เอวํ วเทมฺหเส  
ชินฺ วนฺทต โคตมํ ชินฺ วนฺทาม โคตมํ  
วิชฺชาจรณสมปฺนํ พุทฺธํ วนฺทาม โคตมฺนฺติ ฯ

[๒๑๔] อัย โข สฺวา มาริส อาณานาณฺเฑยา รกฺุขา ภิกฺุขุณฺ ภิภฺุขุณฺ  
อุปาสกานํ อุปาสิกานํ กุตฺติยา รกฺุขาย อวิหีสาย ผาสฺวิหารายาติ ฯ  
ยสฺส กสฺสจฺิ มาริส ภิภฺุขุสฺส วา ภิภฺุขุณฺเฑยา วา อุปาสกสฺส วา  
อุปาสิกาย วา อัย อาณานาณฺเฑยา รกฺุขา สุกฺุหิตา ภวิสฺสตี สมคฺุตา  
ปฺริยาปฺุตา ตณฺเฑจ อมฺนุสฺโส ยกฺุโข วา ยกฺุจฺินิ วา ยกฺุขโปตโก วา  
ยกฺุขโปตีกา วา ยกฺุขมฺหามตฺุโต วา ยกฺุขปาริสชฺุโข วา ยกฺุขปจาโร  
วา คฺุณฺฑพฺุโพ วา คฺุณฺฑพฺุพี วา คฺุณฺฑพฺุพโปตโก วา คฺุณฺฑพฺุพโปตีกา  
วา คฺุณฺฑพฺุพมฺหามตฺุโต วา คฺุณฺฑพฺุพปาริสชฺุโข วา คฺุณฺฑพฺุพปจาโร  
วา กุมฺภณฺุโท วา กุมฺภณฺุฑฺุฑิ วา กุมฺภณฺุฑฺุฑโปตโก วา กุมฺภณฺุฑฺุฑ-  
โปตีกา วา กุมฺภณฺุฑฺุฑมฺหามตฺุโต วา กุมฺภณฺุฑฺุฑปาริสชฺุโข วา  
กุมฺภณฺุฑฺุฑปจาโร วา นาคโ วา นาคินิ วา นาคโปตโก วา

นาคโปติกา วา นาคมหามตุโต วา นาคปารีสชโซ วา นาคปจาโร  
วา ปทภูจจิตโต ภิกขุ วา ภิกขุณี วา อุปาสกั วา อุปาสิกั  
วา คจจนตุ วา อนุคจเจยย จิต্ত วา อุปติฏเจยย นิสินัน วา  
อุปนิสีเทยย นิปนัน วา อุปนิปชเชยย ๑ น เม โส มาริส อมนุสโส  
ลเกยย คาเมสุ วา นิคเมสุ วา สกการี วา ครุกการี วา ๑ น  
เม โส มาริส อมนุสโส ลเกยย อาพกมนุทาย นาม ราชธานียา  
วตุถุ วา วาสี วา ๑ น เม โส มาริส อมนุสโส ลเกยย  
ยกขานัน สมิตี คนตุ ๑ อปีสสุ นัน มาริส อมนุสสา อนวายุหมีปี ๑  
กเรยยุ อวิวยห ๑ อปีสสุ นัน มาริส อมนุสสา อตุตาหิ ๒ ปริปฺณณาหิ  
ปริภาสาหิ ปริภาเสยยุ ๑ อปีสสุ นัน มาริส อมนุสสา ริดตมปี ๓  
ปตุตตี สีเส นิกกชเชยยุ ๑ อปีสสุ นัน มาริส อมนุสสา สตุตธาปีสตุ  
มุตฺธิ ฆาเลยยุ สนฺติ หิ มาริส อมนุสสา จณฺทา รุทฺธา ๔ รกฺสา  
เต เนว มหาราชาเน อาทิยฺนฺติ น มหาราชาเน ปฺริสกาเน อาทิยฺนฺติ  
น มหาราชาเน ปฺริสกาเน ปฺริสกาเน อาทิยฺนฺติ ๑ เต โข เต มาริส  
อมนุสสา มหาราชาเน อวรุทฺธา นาม วุจฺจนฺติ ๑ เสยฺยถาปี มาริส  
รณฺโหล มาคฺชสฺส วิชิตฺเต โจรา ๕ เต เนว รณฺโหล มาคฺชสฺส  
อาทิยฺนฺติ น รณฺโหล มาคฺชสฺส ปฺริสกาเน อาทิยฺนฺติ น รณฺโหล  
มาคฺชสฺส ปฺริสกาเน ปฺริสกาเน อาทิยฺนฺติ เต โข เต มาริส  
มหาโจรา รณฺโหล มาคฺชสฺส อวรุทฺธา นาม วุจฺจนฺติ เอวเมว  
โข มาริส สนฺติ หิ ๖ อมนุสสา จณฺทา รุทฺธา ๔ รกฺสาเต เนว  
#๑ ม. อนาวายุหมีปี นัน ๑ ย. อนาวายุหมีปี นัน ๑ ๒ ม. ย. อตุตาหิปี ๑  
#๓ ม. ริดตตี ปีสตุ ๑ ๔ ย. รุทฺธา ๑ ๕ ม. ย. มหาโจรา ๑ ๖ ม. ย. หิสทฺโท นตุถิ ๑



มหาราชานํ อาทิตยํ น มหาราชานํ ปุริสกันํ อาทิตยํ น  
 มหาราชานํ ปุริสกันํ ปุริสกันํ อาทิตยํ เต โข เต มาริส  
 อมนุสสา มหาราชานํ อวรุทธา นาม วุจฺจนฺติ ฯ โย หิ โภจ  
 มาริส อมนุสฺโส ยฺกฺโข वा ยฺกฺขินี वा ยฺกฺขโปกโก वा ยฺกฺขโปกกา  
 वा ยฺกฺขมหมตฺโต वा ยฺกฺขปาริสชฺโช वा ยฺกฺขปจฺจโร वा  
 คฺนฺชพฺโพ वा คฺนฺชพฺพี वा คฺนฺชพฺโปกโก वा คฺนฺชพฺโปกกา  
 वा คฺนฺชพฺพมหมตฺโต वा คฺนฺชพฺพปาริสชฺโช वा คฺนฺชพฺพปจฺจโร वा  
 กุมฺภณฺโฑ वा กุมฺภณฺที वा กุมฺภณฺทโปกโก वा กุมฺภณฺทโปกกา  
 वा กุมฺภณฺทมหมตฺโต वा กุมฺภณฺทปาริสชฺโช वा กุมฺภณฺทปจฺจโร  
 वा นาโถ वा นาคินี ๑ वा นาคโปกโก वा นาคโปกกา  
 वा นาคมหมตฺโต वा นาคปาริสชฺโช वा นาคปจฺจโร वा ปทฺฐจฺจิตฺโต  
 ภิกฺขุํ वा ภิกฺขุณีํ वा อุปาสิกํ वा อุปาสิกิํ वा คจฺจนฺตี वा  
 อนุคฺจเจยฺย จิตฺํ वा อุปติฏฺฐเจยฺย นิสินฺนํ वा อุปนีสฺสีเทยฺย นิปนฺนํ वा  
 อุปนฺนปชฺเชยฺย ฯ อิมํสํ ยฺกฺขานํ มหાયฺกฺขานํ เสนาปตีํ มหาเสนาปตีํ  
 อุชฺฐาเปตพฺพิ วิภฺกนฺทิตพฺพิ วิรวิตพฺพิ อัยํ ยฺกฺโข คณฺหาติ  
 อัยํ ยฺกฺโข อวิสฺติ ๒ อัยํ ยฺกฺโข เหเจติ อัยํ ยฺกฺโข วิเหเจติ อัยํ  
 ยฺกฺโข หีสฺติ อัยํ ยฺกฺโข วิหีสฺติ อัยํ ยฺกฺโข น มฺญจตีติ ฯ

[๒๑๕] กตเมสํ ยฺกฺขานํ มหાયฺกฺขานํ เสนาปตีํ มหาเสนาปตีํ ฯ

อินฺโท โสโม วรุโณ จ ภารทฺวาโซ ปชาปติ  
 จนฺทโน กามเสฏฺโฐ จ กิณฺนุฆณฺฑุ นิฆณฺฑุ จ ฯ

#๑ ม. นาคี ฯ ๒ ยู. อวิสฺติ ฯ

ปนาโท โอปมณฺโณ จ เทวสุโต จ มาตลี  
 จิตฺตเสโน จ คนฺธพฺโพ นโพรราชา ชโนสโก ๑  
 สาดาคิโร เหมวโต ปุณฺณโก กรตฺติโย कुโล ๒  
 สิวโก มุจฺฉลินฺโท จ เวสฺสามิตฺโต ยุกนฺธโร ๓  
 โคปาโล สุปฺปเคโร ๓ จ หิริ เนตฺติ จ มนฺทโย  
 ปณฺจาลจฺนฺโท อาลวโก ๔ ปชฺฌนฺโณ สุมฺโภ ทธฺมิโย ๕  
 มณฺนิ มานิจโร ๖ ทีโฆ อโธ เสรีสโก สห ๗ ๓

[๒๑๖] อิมถํ ยกฺขานํ มหายกฺขานํ เสนาปตฺติํ มหาเสนาปตฺติํ  
 อชฺฐมาเปตพฺพิ วิกฺกนฺทิตพฺพิ วิรวิตพฺพิ อัยฺ ยกฺโข คณฺหาติ อัยฺ  
 ยกฺโข อวิสฺติ ๘ อัยฺ ยกฺโข เหเจติ อัยฺ ยกฺโข วิเหเจติ อัยฺ  
 ยกฺโข หีสฺติ อัยฺ ยกฺโข วิหีสฺติ อัยฺ ยกฺโข น มุณฺจตีติ ๓

[๒๑๗] อัยฺ โข สา มาริส อานฺนาญา รกฺขา ภิกฺขุณฺโณ ภิกฺขุณฺโณ  
 อฺปาสกานํ อฺปาสิกานํ กุตฺติยา รกฺขาย อวิหีสาย ฆาสฺสูวหารายาติ ๓  
 หนฺท จทานิ มัยฺ มาริส คจฺฉาม พหุภิกฺขจา มัยฺ พหุภิกฺขยาติ ๓  
 ยสฺสทานิ ตฺมุห มหาราชาโน กาลํ มณฺณถาติ ๓

[๒๑๘] อถโย จตฺตาโร มหาราชา อญฺจายาสนา ภควนฺตํ  
 อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณฺมํ กตฺวา ตตฺถเววนฺตรชาธิสฺสุ ๓ เตปิ โข  
 ยกฺขา อญฺจายาสนา อปฺเปกฺกเจ ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณฺมํ  
 กตฺวา ตตฺถเววนฺตรชาธิสฺสุ อปฺเปกฺกเจ ภควตา สทฺธี สมนฺโหมทีสฺสุ  
 สมนฺโหมทนียํ กถิ สาราณียํ วิตฺติสเรตฺวา ตตฺถเววนฺตรชาธิสฺสุ  
 #๑ ม. ย. ชเนสโก ๓ ๒ ม. कुโพ ๓ ๓ ม. สุปฺปโรโร ๓ ๔ ม. อาพวโก ๓  
 #๕ ม. ย. ปชฺฌนฺโน สุมฺโน สุมฺโภ ๓ ๖ ม. มณฺนิมานิวโร ๓ ๗ ย. เสรีสโก สหา ๓  
 #๘ ย. อวิสฺติ ๓

อปฺเปกฺจฺเจ เยน ภควา เตนฺนชฺชลิมนฺปณฺนาเมตฺวา ตตฺถเณวฺนตฺรชฺชายีสฺสุ  
อปฺเปกฺจฺเจ นามโคตฺตํ สวเวตฺวา ตตฺถเณวฺนตฺรชฺชายีสฺสุ อปฺเปกฺจฺเจ  
ตฺถนฺนํหิฏฺฐตา ตตฺถเณวฺนตฺรชฺชายีสฺสุ ฯ

[๒๑๕] อถ โข ภควา ตสฺสสา รตฺติยา อจฺจเณน ภิกฺขุ อามนฺเตสิ  
อิมํ ภิกฺขเว รตฺตี จตฺตารโ มหाराชา มหติยา จ ยกฺขเสนาย  
มหติยา จ กนฺธพฺพเสนาย มหติยา จ กุมฺภณฺฑเสนาย มหติยา จ  
นาคเสนาย จตฺตทฺทิสํ รกฺขํ จเปตฺวา จตฺตทฺทิสํ คุมฺภํ จเปตฺวา  
จตฺตทฺทิสํ โอรณํ จเปตฺวา อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา  
เกวลกปฺปี คิซฺฉณฺฎฺฐํ โอภาเสตฺวา เยนานํ เตนฺนปฺสงฺกมฺมฺิสฺสุ  
อุปฺสงฺกมิตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตฺตํ นิสฺสีทิสฺสุ ฯ เตปิ โข ภิกฺขเว  
ยกฺขา อปฺเปกฺจฺเจ มํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตฺตํ นิสฺสีทิสฺสุ อปฺเปกฺจฺเจ  
มยา สทฺธิ สมฺโมทิสฺสุ สมฺโมทนิยฺมํ กถํ สาราณฺนิยฺมํ วิตฺติสวเรตฺวา  
เอกมฺนตฺตํ นิสฺสีทิสฺสุ อปฺเปกฺจฺเจ เยนานํ เตนฺนชฺชลิมนฺปณฺนาเมตฺวา  
เอกมฺนตฺตํ นิสฺสีทิสฺสุ อปฺเปกฺจฺเจ นามโคตฺตํ สวเวตฺวา เอกมฺนตฺตํ  
นิสฺสีทิสฺสุ อปฺเปกฺจฺเจ ตฺถนฺนํหิฏฺฐตา เอกมฺนตฺตํ นิสฺสีทิสฺสุ ฯ เอกมฺนตฺตํ  
นิสฺสินฺโน โข ภิกฺขเว เวสฺสวโณ มหाराชา มํ เอตทวโจ สนฺติ หิ  
ภนฺเต อูพารา ยกฺขา ภควโต อปฺปสฺนฺนา สนฺติ หิ ภนฺเต อูพารา  
ยกฺขา ภควโต ปสฺนฺนา สนฺติ หิ ภนฺเต มชฺฉมิมา ยกฺขา ภควโต  
อปฺปสฺนฺนา สนฺติ หิ ภนฺเต มชฺฉมิมา ยกฺขา ภควโต ปสฺนฺนา  
สนฺติ หิ ภนฺเต นิจา ยกฺขา ภควโต อปฺปสฺนฺนา สนฺติ หิ ภนฺเต

นี้จา ยกขา ภควโต ปสนนา เขยฺเยน โข ปน ภนฺเต ยกขา  
 อปฺปสนฺนาเยว ภควโต ตํ กิสฺส เหตุ ภควา หิ ภนฺเต ปาณาติปาตา  
 เวรมณฺเีย ฌมฺมํ เทเสติ อทินฺนาทานา เวรมณฺเีย ฌมฺมํ  
 เทเสติ กาเมสุ มิจฺจจาธา เวรมณฺเีย ฌมฺมํ เทเสติ มุสาวาธา  
 เวรมณฺเีย ฌมฺมํ เทเสติ สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา เวรมณฺเีย  
 ฌมฺมํ เทเสติ ฯ เขยฺเยน โข ปน ภนฺเต ยกขา อปฺปญฺจิริตาเยว  
 ปาณาติปาตา อปฺปญฺจิริตา อทินฺนาทานา อปฺปญฺจิริตา กาเมสุ  
 มิจฺจจาธา อปฺปญฺจิริตา มุสาวาธา อปฺปญฺจิริตา สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา  
 เตสนฺตํ โหติ อปฺปิยํ อมฺนาปํ สนฺติ หิ ภนฺเต ภควโต  
 สวกา อรญฺเณ วนปฺตถานิ ปนฺตานิ เสนาสนานิ ปญฺจิสฺสวณฺติ  
 อปฺปสทฺธานิ อปฺปนิกฺโขมฺसानิ วิชนฺวาตานิ มนฺุสฺสราหเสยฺยกานิ  
 ปญฺจิสฺสถานสารูปฺปานิ ตตฺถ สนฺติ อุพารา ยกขา นิวาสิโน เย  
 อิมฺสมิ ภควโต ปาวจเน อปฺปสนฺนา เตสํ ปสาทาย อุกฺกณฺหาตุ  
 ภนฺเต ภควา อาญานาญฺยิ รกฺขํ ภิกฺขุณฺํ ภิกฺขุณฺิณํ อุปาสกานํ  
 อุปาสิกานํ กุตฺติยา รกฺขาย อวิหีสาย ฝาสฺวิหารายาติ ฯ อธิวาเสสิ  
 โข อหํ ภิกฺขเว ตฺถหิภาเวน ฯ อถ โข ภิกฺขเว เวสฺสวโณ มหาราชา  
 มํ ๑ อธิวาสนํ วิทิตฺวา ตายิ เวลา ยิ อิมิ อาญานาญฺยิ รกฺขํ อภาสิ

[๒๒๐] วิปสฺสิสฺส นมตฺถ จกฺขุมนฺตสฺส สิริมโต

สิจฺจิสฺสปี นมตฺถ สพฺพญฺุตานุกมฺปิโน

ฯเปฯ (โสเยว ปุริโม เปยฺยาโล วิตฺถาเรตฺพุโพ) ฯ อัย โข ส

#๑ ม. เม ฯ

มาริส อาภานาภียา รกษา ภิกขุณฺ ภิกขุณฺนิณฺ อุปาสกานํ อุปาสิกานํ  
คฺคฺติยา รกฺขาย อวิหีสาย ฬาสฺววิหารายาติ ๑ หนฺททานิ มยฺ มาริส  
คจฺฉาม พหุภิจฺจา มยฺ พหุภฺรณฺียาติ ๑ ยสฺสทานิ คฺเมห  
มหาราชาโน กาลํ มลฺลณฺยาติ ๑ อถ โข ภิกฺขเว จตฺตารो มหาราชา  
อฺภฺจายาสนา มํ อภฺวาเทตฺวา ปทกฺขิณฺ กตฺวา ตตฺถเวณฺตรชาธิสฺสู ๑  
เตปิ โข ภิกฺขเว ยกฺขา อฺภฺจายาสนา อปฺเปกฺจเจ มํ อภฺวาเทตฺวา  
ปทกฺขิณฺ กตฺวา ตตฺถเวณฺตรชาธิสฺสู อปฺเปกฺจเจ มยา สทฺธิ สมนฺโมทิสฺสู  
สมนฺโมทนิยฺ กถํ สาราณฺิยฺ วิตฺติสเรตฺวา ตตฺถเวณฺตรชาธิสฺสู  
อปฺเปกฺจเจ เยนahi เตนฺลชฺลิมนฺปณฺาเมตฺวา ตตฺถเวณฺตรชาธิสฺสู  
อปฺเปกฺจเจ นามโถตฺถํ สเวตฺวา ตตฺถเวณฺตรชาธิสฺสู อปฺเปกฺจเจ  
คฺคฺหิภฺจตา ตตฺถเวณฺตรชาธิสฺสู ๑ อฺกคฺคฺหาถ ภิกฺขเว อาภานาภฺยิ รกฺขํ  
ปริยาปฺณาถ ภิกฺขเว อาภานาภฺยิ รกฺขํ ชาเรถ ภิกฺขเว  
อาภานาภฺยิ รกฺขํ อตฺถสสฺหิตาย ๑ ภิกฺขเว อาภานาภฺยิ รกฺษา ภิกฺขุณฺ  
ภิกฺขุณฺนิณฺ อุปาสกานํ อุปาสิกานํ คฺคฺติยา รกฺขาย อวิหีสาย  
ฬาสฺววิหารายาติ ๑ อิทมโวจ ภควา ๑ อตฺตมนฺนา เต ภิกฺขุ ภควโต  
ภาสิตํ อภินนฺทุนฺติ ๑

อาภานาภฺยิสฺสคฺคํ นิภฺจิตํ นวมนํ ๑

---

#๑ ม. อตฺถสฺหิตา ๑

สงคีติสูตร

[๒๒๑] เอวมเม สูตริ ฯ เอกิ สมยิ ภควา มลลเส  
จาริกณจรมานโน महता ภิกขुสงฆेन สทुธิ ปณจमतเตหิ ภิกขุสतेหิ  
येन ปावा नाम मल्लानं नक्रि तत्वस्सि ฯ तत्तरु सुत्ति ภक्वा  
पावायि विहरति जुनุत्तस्स गम्ममारपुत्तस्स อมพวเน ฯ

[๒๒๒] เตน โข ปน สมเยน ปาเวยยกานัน มลลानัน อุพุกถกั  
นาม นว สณจาคารี อจิรการิตัง โหติ อนชฌมาวุตถัง สมณเณ วา  
พุราหุเมเนน วา เกนจิ วา มนุสสุญฺเณน ฯ อสุสโสสุ โข ปาเวยยกา  
มลลตา ภक्वा กิร มลลเส จาริกณจรมานโน महता ภิกขुสงฆेन  
สทुธิ ปณจमतเตหิ ภิกขุสतेหิ ปาวัง अनुपपत्तो ปาवायि विहरति  
जुनुत्तस्स गम्ममारपुत्तस्स อมพวเนติ ฯ อถ โข ปาเวยยกา มลลตา  
เยน ภक्वा เตนุสสงกมัสสุ อุปสงกमितฺวา ภควนุตติ อภิวาเทตฺวา  
เอกมนุตติ นิสิติสฺสุ ฯ เอกมนุตติ นิสินฺนา โข ปาเวยยกา มลลตา  
ภควนุตติ เอตทโวจุ อธิ ภนฺเต ปาเวยยกานัน มลลानัน อุพุกถกนฺนาม  
นว สณจาคารี อจิรการิตัง โหติ ๑ อนชฌมาวุตถัง สมณเณ วา  
พุราหุเมเนน วา เกนจิ วา มนุสสุญฺเณน ตลฺยจ โข ๒ ภนฺเต ภक्वा  
ปจฺมัม ปริภุญฺชตุ ภควตา ปจฺมัม ปริภุตฺตัม ปจฺจมา ปาเวยยกา มลลตา  
ปริภุญฺชิสฺสนฺติ ตทสฺส ๓ ปาเวยยกานัน มลลानัน ทิฆมฺรตฺตัม หิตาย  
สุขายาติ ฯ อธิวาเสสสิ โข ๔ ภक्वा ตฺถเนหิภาเวเน ฯ อถ โข ปาเวยยกา  
#๑ ยฺ. อยํ น ทิสฺสติ ฯ ๒ ยฺ. ตํ ภนฺเต ฯ ๓ ยฺ. ปาเวยยกา มลลตา ปริภุญฺชิสฺสนฺติ  
#ตทสฺสตาติ อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ ฯ ๔ ยฺ. โขสทฺโท น ทิสฺสติ ฯ

มลลล ภควโต อธิวสนัน วิทิตวอ อฏฐจยยสนน ภควนุตติ อภิวทตวอ  
ปททขินัน กตวอ เยน สณจจคอรัน เตนุปลสงกมมิตุ อูปลสงกมิตวอ  
สพพสนนธรี สณจจคอรัน สนธริตวอ ๑ ออสนนนิ ปลณนอเปตวอ  
อททกมณิกัน ปตติฏฐจยยเปตวอ เตลปป์ทีปปี ออโรเปตวอ เยน ภควอ  
เตนุปลสงกมมิตุ อูปลสงกมิตวอ ภควนุตติ อภิวทตวอ อเอกมณุตติ อฏฐจิสฺสู ๑  
อเอกมณุตติ จิตทอ โข เต ๒ ปอเวยฺยกอ มลลล ภควนุตติ อेतทอโวจฺจ  
สพพสนนธริสนนธิตติ ๓ กนฺเต สณจจคอรัน [๔] ออสนนนิ ปลณนตตทนนิ  
อททกมณิกอ ปตติฏฐจยยปีโต เตลปป์ทีโป ออโรปีโต ยสฺสททนนิ  
กนฺเต ภควอ กอถัน มณฺณตตีติ ๑

[๒๒๓] อถโขอ ภควอ นีวอเสตวอ ปตตจจิวรมาททย สทฺธิ  
ภิกขุสงฺฆน เยน สณจจคอรัน เตนุปลสงกมมิตุ อูปลสงกมิตวอ ปอเท  
ปททขลตวอ สณจจคอรัน ปวิสิตวอ มชฺฉมิมัน อมกั นิสฺสยอ ปุรตตอภิมุโข  
นีสิตี ๑ ภิกขุสงฺฆนปี โข ๕ ปอเท ปททขลตวอ สณจจคอรัน  
ปวิสิตวอ ปจฺฉิมัน ภิตฺตี นิสฺสยอ ปุรตตอภิมุโข นีสิตี ภควนุตติเยว  
ปุรททตวอ ปอเวยฺยกอปี โข มลลล ปอเท ปททขลตวอ สณจจคอรัน  
ปวิสิตวอ ปุรตตอภิมัน ภิตฺตี นิสฺสยอ ปจฺฉิมอภิมุขอ นีสิตีสู ภควนุตติเยว  
ปุรททตวอ ๑ อถโขอ ภควอ ปอเวยฺยเก มลลล พนุทเทว รตตี ฐมมียอ  
กถาย สนฺทสฺเสตวอ สมอทเปตวอ สมนุตเตเชตวอ สมนปฺหเสตวอ  
อูยฺโยเชลล อภิกกนฺตอ โข วอเสฏฐจอ รตตี ยสฺสททนนิ [๖]  
กอถัน มณฺณตทอติ ๑ ออว กนฺเตติ โข ปอเวยฺยกอ มลลล ภควโต  
#๑ ม. สนธริตวอ ภควโต ๑ ย. สนธรอปเปตวอ ๑ ๒ ย. อยฺน ทิสฺสตี ๑  
#๓ ย. สพพสนนธรี สนนธิตติ ๑ ๔ ม. ภควโต ๑ ๕ ย. โขสทฺโท น ทิสฺสตี ๑  
#๖ ม. ย. ตฺเมท ๑

ปฏิสสุตฺวา อุจฺจายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณฺณํ กตฺวา  
ปฏกมฺีสุ ฯ

[๒๒๔] อถ โข ภควา อจิริปฏกนฺเตสุ ปาเวยฺเยเกสุ ๑ มลฺลเสสุ  
ตฺถุหิภูตํ ภิกฺขุสงฺฆํ อนุวิโตเกตฺวา อายุสมนฺตํ สารีปฺตํ อามนฺเตสิ  
วิคตฺถินมิทฺโธ โข สารีปฺตํ ภิกฺขุสงฺโฆ ปฏฺิภาตฺ [๒] สารีปฺตํ  
ภิกฺขุณฺํ ฃมฺมิยา กถาย ๓ ปีฏฺิจิ เม อากิลาติ ตมฺหํ อายุเมยฺยามิติ ๔ ฯ  
เอวํ ภนฺเตติ โข อายุสมา สารีปฺตโต ภควโต ปจฺจสฺสโตสิ ฯ  
อถ โข ภควา จตฺตฺกฺคณฺ์ สงฺฆาฏฺี ปณฺณวาเปตฺวา ทกฺขิณฺณํ ปสฺเสน  
สิหเสยฺยํ กปฺเปสิ ปาเทเน ๕ ปาทํ อจฺจาชาย สโต สมฺปชาโน  
อุจฺจานสณฺ์ มนสิกริตฺวา ฯ

[๒๒๕] เตน โข ปน สมเยน นิกฺคฺโข นานฺนปฺตโต ปาวายํ  
อรุณา กาลกโต โหติ ฯ ตสฺส กาลกิริยาย ภินฺนา นิกฺคฺจา เทวพฺุทฺชาตา ๖  
ภณฺฑนชาตา กลฺหชาตา วิวาทาปฺนฺนา อลฺลมณฺ์  
มุขสฺตฺตีหิ วิตฺถนฺตา วิจฺรนฺติ น ตฺวํ อิมํ ฃมฺมวินยํ อาชานิสฺสสิ ๗ กิ  
ตฺวํ อิมํ ฃมฺมวินยํ อาชานิสฺสสิ มิจฺจปาฏฺิปฺนโน ตฺวมสิ อหฺมสฺมิ  
สมฺมาปฏฺิปฺนโน สหิตํ เม อสฺหิตนฺเต ปฺเร วจฺนียํ ปจฺจมา อว  
ปจฺจมา วจฺนียํ ปฺเร อวจ อธิจฺฉนฺเต วิปฺราวตฺตํ อารोปีโต  
เต วาโท นิกฺคฺหิตโต ตฺวมสิ ปฺรวาทปโมกฺขาย ๘ นิพฺเพเจหิ वा  
สเจ ปโหสิติ ฯ วโรเยเวโก มณฺเณ นิกฺคฺเจสุ นานฺนปฺตฺติเยสุ  
อนฺวตฺตติ ฯ เยปี นิกฺคฺจสฺส นานฺนปฺตฺตสฺส สวากา คิหิ โอทาทวสนา  
#๑ ยฺ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ ฯ ๒ ม. ยฺ. ตํ ฯ ๓ ม. ยฺ. ฃมฺมิ กถา ฯ  
#๔ ม. ยฺ. อายุมิสฺสามิติ ฯ ๕ ม. ยฺ. ปาเท ฯ ๖ ม. ยฺ. เทวธิกฺชาตา ฯ  
#๗ ม. ยฺ. อาชานาสี อหํ อิมํ ฃมฺมวินยํ อาชานามิ ฯ ๘ ยฺ. จรฺวาทปโมกฺขาย ฯ



เตปิ นิคณเจสุ นาฏปุตฺติเยสุ นิพพินฺนรูปา วิรตฺตรูปา ๑  
 ปฏิวานรูปา ยถา ตํ ทูรากฺขาเต ฌมฺมวินเย ทุปฺปเวทิตะ  
 อนิยฺยานิเก อนุปสมสํวตฺตนิเก อสมฺมาสมฺพุทฺธูปฺปเวทิตะ ภินฺนญฺเป  
 อปฺปฏิสฺระณะ ๑ อถ โข อายสฺมา สารีปฺตุโต ภิกฺขุ อามนฺเตสึ นิคณฺโง  
 อาวุโส นาฏปฺตุโต ปาวายํ อธฺนา กาลกโต ตสฺส กาลกิริยาย  
 ภินฺนา นิคณฺจา เทวพฺพหฺกษตา ๑เป๑ ภินฺนญฺเป อปฺปฏิสฺระณะ  
 เอวญฺหตํ อาวุโส โหติ ๒ ทูรากฺขาเต ฌมฺมวินเย ทุปฺปเวทิตะ  
 อนิยฺยานิเก อนุปสมสํวตฺตนิเก อสมฺมาสมฺพุทฺธูปฺปเวทิตะ ๑ อัย โข  
 ปนาวุโส อมฺหากํ ภควตา ฌมฺโม สุวากฺขาโต สุปฺปเวทิตो นิยฺยานิโก  
 อุปสมสํวตฺตนิโก สมฺมาสมฺพุทฺธูปฺปเวทิตो ตตฺถ สพฺเพหฺเว สงฺคายิตพฺพํ  
 น วิวทิตพฺพํ ยถยิทํ พุรฺหมจฺริยํ อทฺธนียํ อสฺส จิรฺภูจฺติกํ ตทสฺส  
 พุชฺชนหิตาย พุชฺชนสุขาย โลกานุกมฺบาย อตฺถาย หิตาย สุขาย  
 เทวมนุสฺसानํ ๑ กตฺโม จาธุโส อมฺหากํ ภควตา ฌมฺโม สุวากฺขาโต  
 สุปฺปเวทิตो นิยฺยานิโก อุปสมสํวตฺตนิโก สมฺมาสมฺพุทฺธูปฺปเวทิตो  
 ตตฺถ ๓ สพฺเพหฺเว สงฺคายิตพฺพํ น วิวทิตพฺพํ ยถยิทํ พุรฺหมจฺริยํ  
 อทฺธนียํ อสฺส จิรฺภูจฺติกํ ตทสฺส พุชฺชนหิตาย พุชฺชนสุขาย  
 โลกานุกมฺบาย อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानํ ๑

[๒๒๖] อตฺถิ โข อาวุโส เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา  
 สมฺมาสมฺพุทฺธเรน เอโก ฌมฺโม สมฺมทกฺขาโต ตตฺถ สพฺเพหฺเว  
 สงฺคายิตพฺพํ น วิวทิตพฺพํ ยถยิทํ พุรฺหมจฺริยํ อทฺธนียํ อสฺส  
 #๑-๒ ยู. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ ๑ ๓ ม. ยู. ยตฺถ ๑

จรรฐจตีคั คทสส พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมปาย อตุถาย  
หิตาย สุขาย เทวมนุสสานั ๑ กตโม เอโก ชมโม ๑ สพเพ สตุตา  
อาหารฐจตีกา สพเพ สตุตา สงขารฐจตีกา ๑ อัย โข อวูโส  
เตน ภควตา ชานตา ปสตุตา อรหตา สมมาสมพุทเชน เอโก  
ชมโม สมมทกขาทอ ตตุถ สพเพเหว สงคายิตพุพิ น ววิทิตพุพิ  
ยถยัถิ พุรหุมจรรยั อทุชนยั อสส จรรฐจตีคั คทสส พหุชนหิตาย  
พหุชนสุขาย โลกานุกมปาย อตุถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสสานั ๑

สงคีตยเอกั นัฎจตี ๑ ๑

[๒๒๗] อตุถิ โข อวูโส เตน ภควตา ชานตา ปสตุตา อรหตา  
สมมาสมพุทเชน เทว ชมมา สมมทกขาทา ตตุถ สพเพเหว  
สงคายิตพุพิ ๑เป๑ อตุถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสสานั ๑ กตเม  
เทว ชมมา ๒ ๑ นามณจ รุปณจ ๑ อวิขชา จ ภวคณหา จ ๑  
ภวทัฎจติ จ วิภวทัฎจติ จ ๑ อหริกณจ อโนคตุตปุปณจ ๑ หิริ จ  
โอตุตปุปณจ ๑ โทวจสตุตา จ ปาปมิตตุตา จ ๑ โสวจสตุตา จ  
กฤษณมิตตุตา จ ๑ อาปตุตติกุกสตุตา จ อาปตุตติวูฎจันกุกสตุตา จ ๑  
สมมาปตุตติกุกสตุตา จ สมมาปตุตติวูฎจันกุกสตุตา จ ๑ ชาตุกุกสตุตา จ  
มนสิการกุกสตุตา จ ๑ อายตนกุกสตุตา จ ปฎิจจสมุปปาทกุกสตุตา  
จ ๑ จันกุกสตุตา จ อฎจันกุกสตุตา จ ๑ อาชชวณจ มททวณจ ๓ ๑  
ขนุติ จ โสจรจณจ ๑ สาขลยณจ ปฎิสนถาโร จ ๑ อวิหีสา  
จ โสเจยยณจ ๑ มฎจสจจณจ อสมปชณณจ ๑ สติ จ  
#๑ ม. ย. สงคีตยเอกั นัฎจตีขุติ น ทิสุสนุติ ๑ ๒ ม. ย. อัย น ทิสุสติ ๑  
#๓ ม. ย. อชชวณจ ลชชวณจ ๑

สมปชณณจ ๑ อินทริเยสุ อคตตทวารตา จ โภชเน อมตตณณตา  
 จ ๑ อินทริเยสุ คตตทวารตา จ โภชเน มตตณณตา จ ๑  
 ปฏิสงขานพลณจ ภาวนาพลณจ ๑ สติพลณจ สมาธิพลณจ ๑ สมโถ  
 จ วิปัสสนา จ ๑ สมณนิมิตตณจ ปกคหนิมิตตณจ ๑ ปกคโห  
 จ อวิกุเขโป จ ๑ สีสวิปตติ จ ทิฏฐิวิปตติ จ ๑ สีสสมปทา  
 จ ทิฏฐิสมปทา จ ๑ สีสวิสสุทธี จ ทิฏฐิวิสสุทธี จ ๑ ทิฏฐิวิสสุทธี  
 โข ปน ยถา ทิฏฐิสส จ ปธานํ ๑ สัเวโค จ สัเวชนิเยสุ จาเนสุ  
 สัวิกคสส จ โยนิโส ปธานํ ๑ อสนนุฏฐิตา จ กุสเลสุ ฌมเมสุ  
 อปปฏิวานิตา จ ปธานสมิ ๑ วิชชา จ วิมุตติ จ ๑ ขเย ฉาณํ  
 อนุปปาเท ฉาณํ ๑ อิเม โข อวูโส เตน ภควตา ชานตา  
 ปสฺสตา อรหตา สมมาสมพุทฺเธน เทว ฌมมา สมมทกฺขาตา  
 ตตฺถ สพฺเพเหว สงฺกายิตพฺพิ ๑เป๑ สุขาย เทวมนุสฺसानนฺติ ๑

สงคิตยทุกํ นิฎฐิตํ ๑ ๑

[๒๒๘] อตฺถิ โข อวูโส เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา  
 สมมาสมพุทฺเธน ตโย ฌมมา สมมทกฺขาตา ตตฺถ สพฺเพเหว  
 สงฺกายิตพฺพิ ๑เป๑ อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानํ ๑  
 กตเม ตโย ฌมมา ๑ ตีณิ อกุสลมฺลानิ โลโก อกุสลมฺลํ โทโส  
 อกุสลมฺลํ โมโห อกุสลมฺลํ ๑ ตีณิ กุสลมฺลानิ อโลโก กุสลมฺลํ  
 อโทโส กุสลมฺลํ อโมโห กุสลมฺลํ ๑ ตีณิ พุจฺจรัตนิ  
 กายพุจฺจริตํ วจฺพุจฺจริตํ มโนพุจฺจริตํ ๑ ตีณิ สฺจฺจรัตนิ กายสฺจฺจริตํ  
 #๑ ม. ย. สงคิตยทุกํ นิฎฐิตนฺติ น ทิสฺสนฺติ ๑

วีสุจริต มโนสุจริต ฯ ตโย อกุลลวิตกโก กามวิตกโก  
พฺยาปาทวิตกโก วิหีสาวิตกโก ฯ ตโย กุลลวิตกโก เนกขมมวิตกโก  
อพฺยาปาทวิตกโก อวิหีสาวิตกโก ฯ ตโย อกุลลสงฺกปฺปา  
กามสงฺกปฺโป พฺยาปาทสงฺกปฺโป วิหีสาสงฺกปฺโป ฯ ตโย กุลลสงฺกปฺปา  
เนกขมมสงฺกปฺโป อพฺยาปาทสงฺกปฺโป อวิหีสาสงฺกปฺโป ฯ ติสฺโส  
อกุลลสณฺญา กามสณฺญา พฺยาปาทสณฺญา วิหีสาสณฺญา ฯ  
ติสฺโส กุลลสณฺญา เนกขมมสณฺญา อพฺยาปาทสณฺญา อวิหีสาสณฺญา ฯ  
ติสฺโส อกุลลธาตุโย กามธาตุ พฺยาปาทธาตุ วิหีสธาตุ ฯ  
ติสฺโส กุลลธาตุโย เนกขมมธาตุ อพฺยาปาทธาตุ อวิหีสธาตุ ฯ  
อปฺราปี ติสฺโส ธาตุโย กามธาตุ รุปธาตุ อรูปธาตุ ฯ  
อปฺราปี ติสฺโส ธาตุโย รุปธาตุ อรูปธาตุ นิโรธธาตุ ฯ อปฺราปี  
ติสฺโส ธาตุโย หีนธาตุ มชฺฌิมธาตุ ปณีตธาตุ ๑ ฯ ติสฺโส ตณฺหา  
กามตณฺหา ภวตณฺหา วิภวตณฺหา ฯ อปฺราปี ติสฺโส ตณฺหา  
กามตณฺหา รุปตณฺหา อรูปตณฺหา ฯ อปฺราปี ติสฺโส ตณฺหา  
รูปตณฺหา อรูปตณฺหา นิโรธตณฺหา ฯ ตีณิ สลฺโยชนานิ  
สกุทายทิกฺกุจฺจิ วิจิกิจฺจนา สีสพฺพตปฺรามาสฺโส ฯ ตโย อาสวา กามาสโว  
ภวาสโว อวิชฺชาสโว ฯ ตโย ภวา กามภโว รุปภโว  
อรุปภโว ฯ ติสฺโส เอสนา กามเสนา ภเวสนา พฺรหฺมจฺริเยสนา ฯ  
ติสฺโส วิชา เสยฺโยหฺมสมฺมิตฺติ วิชา สทฺธิโสหฺมสมฺมิตฺติ วิชา  
หีนหฺมสมฺมิตฺติ วิชา ฯ ตโย อทฺธา อตีโต อทฺธา อนาคโต อทฺธา  
#๑ ยู. หีนธาตุ มชฺฌิมธาตุ ปณีตธาตุ ฯ

ปจฺจุปฺปนฺโน อทฺธา ฯ ตโย อนฺตา สกฺกาโย อนฺโต สกฺกายสมฺทโย  
 อนฺโต สกฺกายนิโรธฺ อนฺโต ฯ ติสฺโส เวทนา สุขา  
 เวทนา ทฺกฺขา เวทนา อทฺกฺขมฺสุขา เวทนา ฯ ติสฺโส ทฺกฺขตา  
 ทฺกฺขทฺกฺขตา สงฺขารทฺกฺขตา วิปริณามทฺกฺขตา ฯ ตโย ราสี  
 มิจฺจตฺตนิยโต ราสี สมฺมตฺตนิยโต ราสี อนฺนิตฺตนิยโต ราสี ฯ ติสฺโส  
 กงฺขา ๑ อตีตํ วา อทฺธานํ อารพฺภ กงฺขติ วิจิกิจฺจติ นาธิมฺจฺจติ  
 น สมฺปสีทติ อนาคตํ วา อทฺธานํ อารพฺภ กงฺขติ วิจิกิจฺจติ  
 นาธิมฺจฺจติ น สมฺปสีทติ เอตฺรหิ วา ปจฺจุปฺปนฺนํ อทฺธานํ อารพฺภ  
 กงฺขติ วิจิกิจฺจติ นาธิมฺจฺจติ น สมฺปสีทติ ฯ ตีณิ ตถาคตฺส  
 อรฺกฺเขยฺยานิ ๒ ปริสุทฺทกฺายสมฺมาจโร อวฺโส ตถาคโต นตฺถิ  
 ตถาคตฺส กายทฺจฺจริตํ ยํ ตถาคโต รฺกฺเขยฺย มา เม อิทํ  
 ปโร อณฺณาสีติ ปริสุทฺทวฺจิสฺมาจโร อวฺโส ตถาคโต นตฺถิ  
 ตถาคตฺส วฺจิทฺจฺจริตํ ยํ ตถาคโต รฺกฺเขยฺย มา เม อิทํ  
 ปโร อณฺณาสีติ ปริสุทฺทมฺโนสมฺมาจโร อวฺโส ตถาคโต นตฺถิ  
 ตถาคตฺส มฺโนทฺจฺจริตํ ยํ ตถาคโต รฺกฺเขยฺย มา เม อิทํ  
 ปโร อณฺณาสีติ ฯ ตโย กิณฺจนา ราโค กิณฺจนํ โทโส กิณฺจนํ  
 โมหํ กิณฺจนํ ฯ ตโย อคฺคิ รากคฺคิ โทสคฺคิ โมหคฺคิ ฯ  
 อปฺเรปี ตโย อคฺคิ อานฺุเนยฺยคฺคิ ทกฺขิณฺเนยฺยคฺคิ คหปตคฺคิ ฯ  
 ติวิเชน รูปสงฺคโห สนิทฺสฺสนสฺปฺปฏิมฺรูปํ อนิทฺสฺสนสฺปฺปฏิมฺรูปํ  
 อนิทฺสฺสนอฺปฺปฏิมฺรูปํ ฯ ตโย สงฺขารา ปุณฺณาทิสฺงฺขารो อปุณฺณาทิสฺงฺขารो  
 #๑ ม. ตโย ตมา ฯ ๒ ย. อารกฺเขยฺยานิ ฯ

อาเนยชาภิสงขารो ๑ ตโย ปุคคลา เสกโข ปุคคโล  
 อเสกโข ปุคคโล เนวเสกโข นาสเสกโข ปุคคโล ๑ ตโย เถรา  
 ชาตติเถโร ชมุตเถโร สมมตติเถโร ๑ ๑ ตีณิ ปุณณกิริยาวตฺถุนิ ๒  
 ทานมยิ ปุณณกิริยาวตฺถุ ๓ สีสมยิ ปุณณกิริยาวตฺถุ ภาวนามยิ  
 ปุณณกิริยาวตฺถุ ๑ ตีณิ โจททาวตฺถุนิ ทิฏฺฐเณ สุตเตน ปริตฺถกาย ๑  
 ติสฺโส กามุปปตฺติโย สนฺตาวุโส สตฺตา ปจฺจุปฺภุจิตกามา เต  
 ปจฺจุปฺภุจิตฺเตสุ กามเส วลฺลํ วตฺเตนฺติ เสยฺยถาปี มนุสฺสา เอกจฺเจ  
 จ เทวา เอกจฺเจ จ วินิปาติกา อยิ ปจฺจมา กามุปปตฺติ  
 สนฺตาวุโส สตฺตา นิมนฺตกามา เต นิมนฺตวา นิมนฺตวา ๔  
 กามเส วลฺลํ วตฺเตนฺติ เสยฺยถาปี เทวา นิมนฺตวา อยิ ทุตฺติยา  
 กามุปปตฺติ สนฺตาวุโส สตฺตา ปฺรนิมนฺตกามา เต ปฺรนิมนฺตเส  
 กามเส วลฺลํ วตฺเตนฺติ เสยฺยถาปี เทวา ปฺรนิมนฺตวสวตฺติ  
 อยิ ตุตฺติยา กามุปปตฺติ ๑ ติสฺโส สฺชูปปตฺติโย สนฺตาวุโส  
 สตฺตา สฺขํ ๕ อฺปปาทเตตฺวา อฺปปาทเตตฺวา สฺขํ วิหรนฺติ เสยฺยถาปี  
 เทวา พุทฺธกายิกา อยิ ปจฺจมา สฺชูปปตฺติ สนฺตาวุโส สตฺตา  
 สฺเชน อภิสนฺนา ปฺริสนฺนา ปฺริปุรา ปฺริปฺมุฏฺฐา เต กทาจิ กรหฺจ  
 อฺุทานิ อฺุทาเนนฺติ อโห สฺขํ อโห สฺขนฺติ เสยฺยถาปี เทวา  
 อภิสฺสรา อยิ ทุตฺติยา สฺชูปปตฺติ สนฺตาวุโส สตฺตา สฺเชน  
 อภิสนฺนา ปฺริสนฺนา ปฺริปุรา ปฺริปฺมุฏฺฐา เต สนฺตฺเตว สํตฺติตา  
 จิตฺตสฺขํ ปฺฏิเวเทนฺติ ๖ เสยฺยถาปี เทวา สฺกฺกิณฺหา ๗ อยิ ตุตฺติยา  
 #๑ ม. ย. สมมตติเถโร ๑ ๒ ม. ย. ... กิริยาวตฺถุนิ ๑ ๓ ม. ย. ...กิริยาวตฺถุ ๑  
 #๔ ย. นิมนฺตวา นิมนฺตวา ๑ ๕ ม. ย. อยิ ปาโจ น ทิสฺสตี ๑ ๖ ม. ย.  
 #ตฺติตา สฺขํ ปฺฏิเวเทนฺติ ๑ ๗ ย. สฺกฺกิณฺหา ๑

สุขุปรปตติ ๑ ติสฺโส ปลฺลว สกฺขา ปลฺลว อสกฺขา ปลฺลว  
เนวสกฺขา นาสกฺขา ปลฺลว ๑ อปรปี ติสฺโส ปลฺลว  
จินฺตมย ปลฺลว สุตมย ปลฺลว ภาวนามย ปลฺลว ๑  
ตีณาวุชานิ สุตาวุชํ ปวีเภาวุชํ ปลฺลวาวุชํ ๑ ตีณินฺทฺริยานิ  
อนณฺตณฺตณฺตสฺสามิตินฺทฺริยํ อณฺณินฺทฺริยํ อณฺณตาวินฺทฺริยํ ๑ ตีณิ  
จกฺขุณี มํสจกฺขุ ทิพฺพจกฺขุ ปลฺลวจกฺขุ ๑ ติสฺโส สิกฺขา อธิสฺสีสิกฺขา  
อธิจิตฺตสิกฺขา อธิปลฺลวาสิกฺขา ๑ ติสฺโส ภาวนา กายภาวนา  
จิตฺตภาวนา ปลฺลวภาวนา ๑ ตีณิ อนฺุตฺตฺริยานิ ทสฺสนานฺุตฺตฺริยํ  
ปฺฏิปทานฺุตฺตฺริยํ วิมฺุตฺตานฺุตฺตฺริยํ ๑ ตโย สมာธิ สวิตกฺกวิจฺจาโร ๑  
สมာธิ อวิตกฺกวิจฺจรมตฺโต ๒ สมာธิ อวิตกฺกวิจฺจาโร ๓ สมาธิ ๑ อปรปี  
ตโย สมาธิ สุลฺลโต สมาธิ อนิมิตฺโต สมาธิ อปฺปณฺหิตฺโต  
สมาธิ ๑ ตีณิ โสเจยฺยานิ กายโสเจยฺยํ วฺจิสฺเจยฺยํ  
มโนโสเจยฺยํ ๑ ตีณิ โมนฺเจยฺยานิ กายโมนฺเจยฺยํ วฺจิมฺเจยฺยํ  
มโนโมนฺเจยฺยํ ๑ ตีณิ โกสลฺลานิ อายโกสลฺลํ อปายโกสลฺลํ  
อฺพายโกสลฺลํ ๑ ตโย มทา อาริกฺขมฺโท โยพฺพนมฺโท ชาติมฺโท ๔ ๑  
ตีณาริพฺเตยฺยานิ ๕ อคฺตาริพฺเตยฺยํ โลการิพฺเตยฺยํ ฐมฺมาริพฺเตยฺยํ ๑  
ตีณิ กถาวตฺถุณี อตีตํ วา อทฺธานํ อารพฺภ กถํ กถฺยฺย เอวํ  
อโหสิ อตีตมฺทฺธานนฺตฺติ อนาคตํ วา อทฺธานํ อารพฺภ กถํ กถฺยฺย เอวํ  
ภวิสฺสตี อนาคตมฺทฺธานนฺตฺติ เอตฺรหิ วา ปจฺจุปฺปนฺนํ อทฺธานํ  
อารพฺภ กถํ กถฺยฺย เอวํ ๖ เอตฺรหิ ปจฺจุปฺปนฺนนฺตฺติ ๗ ๑ ติสฺโส  
#๑ ม. สวิตกฺกสฺวิจฺจาโร ๑ ย. สวิตกฺโก สฺวิจฺจาโร ๑ ๒ ย. อวิตกฺโก วิจฺจรมตฺโต ๑  
#๓ ม. อวิตกฺกอวิจฺจาโร ๑ ย. อวิตกฺโก อวิจฺจาโร ๑ ๔ ม. ย. ชีวิตมฺโท ๑  
#๕ ม. ตีณิ อธิปฺเตยฺยานิ ๑ ๖ ม. ย. เอวํ โหติ ๑ ๗ ม. ปจฺจุปฺปนฺนํ อทฺธานนฺตฺติ ๑

วิชา ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ วิชา สุตตานิ จตุปปาเต ญาณ  
วิชา อาสวานิ ขเย ญาณ วิชา ฯ ตโย วิหารา ทิโพย  
วิหาโร ๑ พุรหุมวิหาโร ๒ อริโย วิหาโร ฯ ตินิ ปาฏิหาริยานิ  
อิทธิปาฏิหาริยิ อาเทศนาปาฏิหาริยิ อนุศาสนิปาฏิหาริยิ ฯ อิม โข  
อาวุโส เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน  
ตโย ฌมฺมา สมฺมทกฺขาตา ตตฺถ สพฺเพเหว สงฺกายิตพฺพิ น  
วิวทิตพฺพิ ฯเปฯ อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानิ ฯ

สงฺคีตียตฺติกํ นิฎฺฐิตํ ๓ ฯ

[๒๒๕] อตฺถิ โข อาวุโส เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา  
อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน จตฺตาริ ฌมฺมา สมฺมทกฺขาตา ตตฺถ  
สพฺเพเหว สงฺกายิตพฺพิ ฯเปฯ อตฺถาย หิตาย สุขาย  
เทวมนุสฺसानิ ฯ กตฺเม จตฺตาริ ฯ จตฺตาริ สติปญฺจานา อิทาวุโส  
ภิกฺขุ กายเย กายานุปสฺสี วิหฺรติ อาตาปี สมฺปชาโน สติมา  
วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ฯ เวทนาสุ เวทนา ฯ จิตฺเต  
จิตฺตา ฯ ฌมฺเมสุ ฌมฺมานุปสฺสี วิหฺรติ อาตาปี สมฺปชาโน  
สติมา วิเนยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสํ ฯ

[๒๓๐] จตฺตาริ สมฺมปฺปชานา อิทาวุโส ภิกฺขุ อนุปฺปนฺนานิ  
ปาปกานิ อกฺุสฺถานิ ฌมฺมานิ อนุปฺปาทาย ฌนฺทํ ชเนติ วายมฺติ  
วิริยิ อารภฺติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทฺหติ อุปฺปนฺนานิ ปาปกานิ  
อกฺุสฺถานิ ฌมฺมานิ ปหานาย ฌนฺทํ ชเนติ วายมฺติ วิริยิ อารภฺติ  
#๑ ม. ยู. ทิพฺโพ วิหาโร ฯ ๒ ม. พุรหุมา วิหาโร ฯ ๓ ม. ยู. สงฺคีตียตฺติกํ  
#นิฎฺฐิตนฺติ น ทิสฺสนฺติ ฯ



จิตต์ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ อนุปฺปนฺนํ กุสลํ ฌมฺมานํ อุปฺปาทย  
ฉนฺทํ ฌเนติ วายมติ วิริยํ อารภติ จิตต์ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ  
อุปฺปนฺนํ กุสลํ ฌมฺมานํ จิตฺติยา อสมฺโมสย กิโยภาวย  
เวปฺลุลาย ภาวนาย ปารีปุริยา ฉนฺทํ ฌเนติ วายมติ วิริยํ อารภติ  
จิตต์ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ ฯ

[๒๓๑] จตฺตาริ อธิฐิปาทา อธิวฺโส ภิกฺขุ ฉนฺทสมฺมาธิปฺธานสงฺขาร-  
สมฺนฺนาคตฺติ อธิฐิปาทํ ภาเวติ วิริยสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมฺนฺนาคตฺติ  
อธิฐิปาทํ ภาเวติ จิตฺตสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมฺนฺนาคตฺติ อธิฐิปาทํ  
ภาเวติ วิมฺสาสมฺมาธิปฺธานสงฺขารสมฺนฺนาคตฺติ อธิฐิปาทํ ภาเวติ ฯ

[๒๓๒] จตฺตาริ ฉานานิ อธิวฺโส ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กามเหหิ  
วิวิจฺจ อกุสเลหิ ฌมฺเมหิ สวิตกฺกํ สวิจาร์ วิเวกขฺํ ปิตฺตฺสํ  
ปฺจมฺชฺฉานํ อุปฺสมฺปฺชฺช วิหฺรติ วิตกฺกวิจาร์จํ วุปฺสมา อชฺฉตฺตํ  
สมฺปฺสาทนํ เจตฺโส เอโกทิกาวํ อวิตกฺกํ อวิจาร์ สมฺมาธิขฺํ ปิตฺตฺสํ  
ทฺตฺติยชฺฉานํ อุปฺสมฺปฺชฺช วิหฺรติ ปิตฺติยา จ วิราคา อุเปกฺขโก  
จ วิหฺรติ สโต จ สมฺปฺชาโน สุขญฺจ กายเนน ปฏฺฐิเสวเทติ  
ยฺนตฺติ อริยา อาจิกฺขณฺตฺติ อุเปกฺขโก สติมา สุขวิหฺรติ ตฺตฺติยชฺฉานํ  
อุปฺสมฺปฺชฺช วิหฺรติ สุขสฺส จ ปหานา ทฺกฺขสฺส จ ปหานา  
ปฺพฺเพ ว โสมนสฺสโทมนสฺसानํ อตฺถกฺมา อทุกฺขมฺสฺสํ อุเปกฺขาสติปารีสุทฺธิ  
จตฺตฺถชฺฉานํ อุปฺสมฺปฺชฺช วิหฺรติ ฯ

[๒๓๓] จตฺสฺโส สมฺมาธิภาวนา อตฺถวฺโส สมฺมาธิภาวนา ภาวิตา

พหุสีกตา ทิฏฐมมสุขวิหาราย ส้วตตติ ฯ อตุถาวุโส สมาริภาวนา  
ภาวิตา พหุสีกตา ฅาณทสฺสนปฏิลากาย ส้วตตติ ฯ อตุถาวุโส  
สมาริภาวนา ภาวิตา พหุสีกตา สติสมปฺชฅณาย ส้วตตติ ฯ  
อตุถาวุโส สมาริภาวนา ภาวิตา พหุสีกตา อาสวานํ ขยาย  
ส้วตตติ ฯ กตมา จาวุโส สมาริภาวนา ภาวิตา พหุสีกตา  
ทิฏฐมมสุขวิหาราย ส้วตตติ ฯ อีธาวุโส ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กามหิ  
วิวิจฺจ อกฺุสเลหิ ฅมฺเมหิ สวิตกํ สวิจาร์ ฯเปฯ จตุตถฅมานํ  
อุปสมปฺชช วิหริติ อัย อาวุโส สมาริภาวนา ภาวิตา พหุสีกตา  
ทิฏฐมมสุขวิหาราย ส้วตตติ ฯ กตมา จาวุโส สมาริภาวนา  
ภาวิตา พหุสีกตา ฅาณทสฺสนปฏิลากาย ส้วตตติ ฯ อีธาวุโส  
ภิกฺขุ อาโลกสณฺณํ มนสิกรโริติ ทิวาสณฺณํ อธิฏฺฐาติ ยถา ทิวา  
ตถา รตฺตี ยถา รตฺตี ตถา ทิวา อิติ วิวญฺเณ เจตสา  
อปรีโยนทฺเชน สปฺปภาลํ จิตฺตํ ภาเวติ อัย อาวุโส สมาริภาวนา  
ภาวิตา พหุสีกตา ฅาณทสฺสนปฏิลากาย ส้วตตติ ฯ กตมา  
จาวุโส สมาริภาวนา ภาวิตา พหุสีกตา สติสมปฺชฅณาย ส้วตตติ ฯ  
อีธาวุโส ภิกฺขุโน วิทิตา เวทนา อุปฺปชฺชนฺติ วิทิตา อุปฺภูจฺหนฺติ  
วิทิตา อพฺภตฺถํ คจฺจนฺติ วิทิตา สณฺญา อุปฺปชฺชนฺติ วิทิตา  
อุปฺภูจฺหนฺติ วิทิตา อพฺภตฺถํ คจฺจนฺติ วิทิตา วิตกฺกา อุปฺปชฺชนฺติ  
วิทิตา อุปฺภูจฺหนฺติ วิทิตา อพฺภตฺถํ คจฺจนฺติ อัย อาวุโส  
สมาริภาวนา ภาวิตา พหุสีกตา สติสมปฺชฅณาย ส้วตตติ ฯ

กตมา จารุโส สมาริภาวนา ภาวิตา พหุลิกตา อาสวานัน ขยาย  
ลั้วคตติ ฯ อธิจารุโส ภิภุขุ ปณจสุ อุปาทานภุขนุเชสุ ๑ อุทยพพยานุปลสุสิ  
วิหริติ อิติ รูป อิติ รูปสสุ สมุทโย อิติ รูปสสุ อตุถงคโม ฯ  
อิติ เวทนา ฯ อิติ สลญา ฯ อิติ สงขารา ฯ อิติ วิญญาณัน  
อิติ วิญญาณสสุ สมุทโย อิติ วิญญาณสสุ อตุถงคโม ๒ อัย  
อจารุโส สมาริภาวนา ภาวิตา พหุลิกตา อาสวานัน ขยาย ลั้วคตติ ฯ

[๒๓๔] จตสุโส อปป์มณญา อธิจารุโส ภิภุขุ เมตตาสหคเตน  
เจตสา เอกัน ทิสั ฝริตุวา วิหริติ ตถา พุติยั ตถา ตติยั ตถา  
จตุตถั อิติ อุทุมโร ติริยั สพพิ สพพิตตตาย สพพิวานันต์  
โลกั เมตตาสหคเตน เจตสา วิปลุเนน มหคคเตน อปป์มาณเณ  
อเวเรน อพยาปชฌเณน ฝริตุวา วิหริติ ฯ กรุณาสหคเตน เจตสา ฯ  
มุทิตาสหคเตน เจตสา ฯ อุเปกขาสหคเตน เจตสา เอกัน ทิสั  
ฝริตุวา วิหริติ ตถา พุติยั ตถา ตติยั ตถา จตุตถั อิติ  
อุทุมโร ติริยั สพพิ สพพิตตตาย สพพิวานันต์ โลกั อุเปกขาสหคเตน  
เจตสา วิปลุเนน มหคคเตน อปป์มาณเณ อเวเรน  
อพยาปชฌเณน ฝริตุวา วิหริติ ฯ

[๒๓๕] จตุคาโร อรูปา ๓ อธิจารุโส ภิภุขุ สพพิโส รูปสลญานัน  
สมตักกมา ปภุขสลญานัน อตุถงคมา นานตตสลญานัน อมนสิการา  
อนนโต อากาโสติ อากาसानญายตนิ อุปลสมปชช วิหริติ  
สพพิโส อากาसानญายตนิ สมตักกมม อนนัตติ วิญญาณนติ  
#๑ ยู. ปณจสุปาทานภุขนุเชสุ ฯ ๒ ยู. อตุถงคโมติ ฯ ๓ ม. อารูปา ฯ

วิญญาณญายตนํ อุปสมปชช วิหริติ สพุพโส วิญญาณญายตนํ  
สมตักกมม นตฺถิ กิลฺลจิตฺติ อากิลฺลญฺญาตนํ อุปสมปชช วิหริติ  
สพุพโส อากิลฺลญฺญาตนํ สมตักกมม เนวสณฺณานาสณฺญาตนํ  
อุปสมปชช วิหริติ ฯ

[๒๓๖] จตฺตาริ อุปสฺเสนานิ อิทาวุโส ภิกฺขุ สงฺขาเยกํ ปฏฺิเสวติ  
สงฺขาเยกํ อธิวเสติ สงฺขาเยกํ ปรีวชเชติ สงฺขาเยกํ วิโนเทติ ฯ

[๒๓๗] จตฺตาริ อริยวฺสา อิทาวุโส ภิกฺขุ สนฺตฺตฺตฺจ โหติ  
อิตริตเรน จีวเรน อิตฺริตรจิวรสนฺตฺตฺจฺจฺยา จ วมฺณวาที น จ  
จีวเรเหตุ อนฺสนํ อุปปฏฺิรูปํ อาปชชติ อลทฺธา จ จีวรํ น  
ปรีตสฺสติ ลทฺธา จ จีวรํ อคฺธิโต ๑ อมฺจฺฉิตฺโต อนชฺฌาปนฺโน  
อาทินวทสฺสาวิ นิสฺสรณฺปณฺโณ ปรีภฺยชฺชติ ตาย จ ปน อิตฺริตรจิวรสนฺตฺตฺจฺจฺยา  
เนวตฺตฺตฺนุกฺกเสติ น ปรี วมฺเกติ โย หิ ตตฺถ  
ทกฺโข อนลโส สมฺปชานอ ปฏฺิสฺสโต อโย วุจจตาวุโส ภิกฺขุ  
โปราณ อคฺคณฺเณ อริยวเส จิตฺโต ฯ ปฺน จปรี อาวุโส ภิกฺขุ  
สนฺตฺตฺจ โหติ อิตริตเรน ปิณฺทปาเตน อิตฺริตรปิณฺทปาตสนฺตฺตฺจฺจฺยา  
จ วมฺณวาที น จ ปิณฺทปาตเหตุ อนฺสนํ อุปปฏฺิรูปํ อาปชชติ  
อลทฺธา จ ปิณฺทปาตํ น ปรีตสฺสติ ลทฺธา จ ปิณฺทปาตํ  
อคฺธิโต อมฺจฺฉิตฺโต อนชฺฌาปนฺโน อาทินวทสฺสาวิ นิสฺสรณฺปณฺโณ  
ปรีภฺยชฺชติ ตาย จ ปน อิตฺริตรปิณฺทปาตสนฺตฺตฺจฺจฺยา เนวตฺตฺตฺนุกฺกเสติ  
น ปรี วมฺเกติ โย หิ ตตฺถ ทกฺโข อนลโส สมฺปชานอ  
#๑ ยฺ. อคฺธิโต ฯ เอมฺปรีปี ฯ

ปฏิสโต อัย วุจจตาวิโส ภิกขุ โปราณ อคคณเณ อริยวิเส  
 จิต ๑ ปุน จปรี อาวุโส ภิกขุ สนตฺต  
 อิตฺต  
 อปฺปฏฺฐึรูปิ อปาชฺชติ อลทฺธา จ เสนาสนํ น ปรีตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต  
 เสนาสนํ อคฺชิตฺต อมฺจฺฉิตฺต อนชฺฉมาปฺนโน อาทึนฺนทสฺสาวิ นิสฺสฺสรณฺณปฺณฺณ  
 ปรีภฺยชฺชติ ตาย จ ปน อิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต  
 น ปรี วมฺภตฺติ โย หิ ตตฺถ ทกฺโข อนลฺโส สมฺปชาโน  
 ปฏิสโต อัย วุจจตาวิโส ภิกขุ โปราณ อคคณเณ อริยวิเส  
 จิต ๑ ปุน จปรี อาวุโส ภิกขุ ปหานารามิ โหติ ปหานรโต  
 ภาวนารามิ โหติ ภาวนารโต ตาย จ ปน ปหานารามตตาย  
 ปหานรติยา ภาวนารามตตาย ภาวนารติยา เนวตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต  
 น ปรี  
 วมฺภตฺติ โย หิ ตตฺถ ทกฺโข อนลฺโส สมฺปชาโน ปฏิสโต อัย  
 วุจจตาวิโส ภิกขุ โปราณ อคคณเณ อริยวิเส จิต ๑ ๑

[๒๓๘] จตฺตารี ปชานานิ สัวรปฺปชานํ ปหานปฺปชานํ ภาวนาปฺปชานํ  
 อนฺนรฺกฺขนาปฺปชานํ ๑ กตฺมณฺจาวุโส สัวรปฺปชานํ ๑ อิทาวุโส  
 ภิกขุ จกฺขุณา รูปิ ทิสฺวา น นิมิตฺตคฺคฺคาหิ โหติ นานุพฺพณฺชนคฺคฺคาหิ  
 ยตฺวาธกรณเมณํ จกฺขุณฺนุทฺธิยํ อสัวตฺติ วิหรนฺตํ อภิชฺฉมาโทมนสฺสา  
 ปาปกฺกา อกฺุสลา ชมฺมา อนฺนฺวาสุสเวยฺยํ ตสฺส สัวราย ปฏฺฐึชฺชติ  
 รกฺขติ จกฺขุณฺนุทฺธิยํ จกฺขุณฺนุทฺธิเย สัวรํ อปาชฺชติ ๑ โสเตน สทฺทํ  
 สุตฺวา ๑ ฆานเนน กนฺธํ ฆายิตฺวา ๑ ชิวฺหาย รสํ สายิตฺวา ๑  
 #๑ ม. จิตฺตติ ๑

กาเยน โฝฏจพพํ สุตติวา ฯ มนสา ฌมํ วิญญาเย น นิมิตตคคาหี  
 โหติ นานุพยุชชนคคาหี ยตวาทิกรณเมนํ มนินฺทริยํ อสิวุตํ วิหรนุตํ  
 อภิชฌาโทมนสฺสา ปาปกกา อกฺขลา ฌมมา อนฺวาสุสเวยฺยํ ตสฺส  
 สํวราย ปฏฺิพชฺชติ รกฺขติ มนินฺทริยํ มนินฺทริเย สํวริ อापชฺชติ  
 อิทํ วุจฺจตาธุโส สํวรูปฺปชานํ ฯ กตมณฺจาทุโส ปหานปฺปชานํ ฯ  
 อิทาทุโส ภิกฺขุ อุปฺปนฺนํ กามวิตกฺกํ นาธิวาเสติ ปชฺหติ วิโนเทติ  
 พุยนฺตํกโรติ ๑ อนภาวํกเมติ อุปฺปนฺนํ พยาปาทวิตกฺกํ ฯเปฯ  
 อุปฺปนฺนํ วิหีสาวิตกฺกํ นาธิวาเสติ ปชฺหติ ฯเปฯ อุปฺปนฺนุปฺปนฺเน  
 ปาปกเก อกฺขเล ฌมเม นาธิวาเสติ ปชฺหติ วิโนเทติ พุยนฺตํกโรติ  
 อนภาวํกเมติ อิทํ วุจฺจตาธุโส ปหานปฺปชานํ ฯ กตมณฺจาทุโส  
 ภาวนาปฺปชานํ ฯ อิทาทุโส ภิกฺขุ สติสมฺโพชฌงฺกํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ  
 วิจารณ์สฺสิตํ นิโรชนิสฺสิตํ โวสุสคฺคปริณามี ฯ ฌมมวិยสมฺโพชฌงฺกํ  
 ภาเวติ ฯ วิริยสมฺโพชฌงฺกํ ภาเวติ ฯ ปิติสมฺโพชฌงฺกํ  
 ภาเวติ ฯ ปสฺสทฺทิสมฺโพชฌงฺกํ ภาเวติ ฯ สมาริสมฺโพชฌงฺกํ  
 ภาเวติ ฯ อุเปกฺขาสมฺโพชฌงฺกํ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตํ วิจารณ์สฺสิตํ  
 นิโรชนิสฺสิตํ โวสุสคฺคปริณามี อิทํ วุจฺจตาธุโส ภาวนาปฺปชานํ ฯ  
 กตมณฺจาทุโส อนฺรูกฺขนานปฺปชานํ ฯ อิทาทุโส ภิกฺขุ  
 อุปฺปนฺนํ ภาทกํ สมารินิมิตฺตํ อนฺรูกฺขติ อฏฺุจิกสณฺณํ ปุพฺพกสณฺณํ  
 วินีลกสณฺณํ วิจฺฉินฺทกสณฺณํ อุทฺธมาตกสณฺณํ อิทํ วุจฺจตาธุโส  
 อนฺรูกฺขนานปฺปชานํ ฯ

#๑ ม. พุยนฺตํ กโรติ ฯ เอวมฺปริปี ฯ

[๒๓๕] จตุตาริ ฌาณานิ ฌมเม ฌานัน อนุเว ฌาณัน  
ปริจเจทฌาณัน ๑ สมมุติฌาณัน ๒ ๑ อปรานิปิ จตุตาริ ฌาณานิ  
ทุกุเข ฌาณัน ทุกุขสมุทเย ๓ ฌาณัน ทุกุขนิโรเช ๔ ฌาณัน  
ทุกุขนิโรชคามินิยา ปฎิปทาย ๕ ฌาณัน ๑

[๒๔๐] จตุตาริ โสตาปตติยุงคานิ สปริสสัสเสโว สทุมมุสสุวานัน  
โยนิโสมนสิกาโร ฌมมานุฌมมปฎิปตติ ๑

[๒๔๑] จตุตาริ โสตาปนุสส อุงคานิ อิทาวุโส อริยสาวโก  
พุกุเช อเวจอุปสาเทน สมนุณาคโต โหติ อิติปิ โส ภควา อรรหิ  
สมมาสมพุกุโร วิชชาจรณสมปนุโน สุกโต โลกวิทู อนุตตรโร  
ปริสทมมุสสารถิ สตุถา เทวมนุสสุสานัน พุกุโร ภควาติ ฌมเม  
อเวจอุปสาเทน สมนุณาคโต โหติ สุวากุขาโต ภควตา ฌมโม  
สนุทิกุจิกโก อกาลิกโก เอหิปสฺสิโก โอปนยิกโก ปจจตุตติ เวทิตพโพ  
วิญญูหิติ สงฺฆเม อเวจอุปสาเทน สมนุณาคโต โหติ สุปฎิปนุโน  
ภควโต สวากสงฺโฆ อุงอุปฎิปนุโน ภควโต สวากสงฺโฆ ฌายอุปฎิปนุโน  
ภควโต สวากสงฺโฆ สามิจิปฎิปนุโน ภควโต สวากสงฺโฆ ยทิติ  
จตุตาริ ปริสยุงคานิ อญฺจ ปริสปุคคลา เอส ภควโต สวากสงฺโฆ  
อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิณเยยฺโย อลฺลชลิกฺรณฺนิยฺโย อนุตตรโร  
ปุลฺลณฺนเกเขตฺติ โลกสฺสุสชาติ อริยกนฺเตหิ สีสเลหิ สมนุณาคโต โหติ  
อชณฺเฑหิ อจฺฉิทฺเทหิ อสพเลหิ อกมฺมาเสหิ ภูชิสฺเสหิ วิญญูปสฺสเถหิ  
อปรมญฺเจหิ สมาริสิวตฺตนิเกหิ ๑

#๑ ม. ปริเย ฌาณัน ๑ ๒ ม. สมมุติยา ฌาณัน ๑ ย. สมมุติฌาณัน ๑ ๓ ย. สมุทเย ๑

#๔ ย. นิโรเช ๑ ๕ ย. มกุเ ๑t

[๒๔๒] จตุตตริ สามณณผลานิ โสตาปตติผลั สกทาคามิผลั  
อนาคามิผลั อรหตตผลั ฯ

[๒๔๓] จตสุโส ธาตุโย ปจวิธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ  
วาโยธาตุ ฯ

[๒๔๔] จตตาริ ออาหารา กพพิกาโร ๑ อหาราโร โอพาริโก วา  
สุขุโม วา ผลุโส ทุตติโย มโนสณเจตนา ตติยา วิณณณณ  
จตุตถั ฯ

[๒๔๕] จตสุโส วิณณณณจติโย รุပ္ปายั วา อวูโส วิณณณณ  
ติณณณณณ ติณณณณ รุปนารมณณณ รุปนปติณณณ หนนุทูปเสวนัน วัชชตี  
วิรุพพี เวปุลลั อापชชติ ฯ เวทนุปายั วา อวูโส ฯ สณณณปายั  
วา อวูโส ฯ สงขารุปายั วา อวูโส ฯ วิณณณณ ติณณณณ  
ติณณณณ สงขารารมณณณ สงขารปติณณณ หนนุทูปเสวนัน วัชชตี วิรุพพี  
เวปุลลั อापชชติ ฯ

[๒๔๖] จตุตตริ อคตคณณานิ ฌนุทาคตี กจจติ โทสาคตี  
กจจติ โมหาคตี กจจติ ภายาคตี กจจติ ฯ

[๒๔๗] จตตาริ ตณนุทูปาทา จีวรเหตุ วา อวูโส ภาณุโน  
ตณนุทา อุปปชชมานา อุปปชชติ ปิณนุทูปาทเหตุ วา อวูโส  
ภาณุโน ตณนุทา อุปปชชมานา อุปปชชติ เสนาสนเหตุ วา  
อวูโส ภาณุโน ตณนุทา อุปปชชมานา อุปปชชติ อภิภาวาทเหตุ ๒  
วา อวูโส ภาณุโน ตณนุทา อุปปชชมานา อุปปชชติ ฯ

#๑ ย. กพพิงกาโร ฯ ๒ ม. ย. อติภาวา ... ฯ



[๒๔๘] จตสฺโส ปฏิปทา ทุกขาปฏิปทา ทนฺธาภิญญา  
ทุกขาปฏิปทา จิปปาภิญญา สุขาปฏิปทา ทนฺธาภิญญา  
สุขาปฏิปทา จิปปาภิญญา ฯ

[๒๔๙] อปราปี จตสฺโส ปฏิปทา อกฺขมา ปฏิปทา ขมา  
ปฏิปทา ทมา ปฏิปทา สมา ปฏิปทา ฯ

[๒๕๐] จตฺตารี ฌมฺมปทานิ อนภิชฺฌา ฌมฺมปทํ อพฺยาปาโท  
ฌมฺมปทํ สมนฺนาสตี ฌมฺมปทํ สมนฺนาสมาธิ ฌมฺมปทํ ฯ

[๒๕๑] จตฺตารี ฌมฺมสมาทานานิ อตฺตาวุโส ฌมฺมสมาทานํ  
ปจฺจุปปนฺนํ ทุกฺขณฺเจว อายตฺติจฺ ทุกฺขวิปากํ อตฺตาวุโส ฌมฺมสมาทานํ  
ปจฺจุปปนฺนํ ทุกฺขณฺเจว อายตฺติจฺ สุขวิปากํ อตฺตาวุโส  
ฌมฺมสมาทานํ ปจฺจุปปนฺนํ สุขณฺเจว อายตฺติจฺ ทุกฺขวิปากํ อตฺตาวุโส  
ฌมฺมสมาทานํ ปจฺจุปปนฺนํ สุขณฺเจว อายตฺติจฺ สุขวิปากํ ฯ

[๒๕๒] จตฺตาริ ฌมฺมกฺขนฺธา สีสกฺขนฺโธ สมาริ กฺขนฺโธ  
ปฺลฺลวากฺขนฺโธ วิมฺตฺติกฺขนฺโธ ฯ

[๒๕๓] จตฺตารี พฺลานิ วิริยพลํ สติพลํ สมาริพลํ ปฺลฺลวพลํ ฯ

[๒๕๔] จตฺตารี อธิฏฺฐานานิ ปฺลฺลวาทิฏฺฐานํ สจฺจาธิฏฺฐานํ  
จาคาธิฏฺฐานํ อฺปฺสมาริฏฺฐานํ ฯ

[๒๕๕] จตฺตาริ ปฺลฺลหาพฺยากรณานิ ๑ เอกํสพฺยากรณนิโย ปฺโลฺยห  
ปฺปฏิปฺจุจฺญาพฺยากรณนิโย ปฺโลฺยห วิภชฺชพฺยากรณนิโย ปฺโลฺยห จปฺนิโย  
ปฺโลฺยห ฯ

#๑ ม. ...พฺยากรณานิ ฯ ย. ...วฺยากรณานิ ฯ

[๒๕๖] จตุตารี กมฺมานิ อตฺถาวุโส กมฺมํ กณฺหํ กณฺหวิปากํ  
อตฺถาวุโส กมฺมํ สุกฺกํ สุกฺกวิปากํ อตฺถาวุโส กมฺมํ กณฺหสुकฺกํ  
กณฺหสुकฺกวิปากํ อตฺถาวุโส กมฺมํ อกณฺหอสุกฺกํ อกณฺหอสุกฺกวิปากํ  
กมฺมกฺขยาย สํวตฺตติ ฯ

[๒๕๗] จตุตาริ สจฺฉิกรณฺียา ฐมฺมา ปุพฺเพนิวาโส สติยา  
สจฺฉิกรณฺียโย สตฺตานิ จุตฺตปาโต จกฺขุณา สจฺฉิกรณฺียโย  
อฏฺฐวิโมกฺขา กาเยน สจฺฉิกรณฺียา อาสวานํ ขโย ปญฺญา  
สจฺฉิกรณฺียโย ฯ

[๒๕๘] จตุตาริ โอมฺมา กาโมโฆ ภาโวโฆ ทิฏฺฐิโฆ อวิชฺโชโฆ ฯ

[๒๕๙] จตุตาริ โยคา กามโยโค ภาโยโค ทิฏฺฐิโยโค  
อวิชฺชาโยโค ฯ

[๒๖๐] จตุตาริ วิสฺโยคา กามโยควิสฺโยโค ภาโยควิสฺโยโค  
ทิฏฺฐิโยควิสฺโยโค อวิชฺชาโยควิสฺโยโค ฯ

[๒๖๑] จตุตาริ คนฺธา อภิชฺฉมา กายคฺนฺโต พฺยาปาโท  
กายคฺนฺโต สิลฺลพฺตปรามาโส กายคฺนฺโต อิทฺสจฺจาภินิเวโส  
กายคฺนฺโต ฯ

[๒๖๒] จตุตาริ อุปาทานานิ กามฺปาทานํ ทิฏฺฐฺปาทานํ  
สิลฺลพฺตฺปาทานํ อตฺตวาทฺปาทานํ ฯ

[๒๖๓] จตฺสฺโส โยนิโย อณฺทชโยนิ ชลาพฺชโยนิ สํเสทชโยนิ  
โอปปาตฺกโยนิ ฯ

[๒๖๔] จตฺสฺโส คพฺภาวกฺกนฺติโย อิธาวุโส เอกจฺโจ  
อสมฺปชาโน มาตุ กุจฺฉิ โอกฺกมฺติ อสมฺปชาโน มาตุ กุจฺฉิสฺมี จาติ  
อสมฺปชาโน มาตุ กุจฺฉิสฺมา นิกฺขมฺติ อํ ปจฺมา คพฺภาวกฺกนฺติ ฯ  
ปฺน จปฺริ อาวุโส อิธเอกจฺโจ สมฺปชาโน มาตุ กุจฺฉิ โอกฺกมฺติ  
อสมฺปชาโน มาตุ กุจฺฉิสฺมี จาติ อสมฺปชาโน มาตุ กุจฺฉิสฺมา  
นิกฺขมฺติ อํ ทุตฺติยา คพฺภาวกฺกนฺติ ฯ ปฺน จปฺริ อาวุโส อิธเอกจฺโจ  
สมฺปชาโน มาตุ กุจฺฉิ โอกฺกมฺติ สมฺปชาโน มาตุ กุจฺฉิสฺมี จาติ  
อสมฺปชาโน มาตุ กุจฺฉิสฺมา นิกฺขมฺติ อํ ตุตฺติยา คพฺภาวกฺกนฺติ ฯ  
ปฺน จปฺริ อาวุโส อิธเอกจฺโจ สมฺปชาโน มาตุ กุจฺฉิ โอกฺกมฺติ  
สมฺปชาโน มาตุ กุจฺฉิสฺมี จาติ สมฺปชาโน มาตุ กุจฺฉิสฺมา  
นิกฺขมฺติ อํ จตฺตธา คพฺภาวกฺกนฺติ ฯ

[๒๖๕] จตฺตาวโร อตฺตภาวปฺปฏิลาภา อตฺตาวุโส อตฺตภาวปฺปฏิลาโก  
ยสฺมี อตฺตภาวปฺปฏิลาเก อตฺตสฺสเจตนาเยว กมฺติ โน  
ปรสฺสเจตนา ฯ อตฺตาวุโส อตฺตภาวปฺปฏิลาโก ยสฺมี อตฺตภาวปฺปฏิลาเก  
ปรสฺสเจตนาเยว กมฺติ โน อตฺตสฺสเจตนา ฯ อตฺตาวุโส  
อตฺตภาวปฺปฏิลาโก ยสฺมี อตฺตภาวปฺปฏิลาเก อตฺตสฺสเจตนา เจว โส ๑  
กมฺติ ปรสฺสเจตนา จ ฯ อตฺตาวุโส อตฺตภาวปฺปฏิลาโก ยสฺมี  
อตฺตภาวปฺปฏิลาเก เนว อตฺตสฺสเจตนา กมฺติ โน ปรสฺสเจตนา ฯ

[๒๖๖] จตฺสฺโส ทกฺขิณาวิสุทฺธิโย อตฺตาวุโส ทกฺขิณา  
ทายกโต วิสุทฺถติ โน ปฏิกฺคาหกโต ฯ อตฺตาวุโส ทกฺขิณา

ปฏิคคาหกโต วิสุขมตติ โน ทายกโต ฯ อตถาวุโส ทกขินา เนว  
ทายกโต วิสุขมตติ โน ปฏิคคาหกโต ฯ อตถาวุโส ทกขินา  
ทายกโต เจว วิสุขมตติ ปฏิคคาหกโต จ ฯ

[๒๖๗] จตตาริ สงคหตถุณี ทานํ ปิยวชฺชํ ๑ อตถจริยา  
สมานตตตทา ฯ

[๒๖๘] จตตาริ อนริยโวหารา มุสวาโท ปิสุณา วาจา  
ผรุสา วาจา สมพปปลาโป ฯ

[๒๖๙] จตตาริ อริยโวหารา มุสวาทา เวมณี ปิสุณาย  
วาจาย เวมณี ผรุสาย วาจาย เวมณี สมพปปลาปา เวมณี ฯ

[๒๗๐] อปเรปี จตตาริ อนริยโวหารา อทิกฺุเจ ทิกฺุจวาทิตา  
อสฺสุเต สุตวาทิตา อมฺเต มุตวาทิตา อวิญฺเฒาเต วิญฺเฒาตวาทิตา ฯ

[๒๗๑] อปเรปี จตตาริ อริยโวหารา อทิกฺุเจ อทิกฺุจวาทิตา  
อสฺสุเต อสฺสุตวาทิตา อมฺเต อมุตวาทิตา อวิญฺเฒาเต  
อวิญฺเฒาตวาทิตา ฯ

[๒๗๒] อปเรปี จตตาริ อนริยโวหารา ทิกฺุเจ อทิกฺุจวาทิตา  
สฺสุเต อสฺสุตวาทิตา มฺเต อมุตวาทิตา วิญฺเฒาเต อวิญฺเฒาตวาทิตา ฯ

[๒๗๓] อปเรปี จตตาริ อริยโวหารา ทิกฺุเจ ทิกฺุจวาทิตา  
สฺสุเต สุตวาทิตา มฺเต มุตวาทิตา วิญฺเฒาเต วิญฺเฒาตวาทิตา ฯ

[๒๗๔] จตตาริ ปุคฺคลา อิทาวุโส เอกจฺุโจ ปุคฺคโล อตฺตนฺตโป  
โหติ อตฺตปริตทาปนานุโยคมนฺุยุตฺโต ฯ อิทาวุโส เอกจฺุโจ ปุคฺคโล  
#๑ ยู. เปยฺยวชฺชํ ฯ

ปรนตโป โหติ ปรปิตาปนानุโยคมนุยตุโต ๑ อิวาสเ อเอจโจ  
ปุคคโล อตตุนตโป จ โหติ อตตปิตาปนानุโยคมนุยตุโต ปรนตโป  
จ ปรปิตาปนानุโยคมนุยตุโต ๑ อิวาสเ อเอจโจ ปุคคโล เนว  
อตตุนตโป โหติ น อตตปิตาปนानุโยคมนุยตุโต น ปรนตโป น  
ปรปิตาปนानุโยคมนุยตุโต โส อนตตุนตโป อปรนตโป ทิฏฐเ  
ว ฐมเม นิจฉาโต นิพพุโต สัตติภูโต ๑ สุขปฏิสัเวที พุรหุมภูเตน  
อตตนาวิหริตี ๑

[๒๗๕] อปรเปปี จตตารโ ปุคคลา อิวาสเ อเอจโจ ปุคคโล  
อตตหิตาย ปฏิปนโน โหติ โน ปรหิตาย ๑ อิวาสเ อเอจโจ ปุคคโล  
ปรหิตาย ปฏิปนโน โหติ โน อตตหิตาย ๑ อิวาสเ อเอจโจ  
ปุคคโล เนว อตตหิตาย ปฏิปนโน โหติ โน ปรหิตาย ๑ อิวาสเ  
เอจโจ ปุคคโล อตตหิตาย เจว ปฏิปนโน โหติ ปรหิตาย จ ๑

[๒๗๖] อปรเปปี จตตารโ ปุคคลา ตโม ตมปรายโน ตโม  
โชติปรายโน โชติ ตมปรายโน โชติ โชติปรายโน ๑

[๒๗๗] อปรเปปี จตตารโ ปุคคลา สมณนจโล สมณปทุมโม  
สมณปุณทุรีโก สมณเสสุ ๒ สมณสุขุมมาโล ๑ อิม โข อิวาสเ  
เตน ภควตา ชานตา ปัสสตา อรหตา สมมาสมพุทุเชน จตตารโ  
ฐมมา สมมทกขตา ตตถ สพุเพเหว สกคายิตพุพิ ๑เป๑  
อตถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสสานัน ๑

สงคีตียจตุกกั นิฏฐิตัง ๓ ๑

#๑ ย. สัตติภูโต ๑ ๒ ย. อัย ปาโจ น ทิสฺสตี ๑ ๓ ม. ปจฺมภาณวารโ นิฏฐิตโ ๑  
#ย. ปจฺมภาณวารโ นิฏฐิตัง ๑

[๒๗๘] อตฺถิ โข อวฺโส เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา  
อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน ปญฺจ ฃมฺมา สมฺมทกฺขาตา ตตฺถ  
สพฺเพเหว สํกฺขาติพฺพิ ๗เป๗ อตฺถาย หิตาย สุขาย  
เทวมนุสฺसानิ ๗ กตฺเม ปญฺจ ๗ ปญฺจกฺขนฺธา รุปกฺขนฺโ  
เวทนากฺขนฺโ สลฺลาณกฺขนฺโ สงฺขารกฺขนฺโ วิญฺญาณกฺขนฺโ ๗

[๒๗๙] ปญฺจปาทานกฺขนฺธา รุปฺปาทานกฺขนฺโ เวทฺฐปาทานกฺขนฺโ  
สลฺลาณปาทานกฺขนฺโ สงฺขารูปาทานกฺขนฺโ วิญฺญาณฺปาทานกฺขนฺโ ๗

[๒๘๐] ปญฺจ กามคฺฉา จกฺขุวิญฺเญยฺยา รุปา อิกฺกฺขา กนฺตา  
มฺนาปา ปิยฺรูปา กามฺปสฺสหิตา รชฺนียา ๑ ๗ โสตฺวิญฺเญยฺยา สทฺทา ๗  
ฃมานวิญฺเญยฺยา กนฺธา ๗ ชิวฺหาวิญฺเญยฺยา รสา ๗ กายวิญฺเญยฺยา  
โผฏฺฐพฺพา อิกฺกฺขา กนฺตา มฺนาปา ปิยฺรูปา กามฺปสฺสหิตา รชฺนียา ๑ ๗

[๒๘๑] ปญฺจ กตฺติโย นิริโย ติริจฺฉานโยนิ เปตฺติวิสโย  
มฺนุสฺสาเทวา ๗

[๒๘๒] ปญฺจ มจฺจริยานิ อวฺาสมจฺจริยํ กุลมจฺจริยํ  
ลาภมจฺจริยํ วณฺณมจฺจริยํ ฃมฺมมจฺจริยํ ๗

[๒๘๓] ปญฺจ นีวรณานิ กามจฺจนฺทนีวรณํ พฺยาปาทนีวรณํ  
ถีนมิตฺทนีวรณํ อุกฺกจฺจกุกฺกจฺจนีวรณํ วิจิกิฉานีวรณํ ๗

[๒๘๔] ปญฺจ โอรฺมภาคิยานิ สลฺโลชนานิ สกฺกายทิกฺกฺขิ  
วิจิกิฉา สีลพฺพตปฺรามาโส กามจฺจนฺโท พฺยาปาโท ๗

#๑ ม. ยฺ. รชฺนียา ๗

[๒๘๕] ปณฺจทุทธมภากิยานิ สลฺโยชนานิ รูปราคิ อรูปราชิ  
มาโน อุทฺธจฺจํ อวิชฺชา ฯ

[๒๘๖] ปณฺจ สิกฺขาปทานิ ปาณาติปาตา เวรมณี  
อทินฺนาทานา เวรมณี กาเมสุ มิจฺฉาจารา เวรมณี มุสาวาทา  
เวรมณี สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา เวรมณี ฯ

[๒๘๗] ปณฺจ อภพฺพญฺจานานิ อภพฺโพ อาวุโส จินาสโว  
ภิกฺขุ สลฺยจิจฺจ ปาณํ ชีวิตา โวโรเปตฺตุ อภพฺโพ จินาสโว ภิกฺขุ  
อทินฺนํ เถยฺยสงฺฆาตํ อาทาตฺตุ ๑ อภพฺโพ จินาสโว ภิกฺขุ เมถุนํ  
มมํ ปฏฺิเสวิตฺตุ อภพฺโพ จินาสโว ภิกฺขุ สมฺปชานมฺสา ภาสิตฺตุ  
อภพฺโพ จินาสโว ภิกฺขุ สนนฺธิการกํ กามे ปริภุญฺชิตฺตุ เสยฺยถาปี  
ปฺพุเพ อาคาริกญฺโต ๒ ฯ

[๒๘๘] ปณฺจ พฺยสนานิ ฌาติพฺยสนํ โภคพฺยสนํ โรคพฺยสนํ  
สีลพฺยสนํ ทิฏฺฐิจพฺยสนํ ฯ นาวุโส สตฺตา ฌาติพฺยสนเหตุ วา  
โภคพฺยสนเหตุ วา โรคพฺยสนเหตุ วา กายสุส เกทา ปรี มรณา  
อปาย์ ทุกฺคตี วินิปาตํ นิริยํ อุปปชฺชนฺติ ฯ สีลพฺยสนเหตุ วา  
อาวุโส สตฺตา ทิฏฺฐิจพฺยสนเหตุ วา กายสุส เกทา ปรี มรณา  
อปาย์ ทุกฺคตี วินิปาตํ นิริยํ อุปปชฺชนฺติ ฯ

[๒๘๙] ปณฺจ สมฺปทา ฌาติสมฺปทา โภคสมฺปทา อาโรคฺยสมฺปทา  
สีลสมฺปทา ทิฏฺฐิจสมฺปทา ฯ นาวุโส สตฺตา ฌาติสมฺปทาเหตุ  
วา โภคสมฺปทาเหตุ วา อาโรคฺยสมฺปทาเหตุ วา กายสุส  
#๑ ม. อาทียิตฺตุ ฯ ๒ ม. อาคารียญฺโต ฯ ย. อคารียญฺโต ฯ

เกทา ปรี มรณา สุกตี สกคํ โลกํ อุปปชชนตี ฯ สีสสมปทาเหตุ  
วา อาวุโส สตุตา ทิฏฐีสสมปทาเหตุ วา กายสสุ เกทา ปรี  
มรณา สุกตี สกคํ โลกํ อุปปชชนตี ฯ

[๒๕๐] ปญจ อาทีนวา ทุสสีลสสุ สีสวิปตติยา อีชาวุโส  
ตุสสีโล สีสวิปนโน ปมาทาธิกรณํ มหตี โภคชานี นิคจจติ อัย  
ปจโม อาทีนโว ทุสสีลสสุ สีสวิปตติยา ฯ ปุน จปรี อาวุโส  
ตุสสีลสสุ สีสวิปนนสสุ ปาปโก กิตติสทุโท อพุกุกจจติ อัย  
ตุติโย อาทีนโว ทุสสีลสสุ สีสวิปตติยา ฯ ปุน จปรี อาวุโส  
ตุสสีโล สีสวิปนโน ยํ ยเทว ปรีลํ อุปสงกมตี ยที ขตติยปรีลํ  
ยที พุราหุณปรีลํ ยที คหปตีปรีลํ ยที สมณปรีลํ อวิสาร์โท  
อุปสงกมตี มงกุฏโต ๑ อัย ตติโย อาทีนโว ทุสสีลสสุ  
สีลวิปตติยา ฯ ปุน จปรี อาวุโส ตุสสีโล สีสวิปนโน สมมุโพห  
กาลํ กรอติ อัย จตุตโต อาทีนโว ทุสสีลสสุ สีสวิปตติยา ฯ  
ปุน จปรี อาวุโส ตุสสีโล สีสวิปนโน กายสสุ เกทา ปรี มรณา  
อปาัยํ พุกคตี วินิปาตี นีรยํ อุปปชชตี อัย ปญจโม อาทีนโว  
ตุสสีลสสุ สีสวิปตติยา ฯ

[๒๕๑] ปญจ อานีสสา สีสวโต สีสสมปทาย อีชาวุโส สีสวา  
สีลสมปนโน อปุปมาทาธิกรณํ มหนตํ โภคกชชนํ อธิคจจติ อัย  
ปจโม อานีสโส สีสวโต สีสสมปทาย ฯ ปุน จปรี อาวุโส  
สีลวโต สีสสมปนนสสุ กลยาโณ กิตติสทุโท อพุกุกจจติ อัย  
#๑ ย. มงโกฏโต ฯ



ทุดิโย อานิสฺโส สีลวโต สีลสมุปราย ฯ ปุณ จปรี อาวุโส  
สีลวา สีลสมุปนฺโน ยํ ยเทว ปริสฺส อุปสงฺกมติ ยถิ ขตุติยปริสฺส  
ยถิ พุราหุมนปริสฺส ยถิ คหปติปริสฺส ยถิ สมณปริสฺส วิสารโท  
อุปสงฺกมติ อมฺงกุฏโต อยํ ตติโย อานิสฺโส สีลวโต  
สีลสมุปราย ฯ ปุณ จปรี อาวุโส สีลวา สีลสมุปนฺโน อสมฺมุโพห  
กาลํ กโรติ อยํ จตุตฺโต อานิสฺโส สีลวโต สีลสมุปราย ฯ  
ปุณ จปรี อาวุโส สีลวา สีลสมุปนฺโน กายสุส เกทา ปรี มรณา  
สุคฺคิ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชติ อยํ ปณฺจโม อานิสฺโส สีลวโต  
สีลสมุปราย ฯ

[๒๕๒] โจทเคน อาวุโส ภิกฺขุณา ปรี โจเทตฺตกาเมน ปณฺจ  
ธมฺเม อชฺฉตฺตํ อุปฺภูจฺเปตฺวา ปโร โจเทตฺตพฺโพ กาลน วกฺขามิ  
โน อกาลน ญฺเตน วกฺขามิ โน อญฺเตน สณฺเฬน วกฺขามิ โน  
ผรุสฺเสน อตฺตสฺสยฺหิตฺเตน วกฺขามิ โน อนตฺตสฺสยฺหิตฺเตน เมตฺตจิตฺเตน  
วกฺขามิ โน โทสนฺตเรนาติ ฯ โจทเคน อาวุโส ภิกฺขุณา ปรี  
โจเทตฺตกาเมน อิมํ ปณฺจ ธมฺเม อชฺฉตฺตํ อุปฺภูจฺเปตฺวา ปโร  
โจเทตฺตพฺโพ ฯ

[๒๕๓] ปณฺจ ปธานิยฺงคานิ อิวาวุโส ภิกฺขุ สทฺโธ โหติ  
สทฺทหติ ตถาคตฺตสฺส โพธิ อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ  
วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตุถา  
เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ อปฺปาปาโธ โหติ อปฺปาตฺตงฺโก

สมเวปากินียา คหณียา สมนุภาคโต นาคีสิตาย นาจจุนุหาย  
มชฌิมาย ปธานกขมาย อสโจ โหติ อมายาวิ ยถาภูตํ อตุต่าน  
อาวิกตุตา สตุถริ วา วิญญสุ วา สพุรหุมจารีสุ อารทฐวิริโย  
วิหริติ อกุสทานํ ชมมานํ ปหานาย กุสทานํ ชมมานํ อุปสมปทาย  
ถามวา ทพุพรกโกโม อนิกขิตตุโร กุสเลสุ ชมเมสุ ปญญา  
โหติ อุทยตุถคามินียา ปญญา ย สมนุภาคโต อริยาย นิพุเพธิกาย  
สมมาทุกขกขยคามินียา ฯ

[๒๕๔] ปญจ สพุททาวสา อวิหา อตปฺปา สพุทสุตา สพุทสุตี  
อกนิฏฐา ฯ

[๒๕๕] ปญจ อนาคามิโน อนตฺตราปรีนิพุพายี อุปหจจปรีนิพุพายี  
อสงขารปรีนิพุพายี สสงขารปรีนิพุพายี อุทฺธโสโต  
อกนิฏฐคามิ ฯ

[๒๕๖] ปญจ เจโตชิตา ๑ อิทาวุโส ภิกขุ สตุถริ กงฺขติ  
วิจิกจฺจติ นาริมุจฺจติ น สมปสีทติ ฯ โย โส อาวุโส ภิกขุ  
สตุถริ กงฺขติ วิจิกจฺจติ นาริมุจฺจติ น สมปสีทติ ตสุส จิตฺตํ  
น นมตี อาตปฺปาย อนุโยคาย สาตจฺจาย ปธานาย ยสุส จิตฺตํ  
น นมตี อาตปฺปาย อนุโยคาย สาตจฺจาย ปธานาย อัย ปจโม  
เจโตชิตโต ฯ ปุณ จปรี อาวุโส ภิกขุ ชมเม กงฺขติ ฯ สงฺฆ  
กงฺขติ ฯ สิกขาย กงฺขติ วิจิกจฺจติ ฯ สพุรหุมจารีสุ กุปีโต  
โหติ อนตฺตมโน อาหตจิตฺโต ชิตฺธาโต ฯ โย โส อาวุโส  
#๑ ม. ย. สพุททาวเรสุ เจโตชิตา ฯ

ภิกขุ สพุรหุมจารีสุ กุปีโต โหติ อนตตมโน อาหตจิตโต ชีลชาโต  
ตสฺส จิตฺตํ น นมตี อาตปฺปาย อนุโยคาย สาทจฺจาย ปธานาย  
ยสฺส จิตฺตํ น นมตี อาตปฺปาย อนุโยคาย สาทจฺจาย ปธานาย ๑  
อัยฺ ปญฺจโม เจโตจิลโล ฯ

[๒๕๙] ปญฺจ เจตโส วินิพฺนฺชา อิทวฺโส ภิกขุ กามสฺสุ ๒  
อวิตตราโค โหติ อวิตตจฺจนฺโท อวิตตเปโม อวิตตปิปาโส อวิตตปริพาโห  
อวิตตตฺโณหฺ ๑ โย โส อวฺโส ภิกขุ กามสฺสุ ๒ อวิตตราโค  
โหติ อวิตตจฺจนฺโท อวิตตเปโม อวิตตปิปาโส อวิตตปริพาโห  
อวิตตตฺโณหฺ ตสฺส จิตฺตํ น นมตี อาตปฺปาย อนุโยคาย  
สาทจฺจาย ปธานาย ยสฺส จิตฺตํ น นมตี อาตปฺปาย อนุโยคาย  
สาทจฺจาย ปธานาย อัยฺ ปจฺจโม เจตโส วินิพฺนฺโช ฯ ปุณฺ จปรี  
อวฺโส ภิกขุ กาย อวิตตราโค ๓ โหติ ฯ สงฺฆิตฺตํ ฯ รูเป อวิตตราโค ๓  
โหติ ฯ สงฺฆิตฺตํ ฯ ปุณฺ จปรี อวฺโส ภิกขุ ยาวทตฺถํ อุตฺราวเทหํ  
ภุญฺชิตฺวา เสยฺยสฺสุขํ ปสฺสสฺสุขํ มิทฺฐสฺสุขํ อนุยฺยตฺโต วิหฺรตี ฯ  
ปุณฺ จปรี อวฺโส ภิกขุ อญฺญตฺรํ เทวณิกายํ ปณฺิชา ย พุรหุมจฺริยํ  
จฺรตี อิมินาหํ สีเลน วา วเตน วา ตเปน วา พุรหุมจฺริเยน วา  
เทโว วา ภวิสฺสามิ เทวญฺญตโร วาตี ฯ โย โส อวฺโส ภิกขุ  
อญฺญตฺรํ เทวณิกายํ ปณฺิชา ย พุรหุมจฺริยํ จฺรตี อิมินาหํ สีเลน  
วา วเตน วา ตเปน วา พุรหุมจฺริเยน วา เทโว วา ภวิสฺสามิ  
เทวญฺญตโร วาตี ตสฺส จิตฺตํ น นมตี อาตปฺปาย อนุโยคาย  
#๑ ย. ยสฺส จิตฺตํ ... สาทจฺจาย ปธานายาตี อิมเ ปาจา น ทิสฺสนฺติ ฯ ๒ ย. กาม ฯ  
#๓ ย. อวิตตราโค ฯ

สาตจาย ปธานาย ยสส จิตต์ น นมตี อาตปฺปาย อนุโยคาย  
สาตจาย ปธานาย อัย ปญจโม เจตโส วินิพนฺโห ฯ

[๒๕๔] ปญจินฺทริยานิ จกฺขุณฺทริยํ โสติณฺทริยํ ฆานินฺทริยํ  
ชีวนฺทริยํ กายินฺทริยํ ฯ

[๒๕๕] อปรานีปี ปญจินฺทริยานิ สุขินฺทริยํ ทุกฺขินฺทริยํ  
โสมนสฺสินฺทริยํ โทมนสฺสินฺทริยํ อุเปกฺขินฺทริยํ ฯ

[๓๐๐] อปรานีปี ปญจินฺทริยานิ สทฺธิณฺทริยํ วิริยินฺทริยํ  
สติณฺทริยํ สมาธิณฺทริยํ ปญฺณินฺทริยํ ฯ

[๓๐๑] ปญจ นิสฺสารณียา ๑ ธาตุโย อิทฺฐาสุ ภิက္ขุโน กามเม  
มนสิกรโธโต กามสฺส จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ น ปสฺสตีติ น สนฺติญฺจติ น  
วิมุจฺจติ เนกฺขมฺมํ โข ปนสฺส มนสิกรโธโต เนกฺขมฺเม จิตฺตํ  
ปกฺขนฺทติ ปสฺสตีติ สนฺติญฺจติ วิมุจฺจติ ตสฺส ตํ จิตฺตํ สุกตํ  
สุภาวิตํ สุวฺภูจิตฺตํ สุวิมฺตตํ วิสฺสยฺตตํ กามเหติ เย จ กามปจฺจยา  
อุปฺปชฺชนฺติ อาสวา วิฆาตปริพาหา ๒ มุตฺโต โส เตหิ น  
โส ตํ เวทณํ เวเทติ อิทฺมกฺขาตํ กามานํ นิสฺสรณํ ฯ ปฺน  
จปฺริ อวฺสุโส ภิက္ขุโน พฺยาปาทํ มนสิกรโธโต พฺยาปาเท จิตฺตํ  
น ปกฺขนฺทติ น ปสฺสตีติ น สนฺติญฺจติ น วิมุจฺจติ อพฺยาปาทํ โข  
ปนสฺส มนสิกรโธโต อพฺยาปาเท จิตฺตํ ปกฺขนฺทติ ปสฺสตีติ สนฺติญฺจติ  
วิมุจฺจติ ตสฺส ตํ จิตฺตํ สุกตํ สุภาวิตํ สุวฺภูจิตฺตํ สุวิมฺตตํ วิสฺสยฺตตํ  
พฺยาปาเทน เย จ พฺยาปาทปจฺจยา อุปฺปชฺชนฺติ อาสวา วิฆาตปริพาหา ๒  
มุตฺโต โส เตหิ น โส ตํ เวทณํ เวเทติ อิทฺมกฺขาตํ

#๑ ม. นิสฺสรณียา ฯ ๒ ม. ย. วิฆาตา ปริพาหา ฯ

พุยาบาทสส นิสสรณั ๑ ปุณ จปรึ อาวุโส ภิกขุโน วิหสั  
 มนสิกรโโรโต วิหสาย จิตตัม น ปกขนุทติ น ปสัทธิ น สนตติญจติ  
 น วิมุจติ อวิหสั โข ปนสส มนสิกรโโรโต อวิหสาย จิตตัม  
 ปกขนุทติ ปสัทธิ สนตติญจติ วิมุจติ ตสส ตัม จิตตัม สุกตัม  
 สุภาวิตัม สุวญจติ สุมุตตัม วิสัยุตตัม วิหสาย เย จ วิหสปรุจยา ๑  
 อปรุชชนติ อาสวา วิฆาตปรุพาหา ๒ มุตโต โส เตหิ น  
 โส ตัม เวทณั เวเทติ อิทมกขาตัม วิหสาย นิสสรณั ๑ ปุณ จปรึ  
 อาวุโส ภิกขุโน รูปเป ๓ มนสิกรโโรโต รูปเปสุ จิตตัม น ปกขนุทติ  
 น ปสัทธิ น สนตติญจติ น วิมุจติ อรูปั โข ปนสส มนสิกรโโรโต  
 อรูปเป ๔ จิตตัม ปกขนุทติ ปสัทธิ สนตติญจติ วิมุจติ ตสส  
 ตัม จิตตัม สุกตัม สุภาวิตัม สุวญจติ สุมุตตัม วิสัยุตตัม รูปเปหิ เย  
 จ รูปปรุจยา อปรุชชนติ อาสวา วิฆาตปรุพาหา ๒ มุตโต โส  
 เตหิ น โส ตัม เวทณั เวเทติ อิทมกขาตัม รูปานั นิสสรณั ๑  
 ปุณ จปรึ อาวุโส ภิกขุโน สกกายั มนสิกรโโรโต สกกายเย จิตตัม  
 น ปกขนุทติ น ปสัทธิ น สนตติญจติ น วิมุจติ สกกายนิโรธั  
 โข ปนสส มนสิกรโโรโต สกกายนิโรธั ๕ จิตตัม ปกขนุทติ ปสัทธิ  
 สนตติญจติ วิมุจติ ตสส ตัม จิตตัม สุกตัม สุภาวิตัม สุวญจติ  
 สุมุตตัม วิสัยุตตัม สกกายเณ เย จ สกกายปรุจยา อปรุชชนติ  
 อาสวา วิฆาตปรุพาหา ๒ มุตโต โส เตหิ น โส ตัม เวทณั  
 เวเทติ อิทมกขาตัม สกกายสส นิสสรณั ๑

#๑ ม. ย. วิหสปรุจยา ๑ ๒ ม. ย. วิฆาตา ปรุพาหา ๑ ๓ ย. รูปั ๑

#๔ ย. รูปเปสุ ๑ ๕ ม. ย. สกกายนิโรเช ๑

[๓๐๒] ปลาย วิมุตตายนานิ อิวาโส ภิกขุโน สตุถา ฃมมึ  
เทเสติ อลลตโร วา ฃรฎฎจانیโย ๑ สพุรหุมจารี ๑ ยถา ยถา  
อิวาโส ภิกขุโน สตุถา ฃมมึ เทเสติ อลลตโร วา ฃรฎฎจانیโย ๑  
สพุรหุมจารี ตถา ตถา โส ตสมี ฃมเม อตุถปฏิสัเวที จ โหติ  
ฃมมปฏิสัเวที จ ๑ ตสส อตุถปฏิสัเวทีโน ฃมมปฏิสัเวทีโน ปาโมชั  
ชายติ ปมุทิตสส ปีติ ชายติ ปีติมนสส กายो ปสสุมภติ  
ปสสททกาโย สุขั เวเทติ สุขิโน จิตตุ สมาริยติ อิทั ปจมี  
วิมุตตายนัน ๑ ปน จปริ อิวาโส ภิกขุโน น เหว โข  
สตุถา ฃมมึ เทเสติ อลลตโร วา ฃรฎฎจانیโย ๒ สพุรหุมจารี  
อปีจ โข ยถาสตุติ ยถาปริยตุติ ฃมมึ วิตุถาเรน ปเรสั เทเสติ ๑  
สงจิตตุ ๑ อปีจ โข ยถาสตุติ ยถาปริยตุติ ฃมมึ วิตุถาเรน  
สชฃมายั กโรติ ๑เป๑ อปีจ โข ยถาสตุติ ยถาปริยตุติ ฃมมึ เจตสา  
อนุวิตกเกติ อนุวิจारेติ มนसानุเปกขติ ๑เป๑ อปีจ ขวาสส ๒  
อลลตริ สมารินิมิตตุ สุกุกหิตั โหติ สุมนสิกัต สุปชาริตั ๓ สุปปฏิวิทุ  
ปญญา ย ๑ ยถา ยถา อิวาโส ภิกขุโน อลลตริ สมารินิมิตตุ  
สุกุกหิตั โหติ สุมนสิกัต สุปชาริตั ๓ สุปปฏิวิทุ ปญญา ตถา  
ตถา โส ตสมี ฃมเม อตุถปฏิสัเวที จ โหติ ฃมมปฏิสัเวที  
จ ๑ ตสส อตุถปฏิสัเวทีโน ฃมมปฏิสัเวทีโน ปาโมชั ชายติ  
ปมุทิตสส ปีติ ชายติ ปีติมนสส กายो ปสสุมภติ ปสสททกาโย  
สุขั เวเทติ สุขิโน จิตตุ สมาริยติ อิทั ปญจมี วิมุตตายนัน ๑  
#๑ ม. ย. ฃรฎฎจانیโก ๑ ๒ ม. ขวาสส ๑ ย. โข อสส ๑ ๓ ย. สุปชาริตั ๑

[๓๐๓] ปณฺจ วิมุตติปริปาจนียา สญฺญา อนิจฺจสญฺญา อนิจฺเจ  
ทฺถสญฺญา ทฺถเข อนตฺตสญฺญา ปหฺนสญฺญา วิรคฺคสญฺญา ฯ  
อิเม โข อวฺุโส เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา  
สมฺมาสมฺพุทฺเธน ปณฺจ ชมฺมา สมฺมทฺทฺชาตา ตตฺถ สพุเพเหว  
สงฺกายิตพฺพิ ฯเปฯ อตฺถาย หิตาย สฺขาย เทวมนุสฺसानํ ฯ

สงฺคีตฺยปณฺจกํ นิฏฺฐิตํ ๑ ฯ

[๓๐๔] อตฺถิ โข อวฺุโส เตน ภควตา ฯเปฯ สมฺมาสมฺพุทฺเธน จ  
ชมฺมา สมฺมทฺทฺชาตา ตตฺถ สพุเพเหว สงฺกายิตพฺพิ ฯเปฯ อตฺถาย  
หิตาย สฺขาย เทวมนุสฺसानํ ฯ กตฺเม จ ฯ จ อชฺฌตฺติกานิ อายตฺนานิ  
จกฺขุวายตฺนํ โสตายตฺนํ ฆานายตฺนํ ชิวฺหายตฺนํ กายายตฺนํ มฺนายตฺนํ ฯ

[๓๐๕] จ พาทิรานิ อายตฺนานิ รุปรายตฺนํ สทฺทฺทายตฺนํ  
กนฺธายตฺนํ รสายตฺนํ โสณฺฑพฺพายตฺนํ ชมฺมายตฺนํ ฯ

[๓๐๖] จ วิญฺญาณกายา จกฺขุวิญฺญาณํ โสตฺวิญฺญาณํ  
ฆานวิญฺญาณํ ชิวฺหาวิญฺญาณํ กายวิญฺญาณํ มโนวิญฺญาณํ ฯ

[๓๐๗] จ ผสฺสกายา จกฺขุสมฺผสฺโส ฯเปฯ มโนสมฺผสฺโส ฯ

[๓๐๘] จ เวทฺนากายา จกฺขุสมฺผสฺสชา เวทฺนา ฯเปฯ  
มโนสมฺผสฺสชา เวทฺนา ฯ

[๓๐๙] จ สญฺญากายา รุปรสญฺญา ฯเปฯ ชมฺมสญฺญา ฯ

[๓๑๐] จ สญฺเจตฺนากายา รุปรสญฺเจตฺนา ฯเปฯ ชมฺมสญฺเจตฺนา ฯ

#๑ ม. ย. สงฺคีตฺยปณฺจกํ นิฏฺฐิตนฺติ น ทิสฺสนฺติ ฯ

[๓๑๑] ฉ ตณฺหากายา รูปตณฺหา สทฺทตณฺหา คนฺชตณฺหา  
รสตณฺหา โฝฏฺจพฺพตณฺหา ฌมฺมตณฺหา ฯ

[๓๑๒] ฉ อการวอ อิทวฺโส ภิกฺขุ สตุถริ อการโว วิหฺรติ  
อปฺปติสฺโส ฌมฺเม อการโว วิหฺรติ อปฺปติสฺโส สงฺฆมฺ อการโว  
วิหฺรติ อปฺปติสฺโส สิกฺขาเย อการโว วิหฺรติ อปฺปติสฺโส  
อปฺปมาเท อการโว วิหฺรติ อปฺปติสฺโส ปฏฺิสนฺถาเร อการโว  
วิหฺรติ อปฺปติสฺโส ฯ

[๓๑๓] ฉ สการวอ ๑ อิทวฺโส ภิกฺขุ สตุถริ สการโว วิหฺรติ  
สปฺปติสฺโส ฌมฺเม สการโว วิหฺรติ สปฺปติสฺโส สงฺฆมฺ สการโว  
วิหฺรติ สปฺปติสฺโส สิกฺขาเย สการโว วิหฺรติ สปฺปติสฺโส  
อปฺปมาเท สการโว วิหฺรติ สปฺปติสฺโส ปฏฺิสนฺถาเร สการโว  
วิหฺรติ สปฺปติสฺโส ฯ

[๓๑๔] ฉ โสมนสฺสุปฺปิจารว จกฺขุณา รูปํ ทิสฺวา โสมนสฺสุจฺจานนฺธิ  
รูปํ อุปฺปิจฺรติ ฯ โสเตน สทฺทํ สุตฺวา ฯ ฆาเนน คนฺชํ  
ฆายิตฺวา ฯ ชิวฺหาย รลํ สายิตฺวา ฯ กายเณ โฝฏฺจพฺพํ ผฺสิตฺวา ฯ  
มนสา ฌมฺมํ วิญฺญาเย โสมนสฺสุจฺจานนฺธิ ฌมฺมํ อุปฺปิจฺรติ ฯ

[๓๑๕] ฉ โทมนสฺสุปฺปิจารว จกฺขุณา รูปํ ทิสฺวา โทมนสฺสุจฺจานนฺธิ  
รูปํ อุปฺปิจฺรติ ฯ โสเตน สทฺทํ สุตฺวา ฯ ฆาเนน คนฺชํ  
ฆายิตฺวา ฯ ชิวฺหาย รลํ สายิตฺวา ฯ กายเณ โฝฏฺจพฺพํ ผฺสิตฺวา ฯ  
มนสา ฌมฺมํ วิญฺญาเย โทมนสฺสุจฺจานนฺธิ ฌมฺมํ อุปฺปิจฺรติ ฯ

#๑ ม. ยู. การวอ ฯ



[๓๑๖] น อุเปกขุปวิจารา จกขุณา รูปึ ทิสวา อุเปกขุญจานึย  
รูปึ อุปวิจติ ๑ โสเตน สททึ สุตวา ๑ ฆาเนน คนุธิ ฆายิตวา ๑  
ชีวหาย รลึ สายิตวา ๑ กาเยน โฝญจพพิ สุติตวา ๑ มนสา  
ชมมึ วิญญาเย อุเปกขุญจานึย ชมมึ อุปวิจติ ๑

[๓๑๗] น สาราณึยา ชมมา อึชาวุโส ฎิกขุโน เมตตึ  
กายกมมึ ปจจุปฏึจึตึ โหติ สพฺรหฺมจารึสุ อาวึ ๑ เจว รโห จ  
อึยึ ๒ ชมโม สาราณึโย ปึยกรโณ ครุกรโณ สงฺคหาย อึวึวาพาย  
สามคฺคึยา เอกึภาวาย ลัวตฺตติ ๑ ปุณ จปรี อาวุโส ฎิกขุโน เมตตึ  
วึจึกมมึ ... ๑ เมตตึ มโนกมมึ ปจจุปฏึจึตึ โหติ สพฺรหฺมจารึสุ  
อาวึ เจว รโห จ อึยึปึ ชมโม สาราณึโย ๑เป๑ เอกึภาวาย  
ลัวตฺตติ ๑ ปุณ จปรี อาวุโส ฎิกขุ เย เต ลากา ชมมึกา  
ชมมฺลทฺธา อนตฺมโส ปตฺตปรียาปนฺนเมตตึปึ ตถารุเปหึ ลากเหหึ  
อปฺปฎึวึภคตโกถึ โหติ ลึลวณฺเตหึ สพฺรหฺมจารึหึ สาธารณโกถึ  
อึยึปึ ชมโม สาราณึโย ๑เป๑ เอกึภาวาย ลัวตฺตติ ๑ ปุณ  
จปรี อาวุโส ฎิกขุ ยานึ ตานึ ลึลานึ อฆณฺฆานึ อจุถึทฺทานึ  
อสพฺลานึ อกมฺมาसानึ ฎุชึสฺसानึ วิญญปสฺตถานึ อปรามญฺจานึ  
สมารึลัวตฺตนิگانึ ตถารุเปสุ ลึเลสุ ลึลสามณฺณคโต วึหฺรติ  
สพฺรหฺมจารึหึ อาวึ เจว รโห จ อึยึปึ ชมโม สาราณึโย  
๑เป๑ เอกึภาวาย ลัวตฺตติ ๑ ปุณ จปรี อาวุโส ฎิกขุ ยายึ  
ทึฎฺฐึ อริยา นึยฺยานึกา นึยฺยาติ ตกฺกรสฺส สมฺมาทฺกขฺกขยา  
#๑ ยฺ. อาวึ ๑ ๒ ม. ยฺ. อึยฺมปึ ๑

ตถารูปาย ทิฏฐิยา ทิฏฐิสามณณคโต วิหริติ สพฺรหฺมจารีหิ อวิ  
เจว รโห จ อัยปี ชฺมโม สาราณียो ปิยกรโณ ครุกรโณ  
สงฺคหาย อวิวาทาย สามคฺคิยา เอเกีภาวาย สํวตฺตติ ฯ

[๓๑๘] จ วิวาทมูลานิ อิทฺวฺโส ภิกฺขุ โภชน โหติ อุปฺนาหิ ฯ  
โย โส อวฺโส ภิกฺขุ โภชน โหติ อุปฺนาหิ โส สตฺถริปี  
อการโว วิหริติ อปฺปติสฺโส ชฺมเมปี อการโว วิหริติ อปฺปติสฺโส  
สงฺเมปี อการโว วิหริติ อปฺปติสฺโส สิกฺขายปี น ปริปุริการี ๑  
โหติ ฯ โย โส อวฺโส ภิกฺขุ สตฺถริ อการโว วิหริติ อปฺปติสฺโส  
ชฺมเม ฯเปฯ สงฺเม ฯเปฯ สิกฺขาย น ปริปุริการี โหติ ฯ  
โส สงฺเม วิวาทํ ชเนติ โย โส โหติ วิวาทो พหุชนอหิตาย  
พหุชนอสฺขาย พหุชนสฺส อนตฺถาย อหิตาย ทฺกฺขาย เทวมนุสฺसानํ ฯ  
เอวรูปฺญเจ ตฺเมห อวฺโส วิวาทมฺลํ อชฺฉตฺตํ วา พหิทฺธา วา  
สมนฺนฺสฺเสยฺยถ ๑ ตฺตร ตฺเมห อวฺโส ตสฺเสว ปาปกสฺส  
วิวาทมฺลสฺส ปหานาย วายเมยฺยถ ๑ เอวรูปฺญเจ ตฺเมห อวฺโส  
วิวาทมฺลํ อชฺฉตฺตํ วา พหิทฺธา วา น สมนฺนฺสฺเสยฺยถ ๑ ตฺตร  
ตฺเมห อวฺโส ตสฺเสว ปาปกสฺส วิวาทมฺลสฺส आयตี อนวสฺสวาย  
ปฺฏิปฺชฺเชยฺยถ ๑ เอวเมตสฺส ปาปกสฺส วิวาทมฺลสฺส ปหานํ โหติ  
เอวเมตสฺส ปาปกสฺส วิวาทมฺลสฺส आयตี อนวสฺสโว โหติ ฯ  
ปฺน จปฺริ อวฺโส ภิกฺขุ มกฺขิ โหติ ปลาสี ๒ ๑ อิสฺสุกิ โหติ  
มจฺฉริ ๑ สโร โหติ มายาวิ ๑ ปาปิจฺโณ โหติ มิจฺฉาทิฏฺฐิ ๑  
#๑ ม. ย. ปริปุริการี ๑ ๒ ม. ย. ปฟาสิ ๑

สนทญุจิปรามาสี โหติ อาทานคาหี ๑ ทุปรญุณิสสุคคิ ฯ โย โส  
อาวโส ภิกขุ สนทญุจิปรามาสี โหติ อาทานคาหี ทุปรญุณิสสุคคิ  
โส สตุถริปี อการโว วิหริติ อปรตีสุโส ชมเมปี อการโว วิหริติ  
อปรตีสุโส สงเมปี อการโว วิหริติ อปรตีสุโส สิกขายปี น  
ปริปริการี โหติ ฯ โย โส อาวโส ภิกขุ สตุถริปี ๒ อการโว วิหริติ  
อปรตีสุโส ชมเมปี ๒ ฯเปฯ สงเมปี ๒ ฯเปฯ สิกขายปี ๒ น  
ปริปริการี ฯ โส สงเม วิวาทำ ชเนติ โย โส โหติ วิวาโท  
พหุชนอหิตาย พหุชนอสุขาย พหุชนสฺส อนตถาย อหิตาย ทุกขาย  
เทวมนุสฺसानํ ฯ เอวรูปญเจ ตุมฺเห อาวโส วิวาทมฺมํ อชฺชตฺตํ  
วา พหิทฺธา วา สมนฺนุสฺเสยฺยาถ ฯ ตตฺร ตุมฺเห อาวโส ตสฺเสว  
ปาปกสฺส วิวาทมฺมสฺส ปหานาย วายเมยฺยาถ ฯ เอวรูปญเจ ตุมฺเห  
อาวโส วิวาทมฺมํ อชฺชตฺตํ วา พหิทฺธา วา น สมนฺนุสฺเสยฺยาถ ฯ  
ตตฺร ตุมฺเห อาวโส ตสฺเสว ปาปกสฺส วิวาทมฺมสฺส อายตี  
อนวสฺสวาย ปญฺชิพฺชเชยฺยาถ ฯ เอวเมตสฺส ปาปกสฺส วิวาทมฺมสฺส  
ปหานํ โหติ เอวเมตสฺส ปาปกสฺส วิวาทมฺมสฺส อายตี  
อนวสฺสโว โหติ ฯ

[๓๑๕] ฉ ธาตุโย ปรีวรีธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตุ  
อากาศธาตุ วิญญานธาตุ ฯ

[๓๒๐] ฉ นิสฺสารณียา ธาตุโย อิทาวโส ภิกขุ เอวํ วเทยฺย  
เมตฺตา หิ โข เม เจโตวิมุตติ ภาวิตา พหุสีกตา ยานีกตา

#๑ ม. ย. อาทานคาหี ฯ ๒ ม. ย. ปีสทโท น ทิสฺสติ ฯ

วตถุกตา อนุจฺจิตา ปริจฺจิตา สุสฺมารทฺธา อถ จ ปน เม  
พฺยาปาโท จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐตีติ ฯ โส มา เหวฺนฺติสฺส วจฺนีโย  
มา อายสฺมา เอวํ อวจ มา ภควนฺตํ อพฺภาจิกฺขิ น หิ สาธุ  
ภควโต อพฺภกฺขานํ น หิ ภควา เอวํ วทฺเขย ฯ อญฺฺจานเมตํ  
อาวุโส อนวกาโส ยํ เมตฺตตาย เจโตวิมฺตฺติยา ภาวิตาย พหุสฺสีกตาย  
ยานิกตาย วตถุกตาย อนุจฺจิตาย ปริจฺจิตาย สุสฺมารทฺธาย อถ  
จ ปนสฺส พฺยาปาโท จิตฺตํ ปริยาทาย จสฺสตีติ ๑ เนตํ จานํ  
วิขฺชติ ฯ นิสฺสรณํ เหนฺตํ อาวุโส พฺยาปาทสฺส ยทิตํ เมตฺตา  
เจโตวิมฺตฺติ ๒ ฯ อธิ ปนาวุโส ภิกฺขุ เอวํ วทฺเขย กรุณา หิ  
โฆ เม เจโตวิมฺตฺติ ภาวิตา พหุสฺสีกตา ยานิกตา วตถุกตา อนุจฺจิตา  
ปริจฺจิตา สุสฺมารทฺธา อถ จ ปน เม วิหเสา จิตฺตํ ปริยาทาย  
ติฏฺฐตีติ ฯ โส มา เหวฺนฺติสฺส วจฺนีโย มา อายสฺมา เอวํ อวจ  
มา ภควนฺตํ อพฺภาจิกฺขิ น หิ สาธุ ภควโต อพฺภกฺขานํ น  
หิ ภควา เอวํ วทฺเขย ฯ อญฺฺจานเมตํ อาวุโส อนวกาโส ยํ  
กรุณาย เจโตวิมฺตฺติยา ภาวิตาย พหุสฺสีกตาย ยานิกตาย วตถุกตาย  
อนุจฺจิตาย ปริจฺจิตาย สุสฺมารทฺธาย อถ จ ปนสฺส วิหเสา จิตฺตํ  
ปริยาทาย จสฺสตีติ ๑ เนตํ จานํ วิขฺชติ ฯ นิสฺสรณํ เหนฺตํ อาวุโส  
วิหเสาย ยทิตํ กรุณา เจโตวิมฺตฺติ ๒ ฯ อธิ ปนาวุโส ภิกฺขุ  
เอวํ วทฺเขย มฺหิตา หิ โฆ เม เจโตวิมฺตฺติ ภาวิตา พหุสฺสีกตา  
ยานิกตา วตถุกตา อนุจฺจิตา ปริจฺจิตา สุสฺมารทฺธา อถ จ ปน  
#๑ ม. อิตฺสทฺโท น ทิสฺสตีติ ฯ ๒ เจโตวิมฺตฺติตีติ ฯ

เม อรติ จิตต์ ปริยาทาย ตัญจตีติ ฯ โส มา เหวนต์ิส  
วณนีโย มา आयसुमा ऐवं अवज मा णकवन्तं अपुणजिण्णि न  
हि सात्तु णकवत्ते अपुण्णखानं न हि णक्वा ऐवं वत्थेय्य ฯ  
อฏฺฐจानเมตฺตํ อวฺวโส อนวกาโส ยํ มุทิตาย เจตฺตวิมุตฺตยา ภาวิตาย  
พหุลีกตายนานีกตายนวตฺตคตายนอนุฏฺฐิตาย ปริจิตาย สุตฺตมารทฺธาย  
อถ จ ปนสฺส อรติ จิตต์ ปริยาทาย จสฺสตีติ ๑ เนตฺตํ  
จानं วิชฺชตี ฯ นิสฺสรณं हेतํ อวฺวโส อรติยา ยทิตํ มุทิตา  
เจตฺตวิมุตฺติ ๒ ฯ อิทฺ ปนาวฺวโส ภูกขุ ऐवं वत्थेय्य उपेक्खा हि โขจ  
मे เจตฺตวิมุตฺติ ภาวิตา พหุลีกตา ยานีกตา वत्तुकता अनुष्ठिता  
पrijिता सुत्तमारट्टा अถ ज पन मे राको जित्तं परियाथाय  
ตัญจตีติ ฯ โส มา เหวนต์ิส วณนีโย มา आयसुमा ऐवं  
अवज मा णकवन्तं अपुणजिण्णि न हि सात्तु णकवत्ते अपुण्णखानं  
न हि णक्वा ऐवं वत्थेय्य ฯ अठ्ठजानमेतं अव्वोसो अनवकासो  
यं उपेक्खाय जेतत्तविमत्तया भाविताय पหूलिकताय यानिकताय  
वत्तुकताय अनुष्ठिताय परिजिताय सुत्तमारट्टाय अถ ज पनसस्स राको  
जित्तं परियाथाय जसस्सตีति ॑ नेतं जानं विचฺชตี ฯ निसฺสรณं हेतं  
अव्वोसो राकस्स यทितं उपेक्खा जेतत्तविमत्तति ॒ ๒ ॑ อิทฺ ปนาวฺวโส  
ภูกขุ ऐवं वत्थेय्य อนิมิตฺตา हि โข मे जेतत्तविมत्तติ ภาวิตา  
พหุลีกตา ยานีกตา वत्तुकता अनुष्ठिता परिजिता सुत्तमारट्टा  
अถ ज पन मे निमित्तानुसारी विण्णानं होत्तीति ॑ โส มา  
#๑ ม. อิตฺสทฺโท น ทิสฺสตีติ ๑ ๒ ม. เจตฺตวิมุตฺตีติ ๑

เหวนุตีสส วณีนโย มา อายสุมมา เอวิ อวง มา ภควนุตี  
อพภากิจิ น หิ สาธุ ภควโต อพภกขานัน น หิ ภควา เอวิ  
วเทย ๑ อฏจนเมตต์ อวูโส อนวกาโส ยนิมิตตยา เจโตวิมุตติยา  
ภาวิตาย พหุлікตาย ยานีกตาย วตถุกตาย อญจิตาย  
ปริจิตาย สุตมารทตาย อถ จ ปนสส นิมิตตานุสสิ วิญญานัน  
ภวิสสตีติ ๑ เนตต์ จานัน วิชชติ ๑ นิสสรณัน เहत อวูโส  
สพพนิมิตตานัน ยทิต อนิมิตตา เจโตวิมุตติ ๒ ๑ อธิ ปनावูโส ภิกขุ  
เอวิ วเทย อสมิติ โข เม วิคเต ๑ อยมหมสมิติ น สมนุสสสามิ ๑  
อถ จ ปน เม วิจิจจกถกถกถาสลล จิตตํ ปริยาทาย  
ติฏฐตีติ ๑ โส มา เหวนุตีสส วณีนโย มา อายสุมมา เอวิ อวง  
มา ภควนุตี อพภากิจิ น หิ สาธุ ภควโต อพภกขานัน น หิ  
ภควา เอวิ วเทย ๑ อฏจนเมตต์ อวูโส อนวกาโส ย  
อสมิติ วิคเต อยมหมสมิติ จ อสมนุสสโต อถ จ ปนสส  
วิจิจจกถกถกถาสลล จิตตํ ปริยาทาย จสสตีติ ๑ เนตต์ จานัน  
วิชชติ ๑ นิสสรณัน เहत อวูโส วิจิจจกถกถกถาสลลสส ยทิต  
อสมิติ ๔ มานสมุกขมาโต ๑

[๓๒๑] ฉ อญตตรियานิ ทสสนานุตตริยํ สวณานุตตริยํ  
ลาภานุตตริยํ สิขานุตตริยํ ปาริจريانุตตริยํ อญสสตานุตตริยํ ๑

[๓๒๒] ฉ อญสสติฏจนานิ พุทธานุสสติ ฐมมานุสสติ  
สงฆมานุสสติ สีลานุสสติ จาคานุสสติ เทวตานุสสติ ๑

#๑ ม. อิติสทโท น ทิสสตี ๑ ๒ ม. เจโตวิมุตตีติ ๑ ๓ ม. วิคตํ ๑ ย. วิฆาตี ๑

#๔ ม. ยทิต อสมิมานสมุกขมาโตติ ๑

[๓๒๓] ฉ สตตวิหารา อิทาวุโส ภิกขุ จกขุณา รูปํ ทิสฺวาเนว  
สมฺโน โหติ น ทุมฺมโน อุเปกฺขโก จ ๑ วิหฺรติ สโต สมฺปชาโน ฯ  
โสเตน สทฺทํ สุตฺวา ฯเปฯ ฆาเนน คนฺธํ ฆายิตฺวา ฯเปฯ  
ชีวฺหาย รสํ สายิตฺวา ฯเปฯ กาเยน โยญฺจพฺพํ ผุสฺสิตฺวา ฯเปฯ  
มนสา ฌมฺมํ วิญฺญาเยว เนว สมฺโน โหติ น ทุมฺมโน อุเปกฺขโก  
จ ๑ วิหฺรติ สโต สมฺปชาโน ฯ

[๓๒๔] ฉ พากิชาติโย อิทาวุโส เอกจฺโจ กณฺหาภิชาติโก สฺมาโน  
กณฺ्हํ ฌมฺมํ อภิชายติ ฯ อิทาวุโส ๒ เอกจฺโจ กณฺหาภิชาติโก  
สฺมาโน สุกฺกํ ฌมฺมํ อภิชายติ ฯ อิทาวุโส เอกจฺโจ กณฺหาภิชาติโก  
สฺมาโน อกณฺ्हํ อสุกฺกํ นิพฺพานํ อภิชายติ ฯ อิทาวุโส เอกจฺโจ  
สุกฺกาภิชาติโก สฺมาโน สุกฺกํ ฌมฺมํ อภิชายติ ฯ อิทาวุโส เอกจฺโจ  
สุกฺกาภิชาติโก สฺมาโน กณฺ्हํ ฌมฺมํ อภิชายติ ฯ อิทาวุโส เอกจฺโจ  
สุกฺกาภิชาติโก สฺมาโน อกณฺ्हํ อสุกฺกํ นิพฺพานํ อภิชายติ ฯ

[๓๒๕] ฉ นิพฺเพชภากิยสญฺญา ๓ อนิจฺจสญฺญา อนิจฺเจ  
ทฺกฺขสญฺญา ทฺกฺখে อนตฺตสญฺญา ปฺหานสญฺญา วิราคสญฺญา  
นิโรธสญฺญา ฯ อิเม โข อวฺวโส เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา  
สมฺมาสมฺพุทฺเธน ฉ ฌมฺมา สมฺมทกฺขาตา ตตฺถ สพฺเพเหว  
สงฺคายิตพฺพํ ฯเปฯ อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानํ ฯ

สงฺคีตฺยจฺจนกํ นิฏฺฐิตํ ๔

[๓๒๖] อตฺถิ โข อวฺวโส เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา  
#๑ ม. ยฺ. จสทฺโท น ทิสฺสติ ฯ ๒ ม. อิท ปนาวฺวโส ฯ ๓ ม. ...ภากิยา สญฺญา ฯ  
#๔ ม. ยฺ. อิทํ ปาจทฺวํ น ทิสฺสติ ฯ

อรหตา สมมาสมพุทเธน สดต ชมมา สมมทกขاتا ตตถ  
สพเพเหว สงคายิตพุพิ ๗เป๗ อตุถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสสานิ ๗  
กตเม สดต ๗ สดต อริยชนานิ ๑ สทุทธาณิ สีลชนิ  
หิริชนิ โอตตปป์ชนิ สุตชนิ จาณชนิ ปญญาณชนิ ๗

[๓๒๖] สดต โพชฅงกา สติสมโพชฅงโค ชมมวิจยสมโพชฅงโค  
วริยสมโพชฅงโค ปิติสมโพชฅงโค ปสสทุธิสมโพชฅงโค  
สมาธิสมโพชฅงโค อุเปกขาสมโพชฅงโค ๗

[๓๒๗] สดต สมาธิปริกขารา สมมาทิฏฐิ สมมาสงกปโป  
สมมาวาจา สมมากมมนุโต สมมาอาชีโว สมมาวาયાโม สมมาสติ ๗

[๓๒๘] สดต อสทุชมมา อิทาฐโส ภิกขุ อสสทุโธ โหติ  
อหิริโก โหติ อนอตตปปี โหติ อปป์สสุโต โหติ กุสีโต  
โหติ มุญจสสตี โหติ ทุปป์ญโย โหติ ๗

[๓๒๙] สดต สทุชมมา อิทาฐโส ภิกขุ สทุโธ โหติ หิริมา  
โหติ โอตตปปี โหติ พหุสสุโต โหติ อารทุทธิวิโย โหติ  
อุปป์ญจิตสสตี โหติ ปญญา โหติ ๗

[๓๓๐] สดต สปป์ริสชมมา อิทาฐโส ภิกขุ ชมมณญจ  
โหติ อตถณญจ อตถณญจ มตถณญจ จ กาลณญจ  
ปริสณญจ ปุคคณญจ จ ๗

[๓๓๑] สดต นิททสวตถุณิ อิทาฐโส ภิกขุ สิกขาสมาทาเน  
ติพพจณฺโท โหติ आयตฺติจ สิกขาสมาทาเน อวิกตเปโม ชมมนิสนฺติยา  
#๑ ยู. ฌานิ ๗



ติพพจณฺโท โหติ อายตฺตจ ฌมฺมนิสฺนฺตฺติยา อวิกตเปโม  
อิจฺฉาวินเย ติพพจณฺโท โหติ อายตฺตจ อิจฺฉาวินเย อวิกตเปโม  
ปฏิสฺสฺถานเน ติพพจณฺโท โหติ อายตฺตจ ปฏิสฺสฺถานเน อวิกตเปโม  
วิริยารมฺเภ ติพพจณฺโท โหติ อายตฺตจ วิริยารมฺเภ อวิกตเปโม  
สฺตฺตเนปฺกฺเก ติพพจณฺโท โหติ อายตฺตจ สฺตฺตเนปฺกฺเก อวิกตเปโม  
ทิกฺขุสฺปิฏฺเวเช ติพพจณฺโท โหติ อายตฺตจ ทิกฺขุสฺปิฏฺเวเช อวิกตเปโม ฯ

[๓๓๓] สุตต สลฺยา อนิจฺจสลฺยา อนตฺตสลฺยา อสุภสลฺยา  
อาทึนฺวสลฺยา ปหานสลฺยา วิราคสลฺยา นิโรธสลฺยา ฯ

[๓๓๔] สุตต พฺลานิ สทฺธาพลํ วิริยพลํ หิริพลํ โอตฺตปฺปพลํ  
สฺติพลํ สฺมาธิพลํ ปญฺญาพลํ ฯ

[๓๓๕] สุตต วิญฺญาณญฺจิติโย สนฺตาวุโส สุตฺตา นานตฺตกาเย  
นานตฺตสลฺยนิโน เสขฺยถาปี มนุสฺสา เอกจฺเจ จ เทวา เอกจฺเจ  
จ วินิปาติกา อัยฺ ปจฺมา วิญฺญาณญฺจิติ ฯ สนฺตาวุโส สุตฺตา  
นานตฺตกาเย เอกตฺตสลฺยนิโน เสขฺยถาปี เทวา พุรฺหมกาเยกา  
ปจฺมาภินิพฺพตฺตา อัยฺ ทฺติยา วิญฺญาณญฺจิติ ฯ สนฺตาวุโส สุตฺตา  
เอกตฺตกาเย นานตฺตสลฺยนิโน เสขฺยถาปี เทวา อากฺขฺสฺรา อัยฺ  
ตฺติยา วิญฺญาณญฺจิติ ฯ สนฺตาวุโส สุตฺตา เอกตฺตกาเย เอกตฺต-  
สลฺยนิโน เสขฺยถาปี เทวา สุภกิณฺหา อัยฺ จตฺตฺถา วิญฺญาณญฺ-  
จิติ ฯ สนฺตาวุโส สุตฺตา สพฺพโส รุปรสลฺยาณํ สฺมตฺติกฺกมา  
ปฏฺิฆสลฺยาณํ อตฺถงฺกมา นานตฺตสลฺยาณํ อมนฺสิการา อนนฺโต

อากาศโตติ อากาศานญายตฺนุปลกา อัย ปณฺจมี วิญฺญาณญฺจิติ ฯ  
สฺนฺตาวุโส สฺตฺตา สฺพฺโพโส อากาศานญายตฺนํ สมตฺตีกุมฺม อนนฺตํ  
วิญฺญาณนฺติ วิญฺญาณญายตฺนุปลกา อัย ญญฺจิติ วิญฺญาณญฺจิติ ฯ  
สฺนฺตาวุโส สฺตฺตา สฺพฺโพโส วิญฺญาณญายตฺนํ สมตฺตีกุมฺม นตฺถิ  
กิลฺยจิติ อากิลฺยญฺจายตฺนุปลกา อัย สฺตฺตมี วิญฺญาณญฺจิติ ฯ

[๓๓๖] สุตต ปุคฺคฺลา ทกฺขิณฺเยยฺยา อุกฺโกตฺตภาควิมฺตฺโต  
ปฺลฺลววิมฺตฺโต กายสฺกฺขิ ๑ ทิฏฺฐิปฺปตฺโต สทฺธาวิมฺตฺโต ฌมฺมานุสาริ  
สทฺธานุสาริ ฯ

[๓๓๗] สุตต อนฺุสฺยา กามรคานุสฺโย ปฏฺิฆานุสฺโย ทิฏฺฐานุสฺโย  
วิจฺจิกฺจฺฉานุสฺโย มานานุสฺโย ภวรคานุสฺโย อวิชฺชานุสฺโย ฯ

[๓๓๘] สุตต สลฺโยชนานิ กามสลฺโยชนํ ปฏฺิฆสลฺโยชนํ  
ทิฏฺฐิสลฺโยชนํ วิจฺจิกฺจฺฉาสลฺโยชนํ มานสลฺโยชนํ ภวรคสลฺโยชนํ  
อวิชฺชาสลฺโยชนํ ฯ

[๓๓๙] สุตต อธิกรณสมถา อฺุปฺปนฺนุปฺปนฺนํ อธิกรณํ  
สมถาย วฺุปฺสฺมาย สมฺมุขาวินโย ทาทพฺโพ สติวินโย ทาทพฺโพ  
อมฺุพฺหวินโย ทาทพฺโพ ปฏฺิณฺณาย การตพฺพํ เยภฺยุยฺยสิกา คสฺสฺปาปฺยสิกา  
ติณฺวตฺถารโก ฯ อิม โข อวฺุโส เตน ภควตา ชานตา  
ปฺสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน สุตต ฌมฺมา สมฺมทกฺขาตา ตตฺถ  
สพฺเพเหว สฺงฺคฺยิตพฺพํ ฯเปฯ อตฺถาย หิตาย สฺุขาย เทวมนุสฺसानํ ฯ

สฺงฺคฺยิตฺตํ นิกฺคฺยิตํ ๒ ฯ

#๑ ยฺ. กายสฺกฺขิ ฯ ๒ ม. ทฺุติยภานฺวาริ นิกฺคฺยิตฺโต ฯ ยฺ. ทฺุติยภานฺวาริ ฯ

[๓๔๐] อตฺถิ โข อวฺโส เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา  
สมฺมาสมฺพุทฺเธน อฏฺฐ ฐมฺมา สมฺมทกฺขาตา ตตฺถ สพุเพเหว  
สงฺคายิตพุํ ๗เป๗ อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानํ ๗ กตฺเม  
อฏฺฐ ๗ อฏฺฐ มิจฺฉตฺตา มิจฺฉาทิฏฺฐิ มิจฺฉาสงฺกปโป มิจฺฉาวาจา  
มิจฺฉากมฺมนฺโต มิจฺฉาอาชีโว มิจฺฉาวายาโม มิจฺฉาสติ  
มิจฺฉาสมาธิ ๗

[๓๔๑] อฏฺฐ สมฺมตฺตา สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปโป  
สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมนฺโต สมฺมาอาชีโว สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ  
สมฺมาสมาธิ ๗

[๓๔๒] อฏฺฐ ปุคฺคลา ทกฺขิณฺเอยฺยา โสตาปนฺโน โสตาปตฺติผลสจฺฉนิกิริยาย  
ปฏฺฐิปนฺโน สกทาคามิ สกทาคามิผลสจฺฉนิกิริยาย  
ปฏฺฐิปนฺโน อนาคามิ อนาคามิผลสจฺฉนิกิริยาย ปฏฺฐิปนฺโน  
อรหา อรหตฺตสจฺฉนิกิริยาย ๑ ปฏฺฐิปนฺโน ๗

[๓๔๓] อฏฺฐ กุสฺสีตฺวตฺถุณี อิทฺวาโส ภิกฺขุณา กมฺมํ กาทพุํ ๒  
โหติ ตสฺส เอวํ โหติ กมฺมํ โข เม กาทพุํ ภวิสฺสติ  
กมฺมํ โข ปน เม กโรนฺตสฺส กาโย กิลมิสฺสติ หนฺนทาหํ  
นิปฺชชามิตี ๗ โส นิปฺชชติ น วิริยํ อารภติ อปฺปตฺตสฺส  
ปตฺติยา อนธิคตฺสส อธิคมาย อสจฺฉนิกตฺสส สจฺฉนิกิริยาย อิทํ  
ปจฺจํ กุสฺสีตฺวตฺถุ ๓ ๗ ปุณฺ จปริ อวฺโส ภิกฺขุณา กมฺมํ กตํ โหติ  
ตสฺส เอวํ โหติ อหํ โข กมฺมํ อกาสิ กมฺมํ โข ปน เม  
#๑ ยฺ. อรหตฺตตาย ๗ ๒ ยฺ. กตฺตพุํ ๗ ๓ ยฺ. กุสฺสีตฺวตฺถุ ๗

กโรนตสส กาโย กิลนโต หนุทาหิ นิปชชามิติ ฯ โส นิปชชติ  
น วิริย อารภติ ... อิทํ ทุตติยํ กุสีตวตฺถุ ฯ ปุณ จปรี อาวุโส  
ภิกขุณา มคฺโค คนฺตพฺโพ โหติ ตสฺส เอวํ โหติ มคฺโค  
โฆ เม คนฺตพฺโพ ภวิสฺสติ มคฺคํ โฆ ปน เม คจฺจนตสฺส  
กาโย กิลมิสฺสติ หนุทาหิ นิปชชามิติ ฯ โส นิปชชติ น  
วิริย อารภติ ... อิทํ ตติยํ กุสีตวตฺถุ ฯ ปุณ จปรี อาวุโส  
ภิกขุณา มคฺโค คโต โหติ ตสฺส เอวํ โหติ อหํ โฆ มคฺคํ  
อกมาสี มคฺคํ โฆ ปน เม คจฺจนตสฺส กาโย กิลนโต หนุทาหิ  
นิปชชามิติ ฯ โส นิปชชติ น วิริย อารภติ ... อิทํ จตฺตถํ กุสีตวตฺถุ ฯ  
ปุณ จปรี อาวุโส ภิกขุ คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺฑาย  
จรฺนโต น ลภติ ลฺลขสฺส วา ปณฺธิตสฺส วา โภชนสฺส ยาวตฺถํ  
ปารีปฺปรี ตสฺส เอวํ โหติ อหํ โฆ คามํ วา นิคมํ วา  
ปิณฺฑาย จรฺนโต นาลตฺถํ ลฺลขสฺส วา ปณฺธิตสฺส วา โภชนสฺส  
ยาวตฺถํ ปารีปฺปรี ตสฺส เม กาโย กิลนโต อกมฺมณฺโฬ หนุทาหิ  
นิปชชามิติ ฯ โส นิปชชติ น วิริย อารภติ ... อิทํ ปณฺจมํ กุสีตวตฺถุ ฯ  
ปุณ จปรี อาวุโส ภิกขุ คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺฑาย  
จรฺนโต ลภติ ลฺลขสฺส วา ปณฺธิตสฺส วา โภชนสฺส ยาวตฺถํ  
ปารีปฺปรี ตสฺส เอวํ โหติ อหํ โฆ คามํ วา นิคมํ วา  
ปิณฺฑาย จรฺนโต อลตฺถํ ลฺลขสฺส วา ปณฺธิตสฺส วา โภชนสฺส  
ยาวตฺถํ ปารีปฺปรี ตสฺส เม กาโย ครุโก อกมฺมณฺโฬ มาสาจิตํ

มณเฑ หนุทาหิ นิปชชามิติ ฯ โส นิปชชติ น วิริยิ อารภติ ...  
อิหิ ญญสิ กุสิตวตถุ ฯ ปุณ จปรี อวูโส ภิกขุโน อุปปนุโน  
โหติ อุปปมตตโก อาพาโธ ตสส เอว โหติ อุปปนุโน โข  
เม อัย ๑ อุปปมตตโก อาพาโธ อตถิ กปโป นิปชชติ หนุทาหิ  
นิปชชามิติ ฯ โส นิปชชติ น วิริยิ อารภติ ... อิหิ สตุตม  
กุสิตวตถุ ฯ ปุณ จปรี อวูโส ภิกขุ คิลานา วุญจิติ โหติ อจิรวุญจิติ  
เคลลณวา ตสส เอว โหติ อิหิ โข คิลานา วุญจิติ  
อจิรวุญจิติ เคลลณวา ตสส เม กาโย ทุพฺพโล อกมมณโณ  
หนุทาหิ นิปชชามิติ ฯ โส นิปชชติ น วิริยิ อารภติ อุปปตตสส  
ปตฺติยา อนธคตสส อธิคมาย อสจฺฉิกตสส สจฺฉิกิริยาย อิหิ  
อญฺจม กุสิตวตถุ ฯ

[๓๔๔] อญฺจ อารพฺภวตฺถุณิ อิธาวูโส ภิกขุณา กมฺม กาทพฺพิ  
โหติ ตสส เอว โหติ กมฺม โข เม กาทพฺพิ ภวิสฺสติ กมฺม  
โข ปน ๒ กโรนฺเตน น สุกฺริ พุทฺธานํ สาสนํ มนสิกาตุ หนุทาหิ  
วิริยิ อารภามิ อุปปตตสส ปตฺติยา อนธคตสส อธิคมาย อสจฺฉิกตสส  
สจฺฉิกิริยายาติ ฯ โส วิริยิ อารภติ อุปปตตสส ปตฺติยา  
อนธคตสส อธิคมาย อสจฺฉิกตสส สจฺฉิกิริยาย อิหิ ปจฺม อารพฺภวตฺถุ ๓ ฯ  
ปุณ จปรี อวูโส ภิกขุณา กมฺม กตฺ โหติ ตสส  
เอว โหติ อิหิ โข กมฺม อกาสิ กมฺม โข ปนาหิ กโรนฺโต  
นาสภฺชิ พุทฺธานํ สาสนํ มนสิกาตุ หนุทาหิ วิริยิ อารภามิ ฯเปฯ  
#๑ ยู. อัย น ทิสฺสติ ฯ ๒ ม. ยู. ปน เม ฯ ๓ ยู. อารพฺภวตฺถุ ฯ

โส วิริย อารภติ ... อิหํ ทุติย อารพภวตถุ ๑ ๗ ปุณ จปริ อาวุโส  
ภิกขุณา มคฺโค คนฺตพฺโพ โหติ ตสฺส เอวํ โหติ มคฺโค โข  
เม คนฺตพฺโพ ภวิสฺสติ มคฺคํ โข ปน ๒ กจฺจนฺเตน น สุกฺริ  
พฺพุธานํ สาสนํ มนสิกาตุํ หนฺทาหํ วิริย อารภามิ ๗เปฯ โส  
วิริย อารภติ ... อิหํ ตติย อารพภวตถุ ๗ ปุณ จปริ อาวุโส  
ภิกขุณา มคฺโค คโต โหติ ตสฺส เอวํ โหติ อิหํ โข มคฺคํ  
อคมาสี มคฺคํ โข ปนาหํ กจฺจนฺโต นาสกฺขี พฺพุธานํ สาสนํ  
มนสิกาตุํ หนฺทาหํ วิริย อารภามิ ๗เปฯ โส วิริย อารภติ ...  
อิหํ จตฺตถํ อารพภวตถุ ๗ ปุณ จปริ อาวุโส ภิกขุ กามํ वा  
นิกมํ वा ปิณฺทาย จรฺนฺโต น ลภติ ลฺลขสฺส वा ปณฺิตสฺส वा  
โกชนสฺส ยาวตถถํ ปาริปุรี ตสฺส เอวํ โหติ อิหํ โข กามํ  
วา นิกมํ वा ปิณฺทาย จรฺนฺโต นาลตถถํ ลฺลขสฺส वा ปณฺิตสฺส वा  
โกชนสฺส ยาวตถถํ ปาริปุรี ตสฺส เม กาโย ลหฺโก กมฺมณฺโณ  
หนฺทาหํ วิริย อารภามิ ๗เปฯ โส วิริย อารภติ ... อิหํ ปญฺจมํ  
อารพภวตถุ ๗ ปุณ จปริ อาวุโส ภิกขุ กามํ वा นิกมํ वा  
ปิณฺทาย จรฺนฺโต ลภติ ลฺลขสฺส वा ปณฺิตสฺส वा โกชนสฺส  
ยาวตถถํ ปาริปุรี ตสฺส เอวํ โหติ อิหํ โข กามํ वा นิกมํ  
วา ปิณฺทาย จรฺนฺโต อลตถถํ ลฺลขสฺส वा ปณฺิตสฺส वा โกชนสฺส  
ยาวตถถํ ปาริปุรี ตสฺส เม กาโย พลฺวา กมฺมณฺโณ หนฺทาหํ  
วิริย อารภามิ ๗เปฯ โส วิริย อารภติ ... อิหํ ฉฏฺฐํ อารพภวตถุ ๗  
#๑ ย. อารพภวตถุ ๗ ๒ ม. ย. ปน เม ๗

ปุณ จปริ อวุโส ภิกขุโน อุปปนุโน โหติ อปฺปมตฺตโก  
อาพาโห ตสฺส เอว โหติ อุปปนุโน โข เม อัย อปฺปมตฺตโก  
อาพาโห จานํ โข ปเนตํ วิชฺชติ ยํ เม อาพาโห ปวทุเมยฺย ๑  
หนุทาหํ วิริยํ อารภามิ ฯเปฯ โส วิริยํ อารภติ ... อิํ สตฺตมํ  
อารพฺภวตฺตํ ฯ ปุณ จปริ อวุโส ภิกขุ คิลานา วุฏฺฐิตो โหติ  
อจิรวุฏฺฐิตो เกลณฺวา ตสฺส เอว โหติ อหํ โข คิลานา  
วุฏฺฐิตอ อจิรวุฏฺฐิตอ เกลณฺวา จานํ โข ปเนตํ วิชฺชติ ยํ  
เม อาพาโห ปจฺจุทวตฺตํ หนุทาหํ วิริยํ อารภามิ อปฺปตฺตสฺส  
ปตฺติยา อนนฺทิตสฺส อธิคฺมาย อสจฺฉนฺทิตสฺส สจฺฉนฺทิตสฺส  
วิริยํ อารภติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนนฺทิตสฺส อธิคฺมาย อสจฺฉนฺทิตสฺส  
สจฺฉนฺทิตสฺส อิํ อญฺจมํ อารพฺภวตฺตํ ฯ

[๓๔๕] อญฺจ ทานวตฺตฺตฺนํ อสชฺช ทานํ เทติ ภยา ทานํ  
เทติ อทาสี เมติ ทานํ เทติ ทสฺสติ เมติ ทานํ เทติ สาธุ ๒  
ทานนฺติ ทานํ เทติ อหํ ปจามิ อิมํ น ปจฺนฺติ นารหามิ  
ปจฺนฺโต อปจฺนฺตานํ ทานํ น ทาตฺนฺติ ๓ ทานํ เทติ อิํ เม  
ทานํ ททโต กลฺยาณํ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคจฺฉนฺตฺติ ทานํ เทติ  
จิตฺตาลงฺการจิตฺตปรีกฺขารตฺถํ ทานํ เทติ ฯ

[๓๔๖] อญฺจ ทานูปปตฺติโย ๔ อิธาวุโส เอกจฺโจ ทานํ เทติ  
สมณฺสฺส วา พุราหฺมณฺสฺส วา อนฺนํ ปานํ วตฺถํ ยานํ มาลาคนฺธวิเลปนํ  
เสยฺยาวสถปทีเปยฺยํ โส ยํ เทติ ตํ ปจฺจาสี่สติ ๕ โส  
#๑ ยฺ. วทุเมยฺย ๑ ๒ ม. ยฺ. สาธุ ๑ ๓ ยฺ. อทาตฺนฺติ ๑ ๔ ม. ทานูปปตฺติโย ๑  
#ทานูปปตฺติโย ๑ ๕ ม. ปจฺจาสี่สติ ๑

ปสฺสตี ขตฺติยมหาสาลิ วา พุราหุณฺณมหาสาลิ วา คหปติมหาสาลิ  
 วา ปญฺจหิ กามคฺเชหิ สมปฺปิตฺ สมนฺจิกฺกุตฺ ปริจารยมาณํ  
 ตสฺส เอวํ โหติ อโห วตฺตํ กายสฺส เกทา ปรี มรณา ขตฺติยมหาสาลานํ  
 วา พุราหุณฺณมหาสาลานํ วา คหปติมหาสาลานํ วา  
 สหพฺยตฺ อุปฺปชฺเชยฺยนฺติ ๑ ๗ โส ตํ จิตฺตํ ทหติ ตํ จิตฺตํ อธิกฺกฺชาติ  
 ตํ จิตฺตํ ภาเวติ ๗ ตสฺส ตํ จิตฺตํ หีเน วิมุตฺตํ อุตฺตรโภาวิตํ ๒  
 ตตฺตรูปตฺติยา สํวตฺตติ ๗ ตณฺจ โข สึลวโต วทามิ โน ทสฺสึลสฺส ๗  
 อิชฺฌตฺวาโส สึลวโต เจโตปณฺธิ วิสฺสุทฺตตฺตา ๓ ๗ ปฺน จปรี อวฺโส  
 อิชฺเชกฺจโ จ ทานํ เทติ สมนฺสฺส วา พุราหุณฺณสฺส วา อนฺนํ ปานํ  
 วตฺถิ ยานํ มาลาคนฺธวิเลปนํ เสยฺยวสถปทีเปยฺยํ โส ยํ เทติ  
 ตํ ปจฺจาสึสตี ตสฺส สุตฺ โหติ จาตฺมมหาราชิกา เทวา ทีฆายุกา  
 วณฺณวโนโต สุขพฺพลาติ ๗ ตสฺส เอวํ โหติ อโห วตฺตํ กายสฺส  
 เกทา ปรี มรณา จาตฺมมหาราชิกานํ เทวานํ สหพฺยตฺ อุปฺปชฺเชยฺยนฺติ ๑ ๗  
 โส ตํ จิตฺตํ ทหติ ตํ จิตฺตํ อธิกฺกฺชาติ ตํ จิตฺตํ ภาเวติ ตสฺส  
 ตํ จิตฺตํ หีเน วิมุตฺตํ อุตฺตรโภาวิตํ ๒ ตตฺตรูปตฺติยา สํวตฺตติ ๗  
 ตณฺจ โข สึลวโต วทามิ โน ทสฺสึลสฺส ๗ อิชฺฌตฺวาโส สึลวโต  
 เจโตปณฺธิ วิสฺสุทฺตตฺตา ๓ ๗ ปฺน จปรี อวฺโส อิชฺเชกฺจโ จ ทานํ เทติ  
 สมนฺสฺส วา พุราหุณฺณสฺส วา อนฺนํ ปานํ วตฺถิ ยานํ มาลาคนฺธวิเลปนํ  
 เสยฺยวสถปทีเปยฺยํ ๗ โส ยํ เทติ ตํ ปจฺจาสึสตี  
 ตสฺส สุตฺ โหติ ตาวตึสา เทวา ๗เปฯ ยามา เทวา ๗เปฯ ตฺสึตา  
 #๑ ย. อุปฺปชฺเชยฺยนฺติ ๗ ๒ ย. อุตฺตรโภาวิตํ ๗ ๓ ย. สฺสุทฺตตฺตา ๗



เทวา ฯเปฯ นิมมานรตี เทวา ฯเปฯ ปรนิมิตตวสวตตี เทวา  
ทีฆายุกา วัฒนวนโต สุขพหุลาติ ฯ ตสฺส เอว โหติ อโห วตาคี  
กายสฺส เกทา ปรี มรณา ปรนิมิตตวสวตตีเน เทวานัง สหพยตัง  
อุปชฺชเชยฺยนติ ฯ โส ตัง จิตตัง ทหติ ตัง จิตตัง อธิญฺจติ ตัง จิตตัง  
ภาเวติ ตสฺส ตัง จิตตัง หีเน วิมุตตัง อุตฺตรอิภาวิตัง ตตฺรูปตฺตติยา  
ถัวตฺตติ ฯ ตณฺจ โข สึลวโต วทามิ โน พุทฺธสิลสฺส ฯ อิหฺมตาวุโส  
สิลวโต เจโตปณฺธิ วิสุทฺทตฺตา ฯ ปุณฺ จปรี อวฺุโส อิหฺกจฺโจ  
ทานัง เทติ สมณสฺส วา พุราหฺมณสฺส วา อนนฺ ปานํ วตถิ ยานํ  
มालาคนฺธวิเลปนํ เสยฺยวสถปทีเปยฺยํ โส ยํ เทติ ตัง ปจฺจาสีตติ  
ตสฺส สุตํ โหติ พุรหฺมกายิกา เทวา ทีฆายุกา วัฒนวนโต  
สุขพหุลาติ ฯ ตสฺส เอว โหติ อโห วตาคี กายสฺส เกทา ปรี  
มรณา พุรหฺมกายิกานัง เทวานัง สหพยตัง อุปชฺชเชยฺยนติ ฯ โส  
ตัง จิตตัง ทหติ ตัง จิตตัง อธิญฺจติ ตัง จิตตัง ภาเวติ ตสฺส ตัง  
จิตตัง หีเน วิมุตตัง อุตฺตรอิภาวิตัง ตตฺรูปตฺตติยา ถัวตฺตติ ฯ ตณฺจ  
โข สึลวโต วทามิ โน พุทฺธสิลสฺส วิตรากสฺส โน สรากสฺส ฯ  
อิหฺมตาวุโส สึลวโต เจโตปณฺธิ วิตรากตฺตา ฯ

[๓๔๓] อญฺจ โลกธมฺมา ลาโภ จ อลาโภ จ ยโส จ  
อยโส จ นินฺทา จ ปลัสา จ สุขณฺจ กุขณฺจ ฯ

[๓๔๔] อญฺจ ปรีสา ขตฺติยปรีสา พุราหฺมณปรีสา กหปติปรีสา  
สมณปรีสา จาคุมฺมหาราชิกปรีสา ดาวตีสปรีสา นิมมานรติปรีสา ๑  
#๑ ม. ยู. มารปรีสา ฯ

พฺรหฺมปริสา ฯ

[๓๔๕] อฏฺฐ อภิภายตนาณิ อชฺชตฺตํรูปสฺสณฺณิ เอโกณฺณ  
 พหิทฺฐารูปาณิ ปสฺสติ ปรีตฺตนาณิ สุวณฺณทพฺพณฺณานิ ตาณิ อภิภุยฺย  
 ชานามิ ปสฺสามิตี เอวํสฺสณฺณิ โหติ อิทํ ปจฺมํ อภิภายตณฺํ ฯ  
 อชฺชตฺตํรูปสฺสณฺณิ เอโก พหิทฺฐารูปาณิ ปสฺสติ อปฺปมาณาณิ  
 สุวณฺณทพฺพณฺณานิ ตาณิ อภิภุยฺย ชานามิ ปสฺสามิตี เอวํสฺสณฺณิ โหติ  
 อิทํ ทฺตฺติยํ อภิภายตณฺํ ฯ อชฺชตฺตํรูปสฺสณฺณิ เอโก พหิทฺฐารูปาณิ  
 ปสฺสติ ปรีตฺตนาณิ สุวณฺณทพฺพณฺณานิ ตาณิ อภิภุยฺย ชานามิ  
 ปสฺสามิตี เอวํสฺสณฺณิ โหติ อิทํ ตฺตฺติยํ อภิภายตณฺํ ฯ  
 อชฺชตฺตํรูปสฺสณฺณิ เอโก พหิทฺฐารูปาณิ ปสฺสติ อปฺปมาณาณิ  
 สุวณฺณทพฺพณฺณานิ ตาณิ อภิภุยฺย ชานามิ ปสฺสามิตี เอวํสฺสณฺณิ โหติ  
 อิทํ จตฺตถํ อภิภายตณฺํ ฯ อชฺชตฺตํรูปสฺสณฺณิ เอโก พหิทฺฐารูปาณิ  
 ปสฺสติ นีลานิ นีลวณฺณานิ นีลนิตฺตฺสนานิ นีลนิกาसानิ เสยฺยถาปี  
 นาม อุมฺมาปฺปฬิ ๑ นิลํ นีลวณฺณํ นีลนิตฺตฺสนํ นีลนิกาสํ เสยฺยถาปี  
 วา ปน ตํ วคฺถํ พาราณเสยฺยกํ อุกฺโขทภาควิมภฺจํ นิลํ นีลวณฺณํ  
 นีลนิตฺตฺสนํ นีลนิกาสํ เอวเมว อชฺชตฺตํรูปสฺสณฺณิ เอโก พหิทฺฐารูปาณิ  
 ปสฺสติ นีลานิ นีลวณฺณานิ นีลนิตฺตฺสนานิ นีลนิกาसानิ  
 ตาณิ อภิภุยฺย ชานามิ ปสฺสามิตี เอวํสฺสณฺณิ โหติ อิทํ ปญฺจมํ  
 อภิภายตณฺํ ฯ อชฺชตฺตํรูปสฺสณฺณิ เอโก พหิทฺฐารูปาณิ ปสฺสติ  
 ปีตานิ ปีตวณฺณานิ ปีตนิตฺตฺสนานิ ปีตนิกาसानิ เสยฺยถาปี นาม  
 #๑ ม. อุมฺมาปฺปฬิ ฯ ย. อุมฺมาปฺปฬิ ฯ

กณณการปุปผิ ๑ ปีติ ปีตวณณิ ปีตนิทสุสนิ ปีตนิภาสิ เสยฺยถาปี ๒  
 วา ปน ตํ วตถิ พาราณเสยฺยํ อุกโตภาควิมญฺจํ ปีติ ปีตวณณิ  
 ปีตนิทสุสนิ ปีตนิภาสิ เอวเมว อชฺชตฺตํอรูปรสณฺณี เอโก  
 พหิทฺธารูปานิ ปสฺสติ ปีตานิ ปีตวณณานิ ปีตนิทสุสนานิ ปีตนิภาสานิ  
 ตานิ อภิภุชฺช ชานามิ ปสฺสามิติ เอวํสณฺณี โหติ อิทํ ฉญฺจ  
 อภิภายตฺนํ ฯ อชฺชตฺตํอรูปรสณฺณี เอโก พหิทฺธารูปานิ ปสฺสติ  
 โลหิตกานิ โลหิตกวณณานิ โลหิตกนิทสุสนานิ โลหิตกนิภาสานิ  
 เสยฺยถาปี นาม พนฺธุชฺชิวกปุปผิ โลหิตกํ โลหิตกวณณิ  
 โลหิตกนิทสุสนิ โลหิตกนิภาสิ เสยฺยถาปี ๒ วา ปน ตํ วตถิ(  
 พาราณเสยฺยํ อุกโตภาควิมญฺจํ โลหิตกํ โลหิตกวณณิ โลหิตกนิทสุสนิ  
 โลหิตกนิภาสิ เอวเมว อชฺชตฺตํอรูปรสณฺณี เอโก พหิทฺธารูปานิ  
 ปสฺสติ โลหิตกานิ โลหิตกวณณานิ โลหิตกนิทสุสนานิ  
 โลหิตกนิภาสานิ ตานิ อภิภุชฺช ชานามิ ปสฺสามิติ เอวํสณฺณี โหติ  
 อิทํ สตฺตมํ อภิภายตฺนํ ฯ อชฺชตฺตํอรูปรสณฺณี เอโก พหิทฺธารูปานิ  
 ปสฺสติ โอทาทานิ โอทาทวณณานิ โอทาทนิทสุสนานิ โอทาทนิภาสานิ  
 เสยฺยถาปี นาม โอสริตารกา โอทาทา โอทาทวณณา  
 โอทาทนิทสุสนา โอทาทนิภาสา เสยฺยถาปี ๒ วา ปน ตํ วตถิ  
 พาราณเสยฺยํ อุกโตภาควิมญฺจํ โอทาทํ โอทาทวณณิ  
 โอทาทนิทสุสนิ โอทาทนิภาสิ เอวเมว อชฺชตฺตํอรูปรสณฺณี เอโก  
 พหิทฺธารูปานิ ปสฺสติ โอทาทานิ โอทาทวณณานิ โอทาทนิทสุสนานิ  
 #๑ ม. ย. กณณการปุปผิ ฯ ๒ ม. ย. เสยฺยถา ฯ

โธทาทนินาสานิ ตานิ อภิภุชช ชานามิ ปสฺสามีติ เอวฺสณฺณิ  
โหติ อิทํ อฏฺฐมํ อภิภายตํ ฯ

[๓๕๐] อฏฺฐ วิโมกฺขา รูปานิ ๑ ปสฺสติ ยํ ปจฺจโม วิโมกฺโข ฯ  
อชฺชตฺตํ อรูปสณฺณิ เอโก พหิทฺฐารูปานิ ปสฺสติ อยํ ทฺติโย  
วิโมกฺโข ฯ สุกฺกนฺเตว อธิโมกฺโข ๒ โหติ อยํ ตฺติโย วิโมกฺโข ฯ  
สพฺพโส รูปสณฺณานํ สมตฺติกฺกมา ปฏฺิฆสณฺณานํ อตฺถงฺกมา  
นานตฺตสณฺณานํ อมนสิการา อนนฺโต อากาโสติ อากาसानญฺจายตํ  
อุปสมฺบฺชช วิหฺรติ อยํ จตฺตํ วิโมกฺโข ฯ สพฺพโส  
อากาसानญฺจายตํ สมตฺติกฺกมฺม อนนฺตํ วิญฺญาณนฺติ วิญฺญาณญฺจายตํ  
อุปสมฺบฺชช วิหฺรติ อยํ ปจฺจโม วิโมกฺโข ฯ สพฺพโส  
วิญฺญาณญฺจายตํ สมตฺติกฺกมฺม นตฺถิ กิณฺจิติ อากิณฺจญฺจายตํ  
อุปสมฺบฺชช วิหฺรติ อยํ ฉฺชโห วิโมกฺโข ฯ สพฺพโส  
อากิณฺจญฺจายตํ สมตฺติกฺกมฺม เนวสณฺณานาสณฺญาตํ อุปสมฺบฺชช  
วิหฺรติ อยํ สตฺตโม วิโมกฺโข ฯ สพฺพโส เนวสณฺณานาสณฺญาตํ  
สมตฺติกฺกมฺม สณฺญาเวทิตฺตนิโรธํ อุปสมฺบฺชช วิหฺรติ อยํ อฏฺฐโม  
วิโมกฺโข ฯ อิม โข อวฺวโส เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา  
สมฺมาสมฺพุทฺธาเรน อฏฺฐ ฐมฺมา สมฺมทกฺขาตา ตตฺถ สพฺเพเหว  
สงฺคายิตฺตพฺพิ ฯเปฯ อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानํ ฯ

สงฺคีตฺยอฏฺฐกํ นิฏฺฐิตํ ๓ ฯ

[๓๕๑] อตฺถิ โข อวฺวโส เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา  
#๑ ม. ย. รูปิ รูปานิ ฯ ๒ ม. ย. อธิมุตฺโต ฯ ๓ ม. ย. อิทํ น ทิสฺสติ ฯ

อรหตา สมมาสมพุทเธน นว ธมมา สมมทกขตา ตตถ สพุเพเหว  
สงคายิตพุพิ ๑เป๑ อตุถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสสานิ ๑  
กตเม นว ๑ นว อาฆาตวตุณิ อนตุถิ เม อจริติ อาฆาตํ พนุชติ ๑  
อนตุถิ เม จริตีติ อาฆาตํ พนุชติ ๑ อนตุถิ เม จริสตุตีติ อาฆาตํ  
พนุชติ ๑ ปิยสสุ เม มนาปสสุ อนตุถิ อจริ ๑ อนตุถิ จริติ ๑  
อนตุถิ จริสตุตีติ อาฆาตํ พนุชติ ๑ อปปิยสสุ เม อมนาปสสุ  
อตุถิ อจริ ๑ อตุถิ จริติ ๑ อตุถิ จริสตุตีติ อาฆาตํ พนุชติ ๑

[๑๕๒] นว อาฆาตปฏิวินยา อนตุถิ เม อจริติ ๑ ตํ กุเตตถ  
ลพภาติ อาฆาตํ ปฏิวินติ ๑ อนตุถิ เม จริตีติ ตํ กุเตตถY  
ลพภาติ อาฆาตํ ปฏิวินติ ๑ อนตุถิ เม จริสตุตีติ ๒ ตํ กุเตตถ  
ลพภาติ อาฆาตํ ปฏิวินติ ๑ ปิยสสุ เม มนาปสสุ อนตุถิ อจริ ๑  
อนตุถิ จริติ ๑ อนตุถิ จริสตุตีติ ๒ ตํ กุเตตถ ลพภาติ อาฆาตํ  
ปฏิวินติ ๑ อปปิยสสุ เม อมนาปสสุ อตุถิ อจริ ๑ อตุถิ  
จริติ ๑ อตุถิ จริสตุตีติ ๒ ตํ กุเตตถ ลพภาติ อาฆาตํ ปฏิวินติ ๑

[๑๕๓] นว สตุตาวาสา สนตุตาวุโส สตุตา นานตุตถายา  
นानตุตถสญญินอ เสยฺยถาปี มนุสสา เอกจฺเจ จ เทวา เอกจฺเจ  
จ วินิปาติกา อัย ปจโม สตุตาวาโส ๑ สนตุตาวุโส สตุตา  
นานตุตถายา เอกตุตถสญญินอ เสยฺยถาปี เทวา พุรหุมกายิกา  
ปจมาภินิพุตฺตา อัย ทูติโย สตุตาวาโส ๑ สนตุตาวุโส สตุตา  
เอกตุตถายา นานตุตถสญญินอ เสยฺยถาปี เทวา อาภสสุรา อัย  
#๑ ม. ย. อติสทฺโท น ทิสฺสติ ๑ ๒ ม. อติสทฺโท น ทิสฺสติ ๑

ตติโย สุตตาวาโส ๑ สนฺตาวุโส สุตตา เอกตตกาเย เอกตตสณฺณิโน  
 เสยฺยถาปี เทวา สุกฺกิณฺหา อัยฺ จตฺตโต สุตตาวาโส ๑  
 สนฺตาวุโส สุตตา อสณฺณิโน อปฺปฏิสฺสเวทฺธิโน เสยฺยถาปี เทวา  
 อสณฺณิสุตตา ๑ อัยฺ ปญฺจโม สุตตาวาโส ๑ สนฺตาวุโส สุตตา  
 สพฺพโส รุปสณฺณานํ สมตฺตักฺกมา ปฏฺิสมณฺณานํ อตฺตงฺกมา นานตฺตสณฺณานํ  
 อมนสฺสการา อนนฺโต อากาโสติ อากาसानญายตฺนุปลคา  
 อัยฺ ฉฺฉโร สุตตาวาโส ๑ สนฺตาวุโส สุตตา สพฺพโส อากาसानญายตฺนํ  
 สมตฺตักฺกมฺม อนนฺตํ วิญฺญาณนฺติ วิญฺญาณญายตฺนุปลคา  
 อัยฺ สุตฺตโม สุตตาวาโส ๑ สนฺตาวุโส สุตตา สพฺพโส  
 วิญฺญาณญายตฺนํ สมตฺตักฺกมฺม นตฺติ กิลฺลจิตฺติ อากิลฺลญายตฺนุปลคา  
 อัยฺ อญฺจโม สุตตาวาโส ๑ สนฺตาวุโส สุตตา สพฺพโส  
 อากิลฺลญายตฺนํ สมตฺตักฺกมฺม สนฺตเมตฺตํ ปณฺีตเมตฺตนฺติ ๒-  
 เวนสณฺณานาสณฺณายตฺนุปลคา อัยฺ นวโม สุตตาวาโส ๑

[๑๕๔] นว อกฺขณา อสมฺยา พุรฺหุมาจฺริยวาสาเย อิทาวุโส  
 ตถาคโต จ โลเก อุปฺปนฺโน โหติ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ฌมฺโม  
 จ เทสิยติ อุปฺสมิโก ๑ ปรีนิพฺพานิโก สมฺโพชคามิ สุกตฺตปฺปเวทฺธิโต ๑  
 อยญฺจ ปุคฺคโล นิริยํ อุปฺปนฺโน โหติ อัยฺ ปจฺจโม อกฺขโณ  
 อสมฺโย พุรฺหุมาจฺริยวาสาเย ๑ ปฺน จปรี อาวุโส ตถาคโต จ  
 โลเก อุปฺปนฺโน โหติ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ฌมฺโม จ เทสิยติ  
 อุปฺสมิโก ปรีนิพฺพานิโก สมฺโพชคามิ สุกตฺตปฺปเวทฺธิโต ๑ อยญฺจ  
 #๑ ม. ย. อสณฺณิสุตตา ๑ ๒ ม. ย. สนฺตเมตฺตํ ปณฺีตเมตฺตนฺติ น ทิสฺสนฺติ ๑  
 #๓ ม. ย. สพฺพวาเรสุ โอปฺสมิโก ๑

ปุคคโล ตีรจจนโยนี อุปปนโน โหติ ฯเปฯ ปีตติวิสัย อุปปนโน  
 โหติ ฯเปฯ อสุรกาย อุปปนโน โหติ ฯเปฯ อณฺเฏตริ ที่มายุกั  
 เทวณิกาย อุปปนโน โหติ ฯเปฯ ปจฺจนฺติเมสฺ ชนฺปะเทสฺ ปจฺจาชาโต  
 โหติ มิตกฺขเกสฺ ๑ อวิญญาตาเรสฺ ยตฺถ นตฺถิ คตฺติ ภิกฺขุณฺโณ ภิกฺขุณฺโณ  
 อุปาสกานํ อุปาสิกานํ ฯ มชฺฌิเมสฺ ชนฺปะเทสฺ ปจฺจาชาโต โหติ  
 โส จ โหติ มิจฺจนาทิกฺขุจิกโก วิปริตทสฺสโน นตฺถิ ทินฺนํ นตฺถิ  
 ยิกฺขุจํ นตฺถิ หุตํ นตฺถิ สุกตทกฺกฏานํ กมฺมานํ ผลวิปาโก  
 นตฺถิ อัย โลโก นตฺถิ ปโร โลโก นตฺถิ มาตา นตฺถิ  
 ปีตา นตฺถิ สุตฺตา โอปปาตिका นตฺถิ โลเก สมณพฺรหฺมณา  
 สมฺมกฺคตา สมฺมาปฏฺิปปนฺนา [๒] อิมญฺจ โลกํ ปฺรณฺจ โลกํ สยํ อภิญฺญา  
 สจฺฉิกตฺวา ปเวเทนฺตฺติ ฯ มชฺฌิเมสฺ ชนฺปะเทสฺ ปจฺจาชาโต โหติ ๓  
 ทฺุปฺปญฺโฆ ชฺโฬ เณลฺมฺโก นปฺปฏิพฺโล สฺภาสิตทฺุพฺภาสิตานํ  
 อตฺถมณฺเฑตฺตุ อัย อญฺจโม อกฺขโณ อสมฺโย พฺรหฺมจฺริยวาทาย ฯ  
 ปฺน จปฺริ อวฺุโส ตถาคโต จ โลกเ น อุปปนโน โหติ อรหํ  
 สมฺมาสมฺพุทฺโธ ฌมฺโม จ น เทสฺยติ อุปสมฺมิโก ปฺริณิพฺพานิโก  
 สมฺโพทฺคามี สุกตปฺปเวทิตฺโต ฯ อยญฺจ ปุคคโล มชฺฌิเมสฺ ชนฺปะเทสฺ ปจฺจาชาโต  
 โหติ ๓ ปญฺญวอ อชฺโฬ เณลฺมฺโก ปฏฺิพฺโล สฺภาสิตทฺุพฺภาสิตานมตฺถมณฺเฑตฺตุ  
 อัย นวโม อกฺขโณ อสมฺโย พฺรหฺมจฺริยวาทาย ฯ

[๓๕๕] นว อนฺุพฺพวิหารา อิทวฺุโส ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กามเหหิ  
 วิวิจฺจ อกฺุสเลหิ ฌมฺเมหิ สวิตกฺกํ สวิจาร์ วิเวกขํ ปิตฺติสฺขํ ปจฺมชฺฌานํ  
 #๑ ม. มิตกฺขเกสฺ ฯ ย. มิตกฺขุสฺ ๑ ๒ ม. ย. เย ๑ ๓ ม. ย. โหติ โส จ โหติ ฯ

อุปสมปชช วิหริ วิตถกวิจรรานํ รูปสมา อชฌตฺติ สมปสาทนํ  
 เจตโส เอโกทิกาวํ อวิตถกํ อวิจาร์ สมาธิชํ ปิติสุขํ ทุตติชฌมานํ  
 อุปสมปชช วิหริ ปิตติยา จ วิราคา อุเปกขโก จ วิหริ  
 สโต จ สมปชาโน สุขญจ กาเยน ปฏิสัเวเทติ ยนตํ อริยา  
 อัจจุนนติ อุเปกขโก สติมา สุขวิหารีติ ตติยชฌมานํ อุปสมปชช  
 วิหริ สุขสฺส จ ปหานา ทุกขสฺส จ ปหานา ปุพฺเพ ว  
 โสมนสฺสโทมนสฺसानํ อตฺตงฺคมา อทุกขมสฺสํ อุเปกขาสติปาริสฺสทธิ  
 จตฺตถชฌมานํ อุปสมปชช วิหริ สพฺพโส รูปสญฺญานํ สมตฺติกฺกมา  
 ปฏฺิขสญฺญานํ อตฺตงฺคมา นานตฺตสญฺญานํ อมนสิการา อนนฺโต  
 อากาโสติ อากาसानญายตฺนํ อุปสมปชช วิหริ สพฺพโส  
 อากาसानญายตฺนํ สมตฺติกฺกมฺม อนนฺตํ วิญฺญาณนฺติ วิญฺญาณญายตฺนํ  
 อุปสมปชช วิหริ สพฺพโส วิญฺญาณญายตฺนํ  
 สมตฺติกฺกมฺม นตฺถิ กิลฺลจิตฺติ อากิลฺลญฺญายตฺนํ อุปสมปชช วิหริ  
 สพฺพโส อากิลฺลญฺญายตฺนํ สมตฺติกฺกมฺม เนวสญฺญานาสญฺญายตฺนํ  
 อุปสมปชช วิหริ สพฺพโส เนวสญฺญานาสญฺญายตฺนํ สมตฺติกฺกมฺม  
 สญฺญาเวทิตฺตนิโรธํ อุปสมปชช วิหริ ฯ

[๑๕๖] นว อนุปฺพุพฺพนิโรธา ปจฺมชฌมานํ สมาปนฺนสฺส  
 กามสญฺญา นิรุทฺธา โหติ ทุตติชฌมานํ สมาปนฺนสฺส วิตถกวิจรรา  
 นิรุทฺธา โหณฺติ ตติยชฌมานํ สมาปนฺนสฺส ปิติ นิรุทฺธา โหติ  
 จตฺตถชฌมานํ สมาปนฺนสฺส อสฺสาสปสฺสาสา นิรุทฺธา โหณฺติ



อากาสาณจายตน์ สมาเป็นุสส รูปสณญา นีรุทธา โหติ  
วิญญาณจายตน์ สมาเป็นุสส อากาสาณจายตณสณญา นีรุทธา โหติ  
อากิณจณายตน์ สมาเป็นุสส วิญญาณจายตณสณญา นีรุทธา  
โหติ เนวสณญานาสณญายตน์ สมาเป็นุสส อากิณจณายตณ-  
สณญา นีรุทธา โหติ สณญาเวทยิตนโรธัง สมาเป็นุสส สณญา  
จ เวทนา จ นีรุทธา โหนติ ฯ อิม โข อวูโส เตน ภควตา  
ชานตา ปัสสตา อรหตา สมมาสมพุทเธน นว ชมมา สมมทกขاتا  
ตตถ สพุเพเหว สงคายิตพุพิ ฯเปฯ อตถาย หิตาย สุขาย  
เทวมนุสสานัง ฯ นวกานัง เปยยาโล จ ฯ

สงคีตียนวกัง นิฏจิติ ๑

[๑๕๖] อตถิ โข อวูโส เตน ภควตา ชานตา ปัสสตา  
อรหตา สมมาสมพุทเธน ทส ชมมา สมมทกขاتا ตตถ  
สพุเพเหว สงคายิตพุพิ ฯเปฯ อตถาย หิตาย สุขาย  
เทวมนุสสานัง ฯ กตเม ทส ฯ ทส นาถกรณา ชมมา อีชาวุโส  
ภิกขุ สีลวา โหติ ปาติโมกขสัวรสัวุโต วิหริติ อจารโคจรสมปนโน  
อนุมตเตส วชเชส ภยทสสาวิ สમાทาย สิกขติท  
สิกขาปเทส ฯ ยंपาวุโส ภิกขุ สีลวา โหติ ปาติโมกขสัวรสัวุโต  
วิหริติ อจารโคจรสมปนโน อนุมตเตส วชเชส ภยทสสาวิ  
สมาทาย สิกขติ สิกขาปเทส อัย ๒ ชมโม นาถกรโณ ฯ ปุณ  
จปริ อวูโส ภิกขุ พหุสสุโต โหติ สุตธโร สุตสนนิจโย ฯ เย  
#๑ ม. ย. นวกานัง เปยยาโล จ ฯ สงคีตียนวกัง นิฏจิตนฺติ น ทิสฺสนฺติ ฯ  
#๒ ม. อัยปี ย. อยมปี ฯ

เต ชมมา อาทิกถยาณา มชฺเฌกถยาณา ปรีโยสานกถยาณา  
 สาคถึ สพฺยณฺชนั กเวลปรีปฺณณั ปรีสุทฺธิ พฺรหฺมจรียั อภิวทฺนติ  
 ตถารุปาสฺส ชมมา พหุสฺสุตา โหนฺติ ธตา ๑ วจสา ปรีจิตา  
 มนฺसानุเปกฺขิตา ทิฏฺฐิยา สุปฺปฏฺฐิวีทฺธา ๑ ยัปฺวาโส ภิกฺขุ พหุสฺสุโต  
 โหติ ๑เป๑ ทิฏฺฐิยา สุปฺปฏฺฐิวีทฺธา อัยปี ชมฺโม นาทกรโณ ๑  
 ปฺน จปรี อาวุโส ภิกฺขุ กถยาณมิตฺโต โหติ กถยาณสหาโย  
 กถยาณสมฺปวงฺโก ๑ ยัปฺวาโส ภิกฺขุ กถยาณมิตฺโต โหติ กถยาณสหาโย  
 กถยาณสมฺปวงฺโก อัยปี ชมฺโม นาทกรโณ ๑ ปฺน จปรี  
 อาวุโส ภิกฺขุ สุวโจ โหติ โสวจสฺสกรณฺเหติ ชมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต  
 ขโม ปทกฺขิณคฺคาหิ อนุสาสนึ ๑ ยัปฺวาโส ภิกฺขุ สุวโจ โหติ  
 โสวจสฺสกรณฺเหติ ชมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ขโม ปทกฺขิณคฺคาหิ อนุสาสนึ  
 อัยปี ชมฺโม นาทกรโณ ๑ ปฺน จปรี อาวุโส ภิกฺขุ ยานิ ตานิ  
 สพฺรหฺมจรีนั อฺจฺจาวจานิ กิกรณฺยานิ ตตฺถ ทกฺโข โหติ อนลโส  
 ตตฺรฺพายาย วิมฺสาย สมฺนฺนาคโต อลั กาคู อลั สัวิทฺตํ ๑  
 ยัปฺวาโส ภิกฺขุ ยานิ ตานิ สพฺรหฺมจรีนั ๑เป๑ อลั สัวิทฺตํ  
 อัยปี ชมฺโม นาทกรโณ ๑ ปฺน จปรี อาวุโส ภิกฺขุ ชมฺมกาโม  
 โหติ ปิยสมฺมทาหาโร อภิชฺมฺเม อภิวินเย โอพารปาโมชฺโช ๒ ๑  
 ยัปฺวาโส ภิกฺขุ ชมฺมกาโม โหติ ปิยสมฺมทาหาโร อภิชฺมฺเม อภิวินเย  
 โอพารปาโมชฺโช อัยปี ชมฺโม นาทกรโณ ๑ ปฺน จปรี อาวุโส  
 ภิกฺขุ สนฺตฺตฺตฺจโหติ อิตรีตเรหิ จีวรปฺณทฺปาตเสนาสนคิลาณปจฺจย-  
 #๑ ม. ย. ธาตา ๑ ๒ ย. อฺพารปาโมชฺโช ๑

เกสชชปรักขารเหหิ ฯ ยัปวูโส ภิกขุ สนนุญโจ โหติ อิตริตเรหิ  
 จีวรปีณพาทเสนาสนคิถานปลุจยเกสชชปรักขารเหหิ อัยปี ฌมโม  
 นาดกรโณ ฯ ปุณ จปริ อวูโส ภิกขุ อารทฐวิริโย วิหริติ  
 อกุสถานัน ฌมมานัน ปหานาย กุสถานัน ฌมมานัน ออุปสมปทาย ถามวา  
 ทพุหปรักโกโม อนิกขิตตฐโร กุสเลสุ ฌมเมสุ ฯ ยัปวูโส ภิกขุ  
 อารทฐวิริโย วิหริติ อกุสถานัน ฌมมานัน ปหานาย กุสถานัน ฌมมานัน  
 ออุปสมปทาย ถามวา ทพุหปรักโกโม อนิกขิตตฐโร กุสเลสุ ฌมเมสุ  
 อัยปี ฌมโม นาดกรโณ ฯ ปุณ จปริ อวูโส ภิกขุ สติมา  
 โหติ ปรมเน สติเนปุกเกน สมนนาคโต จิรคัมปี จิรภาสิตัมปี  
 สริตา อนุสสุริตา ฯ ยัปวูโส ภิกขุ สติมา โหติ ปรมเน สติเนปุกเกน  
 สมนนาคโต จิรคัมปี จิรภาสิตัมปี สริตา อนุสสุริตา อัยปี  
 ฌมโม นาดกรโณ ฯ ปุณ จปริ อวูโส ภิกขุ ปลุณวา โหติ  
 อุทยตุลคามินิยา ปลุณวาย สมนนาคโต อริยาย นิพเพธิกาย  
 สมนมาทุกขกขยคามินิยา ฯ ยัปวูโส ภิกขุ ปลุณวา โหติ อุทยตุลคามินิยา  
 ปลุณวาย สมนนาคโต อริยาย นิพเพธิกาย สมนมาทุกขกขยคามินิยา  
 อัยปี ฌมโม นาดกรโณ ฯ

[๑๕๘] ทส กสิณายตนาณิ ปจวิกสิณเมโก สลชานาติ อุทฐิ  
 อโร ติริยิ อนุวยิ ๑ อปุปมาณิ ฯ อาโปกสิณเมโก สลชานาติ ฯเปฯ  
 เตโชกสิณเมโก สลชานาติ ฯเปฯ วาโยกสิณเมโก สลชานาติ  
 ฯเปฯ นีลกสิณเมโก สลชานาติ ฯเปฯ ปิตกสิณเมโก สลชานาติ  
 #๑ ม. ยู. อทวยิ ฯ

๑เป๑ โลหิตกสถมเมโก สลขานาคิ ๑เป๑ โอบาคกสถมเมโก  
สลขานาคิ ๑เป๑ อากาสกสถมเมโก สลขานาคิ ๑เป๑ วิญญานกสถมเมโก  
สลขานาคิ อุทฺธ อโร ติริยิ อนุยิ อปฺปมานิ ๑

[๓๕๕] ทส อุกฺสกกมฺมปถา ปาณาคิปาโต อทินฺนาคานํ กามสฺ  
มิจฺจจาโร มุสวาทอ ปิสฺสนา วาจา ผรฺสา วาจา สมฺผปฺปลาโป  
อภิขณฺนา พุยาปาโท มิจฺจาทิฏฺฐิ ๑

[๓๖๐] ทส กุสกกมฺมปถา ปาณาคิปาตา เวรมณิ อทินฺนาคานา  
เวรมณิ กามสฺ มิจฺจาคารา เวรมณิ มุสวาทา เวรมณิ  
ปิสฺสนาย วาจาย เวรมณิ ผรฺสาย วาจาย เวรมณิ สมฺผปฺปลาปา  
เวรมณิ อนภิขณฺนา อพุยาปาโท สมฺมาทิฏฺฐิ ๑

[๓๖๑] ทส อริยวสา อิทฺฐาโส ภิกฺขุ ปญฺจกฺวิปฺปหิโน โหติ  
ฉพฺงกสมฺนฺนาคโต เอการกฺโข จตฺตราปฺสฺเสโน ปนฺนุณฺณปฺจเจกสฺจโจ  
สมวยสฺสฺสฺสโน อนาวิลสฺงกปฺโป ปสฺสทฺทกฺกายสฺงขาโร สฺวิมฺตฺตจิตฺโต  
สฺวิมฺตฺตปฺลโย ๑ กถณฺจาวุโส ภิกฺขุ ปญฺจกฺวิปฺปหิโน  
โหติ ๑ อิทฺฐาโส ภิกฺขุโน กามจฺจนฺโท ปหิโน โหติ พุยาปาโท  
ปหิโน โหติ ถินมิทฺธ ปหิโน โหติ อุทฺธจฺจกฺกจฺจํ ปหิโน  
โหติ วิจิจฺจนา ปหิโน โหติ ๑ เอวํ โข อาวุโส ภิกฺขุ  
ปญฺจกฺวิปฺปหิโน โหติ ๑ กถณฺจาวุโส ภิกฺขุ ฉพฺงกสมฺนฺนาคโต  
โหติ ๑ อิทฺฐาโส ภิกฺขุ จกฺขุณา รุปี ทิสฺวา เนว สฺมโน โหติ  
น ทุมฺมโน อุเปกฺขโก จ วิหฺรติ สโต สมฺปชาโน ๑ โสเตน

สทฺทํ สุตฺวา ฯ ฆานเนน คณฺฐํ ฆายิตฺวา ฯ ชิวฺหาย รลฺลํ สายิตฺวา ฯ  
กาเยน โฝฏฺจพฺพํ ผุสฺสิตฺวา ฯ มนฺสา ฌมฺมํ วิญฺญาเยเนว สุมฺโน  
โหติ น ทุมฺมโน อุเปกฺขโก จ วิหฺรติ สโต สมฺปชาโน ฯ เอวํ  
โฆ อวฺวโส ภิกฺขุ ฉพฺงคสมนฺนาคโต โหติ ฯ กถญฺจวฺวโส ภิกฺขุ  
เอการกฺโข โหติ ฯ อิทฺวฺวโส ภิกฺขุ สตารกฺเขน เจตฺสา สมนฺนาคโต  
โหติ ฯ เอวํ โฆ อวฺวโส ภิกฺขุ เอการกฺโข โหติ ฯ กถญฺจวฺวโส  
ภิกฺขุ จตุรํปสฺเสโน โหติ ฯ อิทฺวฺวโส ภิกฺขุ สงฺขาเยกํ ปฏฺฐิเสวติ  
สงฺขาเยกํ อธิวเสติ สงฺขาเยกํ ปรีวชฺเชติ สงฺขาเยกํ วินฺนเตติ ฯ  
เอวํ โฆ อวฺวโส ภิกฺขุ จตุรํปสฺเสโน โหติ ฯ กถญฺจวฺวโส  
ภิกฺขุ ปนฺนุณฺณปจฺเจกสจฺจโจ โหติ ฯ อิทฺวฺวโส ภิกฺขุโน ยานิ ตานิ  
ปฺนุสฺสมณฺพราหฺมณานํ ปฺนุสฺสจฺเจกสจฺจจฺจานิ สพฺพานิ ตานิ ๑ นุณฺณานิ  
โหนติ ปนฺนุณฺณานิ จตฺตานิ วนฺตานิ มุตฺตานิ ปหีนานิ ปฏฺฐินิสฺสจฺจจฺจานิ ฯ  
เอวํ โฆ อวฺวโส ภิกฺขุ ปนฺนุณฺณปจฺเจกสจฺจโจ โหติ ฯ  
กถญฺจวฺวโส ภิกฺขุ สมวยสฺสจฺเจสโน โหติ ฯ อิทฺวฺวโส ภิกฺขุโน  
กามเสนา ปหีนา โหติ ภเวเสนา ปหีนา โหติ พุรฺหมจฺริเยเสนา  
ปฏฺฐินิสฺสจฺจจฺจ ๒ ฯ เอวํ โฆ อวฺวโส ภิกฺขุ สมวยสฺสจฺเจสโน โหติ ฯ  
กถญฺจวฺวโส ภิกฺขุ อนาวิลสงฺกปฺโป โหติ ฯ อิทฺวฺวโส ภิกฺขุโน  
กามสงฺกปฺโป ปหีโน โหติ พยาปาทสงฺกปฺโป ปหีโน โหติ  
วิหีสาสงฺกปฺโป ปหีโน โหติ ฯ เอวํ โฆ อวฺวโส ภิกฺขุ  
อนาวิลสงฺกปฺโป โหติ ฯ กถญฺจวฺวโส ภิกฺขุ ปสฺสทฺทกฺกายสงฺขาโร  
#๑ ย. สพฺพานิสฺสจฺจจฺจ ๑ ๒ ม. ย. ปฏฺฐิปฺปสฺสทฺทธา ฯ

โหติ ฯ อธิวโรโส ภิกขุ สุขสฺส จ ปหานา ทุกฺขสฺส จ ปหานา  
 ปุพฺเพ ว โสมนสฺสโทมนสฺसानํ อตฺถงฺกมา อทุกฺขมสฺสํ อูเปกฺขาตติปาริสฺสุทฺธิ  
 จตฺตถชฺฌานํ ออุปสมฺปชฺช วิหฺรติ ฯ เอวํ โข อวฺโรโส  
 ภิกขุ ปสฺสทฺธกายสงฺขาโร โหติ ฯ กถญฺจวฺโรโส ภิกขุ  
 สุวิมุตฺตจิตฺโต โหติ ฯ อธิวโรโส ภิกขุโน รากา จิตฺตํ วิมุตฺตํ โหติ  
 โทสา จิตฺตํ วิมุตฺตํ โหติ โมหา จิตฺตํ วิมุตฺตํ โหติ ฯ เอวํ  
 โข อวฺโรโส ภิกขุ สุวิมุตฺตจิตฺโต โหติ ฯ กถญฺจวฺโรโส ภิกขุ  
 สุวิมุตฺตปฺลวฺโณ โหติ ฯ อธิวโรโส ภิกขุ ราโค เม ปหีนो  
 อจฺฉินฺนํมฺโล ตาลาวตฺถุกโต อนภาวงฺกโต आयตี อนุปฺปาทมฺโมติ  
 ปชานาติ โทโส เม ปหีนो อจฺฉินฺนํมฺโล ตาลาวตฺถุกโต  
 อนภาวงฺกโต आयตี อนุปฺปาทมฺโมติ ปชานาติ โมหो เม ปหีนो  
 อจฺฉินฺนํมฺโล ตาลาวตฺถุกโต อนภาวงฺกโต आयตี อนุปฺปาทมฺโมติ  
 ปชานาติ ฯ เอวํ โข อวฺโรโส ภิกขุ สุวิมุตฺตปฺลวฺโณ โหติ ฯ

[๓๖๒] ทส อเสกฺขา ฐมฺมา อเสกฺขา สมฺมาทิฏฺฐิ อเสกฺโข  
 สมฺมาสงฺกปโป อเสกฺขา สมฺมาวาจา อเสกฺโข สมฺมากมฺมฺนฺโต  
 อเสกฺโข สมฺมาอาชีโว อเสกฺโข สมฺมาวายาโม อเสกฺขา  
 สมฺมาสตี อเสกฺโข สมฺมาสมาธิ อเสกฺโข สมฺมาฌานํ อเสกฺขา  
 สมฺมาวิมุตฺติ ฯ อิมํ โข อวฺโรโส เตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา  
 อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน ทส ฐมฺมา สมฺมทกฺขาตา ตตฺถ  
 สพฺเพเหว สงฺกายิตพฺพํ น วิวิทิตพฺพํ ยถยิทํ พฺรหฺมจฺริยํ อทฺธนฺนํ

อสส จีรฎุจตีคั ตทสส พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมปาย  
อตุถาย หิตาย สุขาย เทวมनुสสานนุติ ๑

สงคีตียทสคั นฎุจตี ๑ ๑

[๓๖๓] อถโฆ ภควา อฎุจหิตวา आयसुमनुत् सारिपुत्तु आमनुत्तेसि  
साधु साधु सारिपुत्तु साधु โฆ तुवं सारिपुत्तु गिगुनुं संगीतिपरिययं  
अगसिती १ अिहमवोज आयसुमा सारिपुत्तुतो १ समनुत्तुलो  
सदुत्ता ओहोसि १ अत्तमना ज ते गिगु आयसुमโต सारिपुत्तुत्तुत्तु  
गसिती अगिननुत्तुत्तु १

संगीतिसुत्तुत्तु नฎुजती तसमं २ १

---

#๑ म. यु. संगीतियत्तुत्तु नฎुजितनुत्ति न तिसुत्ति १ २ यु. संगीतिसुत्तुत्तुत्तु समत्तुत्तु १

ทสุตตรสุตตี

[๓๖๔] เอวมเม สุตี ๑ เอกี สมยั ภควา จมฺปายั วิหริตี  
คคฺคราย โปกฺขรณียา ตีเร มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิ ปณฺจมตฺเตหิ  
ภิกฺขุสฺเตหิ ๑ ตตฺตร โข อายสฺมา สารีปฺตุโต ภิกฺขุ อามนฺเตสิ  
อาวุโส ภิกฺขเวตี ๑ อาวุโสตี โข เต ภิกฺขุ อายสฺมโต สารีปฺตุตฺตสฺส  
ปจฺจสฺสโลสุ ๑ อายสฺมา สารีปฺตุโต เอตทโวจ

[๓๖๕] ทสุตฺตรึ ปวฺกขามิ ฅมฺมํ นินฺพพานปตฺติยา

ทูกฺขสฺสนฺตกิริยาย สพฺพคนฺถปฺปโมจัน ๑

[๓๖๖] เอโก อาวุโส ฅมฺโม พหุกาโร เอโก ฅมฺโม  
ภาเวตฺตพฺโพ เอโก ฅมฺโม ปรีณฺเณยฺโย เอโก ฅมฺโม ปหาตพฺโพ  
เอโก ฅมฺโม หานภากิโย เอโก ฅมฺโม วิเสสภากิโย เอโก  
ฅมฺโม ทฺวปฺปฏีวิจฺฉิม เอโก ฅมฺโม อุปฺปาเทตพฺโพ เอโก ฅมฺโม  
อภินฺเณยฺโย เอโก ฅมฺโม สจฺฉิกาทพฺโพ ๑

[๓๖๗] กตโม เอโก ฅมฺโม พหุกาโร ๑ อปฺปมาโท กุสเลสุ  
ฅมฺเมสุ ๑ อัย เอโก ฅมฺโม พหุกาโร ๑

[๓๖๘] กตโม เอโก ฅมฺโม ภาเวตฺตพฺโพ ๑ กายคตาสตี  
สาคสคคตา ๑ อัย เอโก ฅมฺโม ภาเวตฺตพฺโพ ๑

[๓๖๙] กตโม เอโก ฅมฺโม ปรีณฺเณยฺโย ๑ ผลุโส สาสโว  
อุปาทานิโย ๑ อัย เอโก ฅมฺโม ปรีณฺเณยฺโย ๑



[๓๗๐] กตโม เอโก ชมโม ปหาตพุโพ ฯ อสมิมานโน ฯ  
อัย เอโก ชมโม ปหาตพุโพ ฯ

[๓๗๑] กตโม เอโก ชมโม หานภาคิโย ฯ อโยนิโสมนสิกาโร ฯ  
อัย เอโก ชมโม หานภาคิโย ฯ

[๓๗๒] กตโม เอโก ชมโม วิเสสภาคิโย ฯ โยนิโสมนสิกาโร ฯ  
อัย เอโก ชมโม วิเสสภาคิโย ฯ

[๓๗๓] กตโม เอโก ชมโม ทุปป์ฏิวิชโฌ ฯ อนนตรีโก  
เจโตสมาธิ ฯ อัย เอโก ชมโม ทุปป์ฏิวิชโฌ ฯ

[๓๗๔] กตโม เอโก ชมโม อุปปาเทตพุโพ ฯ อกุปป์ ฌาณั ฯ  
อัย เอโก ชมโม อุปปาเทตพุโพ ฯ

[๓๗๕] กตโม เอโก ชมโม อภิญญะโย ฯ สพเพ สตุตา  
อาหารภูจิติกา ฯ อัย เอโก ชมโม อภิญญะโย ฯ

[๓๗๖] กตโม เอโก ชมโม สจฺฉิกาทพุโพ ฯ อกุปป์  
เจโตวิมุตฺติ ฯ อัย เอโก ชมโม สจฺฉิกาทพุโพ ฯ อิติ อิเม ทส  
ชฺชมา ภูตา ตจฺฉา ตถา อวิตถา อนนฺถถา สชฺชมา ตถาคเตน  
อภิสชฺชพุทฺธา ฯ

[๓๗๗] เทว ชชฺชมา พหุการา เทว ชชฺชมา ภาเวตพุพา เทว  
ชชฺชมา ปริญญะยา เทว ชชฺชมา ปหาตพุพา เทว ชชฺชมา  
หानภาคิยา เทว ชชฺชมา วิเสสภาคิยา เทว ชชฺชมา ทุปป์ฏิวิชฺชมา  
เทว ชชฺชมา อุปปาเทตพุพา เทว ชชฺชมา อภิญญะยา เทว  
ชชฺชมา สจฺฉิกาทพุพา ฯ

[๓๗๘] กตเม เทว ฐมฺมา พหุการา ฯ สติ จ สมฺปชฌณญจ ฯ  
อิม เทว ฐมฺมา พหุการา ฯ

[๓๗๙] กตเม เทว ฐมฺมา ภาเวตพฺพา ฯ สมโถ จ วิปสฺสนา  
จ ฯ อิม เทว ฐมฺมา ภาเวตพฺพา ฯ

[๓๘๐] กตเม เทว ฐมฺมา ปริณฺเวยฺยา ฯ นามญจ รูปลญจ ฯ  
อิม เทว ฐมฺมา ปริณฺเวยฺยา ฯ

[๓๘๑] กตเม เทว ฐมฺมา ปฺหตพฺพา ฯ อวิชฺชา จ ภวตณฺหา  
จ ฯ อิม เทว ฐมฺมา ปฺหตพฺพา ฯ

[๓๘๒] กตเม เทว ฐมฺมา หานภาคิยา ฯ โทวจสฺสตา จ  
ปาปมิตฺตตา จ ฯ อิม เทว ฐมฺมา หานภาคิยา ฯ

[๓๘๓] กตเม เทว ฐมฺมา วิเสสภาคิยา ฯ โสวจสฺสตา จ  
กฺลฺยาณมิตฺตตา จ ฯ อิม เทว ฐมฺมา วิเสสภาคิยา ฯ

[๓๘๔] กตเม เทว ฐมฺมา ทุปฺปฏฺวิชฺฌา ฯ โย จ เหตุ โย จ  
ปจฺจโย สตฺตานํ สงฺกิเลสาย โย จ เหตุ โย จ ปจฺจโย สตฺตานํ  
วิสฺสุทฺธิยา ฯ อิม เทว ฐมฺมา ทุปฺปฏฺวิชฺฌา ฯ

[๓๘๕] กตเม เทว ฐมฺมา อุปฺปาเทตพฺพา ฯ เทว ฌาณานิ  
ขเย ฌาณํ อนุปฺปาเท ฌาณํ ฯ อิม เทว ฐมฺมา อุปฺปาเทตพฺพา ฯ

[๓๘๖] กตเม เทว ฐมฺมา อภินฺเวยฺยา ฯ เทว ชาติโย สงฺขตา  
จ ชาติ อสงฺขตา จ ชาติ ฯ อิม เทว ฐมฺมา อภินฺเวยฺยา ฯ

[๓๘๗] กตเม เทว ชมมา สจฺจิกาตพฺพา ฯ วิชฺชา จ วิมุตฺติ  
จ ฯ อิม เทว ชมมา สจฺจิกาตพฺพา ฯ อิติ อิม วีสฺติ  
ชมมา ภูตา ตจฺจนา ตถา อวิตถา อนนฺตณฺธา สมฺมา ตถาคเตน  
อภิสมฺพุทฺธา ฯ

[๓๘๘] ตโย ชมมา พหุการา ตโย ชมมา ภาเวตพฺพา  
ตโย ชมมา ปริณฺเอยฺยา ตโย ชมมา ปหฺาตพฺพา ตโย ชมมา  
หฺานภาคิยา ตโย ชมมา วิเสสภาคิยา ตโย ชมมา ทุปฺปฏิวิชฺฌา  
ตโย ชมมา อุปฺปาเทตพฺพา ตโย ชมมา อภินฺเอยฺยา ตโย  
ชมมา สจฺจิกาตพฺพา ฯ

[๓๘๙] กตเม ตโย ชมมา พหุการา ฯ สปฺปริสฺสํเสโว  
สทฺทฺชมฺมสฺสวณฺ์ ชมฺมานุชมฺมปฺฏิปฺตติ ฯ อิม ตโย ชมมา พหุการา ฯ

[๓๙๐] กตเม ตโย ชมมา ภาเวตพฺพา ฯ ตโย สฺมาธิ สฺวิตกฺโก  
สฺวิจฺจาโร สฺมาธิ อวิตกฺโก วิจฺจรมตฺโต สฺมาธิ อวิตกฺโก อวิจฺจาโร  
สฺมาธิ ฯ อิม ตโย ชมมา ภาเวตพฺพา ฯ

[๓๙๑] กตเม ตโย ชมมา ปริณฺเอยฺยา ฯ ติสฺโส เวทนา  
สุขา เวทนา ทฺกฺขา เวทนา อทุกฺขมฺสุขา เวทนา ฯ อิม  
ตโย ชมมา ปริณฺเอยฺยา ฯ

[๓๙๒] กตเม ตโย ชมมา ปหฺาตพฺพา ฯ ติสฺโส ตณฺหา  
กามตณฺหา ภวตณฺหา วิภวตณฺหา ฯ อิม ตโย ชมมา ปหฺาตพฺพา ฯ

[๓๙๓] กตเม ตโย ชมมา หฺานภาคิยา ฯ ตีณฺิ อกฺุสฺลมฺูลานิ

โโลโก อกุลสมมูล์ โทโส อกุลสมมูล์ โม่โห อกุลสมมูล์ ฯ อิเม  
ตโย ฐมมา หานภาคิยา ฯ

[๑๕๔] กตเม ตโย ฐมมา วิเสสภาคิยา ฯ ตีณิ กุสลมุลานิ  
อโโลโก กุสลมูล์ อโทโส กุสลมูล์ อโม่โห กุสลมูล์ ฯ อิเม  
ตโย ฐมมา วิเสสภาคิยา ฯ

[๑๕๕] กตเม ตโย ฐมมา ทุปรปฏิวิษณา ฯ ติสฺโส นิสฺสาร์ณิยา ๑  
ชาตุโย กามานเมตฺตํ นิสฺสรณํ ยทิตฺถํ เนกขมมํ รูปานเมตฺตํ  
นิสฺสรณํ ยทิตฺถํ อรูปํ ยํ โข ปน กิณฺจิ ภูตํ สงฺขตํ ปฏิจ  
สมุปรปนํ นิโรธํ ตสฺส นิสฺสรณํ ฯ อิเม ตโย ฐมมา  
ทุปรปฏิวิษณา ฯ

[๑๕๖] กตเม ตโย ฐมมา อุปรปาเทตพฺพา ฯ ตีณิ ฅานานิ  
อตีตฺสวณํ อนาคตฺสวณํ ปจฺจุปรปนํสวณํ ฯ อิเม ตโย  
ฐมมา อุปรปาเทตพฺพา ฯ

[๑๕๗] กตเม ตโย ฐมมา อภิลฺลเยยฺยา ฯ ติสฺโส ชาตุโย  
กามชาตุ รูปชาตุ อรูปชาตุ ฯ อิเม ตโย ฐมมา อภิลฺลเยยฺยา ฯ

[๑๕๘] กตเม ตโย ฐมมา สจฺฉิกาทพฺพา ฯ ติสฺโส วิชฺชา  
ปฺพุเพนิวาสานุสฺสตีวณํ วิชฺชา สตฺตานํ จุตฺตูปปาเต ฅานํ วิชฺชา  
อาสวานํ ขเย ฅานํ วิชฺชา ฯ อิเม ตโย ฐมมา สจฺฉิกาทพฺพา ฯ  
อิตฺติ อิเม ตีส ฐมมา ภูตา ตจฺฉา ตถา อวิตถา อนนฺถถา  
สมฺมา ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธา ฯ

#๑ ม. นิสฺสรณิยา ฯ

[๓๕๕] จตุตถโร ชมมา พหุการา จตุตถโร ชมมา  
ภาเวตพุพา จตุตถโร ชมมา ปริณญะยา จตุตถโร ชมมา  
ปหัตพุพา จตุตถโร ชมมา หานภากิยา จตุตถโร ชมมา  
วิเสสภากิยา จตุตถโร ชมมา ทุปปฏิวิชฌา จตุตถโร ชมมา  
อุปปาทพุพา จตุตถโร ชมมา อภิญญะยา จตุตถโร ชมมา  
สจฺฉิกาทพุพา ฯ

[๔๐๐] กตเม จตุตถโร ชมมา พหุการา ฯ จตุตถโร จกฺกานี  
ปฏฺฐีรูปเทสวาโส สปุริสุสฺสโย อตฺตสมฺมาปณฺธิ ปุพฺเพ จ  
กตปุณฺณตา ฯ อิมะ จตุตถโร ชมมา พหุการา ฯ

[๔๐๑] กตเม จตุตถโร ชมมา ภาเวตพุพา ฯ จตุตถโร  
สตีปฺภูจฺจนา อิทาธุโส ภิกฺขุ กายะ กายานุสฺสตี วิหฺรติ อาตาปี  
สมฺปชาโน สตีมา วินยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสตี ฯ เวทนาสุ  
ฯเปฯ จิตฺเต ฯเปฯ ชมฺเมสุ ชมฺมานุสฺสตี วิหฺรติ อาตาปี  
สมฺปชาโน สตีมา วินยฺย โลเก อภิชฺฌาโทมนสฺสตี ฯ อิมะ จตุตถโร  
ชมฺมา ภาเวตพุพา ฯ

[๔๐๒] กตเม จตุตถโร ชมมา ปริณญะยา ฯ จตุตถโร  
อาหารา กพฺพิกาโร ๑ อาหาโร โอพาริโก วา สุขุโม วา ผลุโส  
ทฺฐิตโย มโนสฺสเจตนา ตติยา วิญฺญาณํ จตุตฺถํ ฯ อิมะ  
จตุตถโร ชมมา ปริณญะยา ฯ

[๔๐๓] กตเม จตุตถโร ชมมา ปหัตพุพา ฯ จตุตถโร  
#๑ ม. กพพิกาโร ฯ ยู. กพลิงกาโร ฯ

โธมา กาโมโฆ ภโวโฆ ทิฏโฐโฆ อวิชโชโฆ ฯ อิมะ จตุตทาโร  
ธมมา ปหัตตพพา ฯ

[๔๐๔] กตเม จตุตทาโร ธมมา หานภากิยา ฯ จตุตทาโร โยคา  
กามโยโค ภวโยโค ทิฏฐิโยโค อวิชชาโยโค ฯ อิมะ จตุตทาโร  
ธมมา หานภากิยา ฯ

[๔๐๕] กตเม จตุตทาโร ธมมา วิเสสภากิยา ฯ จตุตทาโร  
วิถัโยคา กามโยควิถัโยโค ภวโยควิถัโยโค ทิฏฐิโยควิถัโยโค  
อวิชชาโยควิถัโยโค ฯ อิมะ จตุตทาโร ธมมา วิเสสภากิยา ฯ

[๔๐๖] กตเม จตุตทาโร ธมมา ทุปป์ฏิวิชฌา ฯ จตุตทาโร สมาริ  
หानภากิโย สมาริ จิตติภากิโย สมาริ วิเสสภากิโย สมาริ  
นิพเพชภากิโย สมาริ ฯ อิมะ จตุตทาโร ธมมา ทุปป์ฏิวิชฌา ฯ

[๔๐๗] กตเม จตุตทาโร ธมมา อุปป์าเทตพพา ฯ จตุตทาริ  
ณานานิ ธมเม ฌานัน อนวเย ฌานัน ปริจฺเจ ๑ ฌานัน  
สมมุติยา ฌานัน ๒ ฯ อิมะ จตุตทาโร ธมมา อุปป์าเทตพพา ฯ

[๔๐๘] กตเม จตุตทาโร ธมมา อภิญญะยา ฯ จตุตทาริ  
อริยสจฺจานิ ทุกุขํ อริยสจฺจํ ทุกุขสมุทโย ๓ อริยสจฺจํ ทุกุขนิโรธ ๔  
อริยสจฺจํ ทุกุขนิโรธคามินิ ปฏิปทา อริยสจฺจํ ฯ อิมะ จตุตทาโร  
ธมมา อภิญญะยา ฯ

[๔๐๙] กตเม จตุตทาโร ธมมา สจฺจนิกาทพพา ฯ จตุตทาริ  
สามณฺณผลานิ โสตาปตฺติผลํ สกทาคามิผลํ อนาคามิผลํ อรหตฺต-  
#๑ ม. ปรีเย ฯ ๒ ม. สมมุติยา ฌานัน ฯ ๓ ม. สมมุติฌานัน ฯ ๓ ม. ๓ ม. ทุกุขสมุทโย ฯ  
#๔ ม. ๓ ม. ทุกุขนิโรธํ ฯ

ผลิ ๗ อิมะ จตุตาโร ชมมา สจฺจิกาตพฺพา ๗ อิติ อิมะ จตุตาพีส ๑  
ชมมา ภูตา ตจฺจนา ตถา อวิตถา อนนฺตถา สมฺมา ตถาคเตน  
อภิสมฺพุทฺธา ๗

[๔๑๐] ปญฺจ ชมมา พหุการา ปญฺจ ชมมา ภาเวตพฺพา  
ปญฺจ ชมมา ปริณฺเวยยา ปญฺจ ชมมา ปหาตพฺพา ปญฺจ  
ชมมา หานภาคิยา ปญฺจ ชมมา วิเสสภาคิยา ปญฺจ ชมมา  
ทฺวปฺปฏิวิชฺฌา ปญฺจ ชมมา อุปฺปาเทตพฺพา ปญฺจ ชมมา  
อภิณฺเวยยา ปญฺจ ชมมา สจฺจิกาตพฺพา ๗

[๔๑๑] กตเม ปญฺจ ชมมา พหุการา ๗ ปญฺจ ปชานินฺยฺกานิ  
อิธาวุโส ภิกฺขุ สทฺโธ โหติ สทฺทหติ ตถาคตสฺส โโพธิ์ อิติปิ  
โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุกโต  
โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนฺตฺสฺสานํ พุทฺโธ  
ภควาติ อปฺปาปาโธ โหติ อปฺปาตงฺโก สมเวปากินิยา คหณิยา  
สมนฺนาคโต นาคีสิตาย นาจฺจฺจนฺหาย มชฺฌิมาย ปชานกฺขมาย  
อสฺโจ โหติ อมายาวิ ยถาภูตํ อตฺตํ อวิกตฺตา สตฺถริ วา  
วิณฺญสฺสุ วา สพฺรหฺมจารีสุ อารทฺชวิริโย วิหฺรติ อกฺุสลานํ ชมฺมานํ  
ปหานาย กุสลานํ ชมฺมานํ อุปสมฺปทาย ฅามวา ทพฺพปรกฺกโม  
อนิภฺขิตฺตฺฐโร กุสเลสุ ชมฺเมสุ ปญฺญวา โหติ อุทฺยตฺถคามินิยา  
ปญฺญาย สมนฺนาคโต อริยาย นิพฺเพธิกาย สมฺมาทฺกฺกฺกฺขคามินิยา ๗  
อิมะ ปญฺจ ชมมา พหุการา ๗

#๑ ยู. อิติเม จตุตาพีส ๗

[๔๑๒] กตเม ปญจ ชมฺมา ภาเวตพฺพา ฯ ปญจงฺคิโก สมฺมาสมาริ  
ปีติผรณตา สุขผรณตา เจโตผรณตา อาโลกผรณตา  
ปจฺจเวกฺขณานิมีตํ ๑ อิมะ ปญจ ชมฺมา ภาเวตพฺพา ฯ

[๔๑๓] กตเม ปญจ ชมฺมา ปริณฺเวยฺยา ฯ ปญฺจปาทานกฺขนฺธา  
เสยฺยถิํ รุปฺปาทานกฺขนฺโห เวทฺฐปาทานกฺขนฺโห สลฺลฺยาปาทานกฺขนฺโห  
สงฺขารุปาทานกฺขนฺโห วิณฺณฺณปาทานกฺขนฺโห ฯ อิมะ ปญจ ชมฺมา  
ปริณฺเวยฺยา ฯ

[๔๑๔] กตเม ปญจ ชมฺมา ปหาตพฺพา ฯ ปญฺจ นีวรณานิ  
กามจฺจนฺทนีวรณํ พฺยาปาทนีวรณํ ถินมิทฺธนีวรณํ อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจนีวรณํ  
วิจิจฺจฺจนีวรณํ ฯ อิมะ ปญจ ชมฺมา ปหาตพฺพา ฯ

[๔๑๕] กตเม ปญจ ชมฺมา หานภากิยา ฯ ปญฺจ เจโตชีลา  
อิทฺวาโส ภิกฺขุ สตฺถริ กงฺขติ วิจิจฺจติ นาริมุจฺจติ น สมฺปสีทติ  
ตสฺส จิตฺตํ น นมตี อาตปฺปาย อนุโยคาย สาทจฺจาย ปธานาย ๒  
โย โส อิวฺโส ภิกฺขุ สตฺถริ กงฺขติ วิจิจฺจติ นาริมุจฺจติ น  
สมฺปสีทติ ตสฺส จิตฺตํ น นมตี อาตปฺปาย อนุโยคาย สาทจฺจาย  
ปธานาย ยสฺส จิตฺตํ น นมตี อาตปฺปาย อนุโยคาย สาทจฺจาย  
ปธานาย อัยฺ ปจฺโม เจโตชีโล ฯ ปุณฺ จปฺริ อิวฺโส ภิกฺขุ  
ชฺมเม กงฺขติ วิจิจฺจติ นาริมุจฺจติ น สมฺปสีทติ ฯเปฯ สงฺฆ  
กงฺขติ ฯเปฯ สิภฺขาย กงฺขติ ฯเปฯ สพฺรหฺมจาริสุ กุปีโต โหติ  
อนตฺตมโน อาหตจิตฺโต จีลชาโต โย โส อิวฺโส ภิกฺขุ สพฺรหฺม-  
#๑ ม. ย. ปจฺจเวกฺขณานิมีตํ ฯ ๒ ม. ตสฺส จิตฺตํ ... ปธานายตี อิมะ ปาจา น  
#ทิสฺสนฺติ ฯ



จารีสุ กุปีโต โหติ อนตตมโน อาหตจิตโต จีลชาโต ตสฺส  
จิตฺตํ น นมตี อาตปฺปาย อนฺุโยคาย สาทจฺจาย ปธานาย ยสฺส  
จิตฺตํ น นมตี อาตปฺปาย อนฺุโยคาย สาทจฺจาย ปธานาย อํ  
ปฺลจโม เจโตจีโล ฯ อิม ปฺลจ ฆมฺมา หานภาคิยา ฯ

[๔๑๖] กตเม ปฺลจ ฆมฺมา วิเสสภาคิยา ฯ ปฺลจจินฺทฺริยานิ  
สทฺธิทฺธิริยํ วิริยินฺทฺธิริยํ สติทฺธิริยํ สมาริณฺทฺธิริยํ ปฺลจณินฺทฺธิริยํ ฯ อิม  
ปฺลจ ฆมฺมา วิเสสภาคิยา ฯ

[๔๑๗] กตเม ปฺลจ ฆมฺมา ทุปฺปฏิวิฆฺณา ฯ ปฺลจ นิสฺสารณิยา  
ชาตุโย อิทาวุโส ภิกฺขุโน กามे ๑ มนสิโกโรโต กามสฺส จิตฺตํ  
น ปกฺขนฺทติ น ปสีทติ น สนฺติทฺธิจฺติ น วิมุจฺจติ เนกฺขมฺมํ  
โฆ ปนสฺส มนสิโกโรโต เนกฺขมฺเม จิตฺตํ ปกฺขนฺทติ ปสีทติ  
สนฺติทฺธิจฺติ วิมุจฺจติ ตสฺส ๒ จิตฺตํ สุกตํ สุภาวิตํ สุวฺภูจิตฺตํ สุวิมุตฺตํ  
วิสัยุตฺตํ กามเหิ เย จ กามปฺจฺจยา อุปฺปชฺชนฺติ อาสวา  
วิฆาตปริพาหา มุตฺโต โส เตหิ น โส ตํ เวทณํ เวเทติ อิทํ  
อกฺขาตํ กามานํ นิสฺสรณํ ฯ ปฺน จปฺริ อาวุโส ภิกฺขุโน พฺยาปาทํ  
มนสิโกโรโต พฺยาปาเท จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ น ปสีทติ น สนฺติทฺธิจฺติ  
น วิมุจฺจติ อพฺยาปาทํ โฆ ปนสฺส มนสิโกโรโต อพฺยาปาเท  
จิตฺตํ ปกฺขนฺทติ ปสีทติ สนฺติทฺธิจฺติ วิมุจฺจติ ตสฺส จิตฺตํ สุกตํ  
สุภาวิตํ สุวฺภูจิตฺตํ สุวิมุตฺตํ วิสัยุตฺตํ พฺยาปาเทน เย จ พฺยาปาทปฺจฺจยา  
อุปฺปชฺชนฺติ อาสวา วิฆาตปริพาหา มุตฺโต โส เตหิ  
#๑ ย. กามํ ฯ ๒ ม. ตสฺส ตํ ฯ สพฺพวาเรสุ อีทิสเมว ฯ

น โส ตั เวหนั เวเทติ อิทมกษาคั พยาปาทสส นิสฺสรณั ฯ  
 ปุณ จปรี อาวุโส ภิกฺขุโน วิหสั มนสิกรโรโต วิหสาย จิตฺตํ  
 น ปกฺขนฺทติ น ปสัทธิติ น สนฺติภฺจติ น วิมุจฺจติ อวิหสั โข  
 ปนสฺส มนสิกรโรโต อวิหสาย จิตฺตํ ปกฺขนฺทติ ปสัทธิติ สนฺติภฺจติ  
 วิมุจฺจติ ตสฺส จิตฺตํ สุกคั สุภาวิทํ สุวฺภูจิตฺตํ สุวิมุคฺตํ วิสัขฺคตํ  
 วิหสาย เย จ วิหสปจฺจยา อุปฺปชฺชนฺติ อาสวา วิฆาตปริพาหา  
 มฺคฺโต โส เตหิ น โส ตั เวหนั เวเทติ อิทมกษาคั วิหสาย  
 นิสฺสรณั ฯ ปุณ จปรี อาวุโส ภิกฺขุโน รูเป มนสิกรโรโต  
 รูเปสุ จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ น ปสัทธิติ น สนฺติภฺจติ น วิมุจฺจติ  
 อรูปํ โข ปนสฺส มนสิกรโรโต อรูปे จิตฺตํ ปกฺขนฺทติ ปสัทธิติ  
 สนฺติภฺจติ วิมุจฺจติ ตสฺส ตั จิตฺตํ สุกคั สุภาวิทํ สุวฺภูจิตฺตํ  
 สุวิมุคฺตํ วิสัขฺคตํ รูปเหิ ये จ รูปปจฺจยา อุปฺปชฺชนฺติ อาสวา  
 วิฆาตปริพาหา มฺคฺโต โส เตหิ น โส ตั เวหนั เวเทติ  
 อิทมกษาคั รูปานั นิสฺสรณั ฯ ปุณ จปรี อาวุโส ภิกฺขุโน สกฺกายั  
 มนสิกรโรโต สกฺกาเย จิตฺตํ น ปกฺขนฺทติ น ปสัทธิติ น สนฺติภฺจติ  
 น วิมุจฺจติ สกฺกายนิโรธั โข ปนสฺส มนสิกรโรโต สกฺกายนิโรเช  
 จิตฺตํ ปกฺขนฺทติ ปสัทธิติ สนฺติภฺจติ วิมุจฺจติ ตสฺส จิตฺตํ สุกคั  
 สุภาวิทํ สุวฺภูจิตฺตํ สุวิมุคฺตํ วิสัขฺคตํ สกฺกาเยน ये จ สกฺกายปจฺจยา  
 อุปฺปชฺชนฺติ อาสวา วิฆาตปริพาหา มฺคฺโต โส เตหิ น โส ตั  
 เวหนั เวเทติ อิทมกษาคั สกฺกายสฺส นิสฺสรณั ฯ อิเม ปญจ

ธมมา ทุปปฏิวิชณา ฯ

[๔๑๘] กตเม ปณจ ธมมา อุปปาเทตพุพา ฯ ปณจณานิโก  
สมมาสมาธิ อัย สมาธิ ปจจอุปนุนสุโข เจว อายตี จ  
สุขวิปาโกติ ปจจตุตเตยว ณานัง อุปฺปชชติ ฯ อัย สมาธิ อริโย  
นिरามิสติ ปจจตุตเตยว ณานัง อุปฺปชชติ ฯ อัย สมาธิ อกาปริสเสวิโตติ  
ปจจตุตเตยว ณานัง อุปฺปชชติ ฯ อัย สมาธิ สนฺโต ปณีโต  
ปฏิปฺปสฺสทฺทลทฺทโร ๑ เอโกทิกาวาธคโต น จ สสงฺขารํ นิคฺขห  
วาริตวโตติ ๒ ปจจตุตเตยว ณานัง อุปฺปชชติ ฯ โส โข ปนาหํ  
อิมํ สมาธิ สโต จ ๓ สมาปชชามิ สโต วุญฺจหามิติ ปจจตุตเตยว  
ณานัง อุปฺปชชติ ฯ อิมะ ปณจ ธมมา อุปปาเทตพุพา ฯ

[๔๑๙] กตเม ปณจ ธมมา อภิลลเยยยา ฯ ปณจ วิมุตตตายตนาณิ  
อิชาวุโส ภิกฺขุโน สตุถา ธมฺมํ เทเสติ อณฺณตโร วา  
ครุญฺจณานิโย ๔ สพุรหฺมจาริ ยถา ยถา อาวุโส ภิกฺขุโน สตุถา  
ธมฺมํ เทเสติ อณฺณตโร วา ครุญฺจณานิโย สพุรหฺมจาริ ตถา ตถา  
ภิกฺขุ ๕ ตสฺมี ธมฺเม อตุถปฏิสฺสเวทิจ โหติ ธมฺมปฏิสฺสเวทิจ ตสฺส  
อตุถปฏิสฺสเวทินอ ธมฺมปฏิสฺสเวทินอ ปาโมชฺช ชายติ ปมุทิตสฺส ปิตี  
ชายติ ปิติมนสฺส กาโย ปสฺสสมฺภติ ปสฺสทฺทกาโย สุขํ เวเทติ  
สุขิโน จิตฺตํ สมาริยติ อิมํ ๖ ปจฺจํ วิมุตตตายตนํ ฯ ปุณ จปริ  
อาวุโส ภิกฺขุโน น เหว โข สตุถา ธมฺมํ เทเสติ อณฺณตโร  
วา ครุญฺจณานิโย สพุรหฺมจาริ อปิจ โข ยถาสฺสํ ยถาปริยตุตํ  
#๑ ม. ย. ปฏิปฺปสฺสทฺทลทฺทโร ฯ ๒ ม. น สสงฺขารนิกฺขหวาริตคโตติ ฯ ๓ ม. ย. ว ฯ  
#๔ ย. ครุญฺจณานิโก ฯ ๕ ม. โส ฯ ๖ ม. อิทํ ฯ

ธมมํ วิตุถารณ ปเรสํ เทเสติ ยถา ยถา อาวุโส ภิกขุ  
ยถาสุตํ ยถาปริยตตํ ธมมํ วิตุถารณ ปเรสํ เทเสติ ตถา ตถา  
โส ตสฺมี ธมฺเม อตฺถปฏฺฐิตเวที จ โหติ ธมฺมปฏฺฐิตเวที จ ตสฺส  
อตฺถปฏฺฐิตเวทีโน ธมฺมปฏฺฐิตเวทีโน ปาโมชฺชํ ชายติ ปมฺพิตสฺส  
ปีติ ชายติ ปีติมนสฺส กาโย ปสฺสสมฺภติ ปสฺสทฺชกาโย สฺขํ  
เวเทติ สฺขินโน จิตฺตํ สมาริยติ อิทํ ทฺตฺติยํ วิมุตฺตายตฺนํ ฯ ปุณ  
จปรี อาวุโส ภิกขุโน น เหว โข สตุถา ธมมํ เทเสติ อลฺลตโร  
วา ครุญฺจानิโย สพุรหฺมจารี น เหว โข ยถาสุตํ ยถาปริยตตํ  
ธมมํ วิตุถารณ ปเรสํ เทเสติ อปีจ โข ยถาสุตํ ยถาปริยตตํ  
ธมมํ วิตุถารณ สชฺฌายํ กโรติ ยถา ยถา อาวุโส ภิกขุ  
ยถาสุตํ ยถาปริยตตํ ธมมํ วิตุถารณ สชฺฌายํ กโรติ ตถา ตถา  
โส ตสฺมี ธมฺเม อตฺถปฏฺฐิตเวที จ โหติ ธมฺมปฏฺฐิตเวที จ ตสฺส  
อตฺถปฏฺฐิตเวทีโน ธมฺมปฏฺฐิตเวทีโน ปาโมชฺชํ ชายติ ปมฺพิตสฺส ปีติ  
ชายติ ปีติมนสฺส กาโย ปสฺสสมฺภติ ปสฺสทฺชกาโย สฺขํ เวเทติ  
สฺขินโน จิตฺตํ สมาริยติ อิทํ ตฺตฺติยํ วิมุตฺตายตฺนํ ฯ ปุณ จปรี  
อาวุโส ภิกขุโน น เหว โข สตุถา ธมมํ เทเสติ อลฺลตโร  
วา ครุญฺจानิโย สพุรหฺมจารี นาปี ๑ ยถาสุตํ ยถาปริยตตํ ธมมํ  
วิตุถารณ ปเรสํ เทเสติ นาปี ๑ ยถาสุตํ ยถาปริยตตํ ธมมํ  
วิตุถารณ สชฺฌายํ กโรติ อปีจ โข ยถาสุตํ ยถาปริยตตํ ธมมํ  
เจตสา อนฺนวิตฺกฺเกติ อนฺนวิจारेติ มนसानุเปกฺขติ ยถา ยถา  
#๑ ย. นาปี ฯ

อาวโส ภิกขุ ยถาสุตติ ยถาปริยตติ ฌมมึ เจตสา อนุวิตกเกติ  
อนุวิจาเรติ มนसानุเปกขติ ตถา ตถา โส ตสฺมึ ฌมเม  
อตถปฏิสัเวที จ โหติ ฌมมปฏิสัเวที จ ตสฺส อตถปฏิสัเวทีโน  
ฌมมปฏิสัเวทีโน ปาโมชฺชึ ชายติ ปมุตตสฺส ปีติ ชายติ  
ปีติมนสฺส กาโย ปสฺสมภฺติ ปสฺสทฺธกาโย สฺขํ เวเทติ สฺขินโน  
จิตฺติ สมาริยติ อิทํ จตฺตถํ วิมุตตตายตณฺ ๑ ปฺน จปรี อาวโส  
ภิกขุโน น เหว โข สตถา ฌมมึ เทเสติ อญฺจตโร วา ครุญฺจานโน  
สพฺรหฺมจารี นาปี ยถาสุตติ ยถาปริยตติ ฌมมึ วิตถาเรน ปเรสํ  
เทเสติ นาปี ยถาสุตติ ยถาปริยตติ วิตถาเรน สขฺฌายํ กโรติ  
นาปี ยถาสุตติ ยถาปริยตติ ฌมมึ เจตสา อนุวิตกเกติ อนุวิจาเรติ  
มนसानุเปกขติ อปีจ ขวสฺส อญฺจตรํ สมาริมิตฺติ สุกฺกหิตฺติ  
โหติ สฺมนสิกฺกํ สฺวปฺชาริตฺติ สฺวปฺปฏิวิทฺธิํ ปญฺญา ยถา ยถา  
อาวโส ภิกขุโน อญฺจตรํ สมาริมิตฺติ สุกฺกหิตฺติ โหติ สฺมนสิกฺกํ  
สฺวปฺชาริตฺติ สฺวปฺปฏิวิทฺธิํ ปญฺญา ตถา ตถา โส ตสฺมึ ฌมเม  
อตถปฏิสัเวที จ โหติ ฌมมปฏิสัเวที จ ตสฺส อตถปฏิสัเวทีโน  
ฌมมปฏิสัเวทีโน ปาโมชฺชึ ชายติ ปมุตตสฺส ปีติ ชายติ  
ปีติมนสฺส กาโย ปสฺสมภฺติ ปสฺสทฺธกาโย สฺขํ เวเทติ สฺขินโน  
จิตฺติ สมาริยติ อิทํ ปญฺจมํ วิมุตตตายตณฺ ๑ อิมํ ปญฺจ ฌมมา  
อภิญฺเญยฺยา ๑

[๔๒๐] กตเม ปญฺจ ฌมมา สจฺจนิกาตพฺพา ๑ ปญฺจ ฌมมกฺขนฺธา

สีลกขุโข สมาริขุโข ปลยลาขุโข วิมุติขุโข วิมุติลาณ-  
ทสสนขุโข ฯ อิมะ ปลยจ ชมมา สจฺจิกาตพฺพา ฯ อิติ อิมะ  
ปลยลาส ชมมา ภูตา ตจฺจนา ตถา อวิตถา อนนฺถถา สมมา  
ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธา ฯ

[๔๒๑] ฉ ชมมา พหุการา ฉ ชมมา ภาเวตพฺพา ฉ ชมมา  
ปริยฺลเยยฺยา ฉ ชมมา ปฺหาตพฺพา ฉ ชมมา หานภากิยา ฉ  
ชมมา วิเสสภากิยา ฉ ชมมา ทุปฺปฏฺวิชฺฌา ฉ ชมมา อุปฺปาเทตพฺพา  
ฉ ชมมา อภิลฺลเยยฺยา ฉ ชมมา สจฺจิกาตพฺพา ฯ

[๔๒๒] กตเม ฉ ชมมา พหุการา ฯ ฉ สาราณิยา ชมมา  
อิชาวุโส ภิกฺขุโน เมตฺตํ กายกมฺมํ ปจฺจุปฺภูจิติ โหติ สพฺรหฺมจาริสฺสุ  
อาวิ ๑ เจว รโห จ อัยปิ ชฺมโม สาราณิโย ปิยกรโณ  
ครุกรโณ สงฺคหาย อวิวาทาย สามคฺคิยา เอเกภาวาย สํวตฺตติ ฯ  
ปฺน จปฺริ อาวุโส ภิกฺขุโน เมตฺตํ วจิกมฺมํ ปจฺจุปฺภูจิติ โหติ  
สพฺรหฺมจาริสฺสุ อาวิ เจว รโห จ อัยปิ ชฺมโม สาราณิโย  
ปิยกรโณ ครุกรโณ สงฺคหาย อวิวาทาย สามคฺคิยา เอเกภาวาย  
สํวตฺตติ ฯ ปฺน จปฺริ อาวุโส ภิกฺขุโน เมตฺตํ มโนกมฺมํ ฯเปฯ  
เอเกภาวาย สํวตฺตติ ฯ ปฺน จปฺริ อาวุโส ภิกฺขุ เย เต ลาภา  
ชมฺมิกา ชมฺมลทฺธา อนฺตมโส ปตฺตปฺริยาปฺนฺนเมตฺตํปิ ตถารูเปหิ  
ลาภเหหิ อปฺปฏฺวิภตฺตโกคิ โหติ สีลวณฺเตหิ สพฺรหฺมจาริหิ สาธารณโกคิ  
อัยปิ ชฺมโม สาราณิโย ปิยกรโณ ครุกรโณ สงฺคหาย  
#๑ ยู. อาวิ ฯ

อวิวาทาย สามคฺคิยา เอกีภวาย สํวตฺตติ ฯ ปุณฺ จปฺริ อวฺุโส ภิกฺขุ  
ยานิ ตานิ สีถานิ อชฺณฺทานิ อจฺฉิทฺทานิ อสพฺถานิ อกมฺมาสถานิ  
ภุชิสฺถานิ วิญญฺปสฺตถานิ อปรามญฺจานิ สมာธิสํวตฺตนิกานิ ตถารูเปสุ  
สีเลสุ สีตสามณฺณคโต วิหฺรติ สพฺรหฺมจารีหิ อวิ เจว รโห  
จ อัยปี ฌมฺโหม สาราณฺโฆ ปิยกรโณ ครุกรโณ สงฺคหาย  
อวิวาทาย สามคฺคิยา เอกีภวาย สํวตฺตติ ฯ ปุณฺ จปฺริ อวฺุโส  
ภิกฺขุ ยายํ ทิฏฺฐิ อริยา นิยฺยานิกา นิยฺยาติ ตกฺกรสฺส  
สมฺมาทกฺขกฺขาย ตถารูปาย ทิฏฺฐิยา ทิฏฺฐิสามณฺณคโต วิหฺรติ  
สพฺรหฺมจารีหิ อวิ เจว รโห จ อัยปี ฌมฺโหม สาราณฺโฆ ปิยกรโณ  
ครุกรโณ สงฺคหาย อวิวาทาย สามคฺคิยา เอกีภวาย สํวตฺตติ ฯ  
อิมํ น ฌมฺมาพหุการา ฯ

[๔๒๓] กตเม น ฌมฺมา ภาเวตพฺพา ฯ น อนฺุสฺสติญฺจานานิ  
พฺพุธานฺุสฺสติ ฌมฺมานฺุสฺสติ สงฺฆานฺุสฺสติ สีถานฺุสฺสติ จาคานฺุสฺสติ  
เทวตานฺุสฺสติ ฯ อิมํ น ฌมฺมา ภาเวตพฺพา ฯ

[๔๒๔] กตเม น ฌมฺมา ปริณฺเวยฺยา ฯ น อหฺมตฺติกานิ  
อายตฺนานิ จกฺขฺวายตฺนํ โสตายตฺนํ ฆานายตฺนํ ชิวฺหายตฺนํ  
กายายตฺนํ มนฺายตฺนํ ฯ อิมํ น ฌมฺมา ปริณฺเวยฺยา ฯ

[๔๒๕] กตเม น ฌมฺมา ปฺหาตพฺพา ฯ น ตณฺุหาภายา  
รูปตณฺุหา สทฺทตณฺุหา คนฺุชตณฺุหา รสตณฺุหา โฝฏฺจพฺพตณฺุหา  
ฌมฺมตณฺุหา ฯ อิมํ น ฌมฺมา ปฺหาตพฺพา ฯ

[๔๒๖] กตเม ฉ ชมมา หานภาคิยา ฯ ฉ อการวา อิวาโส  
ภิกขุ สตุริ อการโว วิหริ อปฺปติสฺโส ชมเม อการโว วิหริ  
อปฺปติสฺโส สจฺเจ อการโว วิหริ อปฺปติสฺโส สิกฺขาย อการโว  
วิหริ อปฺปติสฺโส อปฺปมาเท อการโว วิหริ อปฺปติสฺโส  
ปฏิสนฺถาเร อการโว วิหริ อปฺปติสฺโส ฯ อิม ฉ ชมมา หานภาคิยา ฯ

[๔๒๗] กตเม ฉ ชมมา วิเสสภาคิยา ฯ ฉ คารวา อิวาโส  
ภิกขุ สตุริ สการโว วิหริ สปฺปติสฺโส ชมเม สการโว วิหริ  
สปฺปติสฺโส ฯ สจฺเจ ฯ สิกฺขาย ฯ อปฺปมาเท ฯ ปฏิสนฺถาเร สการโว  
วิหริ สปฺปติสฺโส ฯ อิม ฉ ชมมา วิเสสภาคิยา ฯ

[๔๒๘] กตเม ฉ ชมมา ทุปฺปฏิวินฺชา ฯ ฉ นิสฺสารณียา ธาตุโย  
อิวาโส ภิกขุ เอวํ วเทยฺย เมตฺตา หิ โข เม ๑ เจโตวิมุตฺติ  
ภาวิตา พหุลีกตา ยานีกตา วตฺถุกตา อญฺญจิตา ปริจิตา สุตฺมารทฺธา  
อด จ ปน เม พยาปาโท จิตฺตํ ปริยาทาย ติญฺจตีติ ฯ โส มา  
เหวนฺตีสฺส วณฺเฑโย มา อายสฺมา เอวํ อวจ มา ภควนฺตํ  
อพฺภากิจฺจि น หิ สาธุ ภควโต อพฺภกฺขานํ น หิ ภควา  
เอวํ วเทยฺย อญฺจานเมตฺตํ อิวาโส อนวกาโส ยํ เมตฺตาย เจโตวิมุตฺติยา  
ภาวิตาย พหุลีกตายนฺ ยานีกตายนฺ วตฺถุกตายนฺ อญฺญจิตายนฺ  
ปริจิตายนฺ สุตฺมารทฺษาย อด จ ปนสฺส พยาปาโท จิตฺตํ ปริยาทาย  
จสฺสตีติ ๒ เนตํ จานํ วิชฺชติ นิสฺสรณญฺเหตฺตํ อิวาโส พยาปาทสฺส  
ยทิตํ เมตฺตา เจโตวิมุตฺติ ๓ ฯ อธิ ปนาวโส ภิกขุ เอวํ วเทยฺย  
#๑ ม. เม อิวาโส ฯ ๒ ม. อิติสทฺโท น ทิสฺสตีติ ฯ เอวมฺปฺริ ฯ  
#๓ ม. เจโตวิมุตฺตีติ ฯ เอวมฺปฺริ ฯ



กรรณา หิ โข เม เจโตวิมุตติ ภาวิตา พหุลีกตา ยานีกตา  
วตถุกตา อณุฎฐิตา ปริจิตา สุตมารทธา อถ จ ปน เม วิเสสา  
จิตต์ ปริยาทาย ติฎฐตีติ ฯ โส มา เหวนตีสส วจนีโย มา  
อายุสฺมา เอวํ อวจ มา ภควนฺตํ อพฺภากิจฺจि น หิ สาธุ  
ภควโต อพฺภกฺขานํ น หิ ภควา เอวํ วเทยฺย อญฺ्ञานเมตํ  
อาวุโส อนวกาโส ยํ กรรณาย เจโตวิมุตติยา ภาวิตาย พหุลีกตาย  
ยานีกตาย วตถุกตาย อณุฎฐิตาย ปริจิตาย สุตมารทธาย อถ จ  
ปนสฺส วิเสสา จิตต์ ปริยาทาย จตฺสตีติ เนตํ จานํ วิชฺชติ  
นิตฺสฺสรณญฺเหดํ อาวุโส วิเสสาย ยทิตํ กรรณา เจโตวิมุตติ ฯ  
อิธ ปนาวุโส ภิกฺขุ เอวํ วเทยฺย มุทิตา หิ โข เม  
เจโตวิมุตติ ภาวิตา พหุลีกตา ยานีกตา วตถุกตา อณุฎฐิตา  
ปริจิตา สุตมารทธา อถ จ ปน เม อรติ จิตต์ ปริยาทาย  
ติฎฐตีติ ฯ โส มา เหวนตีสส วจนีโย มา อายุสฺมา  
เอวํ อวจ มา ภควนฺตํ อพฺภากิจฺจิ น หิ สาธุ ภควโต  
อพฺภกฺขานํ น หิ ภควา เอวํ วเทยฺย อญฺ्ञานเมตํ อาวุโส  
อนวกาโส ยํ มุทิตาย เจโตวิมุตติยา ภาวิตาย พหุลีกตาย  
ยานีกตาย วตถุกตาย อณุฎฐิตาย ปริจิตาย สุตมารทธาย อถ  
จ ปนสฺส อรติ จิตต์ ปริยาทาย จตฺสตีติ เนตํ จานํ วิชฺชติ  
นิตฺสฺสรณญฺเหดํ อาวุโส อรติยา ยทิตํ มุทิตา เจโตวิมุตติ ฯ  
อิธ ปนาวุโส ภิกฺขุ เอวํ วเทยฺย อูเปกฺขา หิ โข เม

เจโตวิมุตติ ภาวิตา พหุลีกตา ยานีกตา วตถุกตา อนุญจिता ปริจิตา  
สุสมารทฐา อถ จ ปน เม ราโค จิตต์ ปริยาทาย ตัญจตีติ ฯ  
โส มา เหวนตีสส วณนีโย มา आयสฺมา เอวํ อวจ มา  
ภควนตํ อพฺภากิจิ น หิ สาธุ ภควโต อพฺภกขานํ น  
หิ ภควา เอวํ วเทยฺย อญฺจานเมตํ อวฺโส อนวกาโส ยํ  
อุเปกฺขาย เจโตวิมุตติยา ภาวิตาย พหุลีกตาย ยานีกตาย  
วตถุกตาย อนุญจิตาย ปริจิตาย สุสมารทฐาย อถ จ ปนสฺส ราโค  
จิตต์ ปริยาทาย จตฺสตีติ เนตํ จานํ วิชฺชติ นิสฺสรณญฺเหยหํ  
อวฺโส รากสฺส ยทิตํ อุเปกฺขา เจโตวิมุตติ ฯ อธิ ปนาวฺโส  
ภิกฺขุ เอวํ วเทยฺย อนิมิตฺตา หิ โข เม เจโตวิมุตติ ภาวิตา  
พหุลีกตา ยานีกตา วตถุกตา อนุญจिता ปริจิตา สุสมารทฐา  
อถ จ ปน เม นิมิตฺตานุสาริ วิญฺญาณํ โหตีติ ฯ โส มา  
เหวนตีสส วณนีโย มา आयสฺมา เอวํ อวจ มา ภควนตํ  
อพฺภากิจิ น หิ สาธุ ภควโต อพฺภกขานํ น หิ ภควา  
เอวํ วเทยฺย อญฺจานเมตํ อวฺโส อนวกาโส ยํ อนิมิตฺตตาย  
เจโตวิมุตติยา ภาวิตาย พหุลีกตาย ยานีกตาย วตถุกตาย  
อนุญจิตาย ปริจิตาย สุสมารทฐาย อถ จ ปนสฺส นิมิตฺตานุสาริ  
วิญฺญาณํ ภวิสฺสตีติ เนตํ จานํ วิชฺชติ นิสฺสรณญฺเหยหํ อวฺโส  
สพฺพนิมิตฺตานํ ยทิตํ อนิมิตฺตา เจโตวิมุตติ ฯ อธิ ปนาวฺโส  
ภิกฺขุ เอวํ วเทยฺย อสฺมิติ โข เม วิคเต ๑ อยมหมสฺมิติ  
#๑ ม. วิคตํ ๑ ย. วิฆาตํ ๑

น สมณุปัสสามิ อถ จ ปน เม วิจิจจนาถงกถาสลลํ จิตตํ  
ปรียาทาย ตัญญุสตีติ ฯ โส มา เหวนุตีสส วจนีโย มา आयสฺมา  
เอวํ อวจ มา ภควนุตํ อพฺภาจิกฺขิ น หิ สาธู ภควโต  
อพฺภกฺขานํ น หิ ภควา เอวํ วเทยฺย อญฺ्ञานเมตํ อาวฺโส  
อนวกาโส ยํ อสฺมีติ วิคเต ๑ อยมหมสฺมีติ น สมณุปสฺสโต ๒ อถ  
จ ปนสฺส วิจิจจนาถงกถาสลลํ จิตตํ ปริยาทาย จสฺสตีติ เนตํ  
จानํ วิชฺชติ นิสฺสรณญฺเหดํ อาวฺโส วิจิจจนาถงกถาสลลสฺส  
ยทิตํ อสฺมีมานสมฺมุจฺจมาโต ๓ ฯ อิมํ น ชมฺมา ทุปฺปฏิวิจฺจมา ฯ

[๔๒๕] กถเม น ชมฺมา อุปฺปาเทตพฺพา ฯ น สดตวิหารา  
อิธาวฺโส ภิกฺขุ จกฺขุณา รูปี ทิสฺวา เนว สฺมโน โหติ น ทุมฺมโน  
อุเปกฺขโก จ ๔ วิหฺรติ สโต สมฺปชาโน ฯ โสเตน สทฺทํ สุตฺวา ฯเปฯ  
จมานเนน คนฺธํ ฌายิตฺวา ฯเปฯ ชิวิหาย รลํ สายิตฺวา ฯเปฯ  
กาเยน โสญฺจพฺพิ สฺสิตฺวา ฯเปฯ มนสา ชมฺมํ วิญฺญาเย เนว  
สฺมโน โหติ น ทุมฺมโน อุเปกฺขโก จ ๔ วิหฺรติ สโต สมฺปชาโน ฯ  
อิมํ น ชมฺมา อุปฺปาเทตพฺพา ฯ

[๔๓๐] กถเม น ชมฺมา อภิญฺญเยยฺยา ฯ น อนฺุตฺตริยานิ  
ทสฺสณานฺุตฺตริยํ สวณานฺุตฺตริยํ ลาภานฺุตฺตริยํ สิกฺขานฺุตฺตริยํ  
ปาริจฺจียนานฺุตฺตริยํ อนฺุสฺสตันานฺุตฺตริยํ ฯ อิมํ น ชมฺมา อภิญฺญเยยฺยา ฯ

[๔๓๑] กถเม น ชมฺมา สจฺฉิกถาตพฺพา ฯ น อภิญฺญาอิธาวฺโส  
ภิกฺขุ อนเถวหิตํ อิทธิวิธํ ปจฺจนฺุโกติ เอโกปี หุตฺวา พหุชา  
#๑ ย. วิฆาเต ฯ ๒ ม. ย. อสมณุปสฺสโต ฯ ๓ ย. ยทิตมสฺมีติ มานสมฺมุจฺจมาโต ฯ  
#๔ ม. ย. จสฺสทโท น ทิสฺสตีติ ฯ

โหติ พุทราปี หุตฺวา เอโก โหติ อาวิภาวํ ติโรภาวํ  
 ติโรกฺขทฺทํ ติโรปการํ ติโรปพฺพตํ อสขฺขมาโน คจฺจติ เสยฺยถาปี  
 อากาเส ปจฺวิยาปี อุมฺมุขฺชนิมฺมุขฺชํ กโรติ เสยฺยถาปี อุตฺเท  
 อุตฺเทปี อภิขฺชมาเน คจฺจติ เสยฺยถาปี ปจฺวิยา อากาเสปี  
 ปลฺลลฺงเกน จงฺกมฺติ เสยฺยถาปี ปกฺขี สกฺกฺโณ อิมฺปิ จนฺติมฺสุริเย  
 เอวฺมฺหิตฺุธิเก เอวฺมฺหานุภาเว ปาณินา ปรามสฺติ ปริมฺชฺชติ ยาว  
 พุรฺหมฺโลกาปี กาเยน วสํ วตฺเตติ ฯ ทิพฺพาย โสตฺธาตฺยา วิสุทฺธาย  
 อติกฺกนฺตฺมานุสํกาย อฺโภ สทฺเท สฺสณฺติ ทิพฺเพ จ มานุเส จ  
 เย พุเร สนฺติเก จ ฯ ปฺรสฺตฺตํ ปฺรปฺกฺกณํ เจตฺสา เจโต  
 ปฺริจฺจ ชานาติ ๑ สฺรํ วา จิตฺตํ สฺรํ จิตฺตฺนฺติ ปฺชานาติ  
 วิตฺรํ วา จิตฺตํ วิตฺรํ จิตฺตฺนฺติ ปฺชานาติ สฺทิสฺ วา  
 จิตฺตํ สฺทิสฺ จิตฺตฺนฺติ ปฺชานาติ วิตฺทิสฺ วา จิตฺตํ วิตฺทิสฺ  
 จิตฺตฺนฺติ ปฺชานาติ สฺมอฺหํ วา จิตฺตํ สฺมอฺหํ จิตฺตฺนฺติ ปฺชานาติ  
 วิตฺมอฺหํ วา จิตฺตํ วิตฺมอฺหํ จิตฺตฺนฺติ ปฺชานาติ สฺงฺจิตฺตํ วา  
 จิตฺตํ สฺงฺจิตฺตํ จิตฺตฺนฺติ ปฺชานาติ วิกฺจิตฺตํ วา จิตฺตํ วิกฺจิตฺตํ  
 จิตฺตฺนฺติ ปฺชานาติ มหฺกฺกตํ วา จิตฺตํ มหฺกฺกตํ จิตฺตฺนฺติ  
 ปฺชานาติ อมฺหฺกฺกตํ วา จิตฺตํ อมฺหฺกฺกตํ จิตฺตฺนฺติ ปฺชานาติ  
 สอฺตฺตรํ วา จิตฺตํ สอฺตฺตรํ จิตฺตฺนฺติ ปฺชานาติ อนฺตฺตรํ วา  
 จิตฺตํ อนฺตฺตรํ จิตฺตฺนฺติ ปฺชานาติ สฺมาหิตํ วา จิตฺตํ สฺมาหิตํ  
 จิตฺตฺนฺติ ปฺชานาติ อสฺมาหิตํ วา จิตฺตํ อสฺมาหิตํ จิตฺตฺนฺติ  
 #๑ ม. ย. ปชานาติ ฯ

ปชานาติ วิมุตตัม วา จิต्तัม วิมุตตัม จิตฺตุนฺติ ปชานาติ อวิมุตตัม  
 วา จิต्तัม อวิมุตตัม จิตฺตุนฺติ ปชานาติ ฯ [๑] อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ  
 อนุสฺสเรติ เสยฺยถิทํ เอกํปี ชาตี เทวปี ชาตโย ติสฺโสปี  
 ชาตโย จตฺสฺโสปี ชาตโย ปณฺจปี ชาตโย ทสปี ชาตโย วิสปี  
 ชาตโย ตีสปี ชาตโย จตฺตาวีสปี ชาตโย ปณฺณาสปี ชาตโย  
 สตปี ชาตโย สหสฺสปี ชาตโย สตสหสฺสปี ชาตโย อเนเกปี  
 ลัมภูฏกปฺเป อเนเกปี วิวภูฏกปฺเป อเนเกปี ลัมภูฏวิวภูฏกปฺเป  
 อมฺตฺราสี เอวํนาโม เอวํโคตฺโต เอวํณฺโณ เอวมหาโร  
 เอวํสุขทุกฺขปฏฺฐิตฺเวทึ เอวมายฺปริยฺนฺโต โส ตโต จฺโต อมฺตร  
 อูทปาที ตตฺตราปาสี เอวํนาโม เอวํโคตฺโต เอวํณฺโณ เอวมหาโร  
 เอวํสุขทุกฺขปฏฺฐิตฺเวทึ เอวมายฺปริยฺนฺโต โส ตโต จฺโต อธิฐฺปปฺนฺโนติ  
 อิติ สากาโร สอฺกฺทเทสํ อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสเรติ ฯ ทิพฺเพน  
 จกฺขุณา วิสฺสุทฺเชน อตฺถิกนฺตมานุสฺสเกน สคฺเต ปสฺสตี จวฺมาน  
 อูปฺชชฺมานเ หึเน ปณฺิเต สฺวณฺเณ ทฺพพณฺเณ สฺกเต ทฺกคฺเต  
 ยถากมฺมุปฺเค สคฺเต ปชานาติ อิเม วต โภณฺโต สคฺตา  
 กายทฺจฺจริเตน สมฺนฺนาคตา วจฺิทฺจฺจริเตน สมฺนฺนาคตา มโนทฺจฺจริเตน  
 สมฺนฺนาคตา อริยํ อูปฺวาทกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกมฺมสมาทานา  
 เต กายสฺส เกทา ปรี มรณา อปายํ ทฺกคฺตี วินิปาตํ  
 นิรยํ อูปฺปนฺนา อิเม วา ปน โภณฺโต สคฺตา กายสฺจฺจริเตน  
 สมฺนฺนาคตา วจฺิสฺจฺจริเตน สมฺนฺนาคตา มโนสฺจฺจริเตน สมฺนฺนาคตา  
 #๑ ม. โส ฯ

อริยานัน อนุปวาทกา สมมาทิฏฐิกา สมมาทิฏฐิกมมสมาทานา เต  
กายสุส เกทา ปริ มรณา สุกตี สกคัม โลกัอุปปนาติ ฯ อิติ ทิพเพน  
จกขุนา วิสุทฺเชน อติกนฺตมานุสเกน สดฺเต ปสฺสตี จวมาเน  
อุปชฺชมาเน หีเน ปณฺเฑ สฺวณฺเฑ ทฺพพณฺเฑ สุกเต ทฺกฺคเต  
ยถากมฺมุเป สดฺเต ปชานาติ ฯ อาสวานัน ขยา อนาสวณฺเจโตวิมุตฺตี  
ปณฺณาวิมุตฺตี ทิฏฺฐเ ว ฌมฺเม สยํ อภินฺญา สจฺจนิกตฺวา  
อุปสมฺปชฺช วิหริตี ฯ อิม ฌ ฌมฺมา สจฺจนิกาทพฺพา ฯ อิติ  
อิม สจฺจิจิ ฌมฺมา ฐตา ตจฺจมา ตถา อวิตถา อนนฺนถา สมฺมา  
ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธา ฯ

[๔๑๒] สดฺต ฌมฺมา พหุการา สดฺต ฌมฺมา ภาเวตพฺพา  
สดฺต ฌมฺมา ปริณฺเวยยา สดฺต ฌมฺมา ปหาตพฺพา สดฺต  
ฌมฺมา หานภากิยา สดฺต ฌมฺมา วิเสสภากิยา สดฺต ฌมฺมา  
ทฺพปฏฺฐิวิชฺฌา สดฺต ฌมฺมา อุปฺปาเทตพฺพา สดฺต ฌมฺมา  
อภินฺนเวยยา สดฺต ฌมฺมา สจฺจนิกาทพฺพา ฯ

[๔๑๓] กตเม สดฺต ฌมฺมา พหุการา ฯ สดฺต อริยชนานิ ๑  
สทฺธารณัน สีสฺรณัน หิริรณัน โอตฺตปฺปฺรณัน สุตฺรณัน จาครณัน ปณฺณารณัน ฯ  
อิม สดฺต ฌมฺมา พหุการา ฯ

[๔๑๔] กตเม สดฺต ฌมฺมา ภาเวตพฺพา ฯ สดฺต สมฺโพชฺฌงฺคา ๒  
สตีสมฺโพชฺฌงฺโค ฌมฺมวิจยสมฺโพชฺฌงฺโค วิริยสมฺโพชฺฌงฺโค  
ปีตีสมฺโพชฺฌงฺโค ปสฺสทฺฐสมฺโพชฺฌงฺโค สมาริสมฺโพชฺฌงฺโค  
#๑ ยู. ฌนานิ ฯ ๒ ยู. โพชฺฌงฺคา ฯ

อุเปกขาสุมโพชฌงโค ฯ อิมะ สตุต ฐมา ภาเวตพพา ฯ

[๔๑๕] กตเม สตุต ฐมา ปริณเยยา ฯ สตุต  
 วิญญานภูจิติโย สนตาวุโส สตุตา นานตตกาเย นานตตสณณินโน  
 เสขยถาปี มนุสสา เอกจเจ จ เทวา เอกจเจ จ วินิปาติกา อัย  
 ปจมา วิญญานภูจิติ ฯ สนตาวุโส สตุตา นานตตกาเย  
 เอกตตสณณินโน เสขยถาปี เทวา พุรหมกายิกา ปจมาภินิพพตตา  
 อัย พุติยา วิญญานภูจิติ ฯ สนตาวุโส สตุตา เอกตตกาเย  
 นานตตสณณินโน เสขยถาปี เทวา อากสสุรา อัย ตติยา  
 วิญญานภูจิติ ฯ สนตาวุโส สตุตา เอกตตกาเย เอกตตสณณินโน  
 เสขยถาปี เทวา สุกกิมหา อัย จตุตถา ๑ วิญญานภูจิติ ฯ  
 สนตาวุโส สตุตา สพพโส รูปสณณานัน สมตีกุมมา ปฏิมสณณานัน  
 อตถงคมา นานตตสณณานัน อมนสิการา อนนุต อากาโสติ  
 อากาसानญายตตูปคา อัย ปญจมี วิญญานภูจิติ ฯ สนตาวุโส  
 สตุตา สพพโส อากาसानญายตตุนัน สมตีกุมม อนนุต วิญญานนุต  
 วิญญานญายตตูปคา อัย ฉจฺจ วิญญานภูจิติ ฯ สนตาวุโส  
 สตุตา สพพโส วิญญานญายตตุนัน สมตีกุมม นตฺถิ กิลฺจิติ  
 อากิลญญายตตูปคา อัย สตุตมี วิญญานภูจิติ ฯ อิมะ  
 สตุต ฐมา ปริณเยยา ฯ

[๔๑๖] กตเม สตุต ฐมา ปหาตพพา ฯ สตุต อนุสยา  
 กามราคานุสโย ปฏิมานุสโย ทิกฺขานุสโย วิจิกฺขณานุสโย มานานุสโย  
 #๑ ม. จตุตฺถิ ฯ

ภวราคานุสโย อวิชชานุสโย ฯ อิมะ สตุตฺต ชมฺมา ปหาตพฺพา ฯ

[๔๓๗] กตเม สตุตฺต ชมฺมา หานภาคิยา ฯ สตุตฺต อสทฺตชฺมมา  
อิชาวุโส ภิกฺขุ อสฺสทฺโห โหติ อหิริโก โหติ อนนฺตตปฺปี โหติ  
อปฺปสฺสุโต โหติ กุสฺสีโต โหติ มุญฺจสฺสติ โหติ ทุปฺปญฺโฆ  
โหติ ฯ อิมะ สตุตฺต ชมฺมา หานภาคิยา ฯ

[๔๓๘] กตเม สตุตฺต ชมฺมา วิเสสภาคิยา ฯ สตุตฺต สทฺตชฺมมา  
อิชาวุโส ภิกฺขุ สทฺโห โหติ หิริโก ๑ โหติ อนนฺตตปฺปี โหติ  
พหุสฺสุโต โหติ อารทฺตวิริโย โหติ อุปฺภูจิตฺตสฺสติ โหติ ปญฺญวา  
โหติ ฯ อิมะ สตุตฺต ชมฺมา วิเสสภาคิยา ฯ

[๔๓๙] กตเม สตุตฺต ชมฺมา ทุปฺปปฏิวิชฺฌา ฯ สตุตฺต สปฺปฺริสทฺตชฺมมา  
อิชาวุโส ภิกฺขุ ชมฺมมฺญฺญ โหติ อตฺถมฺญฺญ อตฺตมฺญฺญ มตฺตมฺญฺญ  
กาลมฺญฺญ ปฺริสทฺตชฺมมา ปุคฺคกฺลปโรปฺรณฺญ ๒ ฯ อิมะ สตุตฺต ชมฺมา  
ทุปฺปปฏิวิชฺฌา ฯ

[๔๔๐] กตเม สตุตฺต ชมฺมา อุปฺปาเทตพฺพา ฯ สตุตฺต สญฺญา  
อนิจฺจสญฺญา อนตฺตสญฺญา อสุภสญฺญา อาทึนฺวสญฺญา ปหานสญฺญา  
วิราคสญฺญา นิโรธสญฺญา ฯ อิมะ สตุตฺต ชมฺมา อุปฺปาเทตพฺพา ฯ

[๔๔๑] กตเม สตุตฺต ชมฺมา อภิญฺเญยฺยา ฯ สตุตฺต นิทฺทสวตฺตญฺนิ  
อิชาวุโส ภิกฺขุ สิกฺขาสมาทานเ ติพฺพจฺจนฺโท โหติ อายตฺตญฺ  
สิกฺขาสมาทานเ อวิกตเปโม ชมฺมนิสฺนฺตฺติยา ติพฺพจฺจนฺโท โหติ  
#๑ ม. ยฺ. หิริมา ฯ ๒ ม. ยฺ. ชมฺมมฺญฺญ จ โหติ ... ปุคฺคกฺลมฺญฺญ จ อิจฺเจวํ จ สทฺโท  
#ทิสฺสติ ฯ



อายุตฺถจ ชมฺมนิสฺนฺตฺยา อวิคตเปโม อิจฺฉาวินเย ติพฺพจฺจนฺโท  
โหติ อายุตฺถจ อิจฺฉาวินเย อวิคตเปโม ปฏิสฺสฺถานเ ติพฺพจฺจนฺโท  
โหติ อายุตฺถจ ปฏิสฺสฺถานเ อวิคตเปโม วิริยารมฺภเ ติพฺพจฺจนฺโท  
โหติ อายุตฺถจ วิริยารมฺภเ อวิคตเปโม สฺตเนปฺกเก ติพฺพจฺจนฺโท  
โหติ อายุตฺถจ สฺตเนปฺกเก อวิคตเปโม ทิฏฺฐิปปฺภเวเช ติพฺพจฺจนฺโท  
โหติ อายุตฺถจ ทิฏฺฐิปปฺภเวเช อวิคตเปโม ฯ อิมเ สตฺต ชมฺมา  
อภิลฺลเยชฺชา ฯ

[๔๔๒] กตเม สตฺต ชมฺมา สจฺฉนิกาทพฺพา ฯ สตฺต  
ชีณาสวพฺพานิ อิทฺฐาโส ชีณาสวสฺส ภิกฺขุโน อนิจฺจโต สพฺเพ สงฺขารา  
ยถาภูตํ สมฺมปฺปณฺณาย สฺวทฺธิจฺจา โหนฺติ ยํปาวุโส ชีณาสวสฺส  
ภิกฺขุโน อนิจฺจโต สพฺเพ สงฺขารา ยถาภูตํ สมฺมปฺปณฺณาย สฺวทฺธิจฺจา  
โหนฺติ อิทํ ๑ ชีณาสวสฺส ภิกฺขุโน พลํ โหติ ยํ พลํ อากมฺม  
ชีณาสโว ภิกฺขุ อาสวานํ ขยํ ปฏฺธิชานาติ ชีณา เม อาสวาติ ฯ  
ปฺน จปฺริ อาวุโส ชีณาสวสฺส ภิกฺขุโน องฺการกาสุปฺมา กามา  
ยถาภูตํ สมฺมปฺปณฺณาย สฺวทฺธิจฺจา โหนฺติ ยํปาวุโส ชีณาสวสฺส  
ภิกฺขุโน องฺการกาสุปฺมา กามา ยถาภูตํ สมฺมปฺปณฺณาย สฺวทฺธิจฺจา  
โหนฺติ อิทํ ชีณาสวสฺส ภิกฺขุโน พลํ โหติ ยํ พลํ อากมฺม  
ชีณาสโว ภิกฺขุ อาสวานํ ขยํ ปฏฺธิชานาติ ชีณา เม อาสวาติ ฯ  
ปฺน จปฺริ อาวุโส ชีณาสวสฺส ภิกฺขุโน วิเวกนินฺนํ จิตฺตํ โหติ  
วิเวกโปณํ วิเวกปฺพทาร์ วิเวกภูจฺฉิ เนกขมฺมาภิรตํ พุยนฺตฺธิภูตํ สพฺพโส  
#๑ ม. ย. อิทมฺปิ ฯ

ออสวณณนเนหิ ฌมเมหิ ยंपลวสอ จีณอสวสส ภิกขุโน วิเวกนินนุ  
จิตตุ โหติ วิเวกปโปณั วิเวกปพพการั วิเวกภูสิ เนกขมมมาริตตุ  
พุนนุติภูตุ สพพสอ ออสวณณนเนหิ ฌมเมหิ อิทปิ จีณอสวสส  
ภิกขุโน พลั โหติ ยั พลั อากมม จีณอสโว ภิกขุ ออสวณั  
ขยั ปฏิกษานาติ จีณา เม ออสวาติ ๑ ปุณ จปรี อวสอ  
จีณอสวสส ภิกขุโน จตุตารอ สติปฏจนานา ภาวิตา โหนติ สุกาวิตา  
ยंपลวสอ จีณอสวสส ภิกขุโน จตุตารอ สติปฏจนานา ภาวิตา โหนติ  
สุกาวิตา อิทปิ จีณอสวสส ภิกขุโน พลั โหติ ยั พลั อากมม  
จีณอสโว ภิกขุ ออสวณั ขยั ปฏิกษานาติ จีณา เม ออสวาติ ๑  
ปุณ จปรี อวสอ จีณอสวสส ภิกขุโน ปณจันนุทริยานิ ภาวิตานิ  
โหนติ สุกาวิตานิ ยंपลวสอ จีณอสวสส ภิกขุโน ปณจันนุทริยานิ  
ภาวิตานิ โหนติ สุกาวิตานิ อิทปิ จีณอสวสส ภิกขุโน พลั  
โหติ ยั พลั อากมม จีณอสโว ภิกขุ ออสวณั ขยั ปฏิกษานาติ  
จีณา เม ออสวาติ ๑ ปุณ จปรี อวสอ จีณอสวสส ภิกขุโน  
สตุต พุชฌนุคคา ภาวิตา โหนติ สุกาวิตา ยंपลวสอ จีณอสวสส  
ภิกขุโน สตุต พุชฌนุคคา ภาวิตา โหนติ สุกาวิตา อิทปิ  
จีณอสวสส ภิกขุโน พลั โหติ ยั พลั อากมม จีณอสโว  
ภิกขุ ออสวณั ขยั ปฏิกษานาติ จีณา เม ออสวาติ ๑ ปุณ  
จปรี อวสอ จีณอสวสส ภิกขุโน อริโย อณุจันนุคโก มคโค  
ภาวิตอ โหติ สุกาวิตอ ยंपลวสอ จีณอสวสส ภิกขุโน อริโย

อฏฺฐจฺกโก มคฺโค ภาวิตฺโต โหติ สุภาวิตฺโต อิทฺปิ จีณาสวสฺส  
ภิกฺขุโน พลฺโหติ ยํ พลฺโห อคมฺม จีณาสโว ภิกฺขุ อสวานํ  
ขยํ ปฏิขานาติ จีณา เม อสวาติ ฯ อิมे สตฺต ฐมฺมา  
สจฺฉิกาตพฺพา ฯ อิติ อิมे สตฺตติ ฐมฺมา ภูตา ตจฺฉา ตถา  
อวิตถา อนนฺถถา สมฺมา ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธา ฯ

ปจฺมภาณวาริ ๑ ฯ

[๔๔๓] อฏฺฐ ฐมฺมา พหุการา อฏฺฐ ฐมฺมา ภาวตพฺพา  
อฏฺฐ ฐมฺมา ปริณฺเวยฺยา อฏฺฐ ฐมฺมา ปหาตพฺพา อฏฺฐ  
ฐมฺมา หานภากิยา อฏฺฐ ฐมฺมา วิเสสภากิยา อฏฺฐ ฐมฺมา  
ทฺวปฺปฏิวิชฺฌา อฏฺฐ ฐมฺมา อุปฺปาเทตพฺพา อฏฺฐ ฐมฺมา  
อภินฺเวยฺยา อฏฺฐ ฐมฺมา สจฺฉิกาตพฺพา ฯ

[๔๔๔] กตฺเม อฏฺฐ ฐมฺมา พหุการา ฯ อฏฺฐ เหตุ อฏฺฐ  
ปจฺจยา อาทิพฺรหฺมจฺริยกาย ปณฺณาย อปฺปฏิทฺทชาย ปฏฺฐิลาภาย  
ปฏฺฐิตฺทชาย ภิกฺขุโยภาวาย เวปฺตุลา ย ภาวนาย ปารีปฺริยา สํวตฺตนิ  
กตฺเม อฏฺฐ ๒ อิทฺวาโส ภิกฺขุ ๓ สตฺถาริ วา ๔ อุปนฺนิสฺสาย วิหฺรติ  
อนฺถตริ วา ครุณฺณจฺานียํ สพฺรหฺมจฺริยํ ยตฺถสฺส ติพฺพิ หิโรตฺตปฺป  
ปจฺจปฏฺฐิตฺติ โหติ เปมฺณจ คารโว จ อยํ ปจฺโม เหตุ ปจฺโม  
ปจฺจโย อาทิพฺรหฺมจฺริยกาย ปณฺณาย อปฺปฏิทฺทชาย ปฏฺฐิลาภาย  
ปฏฺฐิตฺทชาย ภิกฺขุโยภาวาย เวปฺตุลา ย ภาวนาย ปารีปฺริยา สํวตฺตติ ฯ

ตํ โจ ปน สตฺถาริ อุปนฺนิสฺสาย วิหฺรติ อนฺถตริ วา ครุณฺณจฺานียํ  
#๑ ม. ปจฺมภาณวาริ นิฏฺฐิตฺติ ฯ ๒ ม. ปจฺมภาณวาริ นิฏฺฐิตฺติ ฯ ๒ ม. กตฺเม อฏฺฐาติ  
#น ทิสฺสติ ฯ ๓ ม. ภิกฺขุติ น ทิสฺสติ ฯ ๔ ม. ย. วาสทฺโท น ทิสฺสติ ฯ

สพฺรหฺมจารี ยตฺถสฺส ติพฺพํ หิโรตฺตปฺปํ ปจฺจุปฺภุจฺจํ โหติ เปมณฺญ  
การโว จ เต กาเลน กาลํ อุปสงฺกมิตฺวา ปรีปฺภุจฺจํ ปรีปฺภุจฺจํ  
อิทํ ฆนฺเต กถํ อิมสฺส โภ อตฺถโถติ ตสฺส เต อายสฺมนฺโต  
อวิภฺวณฺเจว วิภฺวณฺติ อนฺตฺตานิ กตฺถจ อุตฺตานิ กโรณฺติ อนเภาวฺหิตฺส  
จ กงฺขณฺจฺฉานฺยสฺส ฆมฺเมสฺส กงฺขํ ปฏฺวิโนเทนฺติ อัยํ ทฺติโย  
เหตุ ทฺติโย ปจฺจโย อาทิพฺรหฺมจฺริยกาย ปณฺณาย อปฺปฏฺลิทฺทชาย  
ปฏฺลิทฺทชาย ปฏฺลิทฺทชาย กิยฺโยภาวาย เวปฺลฺลชาย ภาวนาย  
ปารีปฺปฺริยา สํวตฺตติ ฯ ตํ โข ปน ฆมฺมํ สุตฺวา ทฺวเณ วูปกาเสน  
สมฺปาเทติ กายวูปกาเสน จ จิตฺตวูปกาเสน จ อัยํ ตฺติโย  
เหตุ ตฺติโย ปจฺจโย อาทิพฺรหฺมจฺริยกาย ปณฺณาย อปฺปฏฺลิทฺทชาย  
ปฏฺลิทฺทชาย ปฏฺลิทฺทชาย กิยฺโยภาวาย เวปฺลฺลชาย ภาวนาย ปารีปฺปฺริยา  
สํวตฺตติ ฯ ปฺน จปรี อาวฺโส ภิกฺขุ สีลฺวา โหติ ปาติโมกฺขสํวรสํวฺโต  
วิหฺรติ อจฺจโรจฺรสมฺปนฺโน อนฺมตฺเตสฺส วชฺเชสฺส  
ภยทสฺสาวี สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสฺส อัยํ จตฺตโถ เหตุ  
จตฺตโถ ปจฺจโย อาทิพฺรหฺมจฺริยกาย ปณฺณาย อปฺปฏฺลิทฺทชาย  
ปฏฺลิทฺทชาย ปฏฺลิทฺทชาย กิยฺโยภาวาย เวปฺลฺลชาย ภาวนาย ปารีปฺปฺริยา  
สํวตฺตติ ฯ ปฺน จปรี อาวฺโส ภิกฺขุ พหุสฺสฺสฺโต โหติ สุตฺธโร  
สฺตฺตสนฺนิจโย เย เต ฆมฺมา อาทิกลฺยาณา มชฺฌเภาลฺยาณา  
ปรีโยสานกลฺยาณา สาคถํ สพฺยณฺชนํ เภาลปรีปฺปฺณณํ ปรีสุทฺธ  
พฺรหฺมจฺริยํ อภิวทฺติ ตถารูปาสฺส ฆมฺมา พหุสฺสฺสฺตา โหนฺติ

ธตา วจสา ปริจิตา มนसानุเปกขิตา ทิฏฐิยา สุปปฏิวิทฐา อัย  
ปณจโม เหตุ ปณจโม ปจจโย อาทิพฺรหฺมจริยกาย ปณณาย  
อปปฏิลทฺธาย ปฏฺฐิตาย ปฏฺฐิตทฺธาย กิโยภาวาย เวปฺลุลาย  
ภวานาย ปาริปุริยา สํวตฺตติ ฯ ปุณ จปฺริ อาวุโส ภิกฺขุ  
อารทฺธวิริโย วิหฺรติ อุกฺคสถานํ ฌมฺมานํ ปหานาย กุสฺสถานํ ฌมฺมานํ  
อุปสมฺปทาย ตามวา ทพฺพปรกฺกโม อนิกฺขิตตฺตฺโร กุสฺเสสุ ฌมฺเมสุ  
อัย ฉฺฉฺโจ เหตุ ฉฺฉฺโจ ปจจโย อาทิพฺรหฺมจริยกาย ปณณาย  
อปปฏิลทฺธาย ปฏฺฐิตาย ปฏฺฐิตทฺธาย กิโยภาวาย เวปฺลุลาย  
ภวานาย ปาริปุริยา สํวตฺตติ ฯ ปุณ จปฺริ อาวุโส ภิกฺขุ สติมา  
โหติ ปฺรเมณ สติเนปฺกเกณ สมฺนฺนาคโต จิรคํปิ จิรภาสิตํปิ  
สริตา อนุสฺสริตา อัย สตฺตโม เหตุ สตฺตโม ปจจโย  
อาทิพฺรหฺมจริยกาย ปณณาย อปปฏิลทฺธาย ปฏฺฐิตาย ปฏฺฐิตทฺธาย  
กิโยภาวาย เวปฺลุลาย ภวานาย ปาริปุริยา สํวตฺตติ ฯ ปุณ  
จปฺริ อาวุโส ภิกฺขุ ปณฺจสุ อุปาทานกฺขณฺเนสุ อุทฺยพฺพยานุปฺสฺสี  
วิหฺรติ อิติ รูปํ อิติ รูปฺสฺส สมฺทโย อิติ รูปฺสฺส  
อตุถฺจโม อิติ เวทนา อิติ เวทนาย สมฺทโย อิติ เวทนาย  
อตุถฺจโม อิติ สญฺญา อิติ สญฺญาย สมฺทโย อิติ สญฺญาย  
อตุถฺจโม อิติ สงฺขารํ อิติ สงฺขารานํ สมฺทโย อิติ สงฺขารานํ  
อตุถฺจโม อิติ วิญฺญาณํ อิติ วิญฺญาณสฺส สมฺทโย อิติ  
วิญฺญาณสฺส อตุถฺจโม ๑ ฯ อัย อญฺจโม เหตุ อญฺจโม ปจจโย  
#๑ ม. ย. อตุถฺจโมติ ฯ

อาทิพรมหุจราย ปลาย อปปฏิลทชาย ปฏิลาภาย ปฏิลทชาย  
ภียโยภาย เวปุลลาช ภาวนาย ปารีปุริยา สัตตติ ๑ อิม  
อฏฐ ฐมา พหุการา ๑

[๔๔๕] กตเม อฏฐ ฐมา ภาเวตพพา ๑ อริโย อฏฐงคิโก  
มคโค เสยถิทำ สมมาทิกุจิ สมมาสงกโป สมมาวาจา  
สมมากมมนโต สมมาอาชีโว สมมาวาชาโม สมมาสติ  
สมมาสมาธิ ๑ อิม อฏฐ ฐมา ภาเวตพพา ๑

[๔๔๖] กตเม อฏฐ ฐมา ปริลลเยชยา ๑ อฏฐ โลกฐมา  
ลาโก จ อลาโก จ ยโส จ อยโส จ นินทา จ ปัสสา จ  
สุขลจ ทุกขลจ ๑ อิม อฏฐ ฐมา ปริลลเยชยา ๑

[๔๔๗] กตเม อฏฐ ฐมา ปหาตพพา ๑ อฏฐ มิจจตตา  
มิจจาทิกุจิ มิจจาสงกโป มิจจาวาจา มิจจากมมนโต  
มิจจอาชีโว มิจจาวาชาโม มิจจาสติ มิจจาสมาธิ ๑ อิม  
อฏฐ ฐมา ปหาตพพา ๑

[๔๔๘] กตเม อฏฐ ฐมา หานภากิยา ๑ อฏฐ กุสิตวตถุณี  
อิชาวุโส ภิกขุณา กมมัม กาทพพิ โหติ ตสฺส เอว โหติ กมมัม  
โฆ เม กาทพพิ ภวิสฺสติ กมมัม โฆ ปน เม กโรนตสฺส กาโย  
กิลมฺสฺสติ หนุทาหํ นิปชฺชามิติ ๑ โส นิปชฺชติ น วิริยํ อารภติ  
อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย  
อิทํ ปจฺมํ กุสิตวตถุ ๑ ปุณ จปรี อาวุโส ภิกขุณา กมมัม กตํ

โหติ ตสฺส เอว โหติ อหํ โข กมฺมํ อกาสิ กมฺมํ โข  
ปน เม กรฺนุตสฺส กาโย กิลนฺโต หนฺทาหํ นิปฺชขามิตี ๑  
โส นิปฺชชติ น วิริยํ อารภติ ๑เป๑ อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย  
อิทํ ทฺติยํ กุสิตฺวตฺถุ ๑ ปฺน จปฺริ อวฺโส ภิภฺขนา มคฺโค คนฺตพฺโพ  
โหติ ตสฺส เอว โหติ มคฺโค โข เม คนฺตพฺโพ ภวิสฺสตี  
มคฺคํ โข ปน เม คจฺฉนฺตสฺส กาโย กิลมิสฺสตี หนฺทาหํ  
นิปฺชขามิตี ๑ โส นิปฺชชติ น วิริยํ อารภติ ๑เป๑ อสจฺฉิกตสฺส  
สจฺฉิกิริยาย อิทํ ตฺติยํ กุสิตฺวตฺถุ ๑ ปฺน จปฺริ อวฺโส ภิภฺขนา  
มคฺโค คโต โหติ ตสฺส เอว โหติ อหํ โข มคฺคํ อคมาสิ  
มคฺคํ โข ปน เม คจฺฉนฺตสฺส กาโย กิลนฺโต หนฺทาหํ  
นิปฺชขามิตี ๑ โส นิปฺชชติ น วิริยํ อารภติ ๑เป๑ อสจฺฉิกตสฺส  
สจฺฉิกิริยาย อิทํ จจฺฉตฺถํ กุสิตฺวตฺถุ ๑ ปฺน จปฺริ อวฺโส ภิภฺข  
คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺฑาย จรฺนฺโต น ลภติ ลฺลขสฺส วา  
ปณฺีตสฺส วา โภชนสฺส ยาวทตฺถํ ปาริปุริ ตสฺส เอว โหติ  
อหํ โข คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺฑาย จรฺนฺโต นาลตฺถํ ลฺลขสฺส  
วา ปณฺีตสฺส วา โภชนสฺส ยาวทตฺถํ ปาริปุริ ตสฺส เม กาโย  
กิลนฺโต อกมฺมณฺโวล หนฺทาหํ นิปฺชขามิตี ๑ โส นิปฺชชติ น  
วิริยํ อารภติ ๑เป๑ อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย อิทํ ปณฺจมํ  
กุสิตฺวตฺถุ ๑ ปฺน จปฺริ อวฺโส ภิภฺข คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺฑาย  
จรฺนฺโต ลภติ ลฺลขสฺส วา ปณฺีตสฺส วา โภชนสฺส ยาวทตฺถํ

ปาริปุรี ตสฺส เอว โหติ อหํ โข คามํ วา นิคมํ วา  
 ปิณฑาย จรฺนโต อลตฺถํ ลุขสฺส วา ปณฺีตสฺส วา โภชนสฺส  
 ยาวทตฺถํ ปาริปุรี ตสฺส เม กาโย ครุโก อกมฺมณฺโณ มาสจิตฺ  
 มณฺเณ หนฺทาหํ นิปฺชชามิตฺ ๑ โส นิปฺชชติ น วิริยํ อารภติ  
 ๑เป๑ อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย อิทํ ฉฺฉจฺจํ กุสฺีตวตฺถุ ๑ ปฺน  
 จปริ อวฺุโส ภิกฺขุโน อฺุปฺนโน โหติ อฺุปฺมตฺตโก อาพาโร  
 ตสฺส เอว โหติ อฺุปฺนโน โข ปน ๑ เม อยํ ๒ อฺุปฺมตฺตโก  
 อาพาโร อตฺถิ กปฺโป นิปฺชชิตฺ หนฺทาหํ นิปฺชชามิตฺ ๑ โส  
 นิปฺชชติ ๑เป๑ อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย อิทํ สตฺตมํ  
 กุสฺีตวตฺถุ ๑ ปฺน จปริ อวฺุโส ภิกฺขุ กิลานา วฺุจฺจิตฺ โหติ  
 อจิรวฺุจฺจิตฺ เกลณฺณา ตสฺส เอว โหติ อหํ กิลานา วฺุจฺจิตฺ  
 อจิรวฺุจฺจิตฺ เกลณฺณา ตสฺส เม กาโย ทฺุพฺโธ อกมฺมณฺโณ [๑]  
 หนฺทาหํ นิปฺชชามิตฺ ๑ โส นิปฺชชติ น วิริยํ อารภติ อฺุปฺตตสฺส  
 ปตฺติยา อนธฺคตสฺส อธฺคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย อิทํ  
 อจฺฉจฺจํ กุสฺีตวตฺถุ ๑ อิเม อจฺฉจฺจํ ชมฺมา หานภากิยา ๑

[๔๔๕] กตฺเม อจฺฉจฺจํ วิเสสภากิยา ๑ อจฺฉจฺจํ อารพฺภวตฺถุ  
 อิวฺุโส ภิกฺขุณา กมฺมํ กตฺพฺพิ โหติ ตสฺส เอว  
 โหติ กมฺมํ โข เม กตฺพฺพิ ภวิสฺสติ กมฺมํ โข ปน เม  
 กโรนฺตสฺส ๔ น สฺุกริ พฺุชฺชานํ สาสนํ มนฺสิกาตฺ หนฺทาหํ วิริยํ  
 อารภามิ อฺุปฺตตสฺส ปตฺติยา อนธฺคตสฺส อธฺคมาย อสจฺฉิกตสฺส  
 #๑ ม. ยฺ. ปนสทฺุโท น ทิสฺสติ ๑ ๒ ม. ยฺ. อยฺนฺติ ปาโร น ทิสฺสติ ๑ ๓ ม. อตฺถิ  
 #กปฺโป นิปฺชชิตฺ ๑ ๔ ม. ยฺ. กโรนฺเตน ๑



สจฺฉิกรียายาติ ๑ โส วิริยํ อารภติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา  
 อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกรียาย อิทํ ปจฺมํ  
 อารพฺภวตฺถุ ๑ ปฺน จปรํ อวฺโส ภิกฺขุณา กมฺมํ กตํ โหติ ตสฺส  
 เอวํ โหติ อหํ โข กมฺมํ อกาสิ กมฺมํ โข ปนาหํ กโรนฺโต  
 นาสกฺขี พุทฺธานํ สาสนํ มนสิกาตุํ หนฺทาหํ วิริยํ อารภามิ  
 อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส  
 สจฺฉิกรียายาติ ๑เป๑ อิทํ ทฺติยํ อารพฺภวตฺถุ ๑ ปฺน จปรํ อวฺโส  
 ภิกฺขุโน ๑ มคฺโค คนฺตพฺโพ โหติ ตสฺส เอวํ โหติ มคฺโค  
 โข เม คนฺตพฺโพ ภวิสฺสติ มคฺคํ โข ปน เม คจฺจนฺเตน  
 น สฺกฺรํ พุทฺธานํ สาสนํ มนสิกาตุํ หนฺทาหํ วิริยํ อารภามิ  
 อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส  
 สจฺฉิกรียายาติ ๑ โส วิริยํ อารภติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส  
 อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกรียาย อิทํ ตฺติยํ อารพฺภวตฺถุ ๑  
 ปฺน จปรํ อวฺโส ภิกฺขุณา มคฺโค คโต โหติ ตสฺส เอวํ  
 โหติ อหํ โข มคฺคํ อคมาสิ มคฺคํ โข ปนาหํ คจฺจนฺโต  
 นาสกฺขี พุทฺธานํ สาสนํ มนสิกาตุํ หนฺทาหํ วิริยํ อารภามิ  
 อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส  
 สจฺฉิกรียายาติ ๑ โส วิริยํ อารภติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิคตสฺส  
 อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกรียาย อิทํ จตฺตํ อารพฺภวตฺถุ ๑  
 ปฺน จปรํ อวฺโส ภิกฺขุ คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺฑาย จรฺนฺโต  
 #๑ ม. ย. ภิกฺขุณา ๑

น ลกที ลูขสฺส วา ปณิตสฺส วา โภชนสฺส ยาวทตฺถํ ปารีปฺรึ  
ตสฺส เอวํ โหติ อหํ โข ปน คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺฑาย  
จรณฺโต นาลตฺถํ ลูขสฺส วา ปณิตสฺส วา โภชนสฺส ยาวทตฺถํ  
ปารีปฺรึ ตสฺส เม กาโย ลหุโก กมฺมณฺโณ หนฺนทาหํ วิริยํ  
อารภามิ ฯเปฯ อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาชาติ ฯ โส วิริยํ อารภติ  
อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิกตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย  
อิทํ ปณฺจมํ อารพฺภวตฺถุ ฯ ปุณ จปริ อวฺโส ภิกฺขุ คามํ วา  
นิคมํ วา ปิณฺฑาย จรณฺโต ลกที ลูขสฺส วา ปณิตสฺส วา  
โภชนสฺส ยาวทตฺถํ ปารีปฺรึ ตสฺส เอวํ โหติ อหํ โข คามํ  
วา นิคมํ วา ปิณฺฑาย จรณฺโต อลตฺถํ ลูขสฺส วา ปณิตสฺส  
วา โภชนสฺส ยาวทตฺถํ ปารีปฺรึ ตสฺส เม กาโย พลวา กมฺมณฺโณ  
หนฺนทาหํ วิริยํ อารภามิ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนธิกตสฺส อธิคมาย  
อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาชาติ ฯ โส วิริยํ อารภติ อปฺปตฺตสฺส  
ปตฺติยา อนธิกตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย อิทํ  
นญฺจ อารพฺภวตฺถุ ฯ ปุณ จปริ อวฺโส ภิกฺขุโน อฺปฺปนฺโน  
โหติ อปฺปมตฺตโก อปาโธ ตสฺส เอวํ โหติ อฺปฺปนฺโน โข  
เม [๑] อปฺปมตฺตโก อปาโธ จานํ โข ปเนตํ วิชฺชติ ยํ เม  
อปาโธ ปวพฺพเมยฺย หนฺนทาหํ วิริยํ อารภามิ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา  
อนธิกตสฺส อธิคมาย อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาชาติ ฯ โส วิริยํ  
อารภติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา ฯเปฯ อสจฺฉิกตสฺส สจฺฉิกิริยาย  
#๑ ยู. อัย ฯ

อิหํ สดตมํ อารพทวตถุ ฯ ปุณ จปรี อวูโส ภิกขุ คิลานา  
วฏฺฐิตโ หิติ อจิรวฏฺฐิตโ เกลณณา ตสฺส เอวํ โหติ อหํ  
โฆ คิลานา วฏฺฐิตโ อจิรวฏฺฐิตโ เกลณณา จานํ โฆ ปเนตํ  
วิชชติ ยํ เม อพาโฆ ปจฺจุทวตฺเตยฺย หนุทาทํ วิริยํ อารภามิ  
อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนนฺทิตสฺส อธิคมาย อสจฺจนิกตสฺส สจฺจนิกิริยาธาติ ฯ  
โโส วิริยํ อารภติ อปฺปตฺตสฺส ปตฺติยา อนนฺทิตสฺส  
อธิคมาย อสจฺจนิกตสฺส สจฺจนิกิริยาธ อิทํ อฏฺฐมํ อารพทวตถุ ฯ  
อิเม อฏฺฐ ฆมฺมา วิเสสภาคิยา ฯ

[๔๕๐] กตเม อฏฺฐ ฆมฺมา ทุปฺปฏฺฐิวิชฺฌา ฯ อฏฺฐ อกฺขณา  
อสมยา พุรหุํจริยวาทาย อิธวูโส ตถาคโต จ โลเก อุปฺปนฺโน  
โหติ อรหํ สมนฺทสมฺพุทฺโธ ฆมฺโม จ เทสียติ อุปสมฺมิโก  
ปรีนิพฺพานิโก สมนฺทโพชคามิํ สุกตปฺปเวทิตโ อยณฺจ ปุคฺคโล นริยํ  
อุปฺปนฺโน โหติ อยํ ปจฺโม อกฺขโณ อสมโย พุรหุํจริยวาทาย ฯ  
ปุณ จปรี อวูโส ตถาคโต จ โลเก อุปฺปนฺโน  
โหติ อรหํ สมนฺทสมฺพุทฺโธ ฆมฺโม จ เทสียติ อุปสมฺมิโก  
ปรีนิพฺพานิโก สมนฺทโพชคามิํ สุกตปฺปเวทิตโ อยณฺจ ปุคฺคโล  
ตริจฺจนานโยนี อุปฺปนฺโน โหติ อยํ ทฺติโย อกฺขโณ อสมโย  
พุรหุํจริยวาทาย ฯ ปุณ จปรี อวูโส ตถาคโต จ โลเก อุปฺปนฺโน  
โหติ อรหํ สมนฺทสมฺพุทฺโธ ฆมฺโม จ เทสียติ อุปสมฺมิโก  
ปรีนิพฺพานิโก สมนฺทโพชคามิํ สุกตปฺปเวทิตโ อยณฺจ ปุคฺคโล

ปิตติวิสัย อุปปโน โหติ อัย ตติโย อกขโณ อสมโย  
 พุหมจริยวาสาย ฯ ปุณ จปรี อาวุโส ตถาคโต จ โลกอุปปโน  
 โหติ อรหิ สมมาสมพุทโธ ฌโม จ เทลลิตติ อุปสมโก ฯเปฯ  
 อยญจ ปุคคโล อญจตริ ที่มายกั เทวนิกายั อุปปโน โหติ  
 อัย จตุตโธ อกขโณ อสมโย พุหมจริยวาสาย ฯ ปุณ จปรี  
 อาวุโส ตถาคโต จ โลก อุปปโน โหติ อรหิ สมมาสมพุทโธ  
 ฌโม จ เทลลิตติ ฯเปฯ อยญจ ปุคคโล ปจจนติเมสฺ ชนปเทสฺ  
 ปจจาชาโต โหติ มิตกฺเขสฺ ๑ อวิญญาตาระสฺ ยตถ นตฺถิ คติ  
 กิกฺขุณิ กิกฺขุณินิ อุปาสกานิ อุปาสิกานิ อัย ปญจโม อกขโณ  
 อสมโย พุหมจริยวาสาย ฯ ปุณ จปรี อาวุโส ตถาคโต จ  
 โลก อุปปโน โหติ อรหิ สมมาสมพุทโธ ฯเปฯ อยญจ  
 ปุคคโล มชฺฉิเมสฺ ชนปเทสฺ ปจจาชาโต โหติ โส จ โหติ  
 มิจฺฉาทิกฺขุจ ๒ วิปริตทสฺสโน นตฺถิ ทินฺนํ นตฺถิ ยิกฺขุจ นตฺถิ  
 หุตํ นตฺถิ สุกตทูกกฺกฺขานํ กมฺมานํ ผลวิปาโก นตฺถิ อัย โลก  
 นตฺถิ ปโร โลก นตฺถิ มาตา นตฺถิ ปิตา นตฺถิ สตุตา  
 โอปปาติกา นตฺถิ โลก สมณพฺราหฺมณา สมมคฺคตา สมมาปฺปฏิปฺนนา  
 เย อิมญจ โลกํ ปฺรณฺจ โลกํ สยิ อภินฺญา สจฺฉิกคฺวา  
 ปเวเทนฺติ อัย ฉฺฉุจ อกขโณ อสมโย พุหมจริยวาสาย ฯ ปุณ  
 จปรี อาวุโส ตถาคโต จ โลก อุปปโน โหติ อรหิ สมมาสมพุทโธ  
 ฯเปฯ อยญจ ปุคคโล มชฺฉิเมสฺ ชนปเทสฺ ปจจาชาโต  
 #๑ ม. มิตกฺเขสฺ ฯ ๒ ม. มิจฺฉาทิกฺขุจโก ฯ

โหติ โส จ โหติ ทุปฺปญฺโฆ ชโโพ เอลมฺโโค นปฺปฎิพฺโโล  
สุภาสิตทฺพุภาสิตานํ อตฺถมณฺเฑาตุํ อัย สตฺตโม อกฺขโณ อสมฺมโย  
พฺรหฺมจฺริยวาสาย ฯ ปฺน จปฺริ อวฺโส ตถาคโต จ โลกน  
อุปฺปนฺโน โหติ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ฌมฺโม จ น เทสิยติ  
อุปฺสมิโก ปฺรินิพฺพานิโก สมฺโพชคามิํ สุตฺตปฺปเวทิตฺโต อยฺยจ  
ปฺคฺคโล มชฺฌิเมสฺส ชนปฺเทสฺส ปจฺจชาโต โหติ โส จ ปญฺญวา  
อชโโพ อนลฺมฺโโค ปฎิพฺโโล สุภาสิตทฺพุภาสิตานํ อตฺถมณฺเฑาตุํ อัย  
อฏฺฐโม อกฺขโณ อสมฺมโย พฺรหฺมจฺริยวาสาย ฯ อิเม อฏฺฐ ฌมฺมา  
ทฺุปฺปฎิวิชฺฌา ฯ

[๔๕๑] กตเม อฏฺฐ ฌมฺมา อุปฺปาเทตพฺพา ฯ อฏฺฐ  
มหาปฺริสฺวิตกฺกา อปฺปิจฺจสฺสายํ ฌมฺโม นายํ ฌมฺโม มหิจฺจสฺส  
สนตฺตฏฺฐสฺสายํ ฌมฺโม นายํ ฌมฺโม อสนตฺตฏฺฐสฺส ปวิวิตฺตสฺสายํ  
ฌมฺโม นายํ ฌมฺโม สจฺจณฺนิการามสฺส อารทฺทวิริยสฺสายํ ฌมฺโม  
นายํ ฌมฺโม กุสึตฺตสฺส อุปฏฺฐิตฺตสฺสตีสฺสายํ ฌมฺโม นายํ ฌมฺโม  
มฏฺฐสฺสตีสฺส สมหิตสฺสายํ ฌมฺโม นายํ ฌมฺโม อสมฺมาหิตสฺส  
ปญฺญวโต อัย ฌมฺโม นายํ ฌมฺโม ทฺุปฺปญฺญสฺส นิปฺปญฺญจรามสฺสายํ  
ฌมฺโม นิปฺปญฺญจฺรติโน นายํ ฌมฺโม ปฺปญฺญจรามสฺส  
ปฺปญฺญจฺรติโนติ ฯ อิเม อฏฺฐ ฌมฺมา อุปฺปาเทตพฺพา ฯ

[๔๕๒] กตเม อฏฺฐ ฌมฺมา อภิญฺเญยฺยา ฯ อฏฺฐ อภิญฺกายตฺตานานิ  
อชฺฌตฺตํรูปสฺสณฺณี เอโก พหิทฺถารูปานิ ปสฺสตี ปฺริตฺตานานิ สฺวณฺณ-

ทพพณานิ ตานิ อภิภุย ชานามิ ปสฺสามิติ เอวสฺลณี  
 โหติ อิทํ ปจฺมํ อภิภายตํ ๑ อชฺมตฺตํรูปสฺลณี เอโก พหิทฺฐา-  
 รุปานิ ปสฺสติ อปฺปมาณานิ สุวณฺณทพพณานิ ตานิ อภิภุย  
 ชานามิ ปสฺสามิติ เอวสฺลณี โหติ อิทํ ทุตฺติยํ อภิภายตํ ๑  
 อชฺมตฺตํรูปสฺลณี เอโก พหิทฺฐารูปานิ ปสฺสติ ปรีตฺตานิ สุวณฺณ-  
 ทพพณานิ ตานิ อภิภุย ชานามิ ปสฺสามิติ เอวสฺลณี โหติ  
 อิทํ ตตฺติยํ อภิภายตํ ๑ อชฺมตฺตํรูปสฺลณี เอโก พหิทฺฐารูปานิ  
 ปสฺสติ อปฺปมาณานิ สุวณฺณทพพณานิ ตานิ อภิภุย ชานามิ  
 ปสฺสามิติ เอวสฺลณี โหติ อิทํ จตฺตํ อภิภายตํ ๑ อชฺมตฺตํรูปสฺลณี  
 เอโก พหิทฺฐารูปานิ ปสฺสติ นีลานิ นีลวณฺณานิ  
 นีลนิตฺสฺสนานิ นีลนิกาสานิ เสยฺยถาปี นาม อุมฺมารปฺปํ นีลํ  
 นีลวณฺณํ นีลนิตฺสฺสนํ นีลนิกาสํ เสยฺยถาปี วา ปน ตํ วตฺถํ  
 พาราณเสยฺยํ อุกฺโตภาควิมฺภุจํ นีลํ นีลวณฺณํ นีลนิตฺสฺสนํ นีลนิกาสํ  
 เอวเมว อชฺมตฺตํรูปสฺลณี เอโก พหิทฺฐารูปานิ ปสฺสติ นีลานิ  
 นีลวณฺณานิ นีลนิตฺสฺสนานิ นีลนิกาสานิ ตานิ อภิภุย ชานามิ  
 ปสฺสามิติ เอวสฺลณี โหติ อิทํ ปจฺจํ อภิภายตํ ๑ อชฺมตฺตํรูปสฺลณี  
 เอโก พหิทฺฐารูปานิ ปสฺสติ ปีตานิ ปีตวณฺณานิ  
 ปีตนิตฺสฺสนานิ ปีตนิกาสานิ เสยฺยถาปี นาม กณฺณการปฺปํ  
 ปีตํ ปีตวณฺณํ ปีตนิตฺสฺสนํ ปีตนิกาสํ เสยฺยถาปี วา ปน ตํ  
 วตฺถํ พาราณเสยฺยํ อุกฺโตภาควิมฺภุจํ ปีตํ ปีตวณฺณํ ปีตนิตฺสฺสนํ

ปิตนิกาส์ เอวเมว อชฺมตฺตอรุปสณฺณิ เอโก พหิทฺธารูปานิ ปสฺสติ  
 ปิตานิ ปิตวณฺณานิ ปิตนิตฺสสนานิ ปิตนิกาสานิ ตานิ อภิภูย  
 ชานามิ ปสฺสามิติ เอวสณฺณิ โหติ อิทํ ญฺญํ อภิภายตํ ฯ  
 อชฺมตฺตอรุปสณฺณิ เอโก พหิทฺธารูปานิ ปสฺสติ โลหิตกานิ โลหิตกวณฺณานิ  
 โลหิตกนิตฺสสนานิ โลหิตกนิกาสานิ เสยฺยถาปี นาม  
 พนฺธุชฺชิวกปฺปํ โลหิตกํ โลหิตกวณฺณํ โลหิตกนิตฺสสนํ โลหิตกนิกาส์  
 เสยฺยถาปี วา ปน ตํ วตฺถํ พารามเสยฺยํ อุกฺโขภาควิมญฺจํ โลหิตกํ  
 โลหิตกวณฺณํ โลหิตกนิตฺสสนํ โลหิตกนิกาส์ เอวเมว อชฺมตฺตอรุปสณฺณิ  
 เอโก พหิทฺธารูปานิ ปสฺสติ โลหิตกานิ โลหิตกวณฺณานิ  
 โลหิตกนิตฺสสนานิ โลหิตกนิกาสานิ ตานิ อภิภูย ชานามิ  
 ปสฺสามิติ เอวสณฺณิ โหติ อิทํ สตฺตมํ อภิภายตํ ฯ อชฺมตฺตอรุปสณฺณิ  
 เอโก พหิทฺธารูปานิ ปสฺสติ โอทาทานิ โอทาทวณฺณานิ  
 โอทาทนิตฺสสนานิ โอทาทนิกาสานิ เสยฺยถาปี นาม โอสธิตารกา  
 โอทาทา โอทาทวณฺณา โอทาทนิตฺสสนา โอทาทนิกาสา เสยฺยถาปี  
 วา ปน ตํ วตฺถํ พารามเสยฺยํ อุกฺโขภาควิมญฺจํ โอทาทํ โอทาทวณฺณํ  
 โอทาทนิตฺสสนํ โอทาทนิกาส์ เอวเมว อชฺมตฺตอรุปสณฺณิ  
 เอโก พหิทฺธารูปานิ ปสฺสติ โอทาทานิ โอทาทวณฺณานิ โอทาทนิตฺสสนานิ  
 โอทาทนิกาสานิ ตานิ อภิภูย ชานามิ ปสฺสามิติ  
 เอวสณฺณิ โหติ อิทํ อญฺจมํ อภิภายตํ ฯ อิม อญฺจ ฐมฺมา  
 อภิณฺเณยฺยา ฯ

[๔๕๓] กตเม อฏฐ ฐมา สจฺจิกาทพฺพา ฯ อฏฐ วิโมกฺขา  
รูปี รูปานิ ปสฺสติ อัยฺ ปจฺโม วิโมกฺโข ฯ อชฺฌตฺตอรฺูปสฺสณฺณิ  
เอโก พหิทฺฐารูปานิ ปสฺสติ อัยฺ ทฺติโย วิโมกฺโข ฯ สฺกนฺเตว  
อธฺมตฺโต โหติ อัยฺ ตฺติโย วิโมกฺโข ฯ สพฺพโส รูปสฺสณฺณํ  
สมตฺติกฺกมา ปฏฺฐิมสฺสณฺณํ อตฺถงฺกมา นานตฺตสฺสณฺณํ อมนสฺสิการา  
อนนฺโต อากาโสติ อากาसानฺนจายตฺนํ อฺปสมฺปชฺช วิหฺรติ อัยฺ  
จตฺตโถ วิโมกฺโข ฯ สพฺพโส อากาसानฺนจายตฺนํ สมตฺติกฺกมฺ  
อนนฺตํ วิณฺณณฺนํ วิณฺณณฺนจายตฺนํ อฺปสมฺปชฺช วิหฺรติ อัยฺ  
ปฺลจฺโม วิโมกฺโข ฯ สพฺพโส วิณฺณณฺนจายตฺนํ สมตฺติกฺกมฺ  
นตฺติ กิณฺจิติ อากิณฺจณฺนจายตฺนํ อฺปสมฺปชฺช วิหฺรติ อัยฺ นฺนฺนํ  
วิโมกฺโข ฯ สพฺพโส อากิณฺจณฺนจายตฺนํ สมตฺติกฺกมฺ เนวสฺสณฺณานาสฺสณฺณจายตฺนํ  
อฺปสมฺปชฺช วิหฺรติ อัยฺ สตฺตโม วิโมกฺโข ฯ  
สพฺพโส เนวสฺสณฺณานาสฺสณฺณจายตฺนํ สมตฺติกฺกมฺ สฺสณฺณเวทิตฺนโรธํ  
อฺปสมฺปชฺช วิหฺรติ อัยฺ อฏฺฐโม วิโมกฺโข ฯ อิเม อฏฺฐ ฐมา  
สจฺจิกาทพฺพา ฯ อิติ อิเม อสฺสีติ ฐมา ภูตา กจฺจนา ตถา  
อวิตถา อนนฺนถา สมฺมา ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธา ฯ

[๔๕๔] นว ฐมา พหุการา นว ฐมา ภาเวตพฺพานว ฐมา  
ปฺริยฺเยยฺยา นว ฐมา ปฺหาคพฺพานว ฐมา หานภาคิยา นว  
ฐมา วิเสสภาคิยา นว ฐมา ทฺปฺปฏฺฐิวิชฺฌา นว ฐมา อฺปฺปาเทตพฺพา  
นว ฐมา อภิยฺเยยฺยา นว ฐมา สจฺจิกาทพฺพา ฯ



[๔๕๕] กตเม นว ฌมาพหุการา ๑ นว โยนิโสมนสิการมูลิกา ๑  
ฌมา โยนิโส มนสิกรโโรโต ปาโมชช ชาติ ปมุติตสส ปิติ  
ชาติ ปิติมนสส กาโย ปสสมภติ ปสสททกาโย สขัม เวเทติ  
สุขิโน จิตตัม สมานิยติ สมานิตจิตโต ๒ ยถาภูตัม ชานาติ ๓ ปสสตี  
ยถาภูตัม ชานัม ปสสตี สขัม ๔ นิพพินนุติ นิพพินนุทำ วิรัชชติ วิราคา  
วิมูจจติ ๑ อิมะ นว ฌมาพหุการา ๑

[๔๕๖] กตเม นว ฌมาภาเวตพพา ๑ นว ปาสิสุททธิปธานิยงคานิ  
สิลวิสุททธิ ปาสิสุททธิปธานิยงคัม จิตตวิสุททธิ ปาสิสุททธิปธานิยงคัม  
ทิกุจวิสุททธิ ปาสิสุททธิปธานิยงคัม กงขาวิตรณวิสุททธิ  
ปาสิสุททธิปธานิยงคัม มคคคามคคณณทสสนวิสุททธิ ปาสิสุททธิปธานิยงคัม  
ปฏูปททณณทสสนวิสุททธิ ปาสิสุททธิปธานิยงคัม ฌณทสสนวิสุททธิ  
ปาสิสุททธิปธานิยงคัม ปณณาวิสุททธิ ปาสิสุททธิปธานิยงคัม วิมุตตีวิสุททธิ  
ปาสิสุททธิปธานิยงคัม ๑ อิมะ นว ฌมาภาเวตพพา ๑

[๔๕๗] กตเม นว ฌมาปริณญเยยา ๑ นว สคตาวาสา  
สนตาวุโส สคตา นานคตกาเยา นานคตคสนนินโน เสยเยถาปี มนุสสา  
เอกจเจ จ เทวา เอกจเจ จ วินิปาติกา อัย ปจโหม สคตาวาโส ๑  
สนตาวุโส สคตา นานคตกาเยา เอกคตคสนนินโน เสยเยถาปี เทวา  
พุรหมกาเยกา ปจมาภินิพพคตา อัย ทุตติโย สคตาวาโส ๑  
สนตาวุโส สคตา เอกคตกาเยา นานคตคสนนินโน เสยเยถาปี เทวา  
อากสสรอ อัย ตติโย สคตาวาโส ๑ สนตาวุโส สคตาเอกคตกาเยา  
#๑ ม. ย. ...มุลกา ๑ ๒ ม. สมานิตเต จิตเต ๑ ย. สมานิตเตน จิตเตน ๑  
#๓ ย. ปชานาติ ๑ ๔ ม. ย. อัย น ทิสสตี ๑

เอกตตสณฺณิโน เสยฺยถาปี เทวา สุภิกฺขหา อัยฺ จตุตฺถ  
 สตฺตาวาโส ๑ สนนฺตาวุโส สตฺตา อสณฺณิโน อปฺปฏิสํเวทฺธิโน เสยฺยถาปี  
 เทวา อสณฺณิสตฺตา อัยฺ ปญฺจโม สตฺตาวาโส ๑ สนนฺตาวุโส  
 สตฺตา สพฺพโส รุปสณฺณานํ สมตฺติกฺกมา ปฏฺธิมสณฺณานํ อตฺถงฺกมา  
 นานตฺตสณฺณานํ อมนสฺสิการา อนนฺโต อากาโสติ อากาसानญฺจายตฺนุปลฺคา  
 อัยฺ ฉฺฉุโร สตฺตาวาโส ๑ สนนฺตาวุโส สตฺตา สพฺพโส  
 อากาसानญฺจายตฺนํ สมตฺติกฺกมฺม อนนฺตํ วิญฺญาณนฺติ วิญฺญาณญฺจายตฺนุปลฺคา  
 อัยฺ สตฺตโม สตฺตาวาโส ๑ สนนฺตาวุโส สตฺตา  
 สพฺพโส วิญฺญาณญฺจายตฺนํ สมตฺติกฺกมฺม นตฺถิ กิณฺจิติ อากิณฺจญฺจายตฺนุปลฺคา  
 อัยฺ อฏฺฐโม สตฺตาวาโส ๑ สนนฺตาวุโส สตฺตา  
 สพฺพโส อากิณฺจญฺจายตฺนํ สมตฺติกฺกมฺม สนนฺตเมตฺตํ ปณฺธิตเมตฺตนฺติ ๑  
 เนวสณฺณานาสณฺณายตฺนุปลฺคา อัยฺ นวโม สตฺตาวาโส ๑ อิเม  
 นว ฅมฺมา ปริญฺเญยฺยา ๑

[๔๕๘] กตฺเม นว ฅมฺมา ปหาตพฺพา ๑ นว ตณฺหามูลิกา ฅมฺมา  
 ตณฺหํ ปฏฺธิจฺจ ปฺริเยสนา ปฺริเยสนํ ปฏฺธิจฺจ ลาโภ ลาภํ ปฏฺธิจฺจ  
 วินิจฺฉโย วินิจฺฉยํ ปฏฺธิจฺจ ฉนฺนทราโค ฉนฺนทราคํ ปฏฺธิจฺจ อชฺโฆสํ  
 อชฺโฆสํ ปฏฺธิจฺจ ปฺริคฺคโห ปฺริคฺคหํ ปฏฺธิจฺจ มจฺจริยํ มจฺจริยํ  
 ปฏฺธิจฺจ อารกฺโข อารกฺขาธิกรณํ ปฏฺธิจฺจ ทณฺฑาทาทานสตฺถาทาน-  
 กลหวิคฺคหวิวาทตฺวํตฺวํเปสฺสญฺมฺสาวาทา อนเนเก ปาปกา อกฺุสลา  
 ฅมฺมา สํวตฺตนฺติ ๒ ๑ อิเม นว ฅมฺมา ปหาตพฺพา ๑

#๑ ม. ย. สนนฺตเมตฺตํ ปณฺธิตเมตฺตนฺติ น ทิสฺสติ ๑ ๒ ย. สมภวานฺติ ๑

[๔๕๕] กตเม นว ฐมา หานภาคยา ๑ นว อาฆาตวตฺถุนิ  
อนตฺถิ เม อจฺริตี อาฆาตํ พนฺชติ ๑ อนตฺถิ เม จรตีตี อาฆาตํ  
พนฺชติ ๑ อนตฺถิ เม จริสฺสตีตี อาฆาตํ พนฺชติ ๑ ปิยสฺส เม  
มณาปสฺส อนตฺถิ อจฺริตี อาฆาตํ พนฺชติ ๑ ปิยสฺส เม มณาปสฺส  
อนตฺถิ จรตีตี อาฆาตํ พนฺชติ ๑ ปิยสฺส เม มณาปสฺส อนตฺถิ  
จริสฺสตีตี อาฆาตํ พนฺชติ ๑ อปฺปิยสฺส เม อมณาปสฺส อตฺถิ  
อจฺริตี อาฆาตํ พนฺชติ ๑ อปฺปิยสฺส เม อมณาปสฺส อตฺถิ จรตีตี  
อาฆาตํ พนฺชติ ๑ อปฺปิยสฺส เม อมณาปสฺส อตฺถิ จริสฺสตีตี อาฆาตํ  
พนฺชติ ๑ อิเม นว ฐมา หานภาคยา ๑

[๔๖๐] กตเม นว ฐมา วิเสสภาคยา ๑ นว อาฆาตปฏฺวิเนติ  
อนตฺถิ เม อจฺริตี ๑ ตํ กุเตตฺถ ลพฺภาติ อาฆาตํ ปฏฺวิเนติ ๑ อนตฺถิ  
เม จรตีตี ๑ ตํ กุเตตฺถ ลพฺภาติ อาฆาตํ ปฏฺวิเนติ ๑ อนตฺถิ เม  
จริสฺสตีตี ๒ ตํ กุเตตฺถ ลพฺภาติ อาฆาตํ ปฏฺวิเนติ ๑ ปิยสฺส เม  
มณาปสฺส อนตฺถิ อจฺริตี ๑ ตํ กุเตตฺถ ลพฺภาติ อาฆาตํ ปฏฺวิเนติ ๑  
ปิยสฺส เม มณาปสฺส อนตฺถิ จรตีตี ๑ ตํ กุเตตฺถ ลพฺภาติ อาฆาตํ  
ปฏฺวิเนติ ๑ ปิยสฺส เม มณาปสฺส อนตฺถิ จริสฺสตีตี ๒ ตํ กุเตตฺถ  
ลพฺภาติ อาฆาตํ ปฏฺวิเนติ ๑ อปฺปิยสฺส เม อมณาปสฺส อตฺถิ  
อจฺริตี ๑ ตํ กุเตตฺถ ลพฺภาติ อาฆาตํ ปฏฺวิเนติ ๑ อปฺปิยสฺส เม  
อมณาปสฺส อตฺถิ จรตีตี ๑ ตํ กุเตตฺถ ลพฺภาติ อาฆาตํ ปฏฺวิเนติ ๑  
อปฺปิยสฺส เม อมณาปสฺส อตฺถิ จริสฺสตีตี ๒ ตํ กุเตตฺถ ลพฺภาติ  
#๑ ม. ย. อิตฺสทฺโท น ทิสฺสตี ๑ ๒ ม. อิตฺสทฺโท น ทิสฺสตี ๑

อาฆาต ปฏิเวณี ฯ อิม นว ฆมา วิเสสภาคิยา ฯ

[๔๖๑] กตเม นว ฆมา ทุปปฏิวิชฌา ฯ นว นานตดา  
ธาตุนานตต์ ปฏิจจ อุปปชชติ ผสสนานตต์ ผสสนานตต์ ปฏิจจ  
อุปปชชติ เวทนนานตต์ เวทนนานตต์ ปฏิจจ อุปปชชติ  
สญญานานตต์ สญญานานตต์ ปฏิจจ อุปปชชติ สงกปฺปนานตต์  
สงกปฺปนานตต์ ปฏิจจ อุปปชชติ ฉนฺทนานตต์ ฉนฺทนานตต์  
ปฏิจจ อุปปชชติ ปริพาหนานตต์ ปริพาหนานตต์ ปฏิจจ  
อุปปชชติ ปริเยสนานานตต์ ปริเยสนานานตต์ ปฏิจจ อุปปชชติ  
ลาภานานตต์ ฯ อิม นว ฆมา ทุปปฏิวิชฌา ฯ

[๔๖๒] กตเม นว ฆมา อุปฺปาเทตพฺพา ฯ นว สญญา  
อสุกสญญา มรณสญญา อาหาระ ปฏิกุสสญญา สพฺพโลเก  
อนภิตสญญา ๑ อนิจฺจสญญา อนิจฺเจ ทุกฺขสญญา ทุกฺเข  
อนตฺตสญญา ปหานสญญา วิราคสญญา ฯ อิม นว ฆมา  
อุปฺปาเทตพฺพา ฯ

[๔๖๓] กตเม นว ฆมา อภิญญะยฺยา ฯ นว อนุปฺพุพฺพวิหารา  
อิธาวุโส ภิกฺขุ วิวิจฺจเจว กามะหิ วิวิจฺจ อกฺุสเลหิ ฆมเมหิ สวิตกฺกั  
สวิจาริ วิเวกขั ปิตฺติสุขั ปจฺมชฺฌานันฺ อุปสมฺบฺพชฺช วิหฺรติ วิตกฺกวิจฺจารานัน  
วูปสมมา อชฺฌตฺตํ สมฺบฺปสาทนั เจตโส เอโกทิกาวั อวิตกฺกั  
อวิจาริ สมาริขั ปิตฺติสุขั ทุตฺติชฺฌานันฺ อุปสมฺบฺพชฺช วิหฺรติ ปิตฺติยา จ  
วิราคา อุปฺกฺขโก จ วิหฺรติ สโต จ สมฺบฺชาโน สุขญฺจ กายะนั  
#๑ ม. ย. อนภิตฺติสญญา ฯ

ปฏิสัเวเทติ ยนฺตํ อริยา อจิกขณฺติ อุเปกฺขโก สติมา สุขวิหารีติ  
 ตติยชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ สุขสฺส จ ปหานา ทฺกฺขสฺส จ  
 ปหานา ปุพฺเพ ว โสมนสฺสโทมนสฺसानํ อตฺถงฺคมา อทุกฺขมสุขํ  
 อุเปกฺขาสติปาริสฺสุทฺธิ จตฺตชฺฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ สพฺพโส  
 ฐปฺสณฺณานํ สมตฺติกฺกมา ปฏฺิหมสณฺณานํ อตฺถงฺคมา นานตฺตสณฺณานํ  
 อมนสฺสการา อนนฺโต อกาโสติ อากาसानญฺจายตฺนํ อุปสมฺปชฺช  
 วิหฺรติ สพฺพโส อากาसानญฺจายตฺนํ สมตฺติกฺกมฺม อนนฺตํ  
 วิญฺญาณนฺติ วิญฺญาณญฺจายตฺนํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ สพฺพโส  
 วิญฺญาณญฺจายตฺนํ สมตฺติกฺกมฺม นตฺถิ กิณฺจิติ อากิณฺจญฺจายตฺนํ  
 อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ สพฺพโส อากิณฺจญฺจายตฺนํ สมตฺติกฺกมฺม เนวสณฺณานาสณฺณายตฺนํ  
 อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ สพฺพโส เนวสณฺณานาสณฺณายตฺนํ  
 สมตฺติกฺกมฺม สณฺณาวาทยิตฺนโรธํ อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ ฯ  
 อิมํ นว ชฺมมา อภิณฺเวยฺยา ฯ

[๔๖๔] กตเม นว ชฺมมา สจฺฉนิกาตพฺพา ฯ นว อนฺุพฺพนิโรธา  
 ปจฺมํ ฌานํ สฺมาปนฺนสฺส กามสณฺญา นิรฺุทฺธา โหติ ทฺุติยํ ฌานํ  
 สฺมาปนฺนสฺส วิตกฺกวิจารา นิรฺุทฺธา โหณฺติ ตติยํ ฌานํ สฺมาปนฺนสฺส  
 ปีติ นิรฺุทฺธา โหติ จตฺตชฺฌํ ฌานํ สฺมาปนฺนสฺส อสฺสาสปฺสสาธา  
 นิรฺุทฺธา โหณฺติ อากาसानญฺจายตฺนํ สฺมาปนฺนสฺส ฐปฺสณฺญา  
 นิรฺุทฺธา โหติ วิญฺญาณญฺจายตฺนํ สฺมาปนฺนสฺส อากาसानญฺจาย-  
 ตฺนสณฺญา นิรฺุทฺธา โหติ อากิณฺจญฺจายตฺนํ สฺมาปนฺนสฺส

วิญญาณญายตนสญญา นิรุทฐา โหติ เนวสญญานาสญญาตนัน  
สมาปนฺนสฺส อากิญจญายตนสญญา นิรุทฐา โหติ สญญาเวทยิตนิโรธ  
สมาปนฺนสฺส สญญา จ เวทนา จ นิรุทฐา โหหนฺติ ฯ  
อิมे นว ชมฺมา สจฺฉิกาทพฺพา ฯ อิติ อิมे นวฺติ ชมฺมา ภูตา  
ตจฺฉา ตถา อวิตถา อนญฺญถา สมฺมา ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธา ฯ

[๔๖๕] ทส ชมฺมา พหุการา ทส ชมฺมา ภาเวตพฺพา ทส  
ชมฺมา ปริญฺเอยยา ทส ชมฺมา ปหาตพฺพา ทส ชมฺมา  
หानภากิยา ทส ชมฺมา วิเสสภากิยา ทส ชมฺมา ทุปฺปฏฺวิชฺฌา  
ทส ชมฺมา อุปฺปาเทตพฺพา ทส ชมฺมา อภิญฺเอยยา ทส ชมฺมา  
สจฺฉิกาทพฺพา ฯ

[๔๖๖] กตเม ทส ชมฺมา พหุการา ฯ ทส นาถกรณา ชมฺมา  
อิชาวุโส ภิกฺขุ สีลวา โหติ ปาติโมกฺขสํวรํวุโต วิหฺรติ  
อาจารโคจรสมฺปนฺโน อนุมตฺเตสฺ วชฺเชสฺ ภยทสฺสาวิ สมาทาย สิกฺขติ  
สิกฺขาปเทสฺ ฯ ยํปาวุโส ภิกฺขุ สีลวา โหติ ปาติโมกฺขสํวรํวุโต  
วิหฺรติ อาจารโคจรสมฺปนฺโน อนุมตฺเตสฺ วชฺเชสฺ ภยทสฺสาวิ  
สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสฺ อัย ชมฺโม นาถกรโณ ฯ  
ปฺน จปฺริ อาวุโส ภิกฺขุ พหุสฺสุโต โหติ สุตฺตรโร สุตฺตสนฺนิจโย  
เย เต ชมฺมา อาทิกฺลยาณา มชฺฌกฺลยาณา ปรีโยसानกฺลยาณา  
สาตถิ สพฺยญฺชนํ เกวลปรีปฺณณํ ปรีสุทฺธิ พุรหฺมจฺริยํ อภิวทฺนฺติ  
ตถารูปาสฺส ชมฺมา พหุสฺสุตา โหหนฺติ ธตา วจฺสา ปรีจิตา

มนสาณเปกขิตา ทิฏฐิยา สุปปฎิวัทธา ฯ ยंपาวุโส ภิกขุ พหุสุตโต  
โหติ ฯเปฯ ทิฏฐิยา สุปปฎิวัทธา อัยปี ฌมโม นาดกรโณ ฯ  
ปุน จปรี อาวุโส ภิกขุ กลุยามิตโต โหติ กลุยามสหาโย  
กลุยามสมปวงโก ฯ ยंपาวุโส ภิกขุ กลุยามิตโต โหติ  
กลุยามสหาโย กลุยามสมปวงโก อัยปี ฌมโม นาดกรโณ ฯ ปุน  
จปรี อาวุโส ภิกขุ สุวโจ โหติ โสวจสสกรณหิ ฌมเมหิ  
สมนุนาคโต ขโม โหติ ปทกขิณคคาหิ อนุสาสนี ฯ ยंपาวุโส  
ภิกขุ สุวโจ โหติ โสวจสสกรณหิ ฌมเมหิ สมนุนาคโต ขโม  
โหติ ปทกขิณคคาหิ อนุสาสนี อัยปี ฌมโม นาดกรโณ ฯ  
ปุน จปรี อาวุโส ภิกขุ ยานิ ตานิ สพฺรหฺมจารีณํ อุจฺจาวจานิ  
กักรณียานิ ตตฺถ ทกฺโข โหติ อนลโส ตตฺรฺพายาย วิมฺสาย  
สมนุนาคโต อลํ กาคฺคํ อลํ สํวิธาตฺถํ ฯ ยंपาวุโส ภิกขุ ยานิ ตานิ  
สพฺรหฺมจารีณํ อุจฺจาวจานิ กักรณียานิ ตตฺถ ทกฺโข โหติ อนลโส  
ตตฺรฺพายาย วิมฺสาย สมนุนาคโต อลํ กาคฺคํ อลํ สํวิธาตฺถํ อัยปี  
ฌมโม นาดกรโณ ฯ ปุน จปรี อาวุโส ภิกขุ ฌมฺมกาโม โหติ  
ปิยสมฺมทาหาโร อภิฌมฺเม อภิวินเย โอพารปาโมชฺโซ ฯ ยंपาวุโส ภิกขุ  
ฌมฺมกาโม โหติ ปิยสมฺมทาหาโร อภิฌมฺเม อภิวินเย โอพารปาโมชฺโซ  
อัยปี ฌมโม นาดกรโณ ฯ ปุน จปรี อาวุโส ภิกขุ สนฺตฺตฺถุโจ  
โหติ อิตฺริตฺรจิวฺรปิณฺฑทปาตเสนาสนคิลานปจฺจยภสชฺชปรักขารหิ ฯ  
ยंपาวุโส ภิกขุ สนฺตฺตฺถุโจ โหติ อิตฺริตฺรจิวฺรปิณฺฑทปาตเสนาสน-

คิลานปจฺจยเกสชฺชปริกฺขารเหหิ อัยปี ฌมฺโม นาทกรโณ ฯ ปุณ  
จปรี อาวุโส ภิกฺขุ อารทฺธวิริโย วิหฺรติ อกุสฺถานํ ฌมฺมานํ ปหานาย  
กุสฺถานํ ฌมฺมานํ อุปสมฺปทาย ทามวา ทพฺพปรกฺกโม อนิกฺขิตฺตฺฐโร  
กุสฺเสสุ ฌมฺเมสุ ฯ ยํปาวุโส ภิกฺขุ อารทฺธวิริโย วิหฺรติ ฯเปฯ  
อัยปี ฌมฺโม นาทกรโณ ฯ ปุณ จปรี อาวุโส ภิกฺขุ สติมา  
โหติ ปรเมน สติเนปฺกฺเคน สมฺนฺนาคโต จิรคตฺปี จิรภาสิตฺปี สริตา  
อนุสฺสริตา ฯ ยํปาวุโส ภิกฺขุ สติมา โหติ ปรเมน สติเนปฺกฺเคน  
สมฺนฺนาคโต จิรคตฺปี จิรภาสิตฺปี สริตา อนุสฺสริตา อัยปี ฌมฺโม  
นาทกรโณ ฯ ปุณ จปรี อาวุโส ภิกฺขุ ปญฺณวา โหติ อุทฺยตฺถคามินิยา  
ปญฺณาย สมฺนฺนาคโต อริยาย นิพฺเพชฺชกาย สมฺมาทฺถกฺขกฺขยคามินิยา ฯ  
ยํปาวุโส ภิกฺขุ ปญฺณวา โหติ ฯเปฯ สมฺมาทฺถกฺขกฺขยคามินิยา  
อัยปี ฌมฺโม นาทกรโณ ฯ อิเม ทส ฌมฺมา  
พหุการา ฯ

[๔๖๗] กตเม ทส ฌมฺมา ภาเวตพฺพา ฯ ทส กสิณายตฺตานานิ  
ปจฺจวิคฺสิณเมโก สลฺยชานาติ อุกฺกั อโธ จ ๑ ติริยํ อนุวํ ๒ อปฺปมาณํ ฯ  
อาไปกสิณเมโก สลฺยชานาติ ฯ เตโชกสิณเมโก สลฺยชานาติ ฯ  
วาโยกสิณเมโก สลฺยชานาติ ฯ นีลกสิณเมโก สลฺยชานาติ ฯ  
ปีตกสิณเมโก สลฺยชานาติ ฯ โลหิตกสิณเมโก สลฺยชานาติ ฯ  
โอทาทกสิณเมโก สลฺยชานาติ ฯ อากาสกสิณเมโก สลฺยชานาติ ฯ  
วิญฺญาณกสิณเมโก สลฺยชานาติ อุกฺกั อโธ จ ติริยํ อนุวํ  
#๑ ม. ย. จสทฺโท นตฺถิ ฯ ๒ ม. ย. อทฺวํ ฯ



อุปฺปมาณํ ฯ อิม ทส ฐมฺมา ภเวตฺตพฺพา ฯ

[๔๖๘] กตเม ทส ฐมฺมา ปริณฺเอยฺยา ฯ ทสยตฺตานิ  
จกฺขวายตฺนํ รุปรายตฺนํ โสตายตฺนํ สทฺทหายตฺนํ ฆานายตฺนํ กนฺธหายตฺนํ  
ชีวิหายตฺนํ รสหายตฺนํ กายายตฺนํ โฝฏฺฐพฺพายตฺนํ ฯ อิม ทส ฐมฺมา  
ปริณฺเอยฺยา ฯ

[๔๖๙] กตเม ทส ฐมฺมา ปหตฺตพฺพา ฯ ทส มิจฺฉตฺตา  
มิจฺฉาทิฏฺฐิ มิจฺฉาสงฺกปฺโป มิจฺฉาวาจา มิจฺฉากมฺมมฺโต มิจฺฉาอาชีโว  
มิจฺฉาวายาโม มิจฺฉาสติ มิจฺฉาสมาธิ มิจฺฉาฉานํ มิจฺฉาวิมุตฺติ ฯ  
อิม ทส ฐมฺมา ปหตฺตพฺพา ฯ

[๔๗๐] กตเม ทส ฐมฺมา หานภากิยา ฯ ทส อกฺุสลกมฺมปฺลา  
ปาณาติปาโต อทินฺนาทานํ กามสฺส มิจฺฉาจาโร มุสาวาโท  
ปีสุณฺหา วาจา ผรุสา วาจา สมฺผปฺปลาโป อภิขณฺหา พฺยาปาโท  
มิจฺฉาทิฏฺฐิ ฯ อิม ทส ฐมฺมา หานภากิยา ฯ

[๔๗๑] กตเม ทส ฐมฺมา วิเสสภากิยา ฯ ทส กุสลกมฺมปฺลา  
ปาณาติปาตา เวรมณี อทินฺนาทานา เวรมณี กามสฺส  
มิจฺฉาจาโร เวรมณี มุสาวาทา เวรมณี ปีสุณฺหา วาจา  
เวรมณี ผรุสหาย วาจา เวรมณี สมฺผปฺปลาปา เวรมณี  
อนภิขณฺหา อพฺยาปาโท สมฺมาทิฏฺฐิ ฯ อิม ทส ฐมฺมา  
วิเสสภากิยา ฯ

[๔๗๒] กตเม ทส ฐมฺมา ทุปฺปฏฺฐิวิขณฺหา ฯ ทส อริยวาสา

อิฐาฐโส ภิกขุ ปญจกวิปป์หีน โหติ ฉพงคสมนฺนาคโต เอการกฺโข  
จตุราปสฺเสโน ปนฺณณปจเจกสจฺโจ สมวยสญฺเจสโน อนาวิตสงฺกปโป  
ปสฺสททกยสงฺขารโ สุวิมุตฺตจิตฺโต สุวิมุตฺตปญฺโธ ฯ กถญจาวุโส  
ภิกขุ ปญจกวิปป์หีน โหติ ฯ อิฐาฐโส ภิกขุโน กามจฺจนฺโท  
ปป์หีน โหติ พยาปาโท ปป์หีน โหติ ถีนมิทฺธ ปป์หีน โหติ  
อุทฺทจจกุกฺกจฺจ ปป์หีน โหติ วิจิจฺจนา ปป์หีน โหติ ฯ  
เอวํ โข อวุโส ภิกขุ ปญจกวิปป์หีน โหติ ฯ กถญจาวุโส  
ภิกขุ ฉพงคสมนฺนาคโต โหติ ฯ อิฐาฐโส ภิกขุ จกฺขุณา  
รูปํ ทิสฺวา เนว สุมฺโน โหติ น ทุมฺมโน อุเปกฺขโก จ  
วิหฺรติ สโต สมปฺชาน โหติ ฯ โสเตน สทฺทํ สุตฺวา ฯ ฆานน  
คณฺฐํ ฆายิตฺวา ฯ ชิวฺหาย รลํ สายิตฺวา ฯ กายน โผฏฺฐพฺพํ  
สุตฺติตฺวา ฯ มนฺสา ฆมฺมํ วิญฺญา ย เนว สุมฺโน โหติ น  
ทุมฺมโน อุเปกฺขโก จ วิหฺรติ สโต สมปฺชาน โหติ ฯ เอวํ โข  
อวุโส ภิกขุ ฉพงคสมนฺนาคโต โหติ ฯ กถญจาวุโส ภิกขุ  
เอวารกฺโข โหติ ฯ อิฐาฐโส ภิกขุ สตารกฺเขน เจตสาสมนฺนาคโต  
โหติ ฯ เอวํ โข อวุโส ภิกขุ เอวารกฺโข โหติ ฯ  
กถญจาวุโส ภิกขุ จตุราปสฺเสโน โหติ ฯ อิฐาฐโส ภิกขุ สงฺขาเยกํ  
ปฺปฏิเสวติ สงฺขาเยกํ อธิวเสติ สงฺขาเยกํ ปรีวชฺเชติ สงฺขาเยกํ  
วิโนเทติ ฯ เอวํ โข อวุโส ภิกขุ จตุราปสฺเสโน โหติ ฯ  
กถญจาวุโส ภิกขุ ปนฺณณปจเจกสจฺโจ โหติ ฯ อิฐาฐโส ภิกขุณา ๑  
#๑ ม. ย. ภิกขุโน ฯ เอวมฺปรี ฯ

ยานี ตานี ปุณฺณสมณพราหมณานํ ปุณฺณปุณฺณเจกสจฺจานี สพฺพานี ตานี ๑  
 นุณฺณานี โหนฺติ ปนุณฺณานี จตฺตานี วนฺตานี มุตฺตานี ปหีนานี  
 ปฏฺฐินิสฺสญฺจานี ฯ เอวํ โข อวฺวโส ภิกฺขุ ปนุณฺณปุณฺณเจกสจฺจ  
 โหติ ฯ กถญฺจวฺวโส ภิกฺขุ สมวยสญฺเจสโน โหติ ฯ อิทวฺวโส  
 ภิกฺขุณา กามสฺนา ปหีนา โหติ ภเวสฺนา ปหีนา โหติ พฺรหฺมจฺริเยสฺนา  
 ปฏฺฐินิสฺสญฺจา ๒ โหติ ๓ ฯ เอวํ โข อวฺวโส ภิกฺขุ สมวยสญฺเจสโน  
 โหติ ฯ กถญฺจวฺวโส ภิกฺขุ อนาวิลสงฺกปฺโป โหติ ฯ อิทวฺวโส  
 ภิกฺขุณา กามสงฺกปฺโป ปหีนโน โหติ พฺยาปาทสงฺกปฺโป ปหีนโน  
 โหติ วิหีสาสงฺกปฺโป ปหีนโน โหติ ฯ เอวํ โข อวฺวโส ภิกฺขุ  
 อนาวิลสงฺกปฺโป โหติ ฯ กถญฺจวฺวโส ภิกฺขุ ปสฺสทฺทกฺกายสงฺขาโร  
 โหติ ฯ อิทวฺวโส ภิกฺขุ สุขสฺส จ ปหานา ทฺกขสฺส จ ปหานา  
 ปุพฺเพ ว โสมนสฺสโทมนสฺसानํ อคฺคณฺกมา อทฺกขมสฺสํ อฺเปกฺขาสฺติปาริสฺสุทฺธิ  
 จตฺตคฺชฺฌานํ อฺปสมฺปชฺช วิหฺรติ ฯ เอวํ โข  
 อวฺวโส ภิกฺขุ ปสฺสทฺทกฺกายสงฺขาโร โหติ ฯ กถญฺจวฺวโส ภิกฺขุ  
 สฺวิมฺตตจิตฺโต โหติ ฯ อิทวฺวโส ภิกฺขุโน ราคา จิตฺตํ วิมฺตตํ โหติ  
 โทสา จิตฺตํ วิมฺตตํ โหติ โมหา จิตฺตํ วิมฺตตํ โหติ ฯ เอวํ โข  
 อวฺวโส ภิกฺขุ สฺวิมฺตตจิตฺโต โหติ ฯ กถญฺจวฺวโส ภิกฺขุ สฺวิมฺตตปณฺโณ  
 โหติ ฯ อิทวฺวโส ภิกฺขุ ราโค เม ปหีนโน อฺจฺฉินฺนโมโล  
 ตาลาวตฺถกฺโต อนภาวงฺกฺโต อายตี อฺนุปฺปาททฺมโมติ ปชานาติ ฯ  
 โทโส เม ปหีนโน ฯเปฯ โมโห เม ปหีนโน อฺจฺฉินฺนโมโล  
 #๑ ย. สพฺพานิสฺสตานี ฯ ๒ ม. ย. ปฏฺฐินิสฺสญฺจา ฯ ๓ ม. ย. อฺยํ น ทิสฺสตี ฯ

ตาลาวตฤกโต อนภาวงคโต อายตี อนุปปาทธมโมติ ปชานาติ ฯ เอว  
โฆ อาวุโส ภิกขุ สุวิมุตตปญฺโญ โหติ ฯ อิม ทส ฐมมาท  
ทูปปฏิวิชฌา ฯ

[๔๗๓] กตเม ทส ฐมมา อุปปาทตพพา ฯ ทส สลฺยา  
อสฺกสลฺยา มรณสลฺยา อาหารเ ปฏิกูลสลฺยา สพฺพโลเก  
อนกิตตสลฺยา อนิจฺจสลฺยา อนิจฺเจ ทฺกขสลฺยา ทฺกข  
อนตฺตสลฺยา ปหานสลฺยา วิราคสลฺยา นิโรธสลฺยา ฯ  
อิม ทส ฐมมา อุปปาทตพพา ฯ

[๔๗๔] กตเม ทส ฐมมา อภินฺเญยฺยา ฯ ทส นิชฺชินฺณวตฺถุณี ๑  
สมฺมาทิฏฺฐิสฺส มิจฺฉาทิฏฺฐิ นิชฺชินฺณา โหติ เย จ  
มิจฺฉาทิฏฺฐิปัจจยา อเนเก ปापกา อกฺขลา ฐมมา สมฺภวนฺติ  
เตปฺสฺส ๒ นิชฺชินฺณา โหนฺติ สมฺมาทิฏฺฐิปัจจยา จ อเนเก กฺขลา  
ฐมมา ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺติ ฯ สมฺมาสงฺกปฺปสฺส มิจฺฉาสงฺกปฺโป  
นิชฺชินฺโณ โหติ เย จ มิจฺฉาสงฺกปฺปปัจจยา อเนเก ปापกา  
อกฺขลา ฐมมา สมฺภวนฺติ เตปฺสฺส นิชฺชินฺณา โหนฺติ สมฺมาสงฺกปฺปปัจจยา  
จ อเนเก กฺขลา ฐมมา ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺติ ฯ  
สมฺมาวาจสฺส มิจฺฉาวาจา นิชฺชินฺณา โหติ เย จ มิจฺฉาวาจาปัจจยา  
อเนเก ปापกา อกฺขลา ฐมมา สมฺภวนฺติ เตปฺสฺส  
นิชฺชินฺณา โหนฺติ สมฺมาวาจาปัจจยา จ อเนเก กฺขลา ฐมมา  
ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺติ ฯ สมฺมากมฺมฺนตฺสฺส มิจฺฉากมฺมฺนโต  
#๑ ม. ยฺ. นิชฺชรวตฺถุณี ฯ ๒ ม. ยฺ. เต จสฺส ฯ เอวมฺปริ ฯ

นิชชินฺโณ โหติ เย จ มิจฺจาทมฺมุตฺตปจฺจยา อนนฺเก ปาปกา  
อกุสลา ฐมฺมา สมฺภวนฺติ เตปฺสฺส นิชชินฺณา โหนฺติ สมฺมาทมฺมุตฺตปจฺจยา  
จ อนนฺเก กุสลา ฐมฺมา ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺติ ฯ  
สมฺมาอาชีวสฺส มิจฺจาอาชีโว นิชชินฺโณ โหติ เย จ มิจฺจาอาชีวปจฺจยา  
อนนฺเก ปาปกา อกุสลา ฐมฺมา สมฺภวนฺติ เตปฺสฺส  
นิชชินฺณา โหนฺติ สมฺมาอาชีวปจฺจยา จ อนนฺเก กุสลา ฐมฺมา  
ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺติ ฯ สมฺมาวายามสฺส มิจฺจาวายาโม นิชชินฺโณ  
โหติ เย จ มิจฺจาวายามปจฺจยา อนนฺเก ปาปกา อกุสลา ฐมฺมา  
สมฺภวนฺติ เตปฺสฺส นิชชินฺณา โหนฺติ สมฺมาวายามปจฺจยา  
จ อนนฺเก กุสลา ฐมฺมา ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺติ ฯ สมฺมาสติสฺส  
มิจฺจาสติ นิชชินฺณา โหติ เย จ มิจฺจาสติปจฺจยา  
อนนฺเก ปาปกา อกุสลา ฐมฺมา สมฺภวนฺติ เตปฺสฺส นิชชินฺณา  
โหนฺติ สมฺมาสติปจฺจยา จ อนนฺเก กุสลา ฐมฺมา ภาวนาปาริปุรี  
คจฺจนฺติ ฯ สมฺมาสมาธิสฺส มิจฺจาสมาธิ นิชชินฺโณ โหติ เย  
จ มิจฺจาสมาธิปจฺจยา อนนฺเก ปาปกา อกุสลา ฐมฺมา สมฺภวนฺติ  
เตปฺสฺส นิชชินฺณา โหนฺติ สมฺมาสมาธิปจฺจยา จ อนนฺเก กุสลา  
ฐมฺมา ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺติ ฯ สมฺมาถาณสฺส มิจฺจาถาณํ  
นิชชินฺณํ โหติ เย จ มิจฺจาถาณปจฺจยา อนนฺเก ปาปกา  
อกุสลา ฐมฺมา สมฺภวนฺติ เตปฺสฺส นิชชินฺณา โหนฺติ สมฺมา-  
ถาณปจฺจยา จ อนนฺเก กุสลา ฐมฺมา ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺติ ฯ

สมมาวิมุตตสฺส มิจฺฉาวิมุตฺติ นิชฺชินฺณา โหติ เย จ มิจฺฉาวิมุตฺติปจฺจยา  
อเนเก ปาปกา อกุสลา ฌมฺมา สมภวานฺติ เตปฺสฺส  
นิชฺชินฺณา โหนฺติ สมมาวิมุตฺติปจฺจยา จ อเนเก กุสลา ฌมฺมา  
ภาวนาปาริปุรี คจฺจนฺติ ฯ อิมํ ทส ฌมฺมา อภิญฺเญยฺยา ฯ

[๔๗๕] กตเม ทส ฌมฺมา สจฺฉนิกาทพฺพา ฯ ทส อเสกฺขา  
ฌมฺมา อเสกฺขา สมมาทิกฺขิ อเสกฺโข สมมาสงฺกปฺโป อเสกฺขา  
สมมาวาจา อเสกฺโข สมมากมฺมฺนฺโต อเสกฺโข สมมาอาชีโว  
อเสกฺโข สมมาวายาโม อเสกฺขา สมมาสติ อเสกฺโข สมมาสมาธิ  
อเสกฺโข สมมาถาณํ อเสกฺขา สมมาวิมุตฺติ ฯ อิมํ  
ทส ฌมฺมา สจฺฉนิกาทพฺพา ฯ อิติ อิมํ สตฺตฌมฺมา ๑ กฺวตา ตจฺฉนา  
ตถา อวิตถา อนนฺถตถา สมมา ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธาติ ฯ  
อิทมวโจ อายสฺมา สาริปฺตฺโต ฯ อตฺตมฺนา เต ภิกฺขุ อายสฺมโต  
สาริปฺตฺตสฺส ภาสิตํ อภินนฺทฺนฺติ ฯ

ทสฺสตรสฺสจฺจํ นิฏฺฐิตํ เอกาทสํ ฯ

ปาฏิกวรรคโค นิฏฺฐิตโ ๑

---

ตสฺสทฺทานํ

ปาฏิกณฺจ อุมฺพริ จกฺกวตฺติ จ อคฺคณฺถํ

สมฺปสทาถจฺจ ปาสาทํ ลกฺขณฺนํ สิงฺคาลกํ

#๑ ยู. อิติเม สตฺต ฌมฺมา ฯ

อาฏานาฎิย สงคิติ ทสุตเรน เอกาทสาคิ ๑ ๑

จตุตคีสสุตตปติมณทิตอ ทิมนิกาโย นิฎจิตอ ๒ ๑

จตุตคีสเส จ สุตตุนตา ติวคโค ยสส สงคโห

เอส ทิมนิกาโยติ ปจโม อนุโลมิโก ๑

กสุม่า ปเนส ทิมนิกาโยติ วุจจติ ๑

ทิมปพมาณัน สุตตานัน สมุหโต นิวาสโต

สมุหนิวาสาหิ ทิมนิกาโยติ วุจจติ ๑

#๑ สึหลโปตถเก ปาฏิภวคคสส

# ปาฏิโกทุมพริ เจว จกุกวตติ อคณณกั

# สมปสาทญจ ปาสาท มหาปุริสลกขณั

# สิงคาลกณจ อาฏานาฎิยกั สงคิติณจ ทสุตตรั

# เอกาทสหิ สุตเตหิ ปาฏิภวคโคติ วุจจติติ

#อิทิสุททานัน ทิสสติ ๑

# ม. ปาถิโก จ อุมพริ จกุกวตติ อคณณกั

# สมปสาทนปาสาท มหาปุริสลกขณั

# สิงคาลาฏานาฎิยกั สงคิติ จ ทสุตตรั

# เอกาทสหิ สุตเตหิ ปาถิภวคโคติ วุจจติ ๑

#๒ ม. ปาถิภวคคปาลิ นิฎจิตา ๑ ย. ทิมนิกาโย นิฎจิตั ๑